A74-1
10.00
5.11.99

የጽሑፍ ጥበብ መመሪያ

ከጳኖቸው ወርቁ

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት
የመጀመሪያ እትም ፲፱፻፹፯
KURAZ PUBLISHING AGENCY
1995

. ግራቶን 73
. ታላት ያጥሩኖል 78
. ሰበካ 79
. መመላደት 80
. ጥቅልና ረቂቅ 81
. የጎነ ሰውኛ 88
. የባእድ ቋንቋ ፈሊጥ 89
. ፀያፍ 90
. ማጠቃለያ 90

ምእራፍ ሶስት ፤ አረፍተ ነገር 98

. የአረፍተ ነገር ክፍሎች 98
. የአገባብ ስልቶች 100
. በአገልግሎታቸው 100
. በሰዋስዋዊ ቅርፃቸው 102
. በኪነ-ፅሁፋዊ ቅርፃቸው 103
. በልጪኛ ቅርፃቸው 104
. በቅርፅ ውዴታቸው 111
. ማጠቃለያ 116

ክፍል ሁለት ፤ አንተፅና ድርሰት

ምእራፍ አራት ፤ አንቀፅ 121

. ማቀናበሪያ ስልቶች 122
. የአንድነት ስልት 123
. የዝምድና ስልት 126
. የደልዳላነት ስልት 140
. የቅርፅ ልከኛነት ስልት 142
. የማሳደጊያ ስልት 142
. የትረካ አንቀፅ ፤ በጊዜ ተከታታይነት ... 143
. ሁለገብ አንቀፆች 144
. በስፍራ ወሳኝነት 144
. በምክንያታዊ (ሎጅካዊ) ተዛምዶ 144
. በምሳሌ ወይም በማስረጃ 150
. በምስል መከሰም 151
. በበርካታ ምክንያት 152
. በምክንያትና ውጤት 155
. አንዳለ ወይም ለዋውሙ ዘመደጋገም 157
. በግመላደር 164
. ምርጫን በማተበብ 164
. ከአጠቃላይ ወደ ዝርዝር 166
. ከዝርዝር ወደ አጠቃላይ 168
. የርዝማኔ ስልት 169

ምእራፍ አምስት ፤ አበይት የአደራረስ አይነቶች 171

. ተራኪ ድርሰት 171
. እውናዊ ተራኪ 173
. ልቦለዳዊ ተራኪ 178
. ስእላዊ (መስተዋታዊ) ድርሰት 183
. ገላጭ ድርሰት 194
. ትርጓሜ ውሳኔና የገደብ ስልት 195
. የድልደላ ስልት 201
. የለብነት ስልት 206
. የማመሳሰልና የማነፃፀር ስልት 212
. የትንተና ስልት 224
. አመዛዛኝ ድርሰት 228
. የጭውውት ድርሰት 239

ክፍል ሶስት ፤ ትረካ — ጥንታዊ ፤ ዘመናዊ

ምእራፍ ስድስት ፤ ጥንታዊ ትረካ 249

ምእራፍ ሰባት ፤ ዘመናዊ ትረካ 267

. ትልም 267
. የጊዜ ገደብ 267
. ነባር መጻረጊያዎችና ሁነቶች 268
. የድርነት ፣ የሁነታዎችና የመጻረጊያዎች አመራረጥ ...279
. ትልምና ሂደቱ 284
. ትልም ከባለታሪኮች ጋር ያለው ዝምድና 287
. የትልም ጥድፊያና ዘገምታ 288
. ትልም ለስሜት ፍንጠቃ ፣ ለሰበካ ፣ ለፕሮፓጋንዳ ፣ ለስሜትና ለመልእክት ፣ 292
. የልባንጠልተልነትና የግርምታ ስልቶች 293

. ተራኪ 295
. የተራኪ አካያዎች 296
. በአይን ከማየት አካያ 296
. ከአእምሮ ልምድ አካያ 297
. ከፍላጎት ሂደት አካያ 298
. የተራኪ አይነቶች 300
. የተራኪ ተግባራት 301
. የተራኪ ሀተታና ትርጓሜ ማቅረቢያ ዘዴዎች ... 304
. የተራኪ ድምፅ 321
. የተራኪ መልእክት 322
. ባለታሪኮች (ገፀ-ባህርያት) 324
. የባለታሪክ አይነቶች 325
. ነጠላ ባለታሪክ 325
. ውስብስብ ባለታሪክ 328
. ባለታሪክ የማቅረቢያ ዘዴዎች 331
. አካላዊ አቀራረብ 331
. ድብልቅ አቀራረብ 332
. ባህርያዊ አቀራረብ 334
. ባለታሪክና አቋሙ 338
. የባለታሪክ ጥምርነት 339
. የትረካ ሚዛ(ደጀን) 344
. የደጀን አጠቃቀም 345
. የደጀን ማቅረቢያ ስልቶች 345
. አዳራሽ ደጀን 345
. መነሻ ደጀን 346
. ስሜት ፈንጣቂ ደጀን 347
. ፈዛዛ ደጀን 348
. አእምሯዊና ልቦናዊ ደጀን 349
. እውነታ ፈንጣቂ ደጀን 350
. ቅርፅ 351
. ውጫዊ ቅርፅ 353
. ውስጣዊ ቅርፅ 354
. የአንባቡ ዘዬ 360
መውጫ 363

መ ቅ ድ ም

የፅሁፍን ፣ መቧደውን፣ የሚለውንና በመጨረሻ ሰም ችን (አንባቢዎችን ወይም አድማጮችን) የሚያሰኘውን ነጣጥሎ ፣ እንዲህ እንዲህ እንዲህ ነው ማለቱ ተገቢ ያለ መሆኑን ብዙ ሊቃውንት ያስተምራሉ ። እስከዛሬ ግን ሌላ አማራጭና የተሻለ ዘዴ አላገኙልንም ። ፅሁፍን ስነ ፅሁፍ የሚያሰኘው ዋህድነቱ ፣ የማይነጣጠል ወጥነቱ መሆኑን እየተረዳንም ሳለ ፣ ለመማር ያህል ፣ መነጣጠላችን አል ቀረም ።

በዚህ መመሪያ ውስጥ በመጀመሪያው ክፍል ፣

(ሀ) አንድ ፀሀፊ በምንድነው ለማለት የሚፈልገ ውን የሚለው ?

(ለ) በእንዴት ያለ መንገድ ነው ለማለት የሚፈል ገው የሚባልለት ?

(መ) ለማለት የሚፈልገውን እያለ እንዴት ነው ለሚት ለመፍጠር የሚችለው ? በማለት ፣ ጸሀፊ ያውን በማስመልከት ራሳችንን ጠይቀናል ።

በሁለተኛው ክፍል ደግሞ ፣

(ሀ) መቧደው እንዴት ነው ከሚላቸው ጋር ደረጃ በደረጃ የሚዋደደው ?

(ለ) ደረጃ በደረጃ ማዋደጃስ እንዴት እንዴት ያሉ ዘዴዎች አሉ ?

(መ) ዘዴዎቹስ እንዴት እንዴት ያሉ ውጤቶች ያስገኛሉ ? በማለት ራሳችንን ጠይቀናል— ውሀደትንና እድገትን በማስመልከት ።

በሶስተኛው ክፍል በተሰይ በኪሄ ፅሁፍ (ስሜት ኮርኳሪ ፅሁፍ) ረገድ ፡ ቋንቋ በመልእክት ማስተላለፊያነቱ ብቻ ላይሆን በስሜት ከሳችነቱ የሚጠቀምባቸውን ስልቶች በማስመልከት የሚከተሉትን ጠይቀናል ?

(ሀ) ትረካ ምንድነው ?

የትረካ ዋናዎቹና ደጋፊ አባሎቹ ምንድናቸው ? እንዴትስ ነው እየተዛመዱ የሚጎነጎኑት ?

.ሁነቶች ምንድናቸው ? እንዴትስ ነው እንድነት የሚኖራቸው ?

.ትረካ ከማን ወይም ከነማን ግምባር ነው የሚነገረው ?

.በአንዴት ያለ ትልም ነው ትረካ የሚሰለፈው ? በጊዜ ቅደም ተከተል ወይስ በሌላ ስልት ?

(ለ) ትልም ምንድነው ?

.ትልምን ነጠላ ወይም ውስብስብ የሚያሰኘውስ ?

.ትልምን በያኛ ወይም ብየናውን ለአ ንባቢ (የሚተው) ተዩ (ማለትም ደጎችን የሚከስ አጥፊዎችን የሚቀጣ ወዘተ...) የሚያሰኘው ምንድነው ?

.ትልምን የሰንሰለታዊ ሁነቶች ወይም የተቧታታይ ትእይንቶች ውጤት ነው የሚያሰኙት ምንድናቸው ?

.ትልም ሙሉ በሙሉ እየተማዘዘና እየ በለፀገ የሚሄደው እንዴት ነው ፡ በከፊል የማይንቀሳቀስ የሚሆንውስ ?

.ትልም ከባለታሪኮች ጋር እንዴት ነው የሚዛመደው ?

(መ) ምን አይነት አቢይና ንኡስ ባለታሪኮች ናቸው በትረካ ውስጥ የሚካፈሉት ?

(ሰ) ባለታሪኮችን የሚያሳስባቸው ማእከላዊ ቅራኔ አላቸው ፡ የላቸውም ?

ካላቸውስ ቅራኔው የሚመሰረተው ፡

.ሰዎች ከተፈጥሮ ሀይል ጋር ባላቸው ቅራኔ ላይ ነው ? ወይስ

.ሰዎች ከሰዎች ጋር ባላቸው ቅራኔ ፡ ወይስ

.ሰዎች ከህብረተሰብ ጋር ባላቸው ቅራኔ ፡ ወይስ

.በሰው ውስጥ ሁለት ሀይሎች በሚፖ ራቸው ቅራኔ እና ወይስ

.ከዚህ በላይ የተዘረዘሩት ቅራኔዎች አብሮ አብሮ በመሆን በተገኙበት ቅራኔዎች ላይ ?

(ረ) የባለታሪኮች ባህርያት * እንዴት ነው የሚከ ሰቱት ?

.በድርጊያ

.በምስል

---

* ሰላ ማብራሪያ ካልተሰጠ በስተቀር ፡ ባህርያት ስንል የነገሮችን ፡ የሀ ሳቦችንና የጉዳዮችን ምንነት ማለታችን ነው ። ባህርያቱ ጊዜያዊ ልምዶች ፡ ቢታሪካዊ ወቅት የተከሰቡ ጠባያት ወይም የበለፀጉና የደረጁ የ'ነገሩ' የተፈጥሮ ባህርያት ሊሆኑ ይችላሉ ።

.በሚውውት

.በመግለጫ ? እና ወይስ

.በሁሉም ?

(ሽ) የታሪክ ደጀኖች እንደሉት ያሉ ናቸው ?

.ተፈጥሯዊ ?

.ታሪካዊ ?

.ማህበራዊ ? ወይስ

.ሶስቱንም ያቀፉ ?

(ቀ) የቱን ያህል ነው የአካባቢው ሁናቴ ወይም ደጀን በድርጊያና በባለታሪኮች ላይ ተፅእኖ ያሰው ?

(በ) የአፃፃፍ ዘዬና የተራኪ ድምፅ የቱን ያህል ነው የተራኪን ሰብእናና አላማ የሚገልፁት ?

(ተ) ትረካ ምን ያስተምረናል ?

.ከደራሲ አዲስ የሆነ እለምን አመለካከት አኳያ

.ከእውነታ አኳያ (ስለ እውነታ)

(ቸ) የኪነ-ፅሁፍ ርባና ምንድነው ? ሰፊው መልእክቱና ሁለንታዊነቱስ ?

ባጠቃላይ በሰነቱ ተደጋጋፊ ክፍሎች የፅሁፍ ጥበባትን አካል አበይት አባሎች በማስመልከት ፣ ጠቅሚና አመልካች ጥያቄዎች ቀርበዋል ፤ ከሀገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ፣ ባህላዊና ታሪካዊ የአፃፃፍ ስልቶች አንፃር እየታዩና እየተዋሃዱ የሚቀርቡትን ኪነ-ፅሁፋዊ መልሶች በመጠባበቅ ።

መግቢያ

ስእል ይሳላል ። ኪነ-ስእል (ተንቀሳቃሽ ስእልን ጨምሮ) ይነሳል ። ቅርፃቅርፅ ይቀረፃል ። ሀንፃ ይታነፃል ። ስነ-ፅሁፍ ይፃፋል ። ሙዚቃ ይደረሳል ። የመጀመሪያውና ሁለተኛው በቀለም ፣ ሶስተኛውና አራተኛው በልዩ ልዩ ማእደን (እብነበረድ ፣ ድንጋይ ፣ ብረታብረት ወዘተ) ፣ አምስተኛው በቃላት ፣ ስድስተኛው በድምፅ ይጠቀማሉ ። አንዱ በድምፅ ፣ ሌላው በቃላት ስለሚሰራ ፣ ሙዚቃና ስነ-ፅሁፍ ዝምድና የላቸውም እይባልም ። ወይም አንዱ በእብነበረድ ሌላው በቀለም ስለሚሰራ ። የእያንዳንዳቸው ይዘት ፣ ቅርፅ እና መባያ (እንደ ቋንቋና ቀለሟ አይነቱ ማለት ነው) ይለያይ እንጂ ውስጣዊ ዘዴዎቻቸውና ግቦቻቸው የተመሳሰሉ ናቸው ። ሁሉም ታሪክ ፣ መልእክት እና ቅርፅ አላቸው ። ሁሉም ፣ ይብዛም ይነስ ፣ ቀለም ፣ ድምፅ ፣ ንቅናቄና የመሳሰሉት ማቅረቢያ ዘዴዎች አሏቸው ። ሁሉም አባሎቻቸውን ማሰባሰቢያ ፣ ማነፃፀሪያ ፣ ማመዛዘኛ ፣ ማዛመጃና ለአንድ ግብ ማሰለፊያ ስልቶች አሏቸው ። በነዚህ ስልቶች አማካይነትም ሁሉም በሰዎች አእምሮ ውስጥ ምስል በመፍጠር የተመልካችንም ሆነ የስሚን ሀሳብና ስሜት ይቀሰቅሳሉ ፣ በልምዱ ፣ በአሳቢነቱ ፣ በእውቀቱና በአስተዋይነቱ መጠን ። እርካታም ያስገኛሉ ።

እንዲያም ሆኖ ታዲያ ፣ ሁሉም የየራሳቸው ጥንካሬና ድክመትም አላቸው ። የቅርፃቅርፅ ፣ የስእል ፣ የፎቶግራፍ ቅርፅ በግልፅ ይታያል ፤ ለአእምሮ ባንዴ ለመያዝም ያመቻል ። ባንዴ ከተያዘም እንደየሰዉ አውቀትና ልምድ የሆነውን አይነት ሀሳብ እና/ወይም ስሜት ወዲያው ያስገኛል ። በቃላት የሚገለፀው ቅርፅ ግን ወዲያው አይታይም ፣ ስም

ቹም ፣ ሁነታዎቹም ፣ ምስሎቹም ቀስ በቀስ ነው የሚከሰቱት ፤ ቅርፅ የሚያበጁት ። የሚፈጥሩትም ምስልና የሚቀሰቅሱትም ስሜት እንደዚያው ፤ ቀስ እያለ እየተደመረ ሄዶ ነው እግቡ የሚደርሰው ። ለምሳሌ ከኪነ ፎቶ ውስጥ ፊልምን ብንወስድ የታሪኩ ተዋንያን ባንዴ ነው የሚከሰቱት ፤ መልካቸው ፣ ቁመናቸው ፣ ልብሳቸው እና የመሳሰለው ። በፅሁፍ ግን የትየለሌ መግለጫ ያስፈልጋል ፤ ያውም ቢሆን ላያጠግብ ይችላል ። በዚያ ላይ በፊልም ረገድ ቅጥታ የጀርችንም ተሳታፊነት አለ፤የተዋንያኑን ድምፅ እንሰማለን ፣ ሙዚቃና የተለያዩ ድምፆች እናዳምጣለን ። በተዋንያኑ የጭውውት ድምፅ አጣጣል ደራሲው ሊያስተላልፈው የፈለገውን መልእክት እናገኛለን ፣ እና እነዚህ ሁሉ ተባብረው ነው የተፈለገውን ሀሳብ እና ስሜት የሚከሰቱት። በፅሁፍ ግን እነዚህን መሳይ ድጋፎች የሉም ፤ ሁሉም በቃላት ነው የሚገለፁት ። ቃላቱ ደግሞ ቦታ ይፈጃሉ ፣ ጊዜ ያራዝማሉ ፤ በመከያውም የታሪኩን ሂደት ይጎትታሉ ።

በለሆነም ፣ ፅሁፍም ቢሆን የራሱ የሆነ ጥንካሬ አለው ። ደብዛም ይነስ ፣ በፅሁፍ ውስጥ ፣ ለሌሎቹ ስነ ጥበቦች ብቸኛ መገናኛቸው በሆኑት ዘዴዎች ሁሉ ለመጠቀም ይቻላል ፤ ቅርፅ በቃላት ይገለፃል ፤ ቀለምና መጠን በቃላት ይቀረፃል ፤ ድምፅ በቃላት ይፈጠራል ፤ እንቅስቃሴ በቃላት ይከሰታል ። እነዚህ — ቅርፅ ፣ ቀለም ፣ መጠን ፣ ድምፅ እና እንቅስቃሴ — ደግሞ ሀይሎች ያለው ምስል በሰው ውስጥ ይቀሰቅሳሉ ። እና ፣ በጥበብ ከተሰራበት በሚገባ ያወላዳል ማለት ነው — ቋንቋ ።

እንደ መግቢያ ያህል የሚከተለውን ፅሁፍ እንመልከት — ኪናዊ አፃፃፍ መባያውንና የሚለውን በሚያዋውድ ባቸው ስልቶች ለመጠቀም ያህል ፤

« ብን ያለ ዝናብ ያነበንባል »

የዲሬክተሩን መኖሪያ ቤት በአይኑ እየቃኘ ፣ ዘበኛው ፣ ተማሪዎቹን (አትጎተቱ ፣ ፈጠን ፈጠን በሉ !)እያለ ፣ እትምህርት ቤቱ በረንዳ ላይ ቆሞ ደወሉን ይደውላል ። ተማሪዎች በአራት ረድፍ መሰለፍ ጀምረዋል ። ረድፎቹ እየተሟሉ ሄደው ዲሬክተሩ ቀስ እያለ መጥቶ እተማሪዎቹ ጎላ እንደ ቆመ ፣ ተማሪዎቹ ወደ ክፍል መግባት ይጀምራሉ ።

«በመጀመሪያው ረድፍ ፊት ለፊት የቆመው ተማሪ ፀጉሩን ያሳደገ ፣ ጠይም ፊቱ ቅጭም ባለ ቁጥር ወደ ጥቁርነት የሚያዘነብል ፣ የማጭሩ በስተቀኝ ጠባሳ ያለበት ነው ። ትራስ እድርነት ያደረ ይመስል አሮጌ ኮቱ ተጨረማመቷል ። ከአርጅናው ብዛትም ከጥቁርነት ወደ ጭላንጭል ተለውጧል ። ከኩሴታው እስከ እጅጌው ነትቧል ። ቁልፎቹ ተበጣጥሰዋል ። የከርኖቹ አካባቢ ተቀደው በጥቁር ካኪ እራፊ ተጥፈዋል ። ኪሶቹም (ምናልባት ቆሎ ለመዝገን እኪሱ በሚገቡት የጓደኞቹ እጆች ሊሆን ይችላል) ዳርዳራቸው ተነልጉሏል ። ውስጣቸውም ተሸንቋቋሯል ። አንዳንዴ ከደረቱ ቀና ይልና ፣ በመጀንን ፣ ወገቡን በኪሱ እስር በማድረግ ሁኔታ ፣ የሁለት እጅ ጣቶቹን በቀዳዳዎቹ አሾልኮ ታቹን ብቅ ሲያደርጋቸው ይታያል ፤ የጥቁር ካኪ ቁምጣው ወደላይ እስኪሸበሸብ ። በግራ ብብቱ ጥቂት ደብተሮችና መፅሀፍ ይዟል ። የሚለጥቀው ልጅ ቀላ ያለ ነው ። ረዘም ያለ ሪዛም ፊትና አፍንጫማ ። ቡና መሳይ ካኪና ቦላሌ ለብሷል ። ወደል የቆዳ ቦርሳ አንጠልጥሏል ። ቀዋሎ ያለው ደግሞ ላቂታ መሳይ ልጅ ቅጠልያ ጀኬትና ቁምጣ ለብሷል ። ጨዋታ ወዳድ ይመስላል ። ፊትና ጎላ የነበሩትን ይጐነታትላል ። ከሱ ጎላ ደግሞ ጥቁር መሳይ የሀዘን ልብስ የለበሰች ልጅ ። ከመቼ ገብቼ በሚል አስቱያየት በረንዳውን የምትመለከት ። ከሷም ጎላ ሌላ

ቤት ። እንደገና ደግሞ ሌሎች መንደሮችና ቤቶች በረጅም ከትትል ።

(አትንተቱ !) እያለ ይጮሃል ዘበኛው ።

«ሁለተኛው ረድፍ ከመጀመሪያው ይለጥቃል ። የመ ጀመሪያዋ ቤት ናት ። ነጭ ኩታና ቀሚስ የለበሰች ። በወይን ጠጅ መታጠቂያ ወገቧን ሸብ ያደረገች ። ዘለል ያለ ደል ዳላ ሰውነት ያላት ። አይኖቿ በተለይ የመንተግተግ ሀይል ያላቸው ። ቀስ እያለች ስትራመድ ወገቧ የሚዘምር የሚመ ስል — ሳብ ረገብ ቅንጥስ እንደማለት አይነት ። ሁለተኛ ዋም ቤት ናት ። ቀይና አረንጓዴ ራስ ማሰሪያ አንገቷ ዙሪያ የጠመጠመች ። ነጭ ሸሚዝ ለብሳ ፣ ቡናማ ሱሪ የታጠ ቀች ። እየተቻኮለች ተከተለች — ፊቷ የነበረችውን ለመ ያዝ ወይም ለመቅደም የምትጣደፍ አይነት ። የበረንዳውን ደረጃ ስትወጣ የሂሳብ መሳሪያዋ ወድቆ ሚዳ ሙሉ እስኪ ቅጪለጪል ። ከዚ ቀጥሎ ደግሞ ቁመቱ ለግላጋ ፣ ጃኬትና ቁምጣ የለበሰ ። አልፎ አልፎ ፣ ኋላው ከነበረው ልጅ ጋር የሚነጋገር ። አረማመዱ ደፋ ደፋ አይነት ። ትከሻ ቀላል መሳይ ። ከሱ ኋላ ደግሞ አንድ ቦታ አርፎ የማይቆም ። እኋላው የነበረችውን ልጅ በጉልበቱ ለመጐሸም የሚሞ ክከረው ። እንደመዝፈንም እንደ ሚኝጨትም የሚከጀጅ ለው ። ከሱም ኋላ እንዲሁ በተከታታይ — በረጅሙ ።

(ፈጠን ፈጠን በሉ !) እያለ ይጮሃል ዘበኛው ።

«ሶስተኛው ረድፍ ትንንሽ ልጆች ። የመጀመሪያው ልጅ ኮስታራ መሳይ ፣ ቀይና ሰማያዊ ፣ እትክሻው ላይ ነጭ የሀምሳ አለቅነት ምልክት ያለበት ጃኬት የለበሰ ፣ እጅታ ምቹና አንገትጌው በጥቁርና በነጭ ቀለም ክር የተጠለፉ ። አፍንጫው ደፍጠጥ ያለና አይኑ የጭንቁር የሚያይ — ተን ኮል የማያጣ የሚመስል ። የሚቁነጠነጥና ባልደረቦቹን

ለማዘዝና ለመገፋፋት የሚሻ ። ከሱ ኋላ ፣ የተቀዳደዱ ሸጉ ርጉር ኮትና ቁምጣ የለበሰ ። ፊቱን የከፋው ። እንባው ፊቱ ላይ የደረቀ ። ቶሎ ቶሎ ራመድ ይልና ሀምሳ አለቃውን ሊቀድም ሲችል ፣ ፈራ ብሎ ራሱን ገታ የሚያደርግ ። ከሱ ቀጥሎ ደግሞ ወይን ጠጅ ቀሚስ የለበሰች ። ዓሰ ብዙ አበባ — ቀይና ሀምራዊ ፣ ብጫ ። ፊሪ መሰይና የልብሷ ፍቅር ያላለቀላት የምትመስል ። ከሷም ኋላ ሌሎች ቤቶችና ወንዶች በተከታታይ ።

(ፈጠን ፈጠን በሉ !) እያለ ይጮሃል ዘበኛው ።

አራተኛው ረድፍ ውጫሎች ። ቀይ ፣ አረንጓዴ ፣ ሰማያዊ ፣ ጥቁር ፣ ነጭ ፣ ሸጉርጉር የለበሱ ፣ አንዱን ከሌ ላው ለመለየት የማይቻል ። ሚጫታቸው የማያቋርጥ የጨረባ ሰርገ ይመስል ።

አምስተኛው የትምህርት ቤቱ ዲሬክተር ። የአፈርማ ካፖርቱን ኮሌታ እጀረ ማንዱ ድረስ አጥፎና በሁለት እጆቹ ይዞ ፣ ጥቁር ቦት ጫማውን እስከ ጉልበቱ አጋማሽ ድረስ አጥልቆ ሲጥ ሲጥ እያደረገና ጐንበስ ጐንበስ እያለ በመ ራመድ (በየክፍላችሁ ፣ በየክፍላችሁ) እያለ በማዘዝ ።

በመጨረሻም ዘበኛውና ደወሉ ።»

ይህ እንግዲህ ኪነ ፅሁፍን ለማሳየት የተፃፈ ነው ። በይበልጥ እንዲያመለክት የታሰበው ታሪኩን አይደለም ። ምስልነቱን ነው።በቃላት የተሳለ ምስል መሆኑን ።

በመጀመሪያ ዘበኛውን እናያለን ። በረንዳው ላይ ቆሟል ። ደወል ይደውላል ። ከዚያ የመጀመሪያውን ረድፍ ተማሪዎች ሲገቡ እናያለን ። በጥቁር ፣ ደብዛዛና ኮርፋዳ ቀለም የተሳሉ ናቸው ። ከሳቂታውና ቅጠልያ ከለበሰው ሶስተኛው ልጅ በስተቀር ቀለምና ብሩህነት አይታይባ ቸውም ። ሁለተኛው ረድፍ ውስጥ በርከት ያለ ቀለምና

ትርጉርግታ ይታያል — «ነጭ ኩታና ቀሚስ ፣ ወይን ጠጅ መታጠቂያ ፤ የሚንተገተጉ አይናች ፤ ሳብ ረገብ ፣ ቅንጥፅ የሚል ወገብ ፤ ቀይና አረንጓዴ የተሰበጣጠረበት ፊት ግሰሪያ» ። በዚህ ላይ ፈጣን እንቅስቃሴ ይታይበታል — «እየተቻኮለች ተከተለች» ፤ «እንድ ቦታ እርፎ የማይ ቆም» ። ድምፅ ይሰማበታል — «የሂሳብ መሳሪያዋ ወድቆ ሚዳ ሙሉ እስኪቅጨለጨል ፤ አልፎ አልፎ እጓላ ከነበ ረው ልጅ ጋር የሚነጋገር ፤ እንደ መዝፈንም እንደ ማጌ ጨትም የሚከጀጅለው» ።

ሶስተኛው ረድፍ ፣ ከመጀመሪያው ሁለቱ የጉላና የደ መቀ መሆኑን መዘርዘር አያስፈልግም — በርከት ያሉ ቀለሞችን የያዘ ፣ የንቅናቄውን ሁኔታ በዝርዝር የሚገል ፅና በጉልህ የሚታይ የባህሪ አቀራረብ ያለበት ነው ።

አራተኛው ላይ ስንደርስ ግን ፀሀፊው ፅሁፉን ፡ በጣም በጉላ ቀለም ፡ ጥቃቅን የንቅናቄን ሁኔታ በሰፊው በሚ ያሳይ ተግባር ፡ ባህሪንም ሙሉ በሙሉ በሚስል መንገድ ያቀርባል ብለን ስንጠባበቅ ፡ ባላሰብነው ሁኔታ ጨርሶ ጥቃቅን ነጥቦችን ያሰገደ ፡ መሸጋገሪያ ብቻ የሆነ አንቀፅ ሆኖ እናገኘዋለን ። ይሆናል ብለን ያሰብነው ሁነት አልሆ ነም ። ላልሆነበትም ምክንያት አለው ።

(ሀ) ያላሰብነው አቀራረብ ሲገጥመን ምክንያቱን ወደ መጠየቅ እናመራለን ።

(ለ) ምክንያቱን ስንጠይቅ ፀሀፊው ያልተሰመደ የመሰለን ነገር በመፍጠር ተግታ ሰጥቶ ፡ ለማሰገንዘብ የፈ ለገውን መንደርደሪያ ሀሳብ እናገኛለን ።

(መ) መንደርደሪያውን ስናገኝ ቀዝቃዛው አገላለፅ ከበፊቱ የነበሩትን ጉልህ ሁነቶች የበለጠ እንዳጉላቸው እንገነዘባለን (እንደ ዳመና ግላጭ አይነት ማለት ነው) ።

አምስተኛው ረድፍ ብቻውን የምናየው ጠልጠሌው ካሬርት ነው ። ፊትየለሽ ፡ ደብዛዛ ፡ ከባድ ሽክም የሚመ ስለው ዲሬክተር ። (በተለይ አስቀድሞ ከተገለፁት ጋር ሲወዳደር) ድምፁ ማዘዙን እንጂ ትእዛዙ ስራ ላይ ቢውል ባይውል ግዴለሽ የሚመስለው ።

በመጨረሻም ዘበኛውና ደወሉ ።

እንግዲህ አይኖቻችን ከዘበኛው ጀምረው ፡ ተግሪዎ ቹን ቃኝተው ፡ ዲሬክተሩን አሳልፈው ፡ ተመልሰው እዘ በኛው ላይ አረፉ ማለት ነው — ኪናዊ ፅሁፍ ።

ይህን ፅሁፍ ኪናዊ የሚያደርጉት ገፅታዎች አሉት ፤

(ሀ) ቅርፅ አለው ፤ እያንዳንዱ እንቀፅ እንዳለ ከህ ይወት የተወሰደ ሳይሆን በእቅድ ነው የተዘጋጀዉ ። አጠ ቃላይ ፅሁፉም እንዲሁ በእቅድ ፤ ዘበኛውና ዲሬክተሩ ፊትና ኋላ ፡ ተግሪዎቹ በአራት ረድፍ ፡ በመካከል ።

(ለ) የቀለምና የድምፅ ውህደት አለው ።

(መ) ንቅናቄ አለው — እንደ ልብ ምት አይነት ህያውነትን በሚያሳይ ድግግሞሽ የተገለፀ ፤ መጀመሪያ ላይ ፡ ዘበኛው 'አትንተቱ ፈጠን በሉ' ይላል ። ሁለተኛው ላይ 'አትንተቱ' ብቻ ነው የሚለው ። ሶስተኛው ላይ 'ፈጠን ፈጠን በሉ' ። አራተኛው ላይ ያልተጠቀሰው 'አትንተቱ' የሚለው ቃል ከ'ፈጠን በሉ' ጋር መጀመሪያው ላይ ተጠ ቅሶ ስለነበር ፡ በመጨረሻዎቹ ላይ ባይጠቀስም ፡ በአእ ምሯችን አብሮ ነው የሚከሰተው — ተለያይተው ከማያ ውቁ ጓደኞች አንዱን ባየን ጊዜ ሌላውን እንደምናስ ታውስ አይነት ።

(ሰ) ንፅፅር አለው ፤ በየአንዳንዱ እንቀፅ የተገለ ፀት አባባሎች ከበፊታቸው ለሚገኘው ወይም ወደኋላ

ቸው ለሚመጣው ወይም ለሁለቱም ተነባቢ በመሆን በግጥያነት ወይም በማቀዝቀዣነት ነው የተሰለፉት ።

(ረ) ታሪክ አለው ፤ በጊዜ ተከታታይነት ትልም የቀረበ — 'ብን ያለ ዝናብ ይዘንባል ። የትምህርት ቤቱ ዘበኛ በረንዳ ላይ ቆሞ ደመኑን ይደውላል ። ተማሪዎቹም ከየበታው በመምጣት በአራት ረድፍ መሰለፍ ጀምረዋል ፤ ቀስ እያሉ ። በዘገምተኝነታቸው ዘበኛው አልፎ አልፎ እየገሰፃቸው ። ከዚያም ዲሬክተሩ እንደ መጣ ተማሪዎች በየክፍሉ መግባት ይጀምራሉ' ።

(ሸ) ባለታሪክ አለው ፤ በሶስተኛው አንቀፅ ውጫዊ መልክን ብቻ ሳይሆን ባህሪንም የሚያመለክቱ ጥቆማዎች ስላሉት ።

(ቀ) ደጀንም አለው ፤ የትምህርት ቤቱ ግቢ ፡ ዲሬክተሩ ፡ ዘበኛውና ተማሪዎቹ ።

ባጠቃላይም ፅሁፉ ኪናዊ አቀራረብ አለው ማለት ነው ።

ኪናዊ አቀራረብ ስንል ግን ምን ማለት ነው ? ከዚህ በላይ የተመለከቱትና ሌሎችም የአቀራረብ ቴክኒኮች ያሉበት ፅሁፍ ኪናዊ ስለሚያሰኝ እነሱን ማስገባቱ ፡ ወይም በነሱ መጠቀሙ የፅሁፍን ጥሩነት ያረጋግጣል ማለት ነው ? ሙዚቃ ፡ ስእል ፡ ቅርፃቅርፅ እና የመሳሰሉት በሚጠቀሙባቸው ስልቶች መጠቀሙስ ? ብዙ ደራሲያን በኪናዊ አፃፃፍ በመጠቀም ነው የታወቁ ድርሰቶች ያቀረቡት ? ካልሆነ ለምን እንደከማለን ?

እዚህ ላይ ለጊዜው ጥያቄዎቹን በጥያቄነታቸው እጠነን እናልፋቸዋለን ፤ መመሪያውን ተከታትላችሁ ስትጨርሱ መልሶቹን ከራሳችሁ እንደምታገኙ በመተማመን ።

ክፍል አንድ

ሀሳብ ፡ ስሜትና ልምድ

ቃላትና አረፍተ ነገሮች

ምእራፍ አንድ

ሀሳብ ስሜትና ልምድ

1.1 ሀሳብ ይዞኛል

ብዙ ጊዜ ስንጨዋወት 'ሀሳብ ይዞኛል' የሚለውን ሀረግ ስንጠቀምበት ይሰማል ፤

'ስለ ስራዬ ሀሳብ ይዞኛል . . .
ስለ ጤንነቴ ሀሳብ ይዞኛል . . .
ስለ ፈተናዬ ሀሳብ ይዞኛል . . .
ስለ እጮኛዬ ሀሳብ ይዞኛል . . . ' ወዘተርፈ . . .

ጠያቂ የለም እንጂ ፥ እንደዚህ ያለው አባባል ሲሰነዘር 'አንተስ ሀሳቡን ይዘኸዋሎይ' ተብሎ መጠየቅ ነበረበት ፥

'ስለ ስራህ ሀሳብ የሆነብህ ምንድነው ?
ስለ ጤንነትህ የያዘህ ሀሳብ ምንድነው ?
ስለ ፈተናህ ፥ ስለ እጮኛህስ ፥ የያዙህን ሀሳቦች እውቱ ሃቸዋሎይ ?? '

ሀሳቡ እሱን የያዘውን ያህል እሱም ሀሳቡን ከያዘው ወዲ ያው ይነግራችኋል ፥ የሚከተለውን በሚመስል አይነት ፤

'የመኪናዬን ሞተር ማደስ አፈልጋለሁ ፥

ሞተሯን ካወረድሁ በኋላ መለወጫው ባይገኘስ ?'

ወይም

'ውሃ አዘወትሮ ይጠግኛል

ደምና ሽንቴን ካስመረመርኩ ምናልባት ስኳር በሽታ ሆኖ ቢገኝስ ?'

እዚህ ላይ እንግዲህ ሀሳብ የሆነበት ስራው ሳይሆን 'የመለዋወጫ' አለመገኘቱ ፤ ጤንነቱ ሳይሆን ፥ የጤንነት ምርመራ ውጤቱ 'የስኳር በሽታ' ቢሆንስ የሚለው ፍራቻ ነው ።

ሀሳቡ እሱን የያዘውን ያህል እሱ ሀሳቡን አልያዘውስ እንደሁ ? የሚከተለውን በሚመስል አይነት ይገልፀዋል ፤

'አሰ አይደለም ፥ ስራ ለመስራት ስትጀምር ፥ ሞተር ደሞ ቀላል ነገር አይደለም ፤ ጋራዥ ስትወስድ ዋጋ ቸው የትየለሌ ? በዚያ ላይ ደግሞ ይህና ኢትዮን ነው የሚለውጡብህ . . .'

ወይም

'ምን ትላለህ ? ቢያምህስ የትኛው ሀኪም ቤት ነው የምትሄደው ?

ተራ ጠብቀህ ፥ ለዚያውም ደግሞ በሽታህን ቢያውቁልህ . . . አየሩ እንደው ከፉኛ ተለዋውጧል ፤ባንድ ፈት ሙቀቱ ባንድ ፈት ቅዝቃዜው . . ደግሞ ውሃ ማስጠማቱ . . .'

1.2 ስሜት ይዞኛል

ስሜት ይዞትስ እንደሆን ? የያዘውን ስሜት በእር ግጥ ያውቀዋል ? ለምሳሌ ፥ 'ስሜት ይዞኛል' ይበላችሁ ። የያዘውን ስሜት እሱም ይዞት እንደሆን ለማወቅ ፥

'ምን አይነት ስሜት ነው የያዘህ?' ብላችሁ ትጠይቁት ይሆናል ። በዚህን ጊዜ እሱ ፥ 'ደስ የሚል ወይም የሚረ ብሽ ስሜት ወይም የሚያስጨንቅ ስሜት . . .' ከማለት ሌላ በእርግጥ ላያውቀው ይችላል ። እነዚህ መልሶች ግን የያዘውን ስሜት ማወቁን አይገልፁም ።

'ደስ የሚል ስሜት' ነው የያዘው እንበል ለምሳሌ ። ነገር ግን ፥ የትኛው አይነት ደስ የሚል ስሜት ?

ጥሩ ምሳ መብላት ደስ የሚል ስሜት ይሰጣል ። ጠላ ትን መበቀል ደስ የሚል ስሜት ይሰጣል ። ፍቅር ሲይዝ ደስ የሚል ስሜት ይሰጣል ። ስራን ማጠናደድ ደስ የሚል ስሜት ይሰጣል ። ጅርባን ሲበላ እከክ እከክ ማድረግ ደስ የሚል ስሜት ይሰጣል ። 'ቆንጆ' ነገር ማየት ደስ የሚል ስሜት ይሰጣል ። . . .

ይሽም ብቻ አይደለም ፤ 'ስላፈቀርሁ ደስ የሚል ስሜት ይዞኛል' ቢልስ ምን ያህል ሊጠቅም ። ያፈቀረው ነገር ምንድነው? ሴት ከሆነች ምንድነው ፍቅር የጣለው ? ምኗን ነው የወደደው ? ምንድነው የሚፈልገው ? ወዘተርፈ . . .

እንዳንዴ ከላይ በተጠየቁት ጥያቄዎች መሰረት ቢብራራም ጠቀሜታ ላይኖረው ይችላል ። ለምሳሌ 'ፍቅር ያስያዘኝ ቁንጅናዋ ነው' ብሎ 'ምን ትመስላለች ?' ተብሎ ሲጠየቅ ፥ 'አይኗ የብር ጉልላት ፥ ሽንጧ የነብር ጅራት ፥ ጥርሷ የበረዶ እምብርት' ወዘተርፈ በማለት ፥ ባልተቀናጁና ምስል በማይከስቱ ንፅፅሮች ሊገልፃት ቢሞክርም እም ብዛም አይረዳም ።

በእርግጥ አውቋት እንደሆን ግን ፥ በሚመስል አይነት አገላለፅ ነው የሚጀምረው ፤ 'ረጅም ነች . . . ስትራመድ አከላቷ የሚውረገረግ የሚመስል ፥ ስትጠጋት ጎላ ጎላ ያሉት አይኖቿ ወጥረው የሚይዙህ . . .'

ከግሰረጀዎቹ እንደምንመልከተው ፣ ሀሳብ ወይም ስሜት የያዘው ሰው ሀሳቡን ወይም ስሜቱን ሲይዘው ፣ ሀሳቡ ወይም ስሜቱ ግልፅትና ተጨባጭነት አለው ። ካል ያዘው ግን የተጠቃለለና የተዝረከረከ ነው የሚሆነው ።

በዚህ አይነት አካሄድ አሳብና ስሜት ምንድነው ?

አሳብና ስሜት ከስራ ፣ ከህብረተሰብ የምርት ግንኙ ነትና በአጠቃላይ ከሰው ልጅ የእድገት ግስጋሴ ውጤት አንፃር ፣ ከሰው ውስጥም ሆነ ከሰው ውጪ ካለው አለም የሚመነጭ ባንድ በተወሰነ ቅፅበት የሚጤን አጠቃላይ ወይም ዝርዝር ክስተት ነው ። ግልፅትና ተጨባጭነት ሊኖረው ላይኖረውም ይችላል ።

(ለትንተናው ያህል ሀሳብና ስሜትን የለያየናቸው ቢመስ ልም ፣ እንዳንድ ሀሳቦች እምነቶች ሲሆኑ ስሜታችንን እንደ ሚነኩና ፣ በሌላው በኩል ደግሞ ስሜቶቻችን ለከተም ሆነ ለበጎ ሀሳቦቻችንን እንደሚገዙ ማጤን ይኖርብናል ።)

1.3 ልምድስ ምንድነው ?

ልምድ፡ሀሳብና ስሜት በተግባር የሚፈተኑበት መድ ረክ ነው ። በመሆኑም ልዩ ልዩ ሀሳቦችንና ስሜቶችን በእያንዳንዱ ሰው የተወሰነ እድሜ ውስጥ ማዳረስ ያዳግታል ። የስሜት ልምዶችን እንደ ምሳሌ አድርገን ብንወስድ ፣ የተለያዩ ስሜቶችን—የመበቀል ስሜትን ፣ የማፍቀር ስሜትን ፣ የቅንአት ስሜትንና የመሳሰሉ ትን—ከሰውነቄ አዋህዶ የሚያውቃቸው በእርግጥ የደረሰበት ነው—በሀሳብ ደረጃ ሲነገርለቸውና ሲተ ረከላቸው የነበሩት ስሜቶች በልምድ ደረጃ ሲገለጡ ለት።ሆኖም የእያንዳንዱ ሰው እድሜ አጭር በመሆኑ ፣

አካላዊና ስነልቦናዊ አፈጣጠሩም የተለያየ ፣ ለየልምዱም አስፈላጊ የሚሆኑት እጋጣሚዎች እስከዚህም ተሟል ተውለት ሊገኙ ባለመቻላቸው፡እያንዳንዱ ሰው በአውናዊው አለም የሚከሰቱትን ስሜቶች ሁሉ በልምዱ ሊደርስባቸው ያዳግተዋል ። ከስነ ጥበባት ስራዎች የሚገኘው ልምድ በእው ናዊው አለም የሚገኘውን በመሰል ተመሳሳይ ስሜቶች ሊፈጥርለት (ማለትም ፣ አንድ ግለሰብ ፣ ስለ ቀናተኛ ሰው በሚያነብበት ወቅት ከተራኪው ኪናዊ አቀራረብ የተነሳ ፣ እስከ ታሪኩ ፍፃሜ ድረስ የቀናተኛውን ህይወት ራሱ አን ባቢውም እንዲኖረው ሊያደርገው) ቢችልም ፣ከዚህ መሰ ረተ ሀሳብ በመነሳትም ፣ አንድ ደራሲ አንድ ስሜትን ወይም ጥቂት ስሜቶችን ለድርሰቱ ማሰባሰቢያ አድርጎ በሚፅፍ በት ወቅት ፣ ደራሲው በተወሰኑ ገፆች ውስጥ ያን ወይም እነዚያን ስሜቶች እንደሚሰሙ አድርጎ አቀረባቸው እንጂ በእርግጥ እንደዚያ እንዲሰሙ ለማድረግ የቻለው በእውና ዊው ህይወት ራሱ ስለ ደረሱበት እንዳልሆነ ሊግጤን አያ ዳግትም ፤ ሊደርሱበትም ላይደርሱበትም ይችላሉ ። አን ባቢውም ቢሆን በእውናዊው አለም ሊደርሱበት የሚችሉ ትን አይነት ስሜቶች ተሰሙት እንጂ በሱነቱ በእውናዊው አለም የሚቀሰቀሱበት ስሜቶች ናቸው አይባሉም — የእ ውናዊውና የልቦለዳዊው አለም አካላዊና ስነልቦናዊ አካ ባቢዎች እንዳሉ ተመሳስለው ስለማይገኙለት ። ስለዚህ በልቦለድ አለም ውስጥ የሚከሰቱ ስሜቶች ሁሉ ከራስ ልምድ የመነጩ እንዲሆኑ መሻት የሚያዋጣ አይመስ ልም (ግድያን በታመነ መንገድ ለማቅረብ ገዳይ ሆኖ መኘት ስለሚሆን) ። ዋናው ጉዳይ ራስን ባለታሪኩ ባለበት ኢኮኖሚያዊና ባህላዊ ኑሮ ውስጥ አሽጋግሮ በማጤን ፣ ከዚያ ሁነታ የሚመነጨውን ድርጊትና የሚከሰተውን

ድሜት ተአማኒነት ባለው መንገድ እማቅረቡ ላይ ነው ። ስለዚህ በተወሰኑ ገፆች ውስጥ የታቀፈውን በኪነ ፅሁፍ ውስጥ የሚገኘውን ልምድ በእውናዊው አለም ከሚከሰተው ልምድ ለይቶ ማወቅ ተገቢ ሲሆን ፣ ለድርሰት ዋናው ቁምነገር ደግሞ ፣ ሀሳቦች ንና ስሜቶችን ከእውናዊው አለም አንፃር ታማኝ ነት እንዲኖራቸው እማድረጉ ላይ መሆኑን መገ ንዘብ ያሻል ።

1.4 የአሳብ (አሳቤ) እና የስሜት ዝርያዎች

አሳብና ስሜት ሶስት አበይት ዝርያዎች አሏቸው ።

1.4.1 አንድ አሳብ ወይም አንድ ስሜት — በብቸኛነት ፤

1.4.2 አያሌ አሳቦች ወይም አያሌ ስሜቶች — በመል ወይም በውስብስብነት ፤

1.4.3 ከሁለት ወይም ከሁለት በላይ ከሆኑ የተለያዩ አሳቦች ወይም ስሜቶች የተገኘ ግንኙ - አሳብ ወይም ስሜት ፤ እንዲህ አይነቱ አሳብ ወይም ስሜት አንዳንዴ በአለማችን ከታወቁትና ከታ ለመዱት ነገሮች ውጪ ሊሆን ይችላል — ከአ ውነታ ውጪ ።

1.4.1 ብቸኛ አሳብ (አሳቤ) ወይም ስሜት

(በዚህ ፅሁፍ ውስጥ አጠቃላይ ሀሳብን ባጭሩ ሀሳብ ብለን የምንጠራው መሆናችንንና ዝርዝርና ግልፅ

ሀሳብን ግን 'አሳብ' ወይም 'አሳቤ' እንደምንለው ማጤን ያስፈልጋል ።)

ከላይ እንደተመለከተው ብቸኛ አሳብ ወይም ስሜት አንድ ብቸኛ ነገርን ወይም ባህሪን ፣ ወይም ስሜትን ወይም ድርጊትን ወይም ሁኔታንና ተዛምዶን የሚገ ልፅ አእምሯዊ ተወካይ ነው ።

(ሀ) የ'ነገሮች' ተወካይ ሲሆን (በስም) ይገለፃል ። (ፋጢማ ፣ ደፊሳ ፣ ወይራ ፣ ግመል ፣ መብረቅ) ።

(ለ) 'የድርጊት' ተወካይ ሲሆን በግስ ወይም በስም ይገለፃል ።(ሰራ ፣ አመረተ ፣ አመራረት ፣ ትግል)።

(መ) 'የስሜት' ተወካይ ሲሆን በስም ወይም በቅፅል ወይም በግስ ይገለፃል ።(የልጅ ፍቅር ፣ ይመርነት ፍርሃት ፣ የወዳጅ ምቀኛ ፣ የአናቴ ግልቀስ ፣ የልሀ መንቀጥቀጥ) ።

(ሰ) 'የባህርያት' ተወካይ ሲሆን በቅፅል ወይም በስም ይገለፃል ። (ረጅም ፣ እንጨታም ፣ ድፍን ፣ ሽን ትርማ ፣ ቀለማም ፣ ቅርንጫፋም ፣ ዘራም — ከዛፍ ባህርያት ጥቂቶቹ) ።

(ረ) 'የሁኔታና የተዛምዶ' ተወካይ ሲሆን ፣ በተውሳክ ግስ ፣ በመስተዋድድ ፣ በመስተያምር ወይም በስም ይገለፃል ። (እየፈጠነ ፣ በመሬት ፣ ወደላይ)

1.4.2 በተለያዩ ነገሮች ውስጥ የሚገኝ ተመሳሳይ አሳብ ወይም ስሜት በመል ወይም በውስብስ ብነት

የመል አሳቤ ወይም ስሜት ፣ የጋራ የሆነ አሳብ ወይም ስሜት ከያዙ የተለያዩ ነገሮች ወይም

ስሜቶች ወይም ባህርያት ወይም ድርጊቶች ወይም ሁኔታዎችና ተዛምዶዎች ውስጥ የሚገኘውን እሳቤና ስሜት የሚገልፅ አእምሯዊ መካይ ነው ። (መንበር ፣ ፍቅር ፣ እንሰሳ ፣ ወጣት ወዘተ ...)

1.4.3 ከሁለት ወይም ከሁለት በላይ ከሆኑ የተለያዩ እሳቦች ወይም ስሜቶች የሚገኝ ግንኙ - እሳቤ ወይም ስሜት

እምብዛም ለእውነታ ሳይቸገር ፣ ሌሎች እሳቤዎችን ወይም ስሜቶችን በማጣመድ (በማነናኘት) የሚፈጠር ፣ ከተለያዩ ነገሮች ወይም ባህርያት ወይም ድርጊቶች ወይም ሁኔታዎችና ተዛምዶዎች ውስጥ የተቀናጀውን እሳቤ ወይም ስሜት የሚገልፅ ፣ አእምሯዊ ተወካይ ነው ። (የበረዶ እምብርት ፣ የሀር ነዶ ፣ ቀንዳም እህያ ፣ አገም ጠቀም ወዘተ ...)

1.5 እሳቤና ስሜት

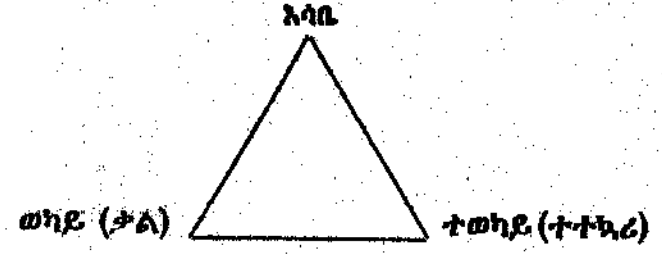
ስለእሳቤና ስለስሜት ስናወሳ እሳቤው ወይም ስሜቱ የምን እሳብ ወይም ስሜት እንደሆነ ለይተን ማወቅ አለብን። በእሳቤውና በሚወክለው ተተኳሪ (ተጨባጭ ማመሳከያ) መካከል ያለውን እንድነትና ልዩነት ማጤን አለብን ።

እንድን ነገር ስናይ ፣ በእርግጥ ካጤንነው ፣ ከነተጨባጭ ዝርዝሩ እናየዋለን ። አንድ ስሜት ሲሰማን ወይም ሀሳብ ስናስብ ፣ ምንጊዜም ቢሆን ያንን በዚያ ቅፅበት የተሰማንን ልዩ ስሜት ፣ ወይም ያንን በዚያ ቅፅበት የተከሰተልንን ልዩ ሀሳብ ፣ ነው የምናጤነው ። ነገር ግን ስለተሰማን ስሜት ፣ ስለተገለፀልን ሀሳብ ስናስብ ወይም ስንናገር ፣ የምንገልፀው በጥቅል ቃላት ነው ፤ (ለምሳሌ —

ልብስ ፣ ደስታ ፣ ውሳኔ ወዘተ ...) ማለትም ፣ አጠቃላይ በሆነ እሳቤ ነው የምንጠቀመው ።

በዚህ ረገድ ስንመለከተው ፣ አንድ እሳቤ ለእያሌ ተተኳሪዎች (ነገር ፣ ባህሪ ፣ ድርጊት ወዘተ...) ቆሞ እናገኘዋለን ።

ለምሳሌ ፣ 'ልብስ' የሚለውን እሳቤ ብንወስድ ፣ በእንድ እውቶቡስ ውስጥ ለሚታዩት ፣ በተለያዩ ሰዎች ለተለበሱት የተለያዩ ልብሶች (ተተኳሪዎች) ሁሉ ይቆማል ። በሌላ በኩል ደግሞ ፣ እንድ ተተኳሪም ለእያሌ እሳቤዎች ይቆማል ፤ ለምሳሌ አንድ የብር ማንኪያ እንደ መብያ ፣ እንደ ቅርስ ፣ እንደ ውድ እቃ ፣ እንደ ውብ ነገር ሊታይ ይችላል ። በተጨማሪም ይኸው ቁሳቁስ ጠንካራነትን ፣ ንጭንትን እንዲሁም ከሌሎች እቃዎች ጋር ካለው ተዛምዶ አንፃር የተለያዩ እሳቤዎች ይሰጠናል ። እሳቤ ከተተኳሪውና ከወካዩ ጋር ያለውን ዝምድና በሚከተለው ንድፍ * እንደሚታየው ማስቀመጥ ይቻላል ።

ወካዩ በፅሀፈት እና ወይም በድምፅ የሚገለፀው ቃል ነው ።
(ስለ ወካይና ስለ ተወካዩ ምእራፍ 2 ተመልከት ።)

* 'የቋንቋ ነገ - ሶስት' — ከነምርርዝ (1908) ።

ምእራፍ ሁለት

ቃላትና የቃላት አጠቃቀም

2.1 መግለጫ

2.1.1 ቃል (ስያሜ) ምንድነው ?

ቀደም ብሎ እንደ ተገለፀው ፣ ቃል በአንደበት ወይም በፊደል ምልክትነት የሚገለፅ የሀሳብ ወይም የስሜት መካይ ነው ።

2.1.2 ቃል መካይ ነው ስንል ምን ማለታችን ነው ?

ቃል መካይ ነው ስንል ፣ ቃሉ ራሱን ላልሆነ ሌላ ነገር ይቆማል ማለታችን ነው ። ለምሳሌ 'ወንበር' የሚለው ቃል መቀመጫ ፣ መደገፊያና አራት እግሮች ላሉት ነገር ይቆማል ። 'ወንበር' የሚለው ቃል ግን በቃልነቱ መቀመጫ ፣ መደገፊያና አራት እግሮች የሉትም ። 'ወንበር' የሚለው ቃል ዋና ተግባሩ ሰወንበሩ መቆሙ ነው ። በዚህ አይነት ወንበር የሚለውን ቃል መካይ አንለዋለን ። መቀመጫ ፣ መደገፊያና አራት እግሮች ያሉትን ነገር ተመካይ እንለዋለን ። በቃሉና በነገሩ መካከል ያለውን ግንኙነት ውክልና እን ለዋለን ።

2.2 የቃላት (የስያሜ) አይነቶች

ቃላት በስነ ፅሁፍ ውስጥ ካላቸው ጠቀሜታ አንፃር በአምስት አበይት አይነቶች ይከፈላሉ ፤

2.2.1 ረቂቅ መጠሪያ
2.2.2 ጥቅል (ወል) መጠሪያ
2.2.3 ብቸኛ መጠሪያ
2.2.4 ከቻርጌ (ከተር) መጠሪያ እና
2.2.5 የተናጠል (እየቅል) መጠሪያ

2.2.1 ረቂቅ መጠሪያ

አያሌ ልዩ ልዩ ነገሮች ፣ እንዱ ከሌላው የሚለዩባቸው ባህርያት እንዳሏቸው ሁሉ ፣ የሚመሳሰሉባቸው ባህርያትም አሉ ። ላባና የጥጥ ንድፍ ባጠቃላይ ሲታዩ የተለያዩ ነገሮች ናቸው ። ግን ዝርዝር ባህርያቸውን ስንመረምር የሚመሳሰሉባቸውም አሉ ። ሁለቱም የ'ቀላልነት' ባህርይ አላቸው ። አበባና ሀርን ብንመለከድ ፣ የተለያዩ ነገሮች ናቸው ፤ ሆኖም በ'ልስላሴ' ይመሳሰላሉ ። ዱቄትና እመ ድም እንዲሁ በብዙ ነገሮች ቢለያዩም ፣ በ'ድቶት' በ'ነጭነ ት'ና በ'በናኝነት' ይመሳሰላሉ ። እነዚህን ነገሮች በርከት አድርገን አበባን ፣ ሀርን ፣ ላባን ፣ ንድፍን ፣ ዱቄትን ብን ወስድም ፣ በርግጥ በብዙ ነገሮች ይለያያሉ ፣ በ'ልስላሴ'ነትን ይመሳሰላሉ ። በአጠቃላይ አንድ ነገር በውስጥም ሆነ በውጪ ባህርያቱ ከሌላ ነገር ጋር ሲወዳደር የሚመሳሰል በትና የሚለይበት ባህርያት አሉት ።

እነዚህም ልዩ ልዩ ባህርያት (ቀላልነት ፣ ልስላሴ ፣ ድቶት ፣ ነጭነት) ረቂቅ መጠሪያዎች በመባል ይታወቃሉ ።

ረቂቅ መጠሪያዎች አጠቃላይ ቃላት ናቸው ። 'ቀላል' የሚለውን ቃል ስናስብ አንድ ብቸኛ የሆነ ቀላል ነገር አይታወሰንም ።

ቀላል እንዳየነው ፣
ንድፍ ቀላል ነው ፤
ላባ ቀላል ነው ፤

በተጨማሪም ፣
ፊኛ ቀላል ነው ፤
ባሉን ቀላል ነው ፤
መረቀት ቀላል ነው ፤
ሌሎችም ብዙ ብዙ ቀላል ነገሮች አሉ ።

ከአያሌ የተለያዩና የማይመሳሰሉ ከሚመስሉ ነገሮች ውስጥ የሚመሳሰሉበትን ረቂቅነ ማየት ቀላል አይደለም ። ባህርያትን መልመድና አዛምዶ ማየትን ይጠይቃል ። ባህርያትን መለየትና አንፃፅሮ ማየትን ይጠይቃል ። ንድፍ ቀላል መሆኑን የሚያውቅ ሰው ፣ ባሉን ቀላል መሆኑን ለማወቅ ሁለቱን ነገሮች በአእምሮው ውስጥ ሊያይቶ ፣ እነፃፅሮና አዛምዶ ማየት አለበት ። የሚመሳሰሉበትን ምክንያት ተረድቶ የማዛመድን (ፈረንጆች ሎጂክ የሚሉ ትን) ችሎታ ይጠይቃል ።

ረቂቅ መጠሪያዎች የእነዚህ ባህርያት ስሞች ናቸው ብለናል ። ስም ያለው ነገር ደግሞ ሲጠሩት የሚሰማ መሆን ይኖርበታል ። 'ባህርዛፍ' የሚለውን ስም ብጠራ በአእምሮዬ ውስጥ ባህርዛፍ የሆነ ነገር ይታየኛል ። ብቸኛ የሆነ እየ ቅሉ የታወቀ ነገር ይታወሰኛል ። ነገር ግን ፣ 'ቀላል' ብል ምን ይታወሰኛል ? 'ቀላል' የሚለው ቃል ብዙ ነገሮች ውስጥ የሚገኝ ባህርይ መሆኑን አውቃለሁ ። ይሁንና ፣ በተለይ ራሱ የሆነ አንድ ብቸኛ ነገር አያስታውሰኝም ።

እላይ ከተዘረዘሩት ባህርያት ውስጥ ፣ ለምሳሌ ፣ 'ልስላሴ' የሚለውን መጠሪያ ብንወስድም ይኸንኑ ነው የሚያስገነዝበው ። አበባው ፣ ሀሩ ፣ ላባው ወዘተ... ወዲያው ይከሰቱልናል ማለት አይደለም ። እያንዳንዳቸው ውስጥ ከልስላሴያቸው ይልቅ ሌላው ባህርያቸው አመዝኖ ሊታይ

ይችላል፤ (ለምሳሌ ፥ ከአበባ ፥ ሽታው ፤ ከሀር ፥ ብልጭል ጭነቱ፤ከላባ ቀላልነቱ ወዘተ...) እንዲያውም አላይ የጠ ቀስናቸው ቀርተው ፥ ያልተጠቀሰ የአንድ የምናፈቅራት ቤት ሰውነት እፈታችን ይደቀን ይሆናል ። ወይም ደግሞ ፥ እንዳመለካከታችን ፥ አምስቱም ነገሮች ከሚመሳሰሉበት ይልቅ የማይመሳሰሉበት እጅግ ጎልቶ ከመታየቱ የተነሳ፥ ጭራሹንም በአእምሯችን ላይመጡ ይችላሉ ።

ስለዚህ ፥ ረቂቅ መጠሪያዎች ትርጉማቸውን እውን የሚያደርግ አንድ ልዩና ብቸኛ የሆነ ነገር ወይም ተተኳሪ የላቸውም ። በአእምሯችን ምስል የመስራት ሀይላቸው ደካማ ነው ። ወሰን ሰፊ የሆኑ ስሜታዊ ቃላት (ሰላም ፥ ፍቅር፥ ቁንጅና፥ ፍርሃት ወዘተ...) የሚገኙት እነሱ ውስጥ ቢሆንም ፥ የእነዚህ አይነቶቹ ባህርያት ስሜት ቀስቃሽነት የሚከሰተው ከብቸኛ መጠሪያዎች ጋር ሲጣመዱ ነው — ግለትም የእናት አገር ፍቅር፤ የጣይቱ ቁንጅና ወዘተ...

ረቂቅ መጠሪያዎች ፥ አንድ አይነት (ተመሳሳይ) ባህርያት ፥ አስተድሞ ከነበራቸው እየቅል ከሆኑ (የተለ ያዩ) ተተኳሪ ነገሮች በምክንያታዊ ተዛምዶ (ሎጂክ) አማ ካይነት እየተለዩ በመውጣት ፥ የጠቅላላ ባህርያት መጠ ሪያ ስለሆኑ ፥ በይበልጥ የሳይንስና ፍልስፍና ቃላት ናቸው ።

2.2.2 ጥቅል መጠሪያ

ነገሮች (የውስጣችንም ሆኑ የውጭው አለማችን) መጠሪያቸው የሚወጣላቸው እንደ ተገኘ ሳይሆን ፥ ስርአትን ተከትሎ መሆኑን ፥ እስካሁን ባየናቸው ማስረጃዎች ተመል ክተናል ። እዚህም የምናየው የተለየ አይደለም ። ጥቅል መጠሪያዎች በባህርይ ስም አወጣጥ ስርአታቸው ፥ የረቂቅ መጠሪያዎችን ይመስላሉ፤ የቅርብ ዝምድናም አላቸው ።

በአብዛኛው የረቂቅም ሆኑ ጥቅል መጠሪያዎች ፥ ሁለት አይነት የስም አወጣጥ ስርአት አላቸው ። አንደኛዉ ፥ ከፍልፋዩን ከሙሉዉ አንፃር በመመልከት ያሚወጣው ሲሆን ፥ ሌላዉ ደግሞ ፥ ዋናውን ዝርያ ወስዶ በወገን ፥ በቤ ተኛ ፥ በወላጅ ፥ በተዋላጅ ፥ በዝምድና የሚጠቃ ነው ።

ከፍልፋዩን በዋናው አንፃር በመመልከት ለሚደረ ገው የስም አወጣጥ የሰውን አካል እንደ ምሳሌ ለመውሰድ ይቻላል ። የሰው አካል ብዙ ትላልቅ ከፍልፋዮች (አባላት) አሉት ። ትላልቅ ከፍልፋዮቹ በውስጣቸው ሌሎች ትናንሽ ከፍልፋዮች አሏቸው ። ትናንሽ ከፍልፋዮቹም እንዲሁ በተዋረድ አናሳ ከፍልፋዮች ሊኖሯቸው ይችላል ። በዚህ አይነት ፥ አንዱን ትልቅ ከፍል "ራስን" ብንወስድ ፥ በውስጡ አገጭ ፥ አፍ ፥ አይን ፥ አፍንጫ ፥ ጆሮና ሌሎችም አሉ ። ቀጥለን ደግሞ ከአነስተኛ አባላቱ አይንን ብንወስድ ፥ በውስጡ ፥ ብሌን ፥ ብሬት ፥ ሽፋል ፥ ሽፋሽፍት ሌሎችም አሉ ።

ዝርያን ወስዶ በወገን ፥ በቤተኛ ፥ በወላጅ ፥ በተዋላጅና በዝምድና አንፃር ለሚደረገው የስም አወጣጥ ደግሞ ተሽከ ርካሪን በመውሰድ ለማየት ይቻላል ። ተሽከርካሪ ብዙ ወገኖች አሉት ። በየወገኖቹም ሊያሌ ቤተኞች አሉ ። በየ ቤተኞቹም ውስጥ እንዲሁ ወላጆችና ተዋላጆች አሉ ። በዚህ እያያዝ ፥ ተሽከርካሪን ራሱን እንደ ትልቅ ዝርያ ብን ወስድ ፥ በውስጡ የመሬት ተሽከርካሪ ፥ የባህር ተሽከርካሪ ፥ የአየር ተሽከርካሪ ፥ የህዋ ተሽከርካሪና ሌሎችም ወገኖች አሉ ። ቀጥለን ደግሞ ፥ ከወገኖቹ ውስጥ የአየር ተሽከርካሪን ብንወስድ ፥ ካየር ቀላል ተንሳፋፊ ፥ ካየር ከባድ ተሽከርካሪና ሌሎችም ቤተኞች አሉ ። ከቤተኞቹ መሀከ ደግሞ ፥ ካየር ቀላል ተንሳፋፊዎቹ ውስጥ እንደ ባሉን አይነቶቹ ፥ ከአየር ከባድ ተሽከርካሪዎቹ እንደ አይሮፕላን አይነቶቹ አሉ ።

አስተድሞን ጥቅል መጠሪያዎች ከረቂቅ መጠሪያ ዎች ጋር እንደሚዛመዱ አንስተናል ። በርግጥ እንፃራዊ ጠቅላላ ባህርያትን መጥሪያ በመሆናቸው ይዛመዳሉ ። ሆኖም ፣ ጥቅል መጠሪያ የውልደት ተዛምዶ ውጤት እንጂ ፣ በረቂቅ መጠሪያዎች ውስጥ እንደየነው ፣ የምክንያታዊ ተዛ ምዶ ውጤት አይደለም ። ተዛምዷቹ በመወሳሰድ በመ ሆኑም ፣ በአብዛኛው እንደ ረቂቅ መጠሪያዎች ስፋትና ጥል ቀት የላቸውም ። ለምሳሌ ፣ እለይ ከጠቀስናቸው ካየር ቀላል ተንሳፋፊዎች ውስጥ ፣ ለጊዜው ክባሉንና ከአየር መርከብ ሌላ የለም ። እንዲሁም በሰው ቤተኛ (ቤተሰብ) ውስጥ ልጃገረድ የሚለውን መጠሪያ ብንወስድ ፣ የክበት ልጃገረድ የአንበሳ ልጃገረድ ስልግንል ውሱንነቱን እንረዳለን ። እጠ ቃላይም ቢሆን እንደ ረቂቅ መጠሪያ ብዙና ሰፊ ተጠሪዎ ችን ያቀፈ አይደለም ።

በረቂቅ ባህርያት ፣ በድርጊት ፣ በሁኔታና በተዛምዶ ስም እጠራር ረገድም ስርአቱ ያው ነው ።

ከረቂቅ ባህርያት ፣ ጉብዝና የሚለውን ስያሜ እንደ ዝርያ ምሳሌ ብንወስድ ፣

'የትምህርት ጉብዝና
የስፊ ጉብዝና
የነገር ጉብዝና' በማለት ፣ ዝርያው ወደየወገኑ ይዘረዘራል ፤ ሌሎችም እንዲሁ በተዋረድ ።

ከድርጊት በላ የሚለውን ስያሜ እንደ ዝርያ ምሳሌ ብንወስድ ፣

'ቅማል የበላው
እሲድ የበላው
ጥይት የበላው

ነገር የበላው' በማለት ፣ ዝርያው ወደየወገኑ ይዘረ ዘራል ፤ ሌሎችም እንዲሁ በተዋረድ ።
ከሁኔታና ከተዛምዶ ስያሜዎች አያሌ ፣ ከፍታ ፣ እንደ ዘመድ ፣ የትባሉትን ቃላት እንደ ዝርያ ምሳ ሌዎች ብንወስድ ፣

'አያሌ ሰው መጣ' ከማለት ፣ 'አምስት (አስር ፣ አምሳ ወዘተ ...) ሰው መጣ' ፣

'ከፍታ አለው' ከማለት ፣ 'አምስት (የያ ፣ ሰላሳ ፣ መቶ) ሜትር ቁመት አለው' ፣

'እንደ ዘመድ ነው' ከማለት ፣ 'እንደ ወንድም ፣ አጎት ፣ አባት ወዘተ...' ነው እየተባለ በየወገኑ ይዘረዘራል ።

ስለዚህ ፣ ጥቅል መጠሪያዎችን እውን የሚያደርግ ብቸኛ ተተኪ ባይኖራቸውም ፣ በተመሰኑ የነገሮች ፣ የባህርያት ፣ የድርጊት ፣ የሁኔታና የተዛምዶ ዝርያዎችና ከፍልፋዮች መካከል የሚያገለግሉ መጠሪያዎች በመሆናቸው ፣ በአእ ምሯችን ፣ በተናጠልም ባይሆን ምስል የመከሰት ሀይላቸው ከረቂቅ መጠሪያዎች እጅግ የተሻለ ነው ። ስሜትንም ይነካካሉ ።

ጥቅል መጠሪያዎችም በይበልጥ የፍልሰፍና ቃላት ናቸው ።

2.2.3 ብቸኛ መጠሪያ

ስለ ጥቅል መጠሪያ ስናብራራ ፣ ከረቂቅ መጠሪያ ጋር ያለውን እንድንተና ልዩነት ለማገናዘብ ሞክረናል ። እሁን ደግሞ ፣ ከብቸኛ መጠሪያ ጋር የሚኖረውን ተዛምዶ እን መረምራለን ።

(' ስረቂቅና ጥቅል መጠሪያ' የምንባብ ምሳሌ ፣ ከገጽ 81—87 ተመልከትሙ)

በቅድሚያ ብቸኛ መጠሪያ ምንድነው ?

ብቸኛ መጠሪያ የነገሮች ፣ የባህርያት ፣ የድርጊትና የሁኔታ ተዋላጆች ወይም ሙሉና ከፍልፋዮች በመደብ ፣ በአይነትና እንዲሁም በየአራሱ ተለይተው በሚገለፁበት ጊዜ የሚሰጣቸው ስም ነው ።

ለምሳሌ ፣ የተሽከርካሪውን ተዋላጆች በዘረዘርንበት ጊዜ ፣ በተሽከርካሪ ወገኖች ውስጥ የአየር-ተሽከርካሪን ተመልክተናል ። ታዲያንን እነዚህኑ በመውሰድ ፣ ከብቸኛ መጠሪያዎች አንፃር ስንተነትናቸው ፣ የአየር-ተሽከርካሪ ከዝርያው ከተሽከርካሪው አንፃር ሲታይ ፣ ብቸኛ መጠሪያ ነው ማለት ነው ። ወይም ቤተኛው የሆነውን ፣ ከአየር-ቀላል ተሽከርካሪን ከአየር ተሽከርካሪ ጋር ስናወዳድረው ፣ ከአየር ቀላል ተሽከርካሪ ብቸኛ መጠሪያ ይሆናል ። እንዲሁም ከአየር ቀላል ተሽከርካሪን ፣ ተዋላጁ ከሆነው ከባሉን ጋር ስናነፃፅረው ፣ ባሉን ብቸኛ መጠሪያ ይሆናል ማለት ነው ።

ከአየር ከባድ ተሽከርካሪዎችንስ ብንወስድ ?

በእነዚህ ረገድም ያው ነው ። አየር ከባድ ተሽከርካሪን ተዋላጁ ከሆነው ከአይሮፕላን ጋር ስናወዳድረው ፣ አይሮፕላን ብቸኛ መጠሪያ ይሆናል ። ሌሎች ማሰረጃዎችንም እንውሰድ ፣

እንሰሳ ዋና የሆነ የዝርያ መጠሪያ ነው ። የእንስሳ ወገን መጠሪያ የሆነውን ፣ ውሻ የሚለውን ቃል ወስደን እንስሳ ከሚለው ቃል ስናነፃፅረው ፣ ውሻ ብቸኛ መጠሪያ ነው ። ወይም የውሻ ቤተኛ የሆነውን ሶለግን ወስደን ከውሻ ጋር ስናነፃፅረው ፣ ሶለግ ብቸኛ መጠሪያ ይሆናል ። ባይከዳኝ የሚባል ፣ አንድ በራሱ የታወቀን የተለየ ውሻ ወስደን

ከሶለግ ጋር ብናነፃፅረውስ ? እም ፣ ባይከዳኝ ብቸኛ መጠሪያ ይሆናል ማለት ነው ። በሌላ አነጋገር ፣ ውሻ ከእንስሳ ሲነፃፀር ብቸኛ መጠሪያ ሲሆን ከሶለግ ጋር ሲነፃፀር የጥቅል መጠሪያ ነው ። ሶለግ ደግሞ ፣ እንዲሁ ከውሻ ጋር ሲነፃፀር ብቸኛ መጠሪያ ሲሆን ፣ ባይከዳኝ (ከሚለው የእንድ ሶለግ ውሻ መጠሪያ) ጋር ሲነፃፀር የጥቅል መጠሪያ ይሆናል ። ባጠቃላይ በጥቅል መጠሪያና በብቸኛ መጠሪያ መካከል ያለው ልዩነት አንፃራዊ ነው ።

ስለዚህ ፣ ብቸኛ መጠሪያዎች ፣ ከጥቅል መጠሪያዎች ጋር አንፃራዊ በሚሆኑበት ወቅት የሚያስገኙት ምስል አጠቃላይ ቢሆንም ፣ ብቸኛ ተተኳሪ በሚያስገኙበት ጊዜ ግልፅ ምስል (ለምሳሌ ባሉን ፣ ባይከዳኝ) ስለሚከስቱ የስሜት አውታሮችን የመነካካት ሀይል አላቸው ።

ብቸኛ መጠሪያዎች የኪነ-ፅሁፍ ቃላት ናቸው ።

2.2.4 ከቻርጌ (ምስል ከሳች) መጠሪያ

ከቻርጌ (ክች አድርጊ) መጠሪያ ፣ ከዝርያዎችና ከተዋላጆቻቸው ወይም ከሙሉ ነገሮችና ከከፍልፋዮቻቸው ብቸኛ ለሆኑና ፣ በየአራሳቸው ስም ለታወቁ ነገሮች ፣ ባህሪዎች ፣ ድርጊቶች እና ዝምድናዎች የሚሰጥ መጠሪያ ነው ። ምንም እንኳ ከብቸኛ መጠሪያና ለየአራስ (ለየቅል) ከሚሰጥ ስያሜ ጋር የተቃረበ ቢሆንም ፣ ከቻርጌ የሚለው ስያሜ በእውን ላለ ፣ በመዳሰስ ለሚገኝ ወይም በስሜት ለታወቀ ወይም በልምድ ለተከሰተ ነገር የሚሰጥ እጠቃላይ መጥሪያ ነው ።

ለምሳሌ ፣ ጀሮ ደግፍ ፣ ቀስተደመና ፣ መብረቅ ፣ የምጥ ውጋት ፣ ግሳት ፣ ወዘተ ...

ከቻርጌ መጠሪያዎች መኖራቸው የታወቁ ነገሮችን ፣ በእርግጥ የታሰቡ ሀሳቦችን ፣ በእርግጥ በልምድ የተደረሰ

ባቸው ሌሎችንም የታዩና የተገለጡ ባህርያትንና ዝምድናዎችን ይይዛሉ ።

ከቻርጌ መጠሪያዎች ተጨባጭ ጉረት ያላቸውን ነገሮች ምስል ይክስታሉ ።

ከቻርጌ መጠሪያዎች ረቂቁን ነገር ግላዊ እንዲሆንና በስሜት አውታሮች እንዲደረስበት ያደርጋሉ ። ደብዛዛን ምስል እውን የማድረግ ሀይል አላቸው ።

ከቻርጌ መጠሪያዎች የኪነ-ፅሁፍ ቃላት ናቸው ።

('ለብዝኛና ከቻርጌ መጠሪያ' የምንባብ ምሳሌ ፣ ለልውጠነት የተመ ዎቹ ባለታሪኮች የሚለውን ከገፅ 340—344 ተመልከት ።)

2.2.5 የተናጠል (እየቅል) መጠሪያ ፣

የተናጠል መጠሪያ አንድ ነገር፣ አንድ ሀሳብ ፣ አንድ ባህሪ ፣ ድርጊት ፣ ሁኔታና ዝምድና ፣ ለየእራሱና ለየብቻው የሚታወቅበት መጠሪያው ነው ።

ምኒልክ — የነበረ ፣ ሀያው ሰው ፤

ይህ ዛፍ — እትምህርት ቤታችን መግቢያ ላይ በስተቀኝ ያለው ፤

ይህ ቋር — በዚሁ ዛፍ ሁለት ሜትር ላይ የሚገኘው ፤

የዚሁ ዛፍ አውዳደቅ — ኮረንቲ ስለነካ የተቆረጠ እለት ፤

ይህ የልብ ውጋት (አካላዊ) — በተወሰነ ቅፅበት የሚሰማኝ ፤

ይህ የመንፈስ ሁከት (ሀሊናዊ) — በተወሰነ ቅፅበት የሚሰማኝ ፤

ይህ እይታ — ከስሜት ህዋሶቼ በአንደኛው የተከሰተልኝ ፤

ይህ አእምሯዊ ምስል — በተወሰነ ቅፅበት የተገለፀልኝ ፤

የተናጠል መጠሪያ ፣ በውስጥም ሆነ በውጪው አለማችን ፣ ባንድ በተወሰነ ቅፅበት ያጤንነው ወይም የምናጤነው ማንኛውም ከስተት ነው ። ምንጊዜም ቢሆን መጠሪያው እራሱን (ብቻውን) የሚያደርገው (ያረገው) ወሰን አለው ። ይህ በተጤነበት (በሚጤንበት) ክልል ውስጥ ያለው እሱነቱ ነው እየቅል መጠሪያውን የሚያስገኘለት ።

የተናጠል መጠሪያ የኪነ-ፅሁፍ ቋንቋ ነው ።

(በ'ተናጠል መጠሪያ' ለተነፈ ምንባብ ገፅ 124 ተመልከት ።)

2.3 ቃላትና ውክልናቸው

ቃላት አበይት የሆኑ ሶስት የውክልና አስጣጥ ስልቶች አሏቸው ፤ እነሱም ፣

2.3.1 የግል ትርጉም ውክልና
2.3.2 የአዛማጅ ትርጉም ውክልና
2.3.3 የዘመድ አዝማድ ትርጉም ውክልና ናቸው ።

2.3.1 የግል ትርጉም ውክልና

የግል ትርጉም ውክልና የተሰኘው አቢይ ስልት ነጠላ ትርጉም ውክልና እና ድርብርብ ትርጉም ውክልና ያላቸው ሁለት ቅርንጫፎች አሉት ።

(ሀ) ግላዊ ነጠላ ትርጉም ውክልና

ግላዊ ነጠላ ትርጉም ውክልና የሚባለው፣ በቃሉና በተወከለው 'ነገር' መካከል ብቸኛ የሆነ ተተኳሪ ሲኖር ነው ። ቃሉ ወይም ወኪዩ የሚቆመው በግልፅ ለተተረጎመና ለተ

ወሰነ አንድ ተወካይ ነው ። ራሱ ቃሉ ፣ ከተወካዩ ጋር በአንድ አይነት መንገድ ግንኙነት ያላቸውን ወይም የተ ዛመዱ ሌሎች ነገሮችን አያሳስብም ወይም አያመለክትም ። 'ወንበር' የሚለው ቃል ድጋፍ ፣ መቀመጫና እራት እግሮች ያሉትን ነገር ነው የሚወክለው ፤ በተለመደ አገባቡ ቃሉ የሚቆመው ለዚህ ትርጉም ብቻ ነው ። በወኪልነቱም ለአ እምሯችን የሚከሰተው ምስል ይኸንኑ ተወካይ ብቻ መሆን አለበት ።

በቀላል የቃላት አጠቃቀም ደረጃ ፣ በአብዘኛው ሲታይ ፣ ሳይንስና ፍልስፍና የነጠላ ትርጉም ውክልና ባላቸው ቃላት የመጠቀም ጥረት ያደርጋሉ ።

ሳይንስ በዝርያና በወገን ወይም በሙሉና በክፍልፋይ የአሰያየም ስርአት የወጡ ብዙ ሰያሜዎች(ቃላትና ሀረግ) አሉት ። ሰያሜዎቹ የሚመሳሰሉ ጥቅል ባህርያትን የሚ ገልፁ ናቸው ። ጥቅል ባህርያቱ ተጨባጭ ማረጋገጫ አላቸው ። ተጨባጭ ማረጋገጫዎቹም በሰው ውስጥና ከሰው ውጪ ባለው አለም ይገኛሉ ። እነዚህን ሰያሜዎች ማወቁ በአለማችን ውስጥ ያሉትን ጭብጦች የማወቅ ፍላጎታችንን ያሟላልናል ።

አስረጅ 1

'ዳሞትራ ፤ የሚናደፍ ፣ መርዘኛ ፣ ጥቁር ከሰ ልማ ፣ ባለጠጉር ሸረሪት ።' [1]

'ዳነ ፤ ጤፍ አገኘ ።' [2]

1,2 ደስታ ተክለ ወልድ ፣ 'ዐዲስ ያግርኛ መዝገበ ቃላት' (አ.ሐ. 1962) ፣ ገፅ 362 ።

ፍልስፍና ልምድን ወደ እሳቤዎች ወይም ስሜት በመ ለወጥ የተገኙ ብዙ ሰያሜዎች (ቃላትና ሀረግ) አሉት ። ሰያሜ ዎቹ የሚመሳሰሉ ረቂቅ ባህርያትን የሚገልፁ ናቸው ። ረቂቅ ባህርያቱ ምክንያታዊ ተዛምዶ ካላቸው ነገሮች የወጡ ተመ ሳሳይ ባህርያት የሚታወቁበት እሳቤዎች ናቸው ፤ በአብዛ ኛው ትርጉማቸውን እውን የሚያደርግ ብቸኛ የሆነ ተተኳሪ የላቸውም ። ተዋህደዋቸው ከነበሩት የተለያዩ ብቸኛ ተተ ኳሪዎች ተለይተዋል ። እነዚህን ረቂቅ ሰያሜዎች ማወቁ በአለማችን ውስጥ ለሚናሩን ልምዶች ርእዮተአለማዊ አመለካከታችንን የማሳደግ ፍላጎታችንን ያሟላልናል ፤

አስረጅ 1

'ርእዮተዓለም ፤ በአንድ መደብ ጥቅምና ፍላ ጎት ላይ የተመሠረተ ኑሮን (ሕይወትን) ትርጉም መስጫ ፣ መመሪያ ነው ።'

'ንቃተ ህሊና ፤ ከሥራና ከህብረተሰብ የምርት ግንኙነት የሚመነጭ የነባራዊ እውነታ ነፀ ብራቅ ነው ።'

'ዝግንነት ፤ ዝግና መኾን ፣ ጉብዝና ፣ ሐርበ ኝነት ።' [3]

በሌላ አቀራረብ ፣ የነጠላ ትርጉም ውክልና ሲባል ፣ ወካዩ ከአንድ በላይ የትርጉም ውክልና አይኖረውም ማለት ነው ። ያው አንዱ ውክልና ግን ትክክል ፣ ቀጥታ ፣ ብቸኛና ልክ የሆነ ትርጉም እንዲሆን ያስፈልጋል ።

3 ከላይ ከተጠቀሰው ፣ ገፅ 516 ።

(ለ) ግለሰብ ደረጃበቁ ቅርጉም ውክልና

በቃላት ውክልና ስልት አንድ ቃል ስተለያዩ አያሌ ተወካዮች ሊቆም ይችላል። 'አፍ'[4] የሚለው ቃል ለምሳሌ፣

(1) ከአገሮ በላይ የሚገኝ የሰውነት አባልን
(2) ስለትን
(3) ቋንቋን
(4) ትርጓማንን
(5) ጠበቃን
(6) የሸማ ፈርጅን
(7) ቃልን
(8) ነገርን
(9) ቀላዳን

ይወክላል። ይኽም ሆኖ፣ ቃሉ በአንድ ጊዜ ለአንዱ ተወካይ ብቻ ነው የሚቆመው። ሰሚው ወይም አንባቢው የትኛውን ትርጉሙን እንደሚወክል የሚያውቀው ከአገባቡ ነው፤ አፍ ከሚለው ቃል ጋር ተሳክተው ከቀረቡት ቃላት።

ቃሉ የሚወክለውን ትርጉም ለመረዳት የሚከተሉትን አረፍተ ነገሮች መመልከት ይቻላል፤

. በእሱ የሚገባውን መመጠን አለበት፤ አለዚያ ይታነቃል።
. የሰይፉ አፍቋፎቱን ቀረደደው።
. በምን አፍ ነው ያነጋገርከው፣ በኢጣልያንኛ ነው በእስፓንኛ?

4 ከላይ ከተጠቀሰው፣ ገፅ 129።

. በቀኑ ቀጠሮህ አፍህን ያዘህ እንድትመጣ፣ የኔ ያስተረጉምልህ።
. በቀኑ ቀጠሮው አፉን አላቀረበም፤ ጠበቃውን።
. የልብሱን አንድ አፍ ብቻ ነው የቋጨሁት።
. ምን አፍ ትችላለህ፣ ከውጭ አገር ቋንቋዎች?
. አንድ አፍ ሳይወጣው ሄደ።

ስለዚህ አንድ ቃል በአንድ ጊዜ ለአንድ ነገር እስከ ቆመ፣ ሌሎች ትርጉሞቹን ሳያጓትት ወይም ሳያሳስብ፣ ከአያንዳንዳቸው ተወካዮች ጋር የሚኖረው ግንኙነት ያው ነጠላ ውክልና ነው። እንደ 'አፍ' ያለው አይነት ቃል እንግዲህ አያሌ የተለያዩ ነጠላ ተወካዮች ናቸው ማለት ነው ያሉት።

አስካሁን በግል ትርጉም ውክልና ስልት እንደተመለከትነው፣ አንድ ቃል ወይም ወካይ በአንድ ጊዜ ለአንድ ነገር ወይም ተወካይ ብቻ ነው የሚቆመው። ታዲያ ያው አንድ ነገር የሚቆምለት ትርጉም ጠባብ ወይም ሰፊ መስኩን ወይም በየውስጡ የሚገኙ ትናንሽ የትርጉም ቁጠናዎችን የሚሸፍን ሊሆን ይችላል። 'ሚልቱ' የሚለው ቃል ለምሳሌ፣ በአብዛኛው ለአንድ ተወካይ ብቻ — ግለትም ለአንድ ሰው ነው የሚቆመው። በሴላ በኩል ደግሞ፣ ሰው የሚለው ቃልም ለአንድ 'ተወካይ' ነው የሚቆመው። ነገር ግን፣ ይህ ቃል ከብዙ ሰዎች ውስጥ ለማንኛውም አንድ ሰው ነው የሚቆመው፣ ወይም፣ እንዲያውም 'ሰው ቆሞ አይኖርም' በሚለው አነጋገር ውስጥ እንዳለው አይነት ለሰዎች ሁሉ ይቆማል። በዚህ አይነት 'ሰው' የሚለው ቃል 'ሚልቱ' ከሚለው ቃል የበለጠ የትርጉም ስፋት አለው እንላለን፣ የመል ለሆኑ አንድ አይነት ባህርያት ላሏቸው ነገሮች በሙሉ ስለ ቆመ። ለሙ

ችም 'ሰው' ከሚለው ቃል ይበልጥ ስፋት ያላቸው ቃላት አሉ፤ 'እንሰሳ' የሚለው ቃል ለምሳሌ ሰውንና ሌሎች እያሌ የተለያዩ አባላትን ይጨምራል። 'እንሰሳ' ከሚለው ቃል በላይም ሊኖር ይችላል። ስለዚህ፣ በግል የትርጉም ውክልና ጊዜ፣ አንድ ቃል ለአንድ ተወካይ ይቆማል ስንል፣ ይህ አንድ ተወካይ አንድ ሙሉ ቤተኛን የሚወክል ሰፊ ወይም ጠባብ መስክን የሚያቅፍ፣ ወይም የቤተኛን ማንኛውንም ወላጅና ተወላላጅ አባል የሚወክል፣ ሊሆን እንደሚችል ማስታወስ ይኖርብናል።

2.3.2 የአዛማጅ ትርጉም ውክልና

አንዳንዴ በቃሉና በተወካዩ መካከል ያለው ግንኙነት ውስብስብ ይሆናል። ራሱ ቃሉ ከዋናው ተወካይ ጋር ቤተኛነት ያላቸውን ሌሎች ነገሮችን ለማሳሰብ፣ እንዲያም ብሎ ለመወከል ይችላል። ቃሉ አሁንም ለአንድ ተወካይ ሊቆም ይችላል። ጭሰኛ የሚለው ቃል በሰው መሬት ላይ ቤት ሰርቶ የሚኖር ሰውን የሚወክል ነው። ይህ አንድ የግል ትርጉም ውክልና ነው ማለት ነው። ሆኖም በዚህ አያበቃም። በጭሰኛው ላይ ይደርስ የነበረውን ስድብና ግልምጫ፣ በተፈለገ ጊዜ እንደ አሮጌ እቃ መወርወሩን፣ ልቡ አርፎ የሚኖርበት መጠለያ ያልነበረው መሆኑንና የመሳሰሉትን ሁሉ ያሳስባል። በዚህ አይነት 'ጭሰኛ' የሚለው ቃል ከሚኖረው የግል ትርጉም ውጪ፣ እንደየሰዉ ልምድ፣ ቃሉ የሚያሳስበው ወይም የሚያስታውሰው ጠቅላላ የት ርጉም አካባቢ የአዛማጅ ትርጉም ውክልና ይባላል።

በቃላት አጠቃቀም ደረጃ፣ በአብዛኛው ሲታይ፣ ኪነ-ፅሁፍ በአዛማጅ ትርጉም ውክልና የመጠቀም ጥረት ያደርጋል።

የአዛማጅ ትርጉም ውክልና የተለያዩ መልኮች አሉት፤ ውሱን አዛማጅ ትርጉም፣ ሰፊ አዛማጅ ትርጉም እና ሁለንታዊ አዛማጅ ትርጉም ይባላሉ።

(ሀ) ውሱን አዛማጅ ትርጉም

(1) እየራስ በገጠመን ልምድ መሰረት የምንፈጥረው የግለሰባዊ ልምድ ውጤት ሊሆን ይችላል፤

አስረጅ 1

'ሊሾ' የሚለው ውርስ ቃል ነጠላ ትርጉሙ የጎማ ጥርስ ማለቅ ነው። ቃሉን ለሚሰማው ወይም ለሚጠቀምበት ሰው ግን፣ የአእምሮ ጥርስ ማለቅን ሊያሳስበው ይችላል። ጎማው በመንገድ ብዛት እንደሚጨረስ አእምሮው በአልኮል የተጨረሰ አይኑት።

(2) በዚሁ አይነት አንዳንዴ በቡድን፣ አንዳንዴ በቤተሰብ፣ አንዳንዴ በጎሳ አካባቢ ብቻ የሚሰራባቸውም አሉ። ለምሳሌ፣ በቡድን አካባቢ ፓስቴ፣ እንዱን አባል፣ ገረሱን ያስታወስ እንደሁ፣ ገረሱ ፓስቴ ስለሚወደና ስለሚበላ፤ ወይም በቤተሰብ አካባቢ ስምቡልጥ የሚለው ቃል እንድ በሬን ያስታውስ እንደሁ፣ የቤተሰቡ አላፊ በሚያርስበት ጊዜ በየጊዜው 'ተው ተው ስምቡልጥ — አት ለማም ሳብ' ሲል ስለሚሰማ፤ ወይም በጎሳ አካባቢ በፍርሃት አውጪኝ አማሬ ያለ ሁሉ ፋደት ይባል እንደሁ፣ ከዚያ በፊት ከጎሳው ውስጥ ይህን ያደረገ ሰው ፋደት ተብሎ ተጠርቶ ስለንበረ። የተጠቀሙባቸው ቃላት፣ 'ፓስቴ፣ ስምቡልጥ፣ ፋደት'፣ የሚያሳስቧቸው 'ነገሮች' ከዚያ ቡድን፣ ቤተሰብ ወይም ጎሳ ውጪ የተባሉትን 'ነገሮች' ስለማያሳስቡ የመ

ግባቢያንት ህይላቸው ጠባብ ነው ፤ በለፈው የጋራ መግባቢያ አይደለም ።

ይህም ሆኖ ፥ በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ አይሰራባቸውም ማለት አይደለም ። ቃላት በአንድ በተወሰነ መፅሀፍ ውስጥ ብቻ የተወሰኑ 'ነባሮችን' እንደሚያስታውሱ ሆነው ይቀር ባሉ ፤ ከደራሲው ግምባር ወይም ከአንድ ገፀ ባህሪ ግምባር ። ለምሳሌ ፥ ዝናብ የሚለው ቃል ለአብዛኛው ሰው ልምላሜን ፥ ቡቃያን ፥ የጥጋብ ጊዜን ሲያስታውሰው ፥ አንድ ደራሲ ባለው ያቀራረብ ህይል አማካይነት ፥ በአንድ መፅሀፍ ውስጥ የጥፋት ፥ የተስፋ መቁረጥ ፥ የጨለማ ህይወት አስታዋሽ አድርጎ ሊያቅርበው ይችላል ። አንባቢም በዚያን ወቅት አጠቃላይ ትውስታውን እረስቶ ውሱን ትርጉሙን ሲከታተል ይገኛል ማለት ነው ።

(ለ) ለፊ አዛማጅ ትርጉም

ብዙዎች አዛማጆች ከቋንቋ እድገት ጋር አብረው የበለፀጉ ናቸው ። በዚህ አይነት አንድ ብሄራዊ ቋንቋ በሚናገር አገር ውስጥ ዳብረው ይገኛሉ ። ሌሎች ደግሞ ፥ በጋራ ወይም በህዝባዊ ልምድ ላይ የተመሰረቱ በመሆናቸው በአብዛኛው ሰው የታወቁ ፥ ለአብዛኛው ሰው የሚነሱና ተቀባይነት ያላቸው አሉ ። በአርግጥ የየሰዉ አዛማጅ ትርጉሞች ሙሉ ለሙሉ ተመሳሳይነት ላይኖራቸው ይችላል ። እንዱን ፥ 'ጭስኛ' የሚለው ቃል የሚያስታውሰው ወይም የሚያሳበበው በባለሙሬቱ መዋረድን ፥ በዋጊዘው ከቤት መባረርን ሲሆን ፥ ሌላዉን ከሚያርሰው መሬት መነቀልን ፥ የቤተሰብ መደፈርን ፥ ተገቢ ያልሆነ ኪራይ መከፈልን ፥ ሌላዉን ደግሞ ፥ ያለደገውን ሙከት መቀማትን ፥ ልጁን ለጭንገረድነት መሸጠትን እና የመሳሰሉትን ሊሆን ይችላል ። ሆኖም በያንዳንዱ ሰው ልምድ ውስጥ አዛ

ማጅ ትርጉሙን የጋራ የሚያደርግ በቂ ተመሳሳይነት ስለሚኖር የመግባባት ችግር አይኖርም ።

(ሙ) ሁለንታዊ አዛማጅ ትርጉም

የአብዛኛው ሰው ወይም የሰዎች ሁሉ ልምድ ውጤት የሆኑ ጥቅል ወይም ሁለንታዊ አዛማጆችም አሉ ፤ ወሰን የማያግዳቸው ፥ ቋንቋ የማይወስናቸው አዛማጆች ፤

አስረጅ ፤

- 'ባሕር — የውሃ ቦታ ፥ መቆሚያ ፥ መከማቻ ፥ ሰፊ ፥ ጥልቅ ፥ ውሃው የማያልቅ ፥ የማይደርቅ ፤ ስፋቱ ከየብስ የሚበልጥ . . . ።'[55]
- 'ነገደ — ሩቅ አገር ሄደ ፥ ወጣ ወረደ ፥ ገዛ ፥ ሸጠ ፥ ለወጠ ፥ ሸቀጠ ለማትረፍ ።'[56]

ከዚህ በላይ የተሰጡት የባህርና የመንገድ ትርጉሞች ነጠላ ትርጉም ሲሆኑ ፥ በሁለንታዊ አዛማጅ ትርጉማቸው ዘለ አለማዊነትንና እድሜን ያመለክታሉ ።

ባጠቃላይ ፥ የአዛማጅ ትርጉም ውክልና ፥ አንድ ቃል ወይም ሀረግ ከመደበኛ ነጠላ ትርጉሙ ውጪ የጎደን በመሄድ ፥ ጥልቅ ስሜትን ለመፍጠር የሚኖረው ስብስብ የአካባቢ ትርጉምና ስሜትን ፈንጣቂነት ነው ።

2.3.3 የዘመድ አዝማድ ትርጉም ውክልና

የዘመድ አዝማድ ትርጉም ውክልና የአንድን ቃል የግል ተወካይ ለሌላ ነገር እንዲቆም አድርጎ ማቅረብ ነው ።

---

55 ከላይ ከተጠቀሰው ፥ ገፅ 161 እና 837 ።

ወንበር የሚለው ቃል መደገፊያ ፣ መቀመጫና አራት እግሮች ላለው ነገር ወካይ ነው ብለናል ። አሁን ደግሞ ፣ ይሽው መደገፊያ ፣ መቀመጫና አራት እግሮች ያለው ነገር ፣ ለአንድ ለሌላ ነገር ወካይ ይሆናል ማለት ነው ፤ በዚህ ረገድ ፣ ለዳኛ። በዚህ አይነትም ፣ ቃላት ከነጠላ ትርጉማቸው ውጪ የተሳሳበ ትርጉም ኖሯቸው ሲገኝ ፣ የተሳሳበው ትርጉም መጠሪያ የዘመድ አዝማድ ትርጉም ውክልና ይባላል ።

የዘመድ አዝማድ ትርጉም ውክልና ሶስት አበይት መደቦች አሉት ፤ እነሱም ፣ አወዳዳሪ ፈሊጦች ፣ አንፃባሪ ፈሊጦችና አጓዳኝ ፈሊጦች ናቸው ።

(ሀ) አወዳዳሪ ፈሊጦች

አወዳዳሪ ፈሊጦች በሶስት ይከፈላሉ ፤ አንፃር ፣ ተምሳሊት እና ሰውኛ ተብለው ።

(1) አንፃር

አንፃር የሚባለው ማወዳደሪያው በቀጥታ ሲጠቀስ ነው ፤ ለምሳሌ ፣ 'ፀጉሯ እንደ ሀር ነዶ ነው ።' በዚህ ፈሊጥ ውስጥ የተሳሳበ ውክልና የለበትም ። 'የሀር ነዶው' እሁንም 'የሀር ነዶ ነው' ፣ የገባን ተጨማሪ ነገር ቢኖር ፣ ፀጉሯ ባንዳንድ ነገር የሀር ነዶዉን መምሰሉ ነው ፤ በልስላሴዉ ፣ በማማሩ ፣ በጥራቱና በመሳሰሉት ።

(2) ተምሳሊት (አምሳያ)

በተምሳሊት ግን አወዳዳሪው በቀጥታ አይገለፅም ፤ በውስጠ ታዋቂነት ነው የሚታለፈው ። ለምሳሌ ፣ 'ፀጉሯ የሀር ነዶ ነው' ብንል ቀጥታ

ውድድር አይታይበትም ፤ ውድድሩ ከአንባቡ ቢታወቅም ። በተምሳሊት ፈሊጥ ውስጥ የተሳሳበ ውክልና አለ ። ፀጉሯ የሀር ነዶ አይደለም ፤ 'የሀር ነዶ' የሚለው ቃል በሚታወቅበት ቀጥታ ትርጉሙ አይደለም እዚህ የገባው ። እርግጥ በዚህ አይነት አንጋገር ውስጥ 'የሀር ነዶ' በአንድ በኩል ለደንበኛ ተወካዩ ሊቆም ይችላል ። ስለሆነም ፣ በሌላ በኩል አሁን 'የሀር ነዶዉ' የቆመው 'ልስላሴው ፣ ማማሩና ጥራቱ' እንደ ሀር ነዶ ለሆነ 'ነገር' ነው ።

(3) ሰውኛ

በዚህ ፈሊጥ ፣ ሰው ያልሆነ ነገር በውስጠ ታዋቂነት ከሰው ጋር ይወዳደራል ። ስምሳሌ 'አበባምቹ በመስከረም ፀሀይ ፈነደቁ' ቢል ፣ አበቦችን እንደ ህፃናት በመመልከት የተደረገ ውድድር አለ ማለት ነው ።

(ለ) አንፃባሪ ፈሊጦች

አንፃባሪ ፈሊጦች በሶስት ይከፈላሉ ፤ ምፀት ፣ አንስቶ መጣል እና ጥሎ ማንሳት በመባል።

(1) ምፀት (ነገረ ግልባጭ)

በምፀት ውስጥ ቃላቱ የተሳሳበ ትርጉም የላቸውም ። ለውጡ የሚመነጨው ለቃሉ ትርጉም ተቃራኒ የሆነውን ትርጉም ከመውሰዱ ላይ ነው ፤ ምሳሌ ፣ የስራ ባልደረባችን ፊቱን ጭጋጋ አስመስሎ ቢጠብቀን ፣ 'ዛሬስ ፊትህ በደስታ ያበራል ፣ ምን አግኝተሃል ?' ብንል ፣

'በደስታ ያበራል' ለ 'ጭንጎት መስሏል — ከፍ ተሃል' ፤ 'ምን አግኙተሃል' — 'ምን ደረሰብህ ? ምን አጣህ ?' ለማለት ነው የቆሙት ።

(2) <u>አንስቶ መጣል</u>

አንስቶ መጣል ማለት ፥ በቦታው ለማለት ከተፈለገው ሀሳብ ወይም ስሜት በላይ ቃላቱ አቅፈው የመገኘታቸው ባህሪ ነው ። ማጋነን ቢኖርበትም እምብዛም ማኪያኪያስ ላይኖርበት ይችላል ፤ 'በንትርክ ልቤን አወለቀኝ' ቢል ለምሳሌ ፤ 'ልብ መውለቅ' የጭቅጭቁን አሰልችነትና ችኮነት አጠናክሮ አቀረበው እንጂ ቀጥታ ትርጉሙን አይመለከትም ፥ ወይም

'. . . ጥሬ ሲጋዬን ትበላዋለች . . .'

'. . . ጥንቢራችን እስኪዞር ጋበዘን . . .'

'. . .ልጁን በአልጋ ላይ እንዳለ ገማመ

ጡት. . . ' ሳሙት ለማለት ።

(3) <u>ጥሎ ማንሳት</u>

ጥሎ ማንሳት ማለት ደግሞ ቃላቱ ፥ በቦታው ለማለት ከታሰበው ሀሳብ ወይም ስሜት በታች ያላቸው መስለው መቅረባቸው ነው ፤

ለምሳሌ ፥ ደብረ ብርሃንን የሚያውቅ ሰው ፥ 'ትንሽ ቅንሽ ንፋስ አለበት' ቢል ፥ ለማለት ከፈለገው እንዳልደረሰ ይሰማል ።

ባጠቃላይ ፥ በአነጣጣሪ ፈሊጦች የመጠቀም ልምድ ፥ በቦታው ለማለት የተፈለገውን መሰረታዊ ሀሳብ ወይም እንዲሰማ የተፈለገውን መሰረታዊ ስሜት ፥ አጠናክሮና የማሰማት ሀይሉን አሳድጎ ለማቅረብ ያስችላል ፤ የተባለውንና ለማለት የተፈለገውን ከማገናዘብና ከማጤን የሚደርስበት ትርጉም ስለሆነ ።

(መ) <u>አጓዳኝ ፈሊጦች</u>

የቃሉ ትርጉም ከግል ተመክዩ ትርጉም ውጪ ፥ ከተወከዩ ጋር ግንኙነት ወዳለው 'ነገር' ይዘ ምታል ።

አጓዳኝ ፈሊጦች በሁለት ይከፈላሉ ፤ ዘማች እና ሙሉ-ከፊል በመባል ።

(1) <u>ዘማች</u>

ዘማች የሚባለው የቃሉ ትርጉም ከተተኪሪው ጋር ዝምድና ወዳለው ነገር ወይም እሳቤ ሲራዘም ነው ። ምሳሌ ፥ 'አልጋው ተገለበጠ' ፤ 'መን ግስቱ ተገለበጠ' ለማለት ፥ ወይም 'በላቡ ነው የሚያድረው' ፤ 'በጉልበቱ ስራ' ለማለት ፤

(2) <u>ሙሉ-በከፊል</u>

በዚህ ረገድ የአንድ 'ነገር ' አባል ለአካሉ እንዲቆም ሲደረግ ነው ።

ምሳሌ ፤ ቤቱ አሸለበ — የቤቱ አውራ ሲሞት ። <u>መሳሪያው</u> ሳተ — ፕይቱ ሳይመታ ቀረ ።

(3) ከፊል በሙሉ

በዚህ ደግሞ ፥ የአንድ 'ነገር' አካል ፥ ለአባሉ እንዲቆም ሲደረግ ነው ።

ምሳሌ — እንድ ሺ እግረኛ አሰለፈ ።

አምሳ ድምፅ አገኘ ።

ድርቅ አመት ።

(ለ) የዘመድ አዝማድ ትርጉም ውክልና ጥቅሶች

«ነፋሱ ባሕሩን ከተኛበት ቀስቅሶ እንደ ሕፃን በደረቱ ላይ እድርጉ ሲያስጨፍረውና ሲያስቦርቀው ፥ እንቡር እንቡር እያሰኘና እሸርሩ እያለ ሲያስፈነጥዘውና ሲያቃብጠው ለተፈጥሮ ምን ያህል የቅበጣ ጠባይ እንዳለው የተመልከትን አሳብ በምርመራ ላይ ያውለዋል.....»[7]

«እንዳንድም ጊዜ ማዕበሉ ወደላይ ደንገላሳ እየተነሣ ፥ በመርከቦቹ ላይ ሲቸለስና መርከቦቹ በማዕበሉ ጻልጋ ተጀፍነው ወደ ጥልቁ ሲወርዱ ወይም ሰጥመው ቀሩ ሲባል ተመልሰው በባሕሩ ጀርባ ላይ እንደገና ሲታዘሉ ግሩም ታይለ አገዘአብሔር ያሰኛል.....»

«አባባቶቻችን በደም በለቀለቁት ውድማ ጠላትን በወይን ቅጽበት ፍጥነት እንደ ማሽላ ርችት ወቂት ... »[9]

«በየዘመኑ የሚገጥማቸውን የጦር ማዕበል እንደ ውሃ ዋናተኛ እየቀዘፉ በመሻገር ገናና ታሪካቸውን አድሰዋል ...»[10]

7 ወ/ኪዮርጊስ ወ/ዮሐንስ ፥ 'አገዐዚ' ኢ.ሕ. (ገ፱) 12 እና 8 ።
9,10 አዲስ ዘመን ፥ ቁጥር 411 (ሚያዝያ 30 1954) ።

2.4 ቃላትና ጥብቅናቸው (በስሜት ፈንቅልነት)

እስካሁን ስለ ቃላት የተሰጠው ትችት ኪናዊ ላል ሆኑ ፅሁፎችም ለሚውሉ ቃላት ሞምር መሆኑን መግ ዘብ ያስፈልጋል ። ለምሳሌ ፥ ከሳይንስ መስክ ፥ ቴክኒካዊ ገላጭ ፅሁፎች እንዲሁም አንዳንድ የፍልስፍና ፅሁፎች በአብዛኛው በጥቅል ፥ በብቸኛና በከቻርጌ ቃላት ይጠቀ ማሉ ፤ ኪነ-ፅሁፎች የሚጠቀሙበትን ያህል ባይሆንም ።

ከዚህ ቀጥሎ ቃላት በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ በስሜት ፈንቅልነት ሲሰራባቸው እንዴት ስሜትን ለመቀስቀስና ለመግረክ እንደሚውሉ እንመለከታለን ።

ቃላት ስሜትን የሚፈነቅሉባቸው ባህርያት ሁለት ሲሆኑ ፥ እነሱም ፥

2.4.1 በእምስቱ የስሜት አውታሮች (የማየት ፥ የመስ

ማት ፥ የጣእም ፥ የሽታና የዳሰሳ) አማካይነት ም ስል እየከሰቱ ስሜት የመፍጠር ባህርያቸው ፥ እና

2.4.2 ቃላቱ በቀጥታ ባላቸው ሰዋዊ ቅርበት አማካ

ይነት በሚኖራቸው ስሜት የመቀስቀስ ጠባ ያት ናቸው ።

2.4.1 በስሜት አውታሮች አማካይነት

በስሜት አውታሮች አማካይነት በሚከሰቱ ምስሎች ስሜትን ለመፈንቀል የሚጠቀሙ ኪነ-ፅሁፎች ብቻ ላይሆኑ ፥ የማስታወቂያና የመቀስቀሻ ፅሁፎች ፥ የፖለቲካ

ዲስኩሮች ፣ ጋዜጣዊ ርእሰ አንቀጾች እና የመሳሰሉት ሁሉ ናቸው ። ለእነዚህ አገልግሎት የሚውሉት ቃላትም ከዚህ ቀደም በምስል ከሳችኑታቸው የተመለከትናቸው (ጥቅል ፣ ብዙኃ ፣ ከቻርጌና የተናጠል መጠሪያዎች) ቃላት እይ ነቶች ስለሆኑ ፣ ግንኛውንም ኪነ-ፅሁፍ በምናዘጋጅበት ወቅት ፣ የስሜት አውታሮችን አገልግሎት ባለመርሳት ፣ ምስሎቹ በሚቀሰቀሱባቸው የተቲኳሪዎች መጠሪያ ቃላት መጠቀም ያስፈልጋል ።

ባጠቃላይ ፣ የስሜት አውታሮች (ህዋሶች) በተቲኳሪ ዎቹ ተቀስቅሰው ምስል የሚከስቱባቸው ቃላት አይነ ቶች ፣ ከዚህ በታች የተመለከቱትን ይይዛሉ ፤

(ሀ) የማያ አውታር

በማያ አውታራችን (በአይናችን) አማካይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

• ቀለም ፤ ምሳሌ (1) በቀለምነቱ — አረንጓዴ ፣ ሀምራዊ ፣ ብጫ ፣ ግራጫ ፣ ቀይና የመሳሰሉት ፤ (2) በተዘዋዋሪ ቀለምነቱ — ደም ፣ ጦርነት ፣ ትኩስ ቅጠል ፣ ደረቅ ቅጠል ፣ የጎመራ ፍሬ እና የመሳሰሉት ፤

• ቅርፅ ፤ ምሳሌ (1) በቀጥታ ቅርፅነቱ — ክብ ፣ ሾጣጣ ፣ ውርግርግ ፣ አራትዮ ፣ ማእዘን እና የመ ሳሰሉት ፤

(2) በተዘዋዋሪ ቅርፅነቱ — ወፍጮ (ወፍጮ አፍ) ፣ ጦር (ጦር አፍ) ፣ መሳል (መሳል እራስ) ፣ እሳት ብርሌ ፣ ቀጨሞ (ቀጨሞ እግር) ፣ አለንጋ (አለንጋ ጣት) ፣ መጅ (መጅ እግር) ፣ ደጋን (ደጋን እግር) የመሳሰሉት ፤

• አቀማመጥ ፤ ምሳሌ (ሀ) በቀጥታ መጠንነቱ — ትልቅ ፣ ትንሽ ፣ ሰፊ ፣ ጠባብ ፤ አጭር ፣ ረጅም ፣ ብዙ ፣ ጥቂት እና የመሳሰሉት ፤

(2) በተዘዋዋሪ መጠንነቱ — አውሳላ (አውሳላ ሜዳ) ፣ ሰማይ ጠቀስ ፣ እርም ፣ የመርፌ ቀዳዳ ፣ ጉቶ ፣ የሰማይ ከዋክብት ፣ የባህር አሸዋ ፣ የጋሸበ ጨፍ (ለፀጉር) ፤

የማሰማት ሀይል (ደማቅነት) ፤ ምሳሌ (1) በቀ ጥታ ማሰማቱ — ጭቅርቁር ፣ ጥቁር ፣ ብሩህ ፣ ክፍት ፣ ዝግ ፣ ደብዛዛ ፣ እንትግትግ ፣ ብልጭታ እና የመሳሰሉት ፣ (2) በተዘዋዋሪ ማሰማቱ — ውሃ (ውሃ ሰማያዊ) ወይን ጠጅ ፣ ከሰሌ ፣ በረዶ (ጥርሰ በረዶ) እና የመሳሰሉት ።

(ለ) የመስሚያ አውታር

በመስሚያ አውታራችን (በጆሯችን) አማካይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

• ድምፃቸው የድምፁን አይነት የሆኑ ቃላት ፤ ምሳሌ — ኳኳ ፣ ቋቋ ፣ ወለልታ ፣ በርቸስቸስ እና የመሳሰሉት ፤

• ድምፅ የሚያስታውሱ ቃላት ፣ ምሳሌ — ማሲ ንቆ ፣ ከራር ፣ ፏፏቴ ፣ ዝምታ ፣ ፀጥታ ፣ ክላ ሽንኮቭ ፣ የእሳት አደጋ መኪና እና የመሳ ሰሉት ።

(ሠ) የማሸተቻ አውታር

በማሽተቻ አውታራችን (በአፍንጫችን) አማ
ካይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

. ቀጥታ ሽታ ፤ ምሳሌ — ሽቶ ፥ ጣ ፤
. ተዘዋዋሪ ሽታ ፥ ምሳሌ — ሎሚ ፥ አዛባ ፥
ባርሶነት ፥ ወይራ ፥ ብርጉድ ፥ እጣን ፥ እንጨት ፥
ኩበት ፥ ፋንድያ ፥ ሳር ፥ ድርቆሽ እና የመሳሰሉት ።

(ሰ) የማጣጣሚያ አውታር

በማጣጣሚያ አውታራችን (በአፋችን) አማካ
ይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

. ቀጥታ ጣእም ፤ ምሳሌ — ጣፋጭነት ፥ መራር
ነት ፥ ጎምዛዛነት ፥ አሲድነት ፤
. ተዘዋዋሪ ጣእም ፤ ምሳሌ — ሎሚ ፥ ማር ፥ በር
በሬ ፥ ጨው እና የመሳሰሉት ።

(ረ) የመዳሰሻ አውታር

በመዳሰሻ አውታር (በጣቶች) አማካይነት የሚ
ከሰቱ ምስሎች ፤

. በቀጥታ ዳሰሳ ፤ ምሳሌ — ሻካራ ፥ ግርድፍ ፥
ድቁስ ፥ ሙቅ ፥ ቀዝቃዛ ፥ እሳት ፥ ልስልስ እና
የመሳሰሉት ፤

በተዘዋዋሪ ዳሰሳ ፤ ምሳሌ ጭንጫት — (ጭን
ጫት እርሻ) ፥ ሞረድ (ሞረድ እግር) ፥ ጭቃ
(ጭቃ እንጋገር) ፥ ምድጃ (ምድጃ አፍ) ፥ በረዶ
(በረዶ ሰውነት) ፥ አበባ እና የመሳሰሉት

2.4.2 በስዋዊ ቅርበታቸው አማካይነት

የዚህ አይነቶቹ ቃላት ባጠቃላይ ፥ ከማንኛውም የሰው
ልጅ ከፍተኛ ግምት ከሚሰጣቸውና እርባና (ቁይዳ) አላቸው
ብሎ ከተቀበላቸው ተቋሞች እየመነጩ ፥ እንደ ዘውጉ ሀይ
ወትን መተርጎሚያ በመሆን የሚያገለግሉ ናቸው ። አብ
ዛኞቹ ከቤተሰብ ፥ ከሀገር ፍቅርና ከሃይማኖት ጋር ይዘመ
ዳሉ ፤ ምሳሌ — ወንድም ፥ እናት ፥ አባት ፥ እህት ፥ ልጅ ፥
ቀዬ ፥ የትውልድ አገር ፥ መንደር ፥ እና የመሳሰሉት ።

2.5 የቃላት ጥርቅሞች [1]

ሃሳብ፣ ቋንቋ ፣ በድርብ ቃላት ፣ በሀረግና ከዚያም በላይ በሆኑ ከፍልቶች ፣ በሚገለፅበት ወቅት ፣ በየፅሁፉ ፣ ልዩ ርኑም ሆነ አስሚት እምብዛም ፋይዳ የለላቸው የቃላት ጥርቅሞች ይታያሉ ። በእንደነዚህ አይነት ጥርቅሞች ከመጠም እንድንቆጠብ ፣ ምን እንደሚመስሉ የሚያመለክቱ ምሳሌዎችን ፣ ከዚህ በታች አለፍ አለፍ ብለን እንጠቅሳለን።

(1) ድረታ

ድረታ ሀሳብን ለመግለፅ ተመሳሳይ ነጠላ ትርጉም ባላቸው ቃላትና ሀረግ የመጠቀም ልምድ ነው ።

አስረጅ I

. በአእምሮ ማሰብ
. በልብ ማፍቀር
. በጆሮ መስማት
. አጉል ውሸት
. መናጢ ድሃ
. ስጋዊ ሰውነት
. ወደ ከርሰ መቃብር ገብተው በይበልጥ አስካል ወረዱ ድረስ ...

[1] ስለ ተገቢዎቹ የስነ ቃሁፍ ቃላት አመራረጥ ፣ ከገፅ 31—59 ፣ ስለ አገባባቸው ደግም ፣ ከገፅ 98—117 ተመልከት ።

(2) የመሸነፅ ክሊሺ [1]

የአሳቤ ቅንጅቱ እውን ካልሆነ ነገር በሚመነጭ አእምሯዊ ምስል የመጠቀም ልምድ ነው ።

አስረጅ I

- አይኗ የብር ጉልላት ፣ ጥርሷ የበረዶ እምብርት አንገቷ እሞ ብርሌ ፣ ሽንጧ የነብር ጅራት የሚመስል ወጣት ...
- ከተሳያየንበት ቀንና ሰአት ጀምሮ ፣ የሰማይ ኣር ቅቱን ፣ የኮከብ ብዛቱን ፣ የጣና ጥልቀቱን ያህል እንደምን ሰንብተሃል ። እኔ ብሆን ፣ ሰማይን ያለውታር ፣ ምድርን ያለዋልታ የፈጠረ ፣ ለቸርነቱ ወሰን የሌለው ጌታ ይመስገን ደህና ነኝ ...

(3) የተምለሌት ግንኙ (ያገነነው)

ለሀሳቡ ከሚመጥነው ቃላት በላይ በማስሜን አሳብን በማጉላት ፈንታ የማሰልሰያ ልምድ ነው ፤

አስረጅ I

- በድሎት ላሸቀ
- የሀብት ፈሳ ሆነ
- ከኑሮ ማህደር ፣ ከሰውነት ቅፅና ከመታወሻ ገፅ ተፋቀ ።

[1] ስለሉ ግለፅ ሆኖ ለሚታይ የመሸነፅ አገላለፅ ፣ ከገፅ 167 - 169 ላይ (በ) (2) ን እና 'ሰ' ን ተመልከት ።

(ሠ) የግዘፍዎ አውታር

በግዘፍዎ አውታራችን (በአፍንጫችን) አማካይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

. ቀጥታ ግዘፍ ፤ ምሳሌ — ሽቶ ፥ ግም ፤

. ተዘዋዋሪ ግዘፍ ፥ ምሳሌ — ሎሚ ፥ አዛባ ፡ ባርሰነት ፥ ወይራ ፥ ብርጉድ ፥ እጣን ፥ እንጨት ፥ ኩበት ፥ ፋንድያ ፥ ሳር ፥ ድርቆሽ እና የመሳሰሉት።

(ሰ) የማጣጣሚያ አውታር

በማጣጣሚያ አውታራችን (በአፋችን) አማካይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

. ቀጥታ ጣእም ፤ ምሳሌ — ጣፋጭነት ፥ መራርነት ፥ ጎምዛዛነት ፥ አሲድነት ፤

. ተዘዋዋሪ ጣእም ፤ ምሳሌ — ሎሚ ፥ ማር ፥ በርበሬ ፥ ጨው እና የመሳሰሉት ።

(ረ) የመዳሰሻ አውታር

በመዳሰሻ አውታር (በጣቶች) አማካይነት የሚከሰቱ ምስሎች ፤

. በቀጥታ ዳሰሳ ፤ ምሳሌ — ሻካራ ፥ ግርድፍ ፥ ድቁስ ፥ ሙቅ ፥ ቀዝቃዛ ፥ እሳት ፥ ልስልስ እና የመሳሰሉት ፤

በተዘዋዋሪ ዳሰሳ ፤ ምሳሌ ጭንጫት — (ጭንጫት አራስ) ፥ ሞረድ (ሞረድ እግር) ፥ ጭቃ (ጭቃ አነጋገር) ፥ ምድጃ (ምድጃ እፍ) ፥ በረዶ (በረዶ ሰውነት) ፥ አበባ እና የመሳሰሉት

2.4.2 በስዋዊ ትርጸታቸው አማካይነት

የዚህ አይነቶቹ ቃላት ባጠቃላይ ፥ ከግንኙዎቹም የሰውልጅ ከፍተኛ ግምት ከሚሰጣቸውና እርባና (ቁይዳ) አላቸው ብሎ ከተቀበላቸው ተጨማሪ እየመነጩ ፥ እንደ ዘሙኑ ሀይወትን መተርጎሚያ በመሆን የሚያገለግሉ ናቸው ። አብዛኞቹ ከቤተሰብ ፥ ከሀገር ፍትርና ከሃይማኖት ጋር ይዘመዳሉ ፤ ምሳሌ — ወንድም ፥ እናት ፥ አባት ፥ እህት ፥ ልጅ ፥ ቀዬ ፥ የትውልድ አገር ፥ መንደር ፥ እና የመሳሰሉት ።

2.5 የቃላት ጥርቅሞች [1]

ሃሳብ፣ ዐቃል ፣ በድርብ ቃላት ፣ በሀረግና ከዚያም በላይ በሆኑ ክፍልፋዮች ፣ በሚገለፅበት ወቅት ፣ በየፅሁፉ ፣ ልሱ ርጉምም ሆነ ልስሚት እምብዛም ፋይዳ የሌላቸው የቃላት ጥርቅሞች ይታያሉ ። በእንደነዚህ አይነት ጥርቅሞች ከመጠቀም እንድንቆጠብ ፣ ምን እንደሚመስሉ የሚያመለክቱ ምሳሌዎችን ፣ ከዚህ በታች አለፍ አለፍ ብለን እንጠቅሳለን።

(1) ድረታ

ድረታ ሀሳብን ለመግለፅ ተመሳሳይ ነጠላ ትርጉም ባላቸው ቃላትና ሀረግ የመጠቀም ልምድ ነው ።

አስረጅ I

- በእለምሮ ማሰብ
- በልብ ማፍቀር
- በጀሮ መስማት
- አጉል ውሸት
- መናጢ ድሃ
- ሲጋዊ ሰውነት
- ወደ ከርሰ መቃብር ገብተው በይበልጥ እስካል ወረዱ ድረስ ...

[1] ስለ ተገቢዎቹ የስነ ፅሁፍ ቃላት አመራረጥ ፣ ከገፅ 31—59 ፣ ስለ አገባባቸው ደግም ፣ ከገፅ 98—117 ተመልከት ።

(2) የመቸኑኔ ክሊሺ [2]

የአሳቤ ቅንጅቱ እውን ከልሆነ ነጥር በሚመነጭ አእምሯዊ ምስል የመጠቀም ልምድ ነው ።

አስረጅ I

- አይኗ የብር ጉልላት ፣ ጥርሷ የበረዶ እምብርት አንገቷ እሞ ብርሌ ፣ ሽንጧ የነብር ጅራት የሚመስል ወጣት ...
- ከተለያየንበት ቀንና ሌሊት ጀምሮ ፣ የለማይ እሮ ቀቱን ፣ የኮከብ ብዛቱን ፣ የጣና ጥልቀቱን ያህል እንደምን ሰንብተሃል ። እኔ ብሆን ፣ ሰማይን ያለውታር ፣ ምድርን ያለዋልታ የፈጠረ ፣ ለቸርንቱ ወሰን የሌለው ጌታ ይመስገን ደህና ነኝ...

(3) የተምሳሌት ግንኙ (ያገነነው)

ለሀሳቡ ከሚመጥነው ቃላት በላይ በማስጫን አሳብን በማጉላት ፈንታ የማሰልሰያ ልምድ ነው I

አስረጅ I

- በድሱት ላሸቀ
- የሀብት ፊላ ሆነ
- ከኑሮ ማህደር ፣ ከሰውነት ቅፅና ከመታወቂ ገፅ ተፋቀ ።

[2] ስሉ ግልፅ ሆኖ ለሚታይ የመቸኑኔ አገላለፅ ፣ ከገፅ 167-169 "(ለ)(2)"ን እና 'ሰ' ን ተመልከት ።

. በለ ገበሬው ፈለግ ያወጡ እጅች ለምን እሰባ ለሁ ፣ በውስጤ ብዙ እጅች ፈለግ እያወጡ ሳሉ...

. ያጠናቀረውን የሀሳብ ቅርጣን በሰሌዳ እንትብ ሰፍሮ አቀረበ ።

(ስለ ተምሳሊት ተገቢ አገባብን በሚመለከት ፣ ከገፅ 50—51 '(ሀ) (2)' እና ገፅ 54 '(ለ)'ተዘመድ አዝማድ ትርጉም መከልና ተቅሶች የሚለውን ተመልከት።)

(4) ትርጉም - የለሽ ፀጉር ሸንጠቃ 1

ሀሳቡ አለመጠን ከመወጠሩ (ከመለጠጡ) የተነሳ ፣ በመጨረሻ አሳቢው የሚጠፋበት የአፃፃፍ ልምድ ነው ።

አስረጅ 1

«ትምህርት ምስጢሩ ናላን የሚለዞር ፣ ብርዱ በቢትና በልብስ የማይተገን ፣ ሀሳብን ከትልቅ ከተማ እንደገባ ሰው የሚእንቀዋልል ፣ አካላትን እንደንዳድ የሚእንቀጠቅጥ ሌት ተቀን ሳይል በሰው ጭንቀላት የሚጋልብ ፣ ለውዝዋ ዜው ወሰን የሌለው የቁርጥማት በሽታ ነው እላለሁ . . . »

« . . . ትልቁ አይን እይነ ልቡና ነው ። አይነ ልቡና ከፈቱ የቀረበለትን ብቻ አይደለም የሚለየው ፣ ተራራና ጫካ የማይጋርደው ፣ አድማስ የማይመልሰው ፣ ያለፋትን ያሉትንና ወደፊት የሚመጡትን ለማስተዋሉ ወሰን ላይ ኖረው የሚመለከት ፣ በአይን ቀርቶ በቃል ሊገለፅ የማይ ችለውን ሀሳብን መርምሮ የሚገልፅ ትልቁ አይን ነው . . »

(5) የጓነ ተንፃራሪ

ተንፃፃሪዎቹ ከመብዛታቸው የተነሳ ስለማይጣጣሙ ፣ አሳቢው የሚጠፋበት የአፃፃፍ ልምድ ነው ፤ ኪናዊ የሚ ሆንበትን አቀራረብ ወደፊት አናሳያለን ፤

. 'እንደ ሰነፍና ስልቹ አገልጋይ ፊቱን እንዘርቦ የቆ የው ከረምት ፣ ሀፃን ልጅዋን ከእቅፏ እንደ መነ ጨቋት እናት እንባው ይነርፍ የነበረው ሰማይ ፣ እንደላሊበላ ማለጻና ግታ የሚያጓራውም ነጐ ድጓድ ሁሉም ተግባራቸውን እረሱት ። ምን ነክቷው ፣ ያለወትሯቸው ፀጥታን ፣ መደሰትንና መሳቅን ፣ ፈገግ ፈገግ ማለትን አመጡ ። እንደ ዘመኑ ሰው መለዋወጡ ምኑ አምሯ ቸው ይሆን ?'

. 'ከተቀመጠችበት መርዳ ፣ እየተሳጋ እንደሚ ወርድ የአረሀ'ላይ ፏፏቴ ሽንጧን ማስቀዳት በጀመረችግ ጊዜ ፣ እግዚአብሄር ፀኪን ጥበቡ የደገፈው ሽንጧ እንደ ገመገም የተንሰራፋውን ዳሌዋን ተሸክሞ ውሃ እንደሚያግታው የወ ፍጮ ሰሌዳ ሲሽከረከር ባየሁ ጊዜ ገርሞኝና ደንቆኝ ሰይጣንም ይህንን እይቶ በፍቅር ጊዜ 'በስመአብ ይቅር' እለኩ እያልኩ መንገዴን ቀጠልኩ . . .'

. 'እንደ ጥይት ተወርዋሪ ፣ እንደ አንበሳ ግርማዊ ፣ እንደ ነበር ግልፍተኛ የሆነ ፣ የወንድነት ሀሞቱ የፈላበት ፣ ያርበኝነት መንፈሱ የገነፈለበት ፣ የድፍረት ገፈት ያሰከረው ፣ ገንጋኙ የሀገሬ ጀግና አገሩን እያሰደፍርም . . .'[23]

« በውስጡ ያለበት የመርዶ ቃል እንጂት ይበላል። ልቦና ይከፋፍላል ። እንደ ፍላፃ ውስጥ እንጂት ይወጋል ። ለማንበብም ስሞክረው የስጌቱ ሹል ጦር ትክል ብሎ ሰውነቴን ሸንቀረው ። እምሽክ አድርጐ እንደ ሰይፍ አረደኝ ፤ ሸነተፈኝ ። »

« በመጀመሪያ እኔ ቋሚ የሂድኩት በአራት አመቴ ነው ። በምኞት ሰውነቴ እንደ ካስ እያበጠ ደረጃ አውጥቶ የተከመረው ስጋዬ የማይገባኝን ክብደት ስለ ጨመረብኝ ቆንጫንስ ቆሚ ልሂድ በሁለት ዓመቴ ለመጸህ እንኳ አልቻልኩም ። ካለ ሁበት ቤታ እንደ ዝሆን በልፈሰፈስ የቤት ቁሳቁስ ተመርኩዤ ለመቆም እተነፍሰው የነበረው ጫን ጫን ትንፋሽ ከባድ ጭነት የተሸከመ ተሽከርካሪ ከሚአስወጣው ጢስ የማያጋስ ነበር ። ሰው ካልቸገረው ሊሰራና እድገት ለማግኘት እንደማይሻ ከዚህ ነው ለመረዳት የቻልኩት ። እኔን ምግብ ቢችገረኝ ኖሮ ሲርበኝ . . . ከወለል የፈሰሰውን ጥፌ ከዶሮች ጋር ለመናጠቅ ስታገል ያን በሶስትና በአራት አመት ያልሆነልኝን ሙቀም በአንድ አመት ውስጥ በሞከርኩት ነበር ። ምኞት ነው ፤ ከመጠን በላይ የተሸከምኩት ሲጋ ነው ፤ ያን ያህል ጊዜ እንደ ቅንጡርስ ከወለል እንድንከባለል ያደረገኝ ። » *

*ረት ስላለው ተነጣሪ ገፅ 54 በሀዳግ ማስታወሻ ቁጥር 9 እና 10 የተቅሱትን ተመልከት ። *

(6) የተንዛዛ

እሳቤው የሚገልፀውን ጉዳይ ካለማወቅ ወይም ለሁኔታው ግርማ ለማስገኘት ሲባል ግልፅት

ሳይኖረው ፥ የሚበራከትና ማንም ሰው ሊያውቀው የሚችለውን በማፍታታት ብቻ ፥ እኔ ነኝ የማውቀው ፥ የሚል አይነት የአማፍ ልምድ ነው ።

አስረጅ 1

'በድሉት ላሽቆ ሳይሞት የሞተ የሀብት እሬማ ለመጨረሻ ጊዜ ዘለዓለማዊ ዕረፍቱን ሲያገኝ ከመሬት በታች ይውላል ። ምድራዊ ሀብቱ ግፋ ቢል በዓመት ውስጥ ፥ ሥጋዊ ሰውነቱ በዐሥራ አምስት ቀናች ውስጥ ድራሻቸው ይጠፋል ፤ ግለት ምድራዊ ሀብቱን እእምሮው ያደገለት ፥ ጥርሱን በዘመን ብዛት በከንፈሩ የሰበሰበ ፥ ጥፍሩን በመላሪያ የሚቀረቅፍ ፍጡር ፥ ሥጋዊ ሰውነቱን ደግሞ በመሬት ውስጥ የሚርመሰመስ የጥቃቅን ፍጡራን ሠራዊት ድራሹን ያጠፋታል . . .'

(7) አንስቶ መጣል

አስረጅ 1

« ... ነገር ግን እያንዳንዱ ሰው ፥ ሁኔታው አላግባብ መሆኑን ሲያውቀው ፥ በግዘንና በግስብ ፈንታ በበኩሉ እንዳይፈጸም ለማድረግ ቢጥር ፥ ጉድለቱ ሁሉ ከመቶ ሃምሳ ተቀንሶ አንቺንም አሁን ባላሳዘንሽ ነበር ። የሆነው ሆኖ ፥ በማንም መንፈስ ቅር አይበልሽ እንጂ በጊዜአችን ያሉት ልጃገረዶች ቀርተው ባለትዳሮች የዐይናቸው ተግሮች ናቸው ። በሩቅ ሲመለከቱት አሸዋም ውሃ ይመስ

ላል ። በዚህ ሁኔታ መርጠው የኑሮ እሳት ይፈጥ
ራሉ ። መንጾችም ከዚህ የተሻለ አስተያየት የለ
ንም ። ለአንድ ሰው አንድ ይበቃዋል ። ዘጠኝ
ዳቦ ከመላስ እንዱን አጥብቆ መጉረስ ይሻላል
ይላሉ አባቶች ። የሚጉረሰው ጣፋጭና ለሆድ
ተስማሚ መሆኑን መምረጥ ያለበት ባለቤቱ
ነው ። ጥሩ ቢሆን ሰውነት ፣ መጥፎ ቢሆን ትው
ከት መፍጠሩን መራጭ ዐውቆ መጠንቀቅ
አለበት ። »

« ... ከዚህም አያይዘው ፣ 'የኢትዮጵያ ሕዝብ ባለ
ፈው ረጅም ታሪክ ሰውን በአስተዋይነትና በጨ
ዋንት ያከመዘገበበት ብዙ የጠሩ ምዕራፎች አሉ ፤
ይኸውም የደግነትና የይግናት ጽናት ብቻ
ሳይሆን ፣ አርቆ ማስተዋልና ለጋራ ጥቅም መሠዋ
ትን ፣ መብትና ክብርን ዐውቆ ማስከበርን ከቀደ
ምት ጊዜ ጀምሮ ያለን ሙያ መሆኑን የብዙ ሺህ
ዘመን ታሪካችን ይመሰክራል ' በማለት . . . ታሪ
ካችንን እንድንመረምር በማስታወስ ፣ ' ... ያለፈ
ታሪክ ለመጭው ጊዜ ማረጋገጫ ዋስትና እንዲ
ሆን ዋጋውን ማስከበርና ጠብቆ ማኖር የትውልድ
ዐንታ ስለሚሆን ፣ በዚህ አንጻር መመራትና ትግ
ሉን መቀጠል ይኖርብናል እንጂ ፣ ባባቶች ሙያ
በታሪክ ዝና እየተመካን ተከናንበን ብንተኛ ወይም
ራሳችንን በከንቱ ውዳሴ እየደለልን ስንኖና ማጭ
በጠልቅ ፣ ያለፈው ታሪካችን ለትዝብትና ለትም
ምህርት እንጂ ለሌላ ጉዳይ ይጠቅመናል ለማለት
አይቻልም ' ሲሉ በጥልቅ ማስተዋል አስገንዝበ
ዋል ። » [4]

[4] «ዘንዶት ጎላማችን » ፣ ቁጥር 23 ፣ መርከሬም 7 / 56 ።

(8) እውነታ ቢስ

በእውን ከሚታየው ለምድ ውጪ የሆነ ፋይ
ዳቢስ የሀረገች እዝልዝል ነው ።

አስረጅ 1

« በሽታዬ ሁሉ ለቀቀኝ ። ግቅ ተከልክሎ
የነበረው ጥርሴ ፍልቅት ፍልቅት ይል ጀመር ።
ያረረው ከንፈሬ ወዛ ። ሞጊው የወጣው ወዘ
ናዬ ተመለሰ ። የተቃጠለው አንጀቴ ራሰ ። የደረ
ቀው ደሜ ተሳወሰ ። ከሞት አፋፍ የደረሰው
ሕይወቴ ተመለሰ ። የደረቁት አጥንቶቼ ለመ
ለሙ ያለቀው ሥጋዬ ባጥንቶቼ ሞላ ። የተን
ቃቀሉት ጡንሮቼ እንደገና በቀሉ ። እንባው
ከግለቁ የተነሣ እንደዋሻ ጎድጉዶ የነበረው
ዐይኔ ቡጢ አካክሰ ። ተሸራርፎ የነበረው አፍ
ንጫዬ የሰንደዶንቱን አቀማመጥ ያዘ ። ሩጫ
የመሰለው መልኬ መልአከ እግዚአብሔር
መሰለ ። እንባ የገመሰውና ቦይ ያበጀው ፊቴና
ጉንጬንጭው ድንቡሉነቱን አገኘ ። .....
ከእንግዲህ ወዲያ ..... ሙሉ ቀራጥነት
አደረብኝ ። »

« ... በመርነት ጊዜ ማረኻቸውን ሰይፍ ፣ ጎራዴ ፣
ግጭዳቸውን ጦር ፣ ቢላዋቸውን ' ካራ ፣ ጩቤ
አድርገው እየሠሩ ወደ ጦርነት ሜዳ መው
ጣትን ፣ በሰላም ጊዜ ሰይፋቸውን ፣ ጎራዴያቸ
ውን ማረሻ ፣ ጦራቸውን ማጭድ ፣ ካራቸውን ፣
ጩቤያቸውን ደማ ፣ መጥረቢያቸውን ቢላዋ
አድርገው እየሠሩ ወደ ሰላማዊ ሥራ መሠማራ
ትን ዐውቀውበት ኖረዋል ... »

(9) የሰለቸ ከሊቼ *

ተናጋሪም ሆነ ፀሐፊ በየጊዜው ስለሚደጋገ መው፣ ጨርቶ ጨርቶ እላቂው የቀረ አባባል ነው ።

አስረጅ ፣

. እንደ ሰም አቅልጦ ፣ እንደ ብረት አዝብጦ
. የረቀተውን አጉልተው ፣ የተሰወረውን ገልጠው
. እንደ ገል ቀጥቅጦ ፣ እንደ ጭቃ ረግጦ
. ባልጋ ቁራኛ ፣ በደዌ ዳኛ
. ከረጅሙ ባጭሩ ፣ ከብዙ በጥቂቱ
. ካባቶቻችን ሲወርድ ፣ ሲዋረድ
. ሁላችንም እንደምናውተው ሁሉ
. እንደ መሆኑ መጠን
. ከዳር የሚገባው ፣ ከገቢያ የሚገዛው
. ለአፍ ጉርስ ፣ ለአካል ልብስ
. በስግደ በራሪ ፣ በምድር ተሸከርካሪ
. የዳር ወንበዴ ፣ የከተማ ዳንዴ
. የስልጣን አሰናካይ ፣ የስራ አስተጓጓይ
. የመንደር ሰላይ ፣ የገበያ አታላይ
. የዳኛ አድላይ ፣ የምስክር አባይ
. ቤት አስኮብላይ ፣ አጥር ዘላይ
. ግንብ ሰርሳሪ ፣ ሳንቃ ሰባሪ
. ንጋር ቀባጣሪ ፣ ሀሰት ተናጋሪ
. ቤት ሰርተው ፣ ንብረት ገዝተው
. ትጀ ቀልሰው ፣ ከብት አርብተው

* ከሊቼ ምስል ከሳች ስለሆነ ፣ በተለይ በኪነ-ቃሁፍ ውስጥ ሲቀር እደች ም ። ቢሆንም የተቻለውን ያህል አዳዲስ ምሳሌዎች ፣ ተምሳሊቶች ፣ ንፅ ሮች ቢኖሩ ይመረጣል ፤ ከጊዜዉ አስተሳሰብ ጋር የሚስማሙ ።

. ልጅ ወልዶው ፣ አርሽው ቆፍረው
. ትእግስቱ ተደንቆ ፣ እውቀቱ ታውቆ
. ግለረጉ ምጡት ፣ ጥበቡ ሪቂት
. ፍጥረት እንዲያውቀው ፣ ፀሀይ እንዲሞቀው ፣
. በብርሃን ልባቸው ፣ በሰረ እውቀታቸው
. አንዱ ላሽ አንዱ ተማሽ
. ጌትነት እይናቸውን ሸፍኖ ፣ ራሳቸውን አዙሮ ፣ አእምሯቸውን ሸውዶ
. ሰይፋቸውን ቀንተው ፣ ጠመንጃቸውን ሰጥመው

(10) የተጋነነ የአወዳዳሪ ፣ የአነፃፃሪ ፣ የአጓዳኝ ፈሊ ጦች እና የመሳለሉት ስብስብ

አስረጅ ፤

. « . . . ፍቅር ታጋሽ ናት ፣ በጎም ናት ። ፍቅር አትቀናም ። አትመካም ፤ አትነፋም ፣ ሬቷን አታጠቅርም ፤ ንንዘብን አትሻም ፤ ቶሎ አት ቆጣም ፤ በክፉ አታስብም ፤ በኃጢአት ደስ አይላትም ፣ በውነት ደስ ይሏታል እንጂ ። ሁሉን ትችላለች ፣ ሁሉን ታምናለች ። ሁሉን ተስፋ ታደርጋለች ፤ በሁሉ ትታገሳለች ። ፍቅር ከቶ አትወድቅም . . . » [5]

. «... ትምህርትን ተላይ ተላዩ ኩረፈውን ማንጣ ትና ካናት ካናቱ ገፈታውን መጨለፍ ብቻ ሳይ ሆን ከሥር ጉብተህ ጥለቀው ፤ ደንብቀው ፤ አንቅ ረው ፤ አሟጠው ፤ ምጠጠው ፣ ጨልጠው ... »

5 «ለእምሮ» ፣ 'በሥልጣኔ አስተዳደግ' ፣ አ.አ. ሐምሌ 25/1916 ።

• «ወይ ሰውነ ወይ አንተ ብሎ ፍጡር ! ፍቅርን ያህል ነበልባል ተፈጥሮብህ ፣ ሕይወትህ የጋመ ፣ የተሟሟቀ ወይም የገመነና የተቃጠለ ሲሆን ብህ ይኖራል . . . »

• «ይህች ቀበሌ ፣ የአበባ ድሪ በእንግትዋ አጥልቃ በተፈጥሮ እንዲህ ትሽለምለም እንጂ ፣ ልግድ ሁለት እግሩን በተራራ በተራራው ፣ በአምባ በአምባው አንፈራጠ ዘርግቶ ፣ ደመናውን በውሃው ላይ ጥሎ ፣ ግድግዳውን በስንፍና ጋርዶ እየተሞላቀቀ ፣ የዕውቀት ጮራ አሳሳልፍም እያለ ይታገላል ... »

• «. . . ድርጊቱ የሆነበትን ቦታ በትክክል ባላ ውቀውም ቅሉ ፣ በዚች የሰው ደም እንደ ጅረት በሚፈስባት ጣእመ አልባ የአንጀራ እናት ዓለም መሬት መሆኑን እርግጠኛ ነኝ ... »

• «... በዚች በምታስገርም ዓለም ፣ በአስገራሚ ነቷ ላይ አስገራሚ ነገር ሲደረግ ከመኖሩ የተ ነሣ ፣ ከመንገድ ላይ ቆሞ ፍጥረትን በሚያስተ ላልፈው በዓለም ፖሊስነት የሚዘዋወረውን የደቂቀ አዳምን መንገድ ሲመረምሩት ፣ ደንና ጥሻ ፣ ገደልና ዋሻ ፣ ወጣ ገባና ስርጉጥጉጥ ጣም ሆኖ ይገኛል ... »

• «... ዓለምም የቀድሞውን እድፋምነት ትታ ፣ መኳኳልና መዋዋብ ፣ ራሷን መሠራራትና መታሸም ፣ ጠጉሯንም ማሳመርና በሚያንፀባ ርቅ መልክ መታየት ፈቀደች ። ከዚህ የተነሣ ፣

ልምድን ዘመር በል ብላ እናንጫውን ለማ ለት በትር ብትመዝበት ፣ ካንቺ ጋር ምን አታገ ለኝ በግለት አልም ብሎ ጠፋ ... »

• «... የጥበብ ተወላጅ ፣ የሥልጣኔ ተዛማጅ እንድሆንና የዕውቀት ባላባት እንድባል ፣ ተምሮ ለማወቅ ወደ ውጭ አገር ጉርፍ ወሰ ደኝ ። እንዲህ ነው ውሀ አወሳሰድ ... »

• «... ነፋሱ ጸጥ (ዲብ) ሲል ባሕሩ እንደ ጸሎተ ሕሊና አድራሽ ድምጹን ጥፍት ያደርጋል ። ኮሽ አይልበትም ። ከተውንም ሁሉንም ይተ ወውና ይዝላል ። ሥርዓተ ሞት እንደ ደረሰለት ምውት አሳቡን ጥሎ ዟ ብሎ ይዘረጋል ... »

• «... ያልተማረ ሕዝብ ባሕሩ ..... የኢኮኖሚ መተንፈሻ ሳንባ መሆኑን አያውቅም ... »

• «... መርከቦቹ የውሀ እናት አበባዎች መስለው ከባሕሩ ማዕበል ጋር እየተፈካከሩና እየተገራ መሙ እየተጣለቁና እየተጻረቁ በትግል ላይ ሆነው ሲታዩ ያስገርማሉ ... »

• «... አእርፐላኖች ያለየር ዋናተኞች ሆነው የን ፋሱን ማዕበል እየቀዘፉና እንደ ሰንጋ ፈረስ ካፍንጫቸው በሚወጣው የአየር ቡልቅታ ፣ ኃይለ ነፋሳትን እያራገቡ ሲበሩ..... »

• «... ነፋሱስ ቢሆን በተፈጥሮ ሕጉ ውስጥ የሌለ ሽክም በጀርባው ላይ ተጭኖ የጥበብ አጋሰስ ሆኖ ፣ ለኩቱው መርገጫ በሌለው በአየር ላይ

እየታገለ ሰማይ ለሰማይ ሲንጋፈፍ እንዴት ይደንቀው ...»

- «... 1921 ዓ. ም. ገና ሰላም ሳይታመም ፤ በመካከለኛ ሕይወት ሳለ ፤ ራቤንና ወገቤን እያለ ሲንቀላበስና ብርድ ብርድ ሲለው ወይም ሲያተኩሰውና እንደማሳል ሲለው... »

- «...የልማድ ጉም የሸፈነውና የስንፍና ዳመና የጋረደው ጊዜ መቼም ቢሆን ለፀሐይ አይመቻ ትም ። ዘለዓለም ከስንፍና ምድጃ ተወዝቶ ይኖር ዘንድ... የተፈጠረ ፍጥረት እንዲህ ያለው ተግባር የሞት ሞቱ ነው...»

- «ሰውነቴ በእሳት ሀዘን ተቃጠለ ። በሀዘን ንፍሮ ውሀ ተቀቀለ ። አንጀቴ ተበጣጠሰ ። ልቤ ነበዘ ። አእምሮዬ ናወዘ ። ወይኔ ቦዘ ...»

- «... በእንደዚህ ያለ ማጓከም ፥ የመጣቶችን አሳብ የተሰበረ መቃ ለማድረግ በፍቅራዊ መንፈስ ወይም በመንፈሳዊ ፍቅር ልቡናን ማሸት ፥ በአእምሮ የተቀረፀውን የዕውቀት ማህፀን ያሟሽሻል ...»

- «... ትኩስ ስሜት በሰውነቴ ውስጥ ካውያ ውን አሙቆ ልቤን ያሸው ፥ ይዳምጠው ጀመር... »

«... ከዚህ የተንጣ የሀገሬ አኳኋን ትዝ አለኝ ። ትዝታዋም እሳቱን ለኮሰብኝ ። ከቶውንም ረመጡን ዌሮ በተነብኝ ። ዌራርውን ብው አድርጉ አነደደው ። ሰውነቴን አቃጠለው ። እን

ዥቴን አሳረረው ። የናፍቆቷ ሽል በሆዴ ተላ ወሰ ። የሠራ አካላቴን አፈራረሰው ። ፍቅሯ በጥልቅ ሰውነቴ ገብቶ በረበረኝ...»

- «... መምህራም ትጋቴንና አያያዜን በማየት ትምህርት ወተትን አብዝተው በዋንጫ ራቤ ሞሉልኝ ...»

- «... ልብ ብለው ሲመለከቱት ሀዘን በሚዳ ልቡ ላይ አዳራሹን የገጠገጠበት ይመስላል...»

(11) ማራቶን 1

ማራቶን (ረፍት የለሽ) አረፍተ ነገር ፥ ከመርዘሙ የቀነሳ ሀሳቡ በየፈርጁ ያልተቋጨ ወይም ቢቋጭም አሰልቺነት የሚኖረው አየነፍ ነው ። አንዳንዴ ሰርአቱን ተከትሎ ከተ ቀናበረና እንዳይሰለች ሆኖ ከተቋጨ ፥ ከአጫጭር አረፍተ ነገሮችም ይበልጥ የሚያመረቃበት አገባብ አለው ።

አስረጅ 1

« ... እዚህ ላይ በአቀረብኩት አስተያየት መኪናዎች ከውጭ አገር እንዳይመጡና አገር ውስጥ ገብተው እንዳ ይሸጡ መከልከል አለባቸው የማለትና ፥ ገዥዎችንም የመ ንቀፍ ሳይሆን ፥ ሁላችንም እንደምናውቀው በአለንበት ዘመን በሥልጣኔ ገስግሰው እንዲስተሪያቸውን የአስፋፉ አገሮች ፥ በየጊዜው የመኪናዎችን ሞዴል እየለዋወጡ የሚ አቀርቡልንን መኪና ለመግዛት የሀብታቸው መጠን የማይ

የሰመረ አገባብን በሚመለከት ፥ ስለ ፈሊጥ ገፅ 53 '(መ) (1)—(3)' ፥ ስለ ሰውኛ ገፅ 166 '(በ) (1)' ን ተመልከት ።

ፈቅድላቸው ሁሉ በዱቤም ሆነ ዋጋውን እርስት በመሸጥ ከፍለው የመኪና ባለንብረት የሆኑ ሰዎች ብዙ ስለሆኑና በአዲስ አበባ ውስጥ መኪናዎች ካለመጠን በዝተውና ከመንገዱ ተትረፍርፍው ሲታዩ ከሀገራችን ውስጥ እየተሠሩ የሚወጡ እንጂ ከውጭ አገር ተሰርተው መጥተው በውድ ዋጋ የተገዙ ስለማይመስልና አገራችን ወጣት ልጆቿን እያስተማረች የፍጡር ጓደኞቻችን ከሚገኙበት ሥልጣኔ ለመድረስና ሰፊ ዕውቀትን ለመጨበጥ በምትገሰግስበት ጊዜ ይህ ጉዳይ ከግቡ እንዲደርስ መርዳት የሁላችን ተግቢ ሥራችን መሆኑን ዐውቀን፣ ከባዕድ አገር እየተላኩ የሚቀርቡልንን መኪናዎች በውድ ዋጋ በመግዛትና ገንዘባችን ከሀገራችን እየወጣ የውጭ አገር ኩባንያዎችን ካፒታል ከማዳበር እንደንታገሥና እራሳችንንም ሆነ ወገናችንንና በጠቅላላ ሀገራችንን ለመርዳት ለሚችል ድርጅት እንድናውለው በማለት ለማሳሰብ ነው . . .'[6]

በራሱ ቋንቋ ሲስተካከል ፣

ብዙ ሰዎች ፣ የሀብታቸው መጠን መኪና ለመግዛት የማይፈቅድላቸው ሁሉ ፣ በዱቤም ሆነ ዋጋውን እርስት በመሸጥ ከፍለው የመኪና ባለንብረት ስለሆኑ በ(የሆኑ ሰዎች ብዙ ስለሆኑ) አዲስ አበባ ውስጥ መኪናዎች ካለመጠን በዝተውና ከመንገዱ ተትረፍርፈው (ሲታዩ) ይታያሉ ። ከሀገራችን ውስጥ እየተሠሩ የሚወጡ እንጂ እውነትስ ከውጭ አገር ተሠርተው መጥተው በውድ ዋጋ የተገዙ (ስለማይመስልና) አይመስልም። (እዚህ ላይ በአቀረብኩት አስተያየት) አስተያየቴ መኪናዎች ከውጭ አገር አንዳይ

6 የዛሬይቱ ኢትዮጵያ ፣ 'የኢኮኖሚያችን መትመፍት' ፣ (አ.አ. 1945) ።

መጡ ወይም (አገር ውስጥ ገብተው) ከመጡ በኋላ እንዳይሸጡ (መከልከል አለባቸው) የማለትና ፣ ገዥዎችንም (ሳይሆን) የመንቀፍ አይደለም ። አገራችን ወጣት ልጆቿን እያስተማረች የፍጡር (ጓደኞቻችን) ጓደኞቿ ከሚገኙበት ሥልጣኔ ለመድረስና ሰፊ ዕውቀትን ለመጨበጥ በምትገሰግስበት ጊዜ (ይህ ጉዳይ ከግቡ እንዲደርስ) ከግቢ እንድትደርስ መርዳት የሁላችን ተግቢ ስራችን መሆኑን አውቀን ፣ (ሁላችንም እንደምናውቀው ፤ በአለንበት ዘመን) በስልጣኔ ገስግሰው ኢንዱስትሪያቸውን ያስፋፉ አገሮች በየጊዜው የመኪናዎችን ሞዴል እየለዋወጡ የሚያቀርቡልንን (ከባእድ አገር እየተላኩ የሚቀርቡልንን) መኪናዎች በውድ ዋጋ (በመግዛት) ከመግዛት በመቆጠብ ፣ ገንዘባችንን (ከአገራችን እየወጣ) የውጭ አገር ኩባንያዎችን ካፒታል (ከማዳበር) ማዳበሪያ ከመድረግ እንድንታገስና ፣ እራሳችንንም ሆነ ወገናችንንና በጠቅላላ ሀገራችንን ለመርዳት ለሚችል ድርጅት እንድናውለው በማለት ለማሳሰብ ነው . . . »

(ጉጠቁማቡ የሚያመለክቱት መውጣት ያለባቸውን ታላትና ሀረጎች ነው ።)

እውንም ቢሆን የመጨረሻዉ አረፍተ ነገር ረጅም ነው ። ቢሆንም ሀሳቡን እንደሚገባ አድርጎ ያቀርባል ። በግራቱን አረፍተ ነገር ለመጠቀም ከፍተኛ ችሎታን ይጠ ይቃል ፣ አለዚያ ከላይ እንደ ተመለከትነው ፣

(ሀ) ባለቤትና ተሳቢ ከመጠን በላይ ከመራራቃቸው የተነሳ ፣ አንባቢው የተነሳበትን ነጥብ ይዘነጋል ። ባይዘነጋም ፣ ትርጉሙን ለማግኘት የመጀመሪያው

ባለቤት የት እንደሚያበቃና ሌላው የት እንደሚጀ ምር ግጤን ይኖርበታል ።

(1) '. . . እዚህ ላይ በአቀረብኩት አስተያየት ፥ መኪናዎች ከውጭ አገር እንዳይመጡና አገር ውስጥ ገብተው እንዳይሸጡ መከልከል አለባ ቸው የማለትና ገዥዎችንም የመንቀፍ ሳይ ሆን . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

የሚቀርቡልንን መኪናዎች . . . . በመግዛት . . የውጭ አገር ኩባንያዎችን ካፒታል ከማዳበር እንድንታገስ . . . .'

መይም

(2) '. . . . እዚህ ላይ በአቀረብኩት አስተያየት መኪናዎች . . . . . ገዥዎችንም የመንቀፍ ሳይሆን . . . .

. . . . . .

ገንዘባችንን ሉራሳችንንም ሆነ ወገናችንንና በጠቅላላ ሀገራችንን ለመርዳት ለሚችል ድር ጅት እንድናውለው በማለት ለማሳሰብ ነው . . .' አንቀፁ ትርጉም እንዲሰጥ «ገንዘባችንን» የሚ ለው ቃል መጨመሩን አስተውል ።

(ሰ) ድግግሞሽ ይኖርበታል ።

. መከልከል አለባቸው (ባካባቢው ካለው ሀሳብ ጋር ሲተያይ)...
. የሆኑ ሰዎች ብዙ ስለሆኑ ...
. በሥልጣኔ ገስግሰው እንዱስትሪያቸውን ያስ ፋፉ ...
. ከውጭ አገር እንዳይመጡና አገር ውስጥ ገብ ተው ...

(መ) የተግፈበት ግምባር ያለምክንያት ስለሚለዋወጥ አንድነት ያጣል ።

. ሞዴል እየለዋወጡ የሚያቀርቡልንን ...
. ከባዕድ እየተላኩ የሚቀርቡልንን ...

(ሰ) ድረታ ይበዛበታል ።

. እዚህ ላይ በአቀረብኩት ...
. ሁላችንም እንደምናውቀው ...
. በአለንበት ዘመን ...

(ረ) ባለቤትን ከመለዋወጥ የሚፈጠር ስህተት ይበ ረክታል ።

. ጓደኞቻችን — ጓደኛቹ
. ከግቡ እንዲደርስ — ከግቧ እንድትደርስ
. የውጭ ካፒታል ከማዳበር — የውጭ ካፒታል ልን ማዳበሪያ ከማድረግ

(ሸ) የመደብ ፣ የያታና የቁጥር ስርአት ፣ የማድረግና የመደረግ ጠባይ ፣ የቃላት አሰካክ ህግ ይፋለ ሳል ።

(ቀ) ስለተንዛዛ የሀሳብ ቅደም ተከተልና ውህደት ይጠፋል ። ሀሳቦችን አብሮ አብሮ በማሰለፍ ታቅዶ የተፃፈ ሳይሆን ፣ እንደ መጣ የተደረተ ስለሚመስል ትርጉምም ሆነ ስሜት የመስ ጠት ሀይሉ ይቀንሳል ።

(በ) ከሁሉም በላይ የአረፍተ ነገሩ ርዝመት ካለከ ተለው ችግር የተነሳ ፣ ደራሲው ያሰበው ሀሳብ በሚገባ ስላልተላለፈለት ድካሙ ሁሉ ከንቱ ይቀራል ማለት ነው ።

(በአማባቡ ስለ ተቀናበረ ማራቶን አረፍተ ነገርበመዘርዝር ቅንብር የተሳመደ ፣ ገፅ 331—2 ፣ በማደራረብና በማስተዛዘል የተሳመደ ፣ ገፅ 137—8 እና ገፅ 139 ቁጥር (7) ን ተመልከት ።)

(12) 'ቃላት ያጥሩኛል'

አላዋቂነትን በግልፅ ስለሚያሳይ የፅሁፍን ተነባቢ ነት የሚያረክስ እያየፍ ወይም አባባል ነው ። የተነሱበትን ሀሳብም ሆነ ሌላ ነገር መግለፅ ሲያቅት እና/ ወይም የሚ ባለው ሳይኖር ሲቀር ማብቃቱ ይመረጣል ።

አስረጅ 1

. ያሳለፍናቸውን የደስታ ጊዜያት ዘርዝሬ ለመ ግለፅ በእውነቱ ቃላት ያጥሩኛል ።

. እረ የዚያን ጊዜ ነገር ስንቱ ተመርቶ !

. ባህሩን ቀለም ሰማዩን ብራና ባረገውም ስላንች ያለኝን ስሜት ፅፌ አልጨርሰውም ።

. በዚህ ጊዜ የነበርኩበትን ደስታ ምን ብዬ ልናገረው ፣ እንዲያው ዝም ነው ።

(13) ሰበካ

ፀሀፊዉ ለማስተማር ከሚኖረው ፍላጎት አንፃር ፣ ያለ ቦታው ተደንቅሮ የሚገኝ አጠቃላይና የግል አስተሳሰብ የሞላበት ማብራሪያ ነው ። ኪንነት የለውም ፣ ውሸት ውሸት ስለሚል . . . 'ምክርህን ራስህ ተጠቀምብት' ያሰ ኛል ።

አስረጅ 1

« . . . ታዛቢዎች ፣ 'ሊሆን የማይችል ነው ! ከሆነም ትክክል አይደለም ፣ መዋደድ መጣላትም ለእኔ ብቻ የመጣ አይደለም ። ደግሞስ ሌላ ማፍቀር አትችልም እንዴ ? እኔስ እንደሱ መሆን አትችልም እንዴ ?' ማለታችሁ የማያጠራ ጥር ነው ። የእኔ መልስ ግን ፣ 'እንዲህ ማለት አይገባም' የሚል ነው ። በሞት የተለያየ ሰው እልቅሶም ጨፍሮም ከጊዜ በኋላ መርሳት አይቀርም ። በቁም የተለያየ ሰው ግን በተለያየ ቁጥር መንደዱ ፣ መቃጠሉ ፣ የማይቀር ነው ። ሊጠፋ በደረሰ አሳት ላይ እንደገና በየጊዜው ክብሪት መጫር ማለት ነው ። 'በቁም ካሉ ፍቅርን እንደገና ሊመ ሰርቱ አይችሉም' የሚል ጥያቄ ሊቀርብ ይችላል ። በምን መንገድ ቢመሰረት የቀድሞውን በሽታ ይሸፍናል ፣ እንደ ቀድሞው ይሆናል ማለት ከንቱ ነገር ነው ። ለማንኛውም

ነገር ቀዳሚ መፍትሄ የሚሆነው ምንንም ነገር ከመጠን በላይ አለ መውደዱ ነው . . .»

(14) በመመላደቅ

አንድን ነገር ፥ ሁኔታ ወይም ባህሪ ማስረጃና ተጨባጭነት በሌለው አኳኋን ማመስገን ሲሆን ፥ ከንቱ ውዳሴና ግብዝነት ይበዛበታል ። በአብዛኛው በጥቅልና በረቂቅ ቃላት ስለሚጠቀም ኪናዊ ፅሁፍነት አይኖረውም ።

አስረጅ ፤

«... ባልንጀራህን እንደ ራስህ አድርገህ ውደድ የተባለው ቃል በጥብቅ የሚታሰብበት ነው ። ባልንጀራ የምስጢር ተካፋይ የልብ ወዳጅ ነው ። ባልንጀራ ስለ ጓደኛው ሕይወቱን የሚሠዋ ፥ ዓለማውን የማይለውጥ በእርግጥ የሚታመን ነው ። ግንም ሰው ቢሆን ከሚስቱ ካባቱ ፥ ከእናቱና እንዲሁም ከልጁ በፊት የደረሰበትን ወይም የሚደርስበትን ሁኔታ ለጓደኛው ለመግለጽ ይገደዳል ። በዚህ መሠረት የጓደኝነት ቃል ኪዳንና ከልብ የሠረፀ ወዳጅነት ለዘለዓለም ጸንቶ የሚኖርበት ቦታና ቤት ለማኅበራዊ ኑሮ አጠባበቅ አንድ ምስክር መሆኑ አይካድም ። ግን ፥ አንድ ጉድለት አለ ፤ ይኸውም ፍቅር በረከሰበት በእሁኑ ጊዜ የሸንገላና የክህደት መንፈሶች እየበረከቱ በመታየታቸው ነው ። አንዳንድ ጓደኛ ውለታውን አፍርሶ ሕግን ጥሶ ባልንጀራውን ይክዳል ፥ ያማዋል ፥ ወይም ለክፉ ፍርድ አሳልፎ ይሰጠዋል ። መተማመንንም ከሕሊናው ላይ ፍቆ የገዛ ጓደኛውን በጥላቻ ዐይን ይመለከታል ። ከቶውንም በደሙ ለመታጠብ በሕይወቱ ለመጫወት የሚቦዝን አይደለም ። ይህም ዓይነቱ ጓደኛ ከዲያቢሎስ ከሀዲት ጋር የተያያዘ የተጠላ

ምግባር በስሜቱ ላይ የበቀለበት ነው ። ጓደኛ ፥ የሚለውጥ ባህርይ ወደኋላ የሚሸሽ ተግባር ሊታበት አይገባም ። እስከ መጨረሻው በፍቅር ሰንሰለት ከባልንጀራው ጋር መያያዝ አለበት ። በጓደኛው የሚቀና ባልሠራውም ሥራ ጓደኛውን ወደ ተንኮል ማጥ ለማግባት የሚሞክር ፥ የዕዳና የመከራ ቀንበር ለመሸከም በመንፈሱም በግብሩም የሚጥር ጓደኛ የጠቅላላው ማኅበራዊ ሕይወት ጠላት መሆኑ የተሰወረ አይደለም ። እንደዚህ ዓይነቱም ጓደኛ እንዴ ይሁን ፈገግታ በመስጠት ጸድቁን ከነሕይወቱ ለመቅበር እያሴ ጊዜ የሚፈጅበት አይደለም ። ይህም የተጠላ ተግባር በብዙዎች ላይ የደረሰ መሆኑን የያንዳንዱ ቤተሰብ ነዋሪ ደህና አድርጎ የሚያውቀው በመሆኑ እምብዛም ሊያስደንቀን አይችልም ። ግን የስሜቱ ወላፈን የአድራጎቱ አፈጻጸም የመንፈስን መልክ በንጹት ሽፍኖት እንደሚኖር አይጠረጠርም . . . »[7]

(15) ጥቅልና ረቂቅ ፅሁፍ

አስረጅ ፤

«... ዐልፈዋል የተባሉትን ዘመናት መለስ ብለን ብንመለከታቸውና ተመልከቷንም ምን ያህል የመኖር ትግል እንዴ ተደረገባቸው ፥ ምን ያህል አበው ስለ ነፃነት እንደ ተሰዉባቸው ስናስተውል ፥ እንጻላለፉ ሆነው ለመገንት የሚያስችል መልክ እናይባቸዋለን ...

7 የዛሬዱቱ ኢትዮጵያ ፥ 'የተጠላ ተግባር' (ኤ.አ. 1954) ።

«...ይሆንም ስል ባለፈው ጊዜ በቂ ተግባር ተፈፅሟልና እሱ ስለሚበቃን እሱን ዝም እንበል ማለቴ አይደለም ። ነፋስና ሀይወት ዘወትር መንቀሳቀስ እለበት ...

«...አባቶች እንደዛሬው በመጫሚያ እርዳታ ሳይሆን በሌላ ተረክዝ እየነሰንሱ ያቀኑት ፣ ያጠኑት አገር ያለው ትውልድ ፣ ምን ማሰብ እንደሚኖርበት ከሀሊናው ጋር እህ ? ብሎ መጠያየቅ አለበት ።

«በጊዜው የሆነውን ያየውን ያህል እህ ? ብሎ የሰማው የአባቶች ገድልና ተጋድሎ ሲናር እውቀቱም ሆነ የባለታሪኮች ዘርነቱ ሊጸድቅለት ይችላል ።

«እነዚያ በስም ሀያዋን ፣ በሥጋ ምውታን ፣ በነፍስ ጻድቃን ሁነው በመንፈስ የሚታዩን አባቶቻችን እንደ ረመጥ የሚፋጀውን ረሞጫ እየረገጡ ነው ጠረፉን ጠብቀው ያቆዩን ፣ ጦርነታቸውም ከሰብአዊ ጠላት ብቻ ጋር ሳይሆን ፣ ከጥይት ከሚቀድመው ከጦር ይልቅ ጠልቆ ከሚ ወጋው ከበረሃው ወባና ናላ ከሚበሳው ከሀሩሩ ትኩሳት ጋር ነበር ። ከዚህም ራቡና ጥሙ ፣ የመጓጓዣ እጦትና የመገናኛ ችግሩ ምን ያህል አዋኪ እንደ ነበር ለማወቅ አያ ዳግትም ።

«በዚያን ጊዜ ይፈለግ የነበረው አገርን ብቻ ከጠላት ተከላክሎ ማስቀረትና ስንዝር መሬት እንኳ ቢሆን ተቆርሶ እንዳይሄድ ተከላክሎ ማቆን ነበር ። ይህም አልቀረም ። ተደርጓል ። ኢትዮጵያ ለሲሳያቸው ትሆናቸው ዘንድ ጓጉ ተው ለመጡት ወራሪዎች ለመቃብራቸው እስክትሆን ድረስ ብዙ ገድል ፈጽመዋል ።

«ይህን የመሰለው የከባድ ትግል ኑሮ ከሰፈ በኋላ የተወለደው ትውልድ የዛሬውን ብቻ ሲከታተልና የአሁኑን ብቻ ያዝሁህ ፣ ያዝሁህ ሲል ያሰፈው እንዳያመልጠው ዐይኑን ወደ ዘመናት ማዶ መወርወር እለበት ...

«...በአሁኑም በምኞትና በተድላ ዘመን የሚገኝ ትውልድ ፣ የጊዜው ምኞትና ደስታ የጓሮውን ያባቶቹን መከራና ሥቃይ ያስዘነጋዋል ተብሎ አይታሰብም ።

«የታሪክ አባቱን የረሳ ሕዝብ መሠረት የሌለው ሕንፃ ማለት ነው ። የትምህርት መጀመሪያ ፊደል እንደሆነ ሁሉ ለማናቸውም ዕውቀትና ጥበብ ወይም ኑሮና ደረጃ ፣ ታች ኛው መነሻ የተፈጠረባትን አገር እንደ አውታር ወጥሮ ይዞ ፣ ነጻነቷ እንዳይረግብ ፣ በሯ እንዳይንገረበብ ፣ ጋሻዋን ጨብጦ አቆይቶ ለትውልድ ማስተላለፍ የጊዜውን ብቻ ለሚከታተል ትውልድ ዘበት ይመስለው ይሆናል ።

«ለአንድ ከፍል ዓለም ሕዝብ ዋና ችግሩና የቆዳ በሽታው ከኃይል በታች በመውደቅ የሚያርስበት የተገኘ ነት ቀንበር ነው ።

«ይህም ከባድና አስጨናቂ ቀንበር በብዛት ወድቆ የነበረው በነማን ጫንቃና በነማን ትከሻ እንደ ነበር ስናስብ ፣ የዛሬው ዓለመኛ የጥንቱ መከረኛ አፍሪካ ትዝ ይለናል...

«...አፍሪካ በተፈጥሮ ሕያዋንና አግአዝያን የሆኑ ህዝቦች የሰፈሩበት ከላይ አየርና ሰማይ ጨረቃና ፀሐይ ከታችም ምድርና ቀላይ ያሉበት ፣ አዝማናትና ዓመታት ያልተከፈሉበት ... ራሱን የቻለ ዓለም መሆኑን የተፈጥሮ አመዳደቡ ይመስክርለታል ።

«በቀለም ልዩነትም ቢሆን የሌሎች ነጭነትና የእሱ ጠይምነት ከአዳም የደም ጋን የተቀዳና ማእሰ አካሉም (የሥጋውም ቆዳ) ከዚያው ከአዳም ማእሰ ሥጋ የተወሰደ እንጂ ከሌላ የታረፈና የታረፈ ገላ አይደለም።

«የመጀመሪያው ሰው የመልኩ ቀለም ነጭ ወይም ጥቁር ወይም ቢጫ መሆኑ በምን ሊታወቅ ይቻላልና ነው፥ የቀለም ተመሳሳቂዎች የሚከራሩት?»[8]

ዕሑፉ 550 ያህል ጥቅል ቃላት ይዟል። ጥቅል ቃላት ረቂቅ እሳቤዎች ናቸው ፤በይበልጥም የሳይንስና ፍልስፍና ሀሳቦችን መግለጫ በመሆናቸው ፥ ይህን ዕውቅ ደብዛዛና ዝብዝብ የበዛበት እድርገውታል። ባጠቃላይ ዕሁፉን ካዳ ከሙት ውስጥ የሚከተሉት ነጥቦች ይገኙበታል ፥

(ሀ) ድግግሞሽ

(1) ዘመኑን ካለ መወሰን እንፃር

. ያለፈው ዘመን ...

. እልፈዋል የተባሉት ዘመናት ...

. ባለፈው ጊዜ ...

ፀሀፊው የሚፅፍበትን ዘመን እስኪወስን ድግግሞሽ አብዝቷል። ጊዜውን ከወሰነ እንኳ በኋላ በነዚሁ እመታት ውስጥ ሰለ ተደረገው በሚውሳት ፋንታ ሲዋዥቅ ይታያል።

8 የዛሬይቱ ኢትዮጵያ ፥ 'ህያውነት ያለው የጀግኖች አባቶቻችን ታሪክ' ፥ (እ. አ. 1954)።

(2) ሀሳቡን ካለመጨበጥ እንፃር

. የዛሬውን ብቻ ሲከታተል ...

. የእሁኑን ብቻ ያዝሁህ ያዝሁህ ሲል ...

. የመኖር ትግል እንደ ተደረገባቸው ...

. መለስ ብለን ብንመለከታቸው

. ያለፈው እንዳያመልጠው ዐይኑን ወደዘመናት ማዶ መወርወር አለበት

. የጊዜው ምኞትና ደስታ

. በአሁኑ በምኞትና በተድላ ዘመን ደሚገኝ ትውልድ

(ለ) ከሊሹና ምሳሌ

. የዛሬው ዓለመኛ የጥንቱ መከረኛ

(መ) አግባብ የሌለውና በፅሁፉ በተጨባጭ ያልተደገፈ ጥላቻ

. ይህን የመሰለው የከባድ ትግል ኑሮ ካለፈ በኋላ የተወለደው ትውልድ (የትግል ኑሮው አልተግለፀም)

. የዛሬውን ብቻ ሲከታተልና የአሁኑን ብቻ ያዝ ሁህ ያዝሁህ ሲል

. እህ ! ብሎ የሰማው የአባቶች ገድልና ተጋድሎ ሲኖር እውቀቱም ሆነ የባለታሪኮች ዘርንቱ ሊፀድቅለት ይችላል

. አባቶች . . . እየገሰገሱ ያቀኑት ፣ ያጠኑት አገር ያለው ትውልድ ምን ማሰብ እንደሚኖ ርበት ከሀሊናው ጋር እህ ? ብሎ መጠያየቅ አለበት

. የጊዜውን ብቻ ለሚከታተል ትውልድ ዘበት ይመስለው ይሆናል

(ሰ) ደብዛዛ ዘይቤ

. የተፈጠረባትን አገር እንደ አውታር ወጥሮ ይዞ

. ጋማዋን ጨብጦ

. በስም ሀያዋን በሥጋ ምውታን በነፍስ ጻድቃን

. በመገፈስ የሚታዩን አባቶቻችን

. የሌሎች ነጭነትና የእሱ ጠይምነት ከአዳም የደም ጋን የተቀዳ

(ረ) የተደረተ ተራ ሀሳብ

. አፍሪካ በተፈጥሮ ሀያዋንና አማአዝያን የሆኑ ህዝቦች የሰፈሩበት

. አፍሪካ . . . ከላይ አየርና ሰማይ ፣ ጨረቃና ፀሀይ ፣ ከታች ምድርና ቀላይ ያሉበት

. አፍሪካ . . . አዝማናትና አመታት ያልተከፈሉበት

በራሱ ቋንቋ ሲስተካከል

ይህንም ስል በቂ ተግባር ተፈፅሟልና እሱ ስለ ሚበቃን አሁን ዝም እንበል ማለቴ አይደለም ። ነፋስና ሀይወት ዘወትር መንቀሳቀስ አለበት ...

... የታሪክ አባቱን የረሳ ህዝብ መሰረት የሌለው ህንፃ ማለት ነው ።

የትምህርት መጀመሪያ ፊደል እንደሆነ ፣ ለማናቸውም ዕውቀትና ጥበብ ወይም የኑሮ ደረጃ ፣ ታችኛው መነሻ የተፈጠሩባትን አገር ነፃነት እንዳይረግብና በጅ እንዳይንገረበብ ... ጠበቆ አቆይቶ ለትውልድ ማስተላለፍ ዘበት ይመስለው ይሆናል ። ይህም አልቀረም ተደርጓል ። ኢትዮጵያ ለሲሳያቸው ትሆናቸው ዘንድ ጓጉተው ለመጡት መራሪዎች ለመቃብራቸው እስከትሆን ድረስ አባቶቻችን ብዙ ገድል ፈጽመዋል ።

ገድሉንም የፈጸሙት እንደዛሬው በመጫሚያ እየሄዱ ሳይሆን በሌጣ ተረከዝ ፣ እንደ ረመጥ የሚፋጅውን ረሞጫ እየረገጡ ነው... ። ጦርነታቸውም ከሰብአዊ ጠላት ብቻ ጋር ሳይሆን ከጥይት ከሚቀድመው ከጦር ይልቅ ጠልቆ ከሚወጋው ከበረሃው ወባና ናላ ከሚበሳው ከሀሩሩ ትኩሳት ጋር ነበር ። ከዚህም ራቡና ጥሙ ፣ የመጓጓዣ እጦትና የመገናኛ ችግሩ ምን ያህል አዋኪ እንደ ነበር ለማወቅ አያዳግትም . . . .

ለአንድ ከፍለ አለም ህዝብ ዋና ችግሩና የቆዳ በሽታው ከሀይል በታች በመውደቅ የሚደርስበት የተገዥነት ቀን በር ነው ። ይህም ከባድና አስጨናቂ ቀንበር በብዛት ወድቆ የነበረው በነማን ጫንቃና በነማን ትከሻ እንደነበረ ስና ሰብ... አፍሪካ ትዝ ይለናል ።

አፍሪካ አንድ ሙሉና ሰፊ ከፍለ ዓለም ነው ። ሌሎች ከተደረገላቸው ተፈጥሮ የጎደለበት ነገር የለም ።በቀለም ልዩነትም ቢሆን ፣ በሌሎች ነጭነትና በእሱ ጠይምነት ረገድ ደሙ ከአዳም የደም ጋን የተቀዳና ማእሰ አካሉም (የሥጋው ቆዳ) ከዚያው ከአዳም ማእሰ ሥጋ የተወሰደ እንጂ ከሌላ የታረ ፈና የታረፈ ገላ አይደለም ። የመጀመሪያው ሰው የመልኩ

ቀለም ነጭ ወይም ጥቁር ወይም ብጫ መሆኑ በምን ሊታወቅ ይቻላልና ነው የቀለም ተመሳሳቂዎች የሚኩራሩት ?... »

(16) የጓነ ሰውኛ

አስረጅ 1

. «መጠጥ በጠጪው አካል ላይ ጉዳት ከማድረሱ በፊት ፣ በታናው ጣፋጭነት እያታለለ ቀስ ብሎ ይገዛና በአንጐል ላይ የማዘዝ ሥልጣኑን ሲቀዳጅ ፣ መላውን የሰውነት ክፍል በፈለገው ዓይነት ሊዳኝ የሚችል የዲክ ታተሮች ጥሩ ምሳሌ ነው » የግዛቴም ክልል ከጣሳ በር ጀምሮ እስከ ሻምፓኝ ዳርቻ ስለሆነ ፣ ከትንሽ እስከ ትልቅ ያሉትን ለይቶ ያውቃቸዋል ። የአገዛዙም ፈሊጥና ጥበብ አንዱን በማስለቀስ ፣ ሌላውን በማሣቅ ፣ የሚመራበት ሕግና ደንብ ሲኖረው ትንሹን ሳይንቅ ፣ ትልቁን ሳይፈራ በሰነ ሥርአት ያስተዳድራል ። በተለይ የሕይወታችን መቅረዝ ብልጭ ድርግም እያለች « መቆየት ደግ ነው » የምንለው እኔና ቢጤዎች ፣ ያችኑ የመንመነች የሕይወት አውታር በዚያ ስለታም የመጋዝ ጥርሱ በጥሶ እስኪጥላት ፣ ያለንን ፍቅር ሳናጓድል አሜን ብለን እንገዛለታለን . : . »

. «ባሕሮች አስጨፋሪያቸውና አስቦራቂያቸው ከሆነው ከነፋሱ የሚያገኙት ውዝዋዜና ንቅናቄ ለተፈጥሮዋቸው የሚመች የጤና አጠባበቅ ዘዴ ሳያስገኝላቸው አለመቅረቱን ለመረዳት ማዕበሉ ከነፋሱ ጋር ያለው ትግል ናልፊያ ሊያስረዳን ይችላል »

. «በኢትዮጵያ ታላቅ ታሪክ ታየ ። ምድር እልል አለች ። ተራሮች እዘበዘቡ ፣ ኮረብቶች አጨበጨቡ ። ኢትዮጵያ ደስታዋን እንኳን ለምድርና ለሰማይ አካፈ ለችው... »

(17) የባእድ ቋንቋ ፈሊጥ

አስረጅ 1

. 'ያልተወጠረ ጊዜ ስላገኝ መታጠቢያ ክፍል ገብቶ ሶስት የአለም አቀፍ የኮሚኒስት ጋዜጦች እያነበበ . . .'

. 'ከቀሚሶቻቸው ጥለት ላይ ተቋጥረን ከአንድ ቀሳፊ በሽታ ድነናል ... ' [9]

. 'ባያቴ ቀሚስ ተጠልፎ የታሳቁ የብረት መድፍ እሳታዊ እስትንፋስ ርቆ ሄደ ...' [10]

. 'ባለግርማዊ ጢት ወደ ዓለም መጣ ...' [11]

. 'ጨለማው የቅጠሎቹን ብዛት አወፍሮት ነበር ...' [12]

. 'የሰረገላ ጉዞማ መንገጠጥ የጉድጓድ መንገ ጫገጭ ከኩቤዎች እንቅስቃሴ ተሰማ ...' [13]

. 'በመንገድ የምትጓዘው ሠረገላ አቅለሽልሿት የወደቀች ትመስል ነበር ...' [14]

. 'ተናካሽ ብርድ ቀስቀሰኝ ...' [15]

. 'የጦርነቱን ተናካሽ ጢስ ምጌዋለሁ ...'[16]

ከ9—16 ጀቶሬ 'ናጊቡን ፣ 'የሲጃራ ግጨሻይቱ' ።

(18) ፅያፍ

አስረጅ ፤

'... የወንድ ስኳር የሚፈልገው ሀዋሴ ሞቷል...'

'... እስኪያልባቸው ተላላኩ ፥ ምላስ ለምላስ ተቆላለፉ ፥ ጥርስ ለጥርስ ተሞራረዱ ...'

'... ማሬን አትንካ ስትለው ፥ ሲተሻሹ ፥ ሲጋፉ ፥ ሲሟረዱ ፥ ሲያረሹ ፥ ሲዳለጡ ትዝ ድንዝዝ አለው ...'

(19) በተጨማሪ በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ ፥ ክባድ የአማርኛ ቃላትና ፈሊጥ ፥ የግእዝ ቃላት ፥ እምብዛም ያል ተለመዱ ባእድ የተውሶ ቃላት በብዛት ተገድ ግደው ከተገኙ የሀሳቡን እና/ወይም የስሜቱን ሽግግር እንደሚያጨልሙት መታወቅ አለበት።

2.6 ማጠቃለያ

እስካሁን ስለ ቃላትና በቃላት አጠቃቀም ወቅት ሰለሚገ ጭ ችግሮች በሰፊው ተወያይተናል ። ቢሆንም ፥ ቤት በጠብ እንደሚገነባ ሁሉ እነሱም የሀሳባችንና/ወይም የስሜታችን መገንቢያዎች ስለሆኑ አንዳንድ አበይት ነጥ ቦችን እንደገና ማጤን ይኖርብናል ።

(1) በንጠላ ትርጉም ረገድ

(ሀ) በይበልጥ ንጠላ ትርጉማቸው ቁጭ ቁልጭ ባለ ቃላት መጠቀም ፤ ይብዛዛ ትርጉም ያላቸ ውን ማስወገድ ፤

ለምሳሌ ፥ አንድ ፀሀፊ በድርሰቱ ውስጥ ፥ አንድ አይነተኛ ገፀ ባህሪ ፥ ፖለቲካን በሚመለከት ጉዳይ የሚ ታይበትን አጉል ተከራካሪነት ለመግለፅ ፈልጐ ፥ 'ግርማ ዘብዛባ ነው' ብሎ እንደሆነ ፥ ፅሁፉን መልሶ እያንበበ ሲያ ስተካክል ዘብዛባ የሚለው ቃል ነገር ግብዛትን እንጂ ፥ ለመግለፅ የፈለገውን አጉል የክርክር አያያዝ እንዳልገለፀለት ከተረዳ ፥ ወዶ ጠብ የሚያመራ አጉል ክርክር ከሆነ ፥ በአተካ ራኛ ፥ ክርክር ተያዘ የማያበቃ ከሆነ ፥ በጨቅጫቃ (ነዝናዛ) ፥ ክርክር የማያበቃ ብቻ ሳይሆን ተሰላችተው ጥለውት ሲሄ ዱም የማይለቅ ሲሆን በሞዛዛ ፥ መለወጥ ይኖርበታል ማለት ነው ።

'ወይም ፥ ግርማ ልጅ የለውም' የሚል አረፍተ ነገር ቢገጥ መውና ለመግለፅ የሚፈልገው ግርማ ልጅ የሌለው መሆኑን ብቻ ሳይሆን ፥ ጨርሶ ልጅ ሊኖረው የማይችል መሆኑን ከሆነ ፥ አረፍተ ነገሩን ፥ 'ግርማ መካን ነው' ወይም፥ 'ግርማ ፍሬ ሊኖረው የማይችል ነው' ወደሚል መለወጥ ይኖር በታል ። በዚህ ላይ ፍሬ የማይኖረው የተለያየ 'ነገር' ስላለ ምርጫውም ከዚያው እንፃር መሆን ይኖርበታል ፤ ለምሳሌ ፥ መካን ወንድ ፥ መሲና ላም ፥ የማታፈራ ዛፍ ወዘተርፈ...

አንዳንድ ጊዜ የግስና የስም መስማማትና አለመስማማ ትም ሊገጥም ይችላል ፤ ለምሳሌ ፥ 'ቡና ይፈላል' እንጂ 'ቡና አይጠመቅም' ፤ ወይም 'ጠላ ይጠመቃል' እንጂ 'አይ ፈላም' ።

(ለ) ንጠላ ትርጉም ስንል የድርብ ቃላትን ፥ እንደ ቃል የሚያገለግሉ ሀረጎችንና የማንድ ቃላትን እርባታና

ሂደት ጭምር ማለታችን ስለሆነ ፥ እንደ ቃሉ ተሳሳቢነት እያዩ ቃላትን ለማወዳደርና በየሂደቱ ውስጥ ያሉትን ለመ ዘርዘር መቻል ፤

ለምሳሌ የወረደን እርባታና ፥ የመዝራትን ሂደት ብን መለከት ፤

የ 'መዝራት' ሂደት

መዝራት	መዘርዘር	መድረቅ	መነፈስ	መሰለቅ
መብቃል	ማሸት	መታጨድ	መመረት	መቦካት
መበቅየት	መጉምራት	መስበሰብ	መሸክሸክ	መቀጠን
ማበብ	መዠርጣት	መከመር	መፈተግ	መጋገር
		መወቃት	መሰጣት	መበላት
			መገርደፍ	

የ'ወረደ' እርባታ

ውርድ	ውርርድ
ውርዴ	ተዋረድ
ውራጅ	መወራረጃ
ውርደት	ውርጃ እና የመሳሰሉት ናቸው ።

ይህን አይነት አሰራር ፥ ቃላቱን በመሰረቱ ትርጉማቸው ጠቋሚነት ፥ በግልፅና በትክክል እንድናጤናቸው ከመጥ ቀሙም በላይ ሳንዳንድ ፥ የተሰመዱ ቃላት ለማይገኙላቸው ፥ ሀሳቦቻችን እና/ወይም ስሜቶቻችን ፥ ቋንቋው በሚሰራበት ያረባብ ስልት መሰረት ሊለመዱ የሚችሉ ቃላትን ለመፍጠር ያስችለናል ፤

ምሳሌ 1

ወረደ	ወረሰ	በረደ
ውራጅ	ውራሽ	ብራጅ

ውርርድ	ውርርስ	ብርርድ
ውርጃ	ውርሻ	ብርጃ
ውርዴ	ውርሴ	ብርዴ
ወራዳ	ወራሳ	በራዳ
ወራጅ	ወራሽ	በራድ/በራጅ
ወረዳ	ወረሳ	በረዳ

እንደ ውርሻ ፥ ውርሴ ፥ ወራሳ ፥ ወረሳ ወይም እንደ ብርጃ ፥ ብርዴ ፥ በራዳ ፥ በረዳ አይነቶቹን ቃላት በወረደ ውስጥ ያሉት የቃላት ቅርፆች ለሚሰጡት ትርጉም አይነት ለማዋል እንችላለን ማለት ነው ።

(ሠ) ስለ እንድ ሀሳብ እና /ወይም ስሜት ለመፃፍ ከመነሳታችን በፊት ፥ በየፈርጁ የሚገኙትን ቃላት ግሸን ፤ ለምሳሌ ፥ ስለ ግብርና ወይም ስለ ሽመና እንዳፍ እንደሆነ ፥ ዋና ዋና የተግባር ስሞችንና ግሶችን በቅድሚያ ብናጤ ናቸው ይበጃል ።

ዋና ዋና የተግባር ስሞች — ዋና ዋና ግሶች

ግብርና	ሽመና	ግብርና	ሽመና
ሞፈር	መምቻ	አረሰ	አደራ
ቀምበር	መጠቅለያ	ተለመ	ቆጠረ
ማነቆ	ባላ	ተረተረ	ቋጠረ
ወገል	መወጠሪያ	ገለገለ	ዘረዘረ
ምራን	መን	ጨፈለቀ	ሸመነ
ማረሻ	አርብ	ዘራ እና	ቆረጠ
እርፍ	ድውር	የመሳሰሉትን ።	ቋጨ እና የመ
ድግር እና	መቂናጥ		ሳሰሉትን ።

የመሳሰሉትን ። መወርወሪያ ፥
መዘርዘሪያ እና የመሳሰሉትን ።

በዚህ አይነት ቃላትን ካላጤኑ ስለሚፅፉት ሀሳብ እና/ወይም ስሜት አለማወቅን ስለሚያሳይ በፅሁፉ እም ነትን ያሳጣል ።

ለምሳሌ ፤

'ገበሬዉ ማረሻውን ተሸክሞ አገኘሁት' ፣ ወይም ፣ 'ሸማ ይዉ የድሩን መቃ ቶሎ ቶሎ ይዉርሳል' ቢል ፣ ፀሀፊው ለማለት የፈለገውን እንዳላስተላለፈ ይታያል ፤ ማረሻ ሲል አፈር መሰንጠቂያውን ብረት ፣ የድር መቃ ሲል ራሱን ድር ማዳወሪያውን መቃ ካልሆነ በስተቀር ፤ ማለትም — ማረሻ ፣ ለሞፈር ቀንበር ፣ የድር መቃ ለድውር መተኪያ ሊሆኑ አይችሉም ማለት ነው — አሳቡን አልገለፀም ።

(ሰ) ከተመሳሳዮችና ከተቃራኒዎች ውስጥ ማንኛ ውንም ተመሳሳይ ወይም ተቃራኒ ቢሆን ይሰራል ብሎ ከመውሰድ ይልቅ ፣ የተፈለገውን ሀሳብ እና/ወይም ስሜት በትክክል የሚገልጠውን መምረጥ ።

ለምሳሌ ፣ ጋለበ በሚለው አጠቃላይ ቃል ጥቅል ሀሳ ብን በመግለፅ ፈንታ ፣ 'ሸመጠጠ ፣ ሰገረ ፣ አረተረተ ፣ አሶ መሶመና' በመሳሰሉት ፣ ወይም 'ሀያለኛ ነፋስ' በሚለው አጠቃላይ ቃል በመግለፅ ፈንታ ፣ 'ሽምልምል ነፋስ ፣ ጠሮ ነፋስ ፣ ሀብላይ ነፋስ ፣ ጉደሬ ነፋስ ፣ ሾተሌ ነፋስ ፣ አምባላይ ፣ ውቅንብል ፣ አሬር' እና በመሳሰሉት ቃላት መጠቀም ያስፈልጋል ።

(2) በአዛማጅ ትርጉም ረገድ

ቃሉ ከሚኖረው ነጠላ ትርጉም ውጪ ፣ ከልዩ ልዩ የኢኮኖሚ ፣ የፖለቲካና የሰሻል ለውጥ የተነሳ ፣ የሚሰጠውን አካባቢያዊ ትርጉም (መልካምም ሆነ አጉል) ማወቅና በአግባቡ መጠቀም ።

(አዛማጅ ትርጉም ፣ በአብዛኛው የአጅ ሙያንና ሌሎች ጥበባትን ለማዚያዚያስና ባለሞያዎቹ በህብረተሰቡ ውስጥ ያላቸውን ሚና ለማሳነስ በሚደረግ የቃላት አጠቃቀም ረገድ የሚታይ ሲሆን ፣ በተለይ ለሞያ ስሞች አንጉል ትር ጉም መስጠትን ያጠቃልላል ።)

ምሳሌ ፣

(ሀ) ከተግባር ስሞች

አጉል አካባቢ ትርጉም ያላቸው	በመጠኑ ተቀባይነት ያላቸው
ጠይብ	አንጥረኛ
ባለጅ	ወርቅአፍሳሽ
ቀጥቃጭ	ብርአፍሳሽ
አዝማሪ	ዘመኛ
አርሆ	ዘፋኝ
	አንጎራጓሪ

(ለ) ከሌሎች ስሞች

አካባቢያዊ ትርጉ ማቸው የተበከለ	ያልተበከለ
አጋሰስ	ሰንጋ ፈረስ
መጋኛ	ጮሌ ፈረስ

ጌኛ ደንጉላ
ወቀሬ ባዝራ

እነዚህ ቃላት ፈረሰ ለሚለው ቃል ቢቆሙም ፥ 'ሙሽራው በውቀሬ ወይም በጌኛ ተቀምጦ መጣ' እንደማንል አስተውል፤ በተለየ የአካባቢ ትርጉሙ መጠቀም ፈልጎን ካልሆነ ።

(3) <u>በተቻለ መጠን ከረቂቅ ቃላት ይልቅ በብቸኛ መጠሪያ (ቃል) ወይም በክቻርጌ ቃል መጠቀም I</u>

(ከገፅ 32 እስከ 41 ተመልከት ።)

<u>ምሳሌ ፥</u>

<u>አንባራዊ ረቂቅ</u>	<u>አንባራዊ ብቸኛ</u>
በእጁ መፅሀፍ ይዟል ።	በእጁ የሀዲስ አለማየሁን ፥ 'ወንጀለኛዉ ጻጉ' ይዟል ።
ውበትን አድናቂነበረች ።	በእንጦጦ ተራራ ላይ የሰፈረውን ቀስተ ደመና አደነቀች ።

እዚህ ላይ፥አጠቃላይ አስተያየት የምንሰነዝርባቸው ቦታዎች የሉም ፥ግለት ስላልሆነ ጥንቃቄ ያስፈልጋል ። ለምሳሌ ፥ 'ውበትን ማድነቅ የሰው ልጅ እድገት ውጤት ነው' የሚል አጠቃላይ ሀሳብ የያዘ አረፍተ ነገር ካስፈለገ ፥ በዚህ አይነት አባባል መቅረብ ይኖርበታል ። 'ቀስተ ደመናን ማድነቅ ፥ የአስቴር ኮሌጅን መጨረስ ውጤት ነው' ተብሎ መለወጥ የለበትም ፤ ለግለት የተፈለገው የመጀመሪያውን እንጂ ሁለተኛውን ስላልሆነ ።

(4) <u>በቃላት ድግግሞሽ በጥንቃቄ መጠቀም</u>

ቃላትን መደጋገም የሚያስፈልግባቸው ሁኔታዎች ያሉ ቢሆንም ፥ ድግግሞሹን እንዳይሰለች ለማድረግ በተውላጠ ስሞችና በተመሳሳይነታቸው ቅርበት ባላቸው ቃላት መጠቀም ያስፈልጋል ። አለዚያ ፅሁፉ ከይዘቱ ይልቅ ወደ ድግግሞሹ ስለሚሰብ ሀሳቡ እና /ወይም ስሜቱ የተጠበቀውን ያህል እርካታ አይሰጥም ።

(5) <u>ክሊሼዎችን ቢቻል ማስወገድ ፥ ካልተቻለም አጠቃቀማቸውን በመጠኑ ማድረግ ።</u>

አንድ በአነጋገር እና/ወይም በፅሁፍ ውስጥ በመደጋገም የሚገኝ ንኡስ ሀረግ ወይም ሀረግ (እንደ ሁኔታው እነዚህም እንደ ስያሜ ቃል የሚወሰዱበት ጊዜ ስላለ) የሚደጋገመው አባባሉ ምስላዊነት ፥ ግልፅትና ታዋሽነት ስላለው ነው ። ስለዚህም ፥ በቀላሉ የማይተካ ስለሚሆን በንግግርም ሆነ ፅሁፍ ውስጥ ብቅ ጥልቅ ማለቱ አይቀርም ። በተለይ በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ በይበልጥ መገኘቱ አይቀርም ፤ ኪነ-ፅሁፍ ምስላዊነትንና ስሜት ፈንጣቂነትን ስለሚሻ ። ስለዚህ በተለይ በኪነ-ፅሁፍ ረገድ ፥ ቢቻል አዳዲስ ንፅፅር ወይም ተምሳሌት መፈለግ ፥ ካልተቻለ ደግሞ እንዳይበዛ አድርጎ መጠቀም ይመረጣል ።

ምእራፍ ሶስት

አረፍተ ነገር

3.1 መግለጫ

ቃላት ለየብቻቸው ሲሆኑ የሚኖራቸውን ሙያና አገልግሎት ተመልክተናል። አሁን ደግሞ ቃላት ከሌሎች ቃላት ጋር ሆነው አረፍተ ነገር ሲሰሩ እናያለን ።

በዚህ ክፍል አረፍተ ነገር ምን እንደሆነ የሚገልፅ ዝርዝር ውሳኔ አንሰጥም ፣ ትኩረታችን በአገልግሎቱ ላይ ስለሚሆን ። ስለዚህ ለመግቢያ ያህል ቃላት ንኡስ ሀረግ እየሆኑ ፣ ንኡስ ሀረጎች ጥገኛ ሀረግ እየሆኑ አድገው የመጨረሻው አረፍተ ነገር መሆኑን ከተገነዘብን ይበቃናል ።

3.2 የአረፍተ ነገር ክፍሎች

አንድ አረፍተ ነገር ሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ሊኖሩት ይገባል — በመሰረቱ (አንዳንዴ ባይኖረውም እንዳትገረሙ ለማለት ያህል)።

3.2.1 ስም ወይም ስምን የመሰለ ስምን የሚወክል — የአረፍተ ነገር ባለቤት በመሆን የሚታወቅ ፤

3.2.2 ግስ ፣ የአረፍተ ነገር ማሰባሰቢያ ወይም መቋጫ — ማሰሪያ አንቀፅ በመሆን የሚታወቅ ፣

ለምሳሌ ፣ 'መፅሀፉን ሰጠው' የሚል አረፍተ ነገር ቢኖር 'መፅሀፍ' ስም ፣ 'ሰጠው' አንቀፅ ይባላሉ ማለትነው ።

ነገር ግን ፣ አረፍተ ነገር በስምና በአንቀፅ ብቻ ላያበቃም ይችላል ፤ እንደ ሁኔታው የስም ጓዞች (ተጨማሪዎች) እና የግስ ጓዞች ይኖሩታል ። ጓዞቹ የሚያገለግሉት ዋና ዋናዎቹን ሁለት ኒፍሮች (ባለቤቱንና አንቀፁን) ለመወሰን ወይም ለማብራራት ነው ።

ለምሳሌ ፣ የሚከተለውን አረፍተ ነገር እንመልከት ፤

'እምብዛም እትምህርት ቤት ገብቶ ሳይማር ፣ ብልሀና አስተዋይ መሆኑ የሚነገርለት አስፋው ፣ አምስት ጊዜ ያህል ደጋግሞ ያነበበውን ፣ 'የኢትዮጵያ አብዮት' የሚል በሰማያዊ ጥራዝ ያጌጠ መፅሀፍ ፣ በታታሪነቱና በምርታማነቱ ለታወቀው ወጣት ሰራተኛ ፣ ለገብሬ ፣ አይን አይኑን እየተመለከተ ሰጠው ። '

በዚህ አረፍተ ነገር ውስጥ አስራ ሁለት አረፍተ ነገሮች አሉ ፤

. አስፋው እትምህርት ቤት ገብቶ አልተማረም ።
. አስፋው ብልሀ መሆኑ ይነገርለታል ።
. አስፋው አስተዋይ መሆኑ ይነገርለታል ።
. አምስት ጊዜ ያህል ደጋግሞ አንብቧል ።
. መጽሀፉ 'የኢትዮጵያ አብዮት' የሚል ነው ።
. መጽሀፉ በሰማያዊ ጥራዝ ያጌጠ ነው ።
. ገብሬ ወጣት ሰራተኛ ነው ።
. ገብሬ በታታሪነቱ የታወቀ ነው ።
. ገብሬ በምርታማነቱ የታወቀ ነው ።
. በአድናቆት አይን ተመለከተው ።
. በምስጋና አይን ተመለከተው ።
. አስፋው ለገብሬ መፅሀፍ ሰጠው ።

በአረፍተ ነገሩ ውስጥ ዋናውን ሀሳብ የያዘው ዋናው አረፍተ ነገር ፣ 'አስፋው ለገብሬ መፅሀፍ ሰጠው' የሚለው ነው ። የቀሩት የባለቤትና የአንቀፅ ጓዞች ናቸው ። በሌላ አነጋገር ፣ በአረፍተ ነገሩ ውስጥ ያለው አንድ ዋና አሳብ ሲሆን ፣ የቀሩት የዋናዉ ሀሳብ ተገዥዎች ናቸው ።

የባለቤት ጓዝና የአንቀፅ ጓዝ ስንል ደግሞ ፣ ማንኛውም አይነት ጓዝ አይደለም ፤

- የስም ጓዝ ፣ ቅፅልና ቅፅልን የመሳሰሉት ሲሆኑ ፣
- የግስ ጓዝ ደግሞ ፣ ተውሳከ ግስና የተውሳከ ግስን ስራ የሚሰሩ ብቻ ናቸው ።

ባጠቃላይ ከዚህ በላይ በተጠቀሰው አረፍተ ነገር ውስጥ አስራ አንዱ አረፍተ ነገሮች ፣ እንደ ቅፅል የስም ተገዥ ፣ እንደ ተውሳከ ግስ ደግሞ የግስ ተገዥ ሆነዋል ማለት ነው ። (ተገዥነቱን ያመጣባቸው መስተፃምር ተጭኗቸው ስለሆነ ለዝርዝሩ የሰዋስው መፅሀፍ ተመልከት ።)

3.3. የአረፍተ ነገር አገባብ ስልቶች *

3.3.1. በአገልግሎታቸው

በአገልግሎታቸው የታወቁ አራት የአረፍተ ነገር አይነቶች እንዳሉ ይነገራል ፤ አወንታ ፣ ጥያቄ ፣ ትእዛዝና አጋኖ ።

(ሀ) አወንታ አረፍተ ነገር ፣ ጥያቄ የሚጠይቅ ወይም ትእዛዝ የሚያስተላልፍ ወይም ነገሮችን አግኖ የሚያቀርብ ሳይሆን ፣ ስለ ነገሮች ፣ ጉዳዮች ወይም

* የአረፍተ ነገር የአገባብ ስልቶችን የጠቀስነው ለማስታወስ ያህል ነው እንጂ ፣ ዝርዝር ገለፃው የዚህ መመሪያ አካል አይደለም ።

ስሜቶች ቀጥታ የሆነ አስተሳሰብን ማስተላለፊያ አረፍተ ነገር ነው ።

ምሳሌ ፣

'ወንበር መቀመጫ ነው ።'
'ፍቅር ይዞታል ።'
'መፅሀፍ ማንበብ ይጠቅማል ።'

(ለ) ጥያቄ አረፍተ ነገር — ስለ ማንኛውም ጉዳይ በጥያቄ መልክ የሚቀርብበት አረፍተ ነገር ነው ።

ምሳሌ ፣

'ቤትህ ትሄዳለህ?'
'ማነው የወሰደው?'
'ምን ትፈልጋለህ?'
'ትመጣለህ ወይ ?'
'መጣሽን ?'

(መ) ትእዛዝ አረፍተ ነገር ፣ ስለ ማንኛውም ጉዳይ በትእዛዝ ወይም በፈቃድ መልክ የሚቀርብበት አረፍተ ነገር ነው ።

ምሳሌ ፣

'መፅሀፉን እንድትመልስ ።'
'አዲሳባ ከሄድህ ዘመዶቼን ጠይቅልኝ ።'

(ሰ) አጋኖ አረፍተ ነገር ፣ ስለ ማንኛውም ጉዳይ ድንገተኛና ሀይለኛ ስሜት የሚቀርብበት አረፍተ ነገር ነው ። ባሁኑ ጊዜ የስሜቱ ጠንካራነት ሳይሆን በአረፍተ ነገር መጨረሻ እጅ እንዳመጣ የአጋኖ ምልክት (!) መጨመር ተለምዷል ፤ ስህተት ነው ። ስሜቱ ካለ ግን የአጋኖ ምልክቱ ሊኖርም ላይኖርም ይችላል ።

ምሳሌ ፥

'ድንገት ከተፍ ስትይ !'
'ያ ሁሉ ሩጫዬ በከንቱ !'
'አ ! ልቤ እንዴት ስንጥቅ አለ መሰለሽ ። '

3.3.2. በሰዋስዋዊ ቅርፃቸው

አራት በሰዋስዋዊ ቅርፃቸው የታወቁ የአረፍተ ነገ አይነቶች እንዳሉ ይነገራል ፤ ነጠላ ፥ ድርብ ፥ ድብልቅ ድርብ ድብልቅ ።

(ሀ) ነጠላ አረፍተ ነገር — አንድ ባለቤትና አን አንቀፅ ያለው (ጓዝ እንዳስፈላጊነቱ) ፤

ምሳሌ ፥

'ታደሰ መጣ ። '

(ለ) ድርብ አረፍተ ነገር — በአብዛኛው ባዛማጅ መ ተፃምር የተያያዙ ሁለት ወይም ከሁለት በላይ እራሳቸውን የቻሉ አረፍተ ነገሮች ያለው (ጓ እንዳስፈላጊነቱ) ፤

ምሳሌ ፥

'ታደሰ መጣና ወደ ቤቱ ሄደ ። '

(መ) ድብልቅ አረፍተ ነገር — አንድ ዋና አረፍ ነገርና በጥገኛ መስተፃምር አማካይነት ተገኘ የሆነ ሀረግ ወይም ሀረጎች ያሉት (ጓዝ እንዳስ ላጊነቱ) ፤

ምሳሌ ፥

'ታደሰ ስለ መጣ ፥ እኔ ወደ ቤቴ ሄድሁ ። '

(ሰ) ድርብ ድብልቅ አረፍተ ነገር — ድርብርብና ድብልቅ አረፍተ ነገር አብረው የሚገኙበት (ጓዝ እንዳስፈላጊነቱ) ።

ምሳሌ ፥

'ታደሰ ስለመጣ ወደ ቤቱ ሄድሁና ተኛሁ'

ስለ አረፍተ ነገሮች በምንነጋገርበት ወቅት ፥ የዚህ ምእራፍ አላማ ፥ በሰዋስው መፃህፍት ውስጥ በሰፊው ተብ ራርተው ስለሚገኙት ሰዋስዋዊ ያሰካክ ህጐች ፥ (ስህተት የሌለበት አረፍተ ነገር እንዴት እንደሚገኙ በማሳየት) ፥ በተጨማሪ ለማቅረብ ሳይሆን ፥ አረፍተ ነገሮች ትክክልና ግልፅ ከመሆንም በላይ ፥ ሀሳብ እና ወይም ስሜትን ያዋዋዱ ደማቅና አመርቂ አረፍተ ነገሮች እንዴት ሊሆኑ እንደሚ ችሉ ለመጠቆም ስለሆነ ፥ ኪነ-ፅሁፋዊ አረፍተ ነገሮችን ከዚህ በታች እንመለከታለን ።

3.3.3 በኪነ-ፅሁፋዊ ቅርፃቸው

አረፍተ ነገር — የሰዋስው ስህተት የሌለበት ሆኖ ፥ ያወቃቀር ስልት ስህተትም የሌለበት ሆኖ ፥ እንዲሁም የሀሳብ እና/ወይም ስሜት ስህተት የሌለበት ሆኖ — ጨርሶ አጉልና ደማሙ ሊያነቡት የማያጓጓ አይነት ሊሆን ይች ላል ። ለምን ቢባል ፅሁፍ የብዙ አይነት ሀሳብና ስሜት መግለጫ ዘዴዎችን ስለሚተካ ።

አንድ ሰው ለሌላ ሰው ሀሳቡን በንግግር በሚገልፅበት ወቅት በቃላት ብቻ አይደለም ሀሳብ እና/ወይም ስሜቱን

የሚያስተላልፈው ። ከፊቱ ፣ ላይ ልዩ ልዩ ፍልቅልቅታዎች ይታያሉ ፤ ፍልቅልቅታዎቹ ቃላቱና አሰካክቸው ደከም ያሉ ባቸውን ነጥቦች ያጠናክራሉ ። ከድምፁ ፣ ልዩ ልዩ የድምፅ ቅላጼዎች (ርግብግብታዎች) ይሰማሉ ፤ ቅላጼዎቹ ተና ጋሪው ከሚናገረው ነገር ጋር ያለውን ቅርበትና ተዛምዶ ያመለክታሉ ። ከኧ መወናጨፍ ፣ ልዩ ልዩ እንቅስቃሴዎች ይከሰታሉ ፤ እንቅስቃሴዎቹም የንግግሩን ትኩረቶች አጠ ናክረው ወይም አኪያኪሰው ያቀርባሉ ... አም ፣ እነዚህ ንና እነዚህን በመሳሰሉት ሌሎች መገናኛዎች ጭምር ነው ፣ ሰው ሀሳቡን እና/ወይም ስሜቱን በቃል የሚገልፀው ።

በዚህ አይነት ታዲያ በፅሁፍ ብቻ በሚወሰንበት ጊዜ ፣ ከዚህ በላይ የተመለከቱትን መገናኛዎች አይነቶቹን የሚተኩ ሌሎች ዘዴዎች መኖር ይኖርባቸዋል ። አለዚያ የሚተላለፈው ሀሳብ እና/ወይም ስሜት በሚገባ ወይም በሚጥም ፣ ስሜት በሚሰጥ ፣ በሚያዝናና ፣ በማይሰለችና እንጨት እንጨት በማይል ሁኔታ ይቀርባል ለማለት ያዳ ግታል ።

ለማንኛውም ዋና ዋናዎቹን ዘዴዎች ከዚህ ለጥቀን እንመለከታለን ።

(ሀ) በልጪኛ ቅርፃቸው

አንደኛዉ ፣ ዘዴ በልጪኛ አረፍተ ነገሮች መጠቀም ነው ። ልጪኛ አረፍተ ነገሮች ፣ ለማስተላለፍ ከተፈለገው ሀሳብ እና/ወይም ስሜት አንፃር እየታዩ ልዩ ልዩ ቅርፅና አሰካክ እንዲኖራቸው ሆነው ለመቅረብ የሚችሉ ናቸው ። በአብዛኛው ፣ የየሁኔታውን ስነልቦናዊ አዝማሚያና ስሜ ታዊ ሁናቴዎች በሚገባ ለመቅረፅ ያስችላሉ ፤ ምንነታ ቸውንና አቅማቸውን አውቆ በብልሃት ከተጠቀሙባቸው ።

በውስጣቸው አይነታቸው ቢበዛም ፣ ዋና ዋናዎቹ የሚከተ ሉትን ያጠቃልላሉ ፤ ልቅ ፣ ዝግና ምጥን አረፍተ ነገሮችን ።

(1) 'ልቅ' አረፍተ ነገሮች

'ልቅ' ሲባል ስርአት የሌለውና መረን ወይም ስድ የተለቀቀ አይነት አረፍተ ነገር ሊመስል ይችላል ። 'ልቅ' ሲባል ሰፊ ፣ አውላላና የአይን ማረፊያ የሌለበት የሚያሰ ለች ማራቶን አረፍተ ነገር ሊመስልም ይችላል ። ሁለቱም አመለካከት ያስኬዳል ። ልቅ አረፍተ ነገርም ሆነ ማንኛ ውም ሌላ አይነት አረፍተ ነገር ፣ ለሀሳቡ እና/ወይም ስሜቱ የሚስማማ ገደብ ካልተበጀለት መረን ይወጣል ። ዝብ ዝቡ የማያበቃ ፣ ሁሉን በእንጥልጥል የሚተው ፣ አንባው ሲጨርሱት የተነሱበት የሚዘነጋበት አረፍተ ነገር ከሆነ ደግሞ ፣ የሚያሰለች ማራቶን አረፍተ ነገር ሊሆን ይችላል ።

ይሁን እንጂ በዚህ ፅሁፍ ውስጥ 'ልቅ' የሚለው ቃል የቆመው ስርአት በያዘ መንገድ ለሚዝናና አረፍተ ነገር ነው — አሰልችነት በማይኖረው መንገድ ለሚፃፍ አረፍተ ነገር ።

'ልቅ' አረፍተ ነገር የሚባለው ፣ ዋናውን ሀሳብ የያ ዘውን አቢይ ሀረግ — የመኪና ሞተር ከተጐታቹ ተለይቶ እንደሚቀድም ሁሉ — አስቀድሞ ፣ ጥገኛ ሀረጐቹን ወይም ሜዎርማሪዎቹን የሚያስከትል አረፍተ ነገር ነው ።

ምሳሌዎች ፣

- መፅሀፌን ተቀበልኩ ፣ ከብዙ ድካም በኋላ ።
- አስቴር ከአሜሪካ ተመለሰች ፣ እንዴት ተስማምቷታል ፣ እንዴት አምሮባታል ።

. እይኑን ለማየት አልፈለግሁም ነበር ፥ እንዲያ ያያ
ረገኝን ሳስበው ፥ ባላሰብሁት መንገድ ነገሮችን
ጠምተሞ ፥ ባላሰብሁት መንገድ ነገሮችን ተርጉሞ
በአእምሮዬ እንኳ ካልነበሩ ሰዎች ጋር አላኩሶ . . .

ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ሶስት አረፍተ ነገሮች ውስጥ ፥ አቢይ ሀረጎች ፥ 'መፅሃፌን ተቀበልሁ' ፥ 'አስቴር ከአሜሪካ ተመለሰች' እና 'እይኑን ለማየት አልፈለግሁም ነበር' የሚሉት ናቸው ። በየአረፍተ ነገሮቹ ውስጥ የተቀሩት ጥገኛ ሀረጎች ናቸው ።

'ልቅ' አረፍተ ነገር የንግግርን ቋንቋ ስለሚመስል ለአንባቢ ቅርበት አለው ። የየወቅቱን ያነጋገር ዘይቤ ይከተላል ። ዋናውን ሀሳብ መጀመሪያው ላይ በማቅረቡ ፥ 'ፍሬ ነገሩ ምን ይሆን' በሚል አይነት ልብን የሚያንጠለጥል አይነት ባይሆንም ፥ አቢይ ሀሳቦቹን ወዲያው ወዲያው በመደርደሩ ፥ ሀሳቡን በያንዳንዶቹ ሀረጎች አማካይነት ለማብሰልሰልና ለማጣጣም ጊዜ ይሰጣል ። ጥገኛ ሀረጎቹም እምብዛም የአእምሮን የማሰብ እንቅስቃሴ ስለማይሹ የማዝናናት ባህሪያቸው ከፍተኛ ነው ።

በዘዴና በብልሃት ከተጠቀሙበት 'ልቅ' አረፍተ ነገር ፥ ጠቃሚ የኪነ-ፅሁፍ ማቅረቢያ ስልት ነው — በተለይ ጥድፊያ ያለው ድርጊት ለማቅረቢያና የባህርያትን ቀጥታ ንግግሮች ለመመዝገቢያ ።

(2) 'ዝግ' አረፍተ ነገሮች

ዘጋ 'ዝጎን ፥ ድርን ከባላ (አጥ) እስከ ደንቆሮዉ... ዘረጋ' ወይም 'ቀስ ብሎ ሄደ'[1] በማለት ይተረጉመዋል ፥

[1] ከማቴ ብርሃን ተሰማ ፥ የአማርኛ መዝገበ ቃላት ፥ (እ.ኤ. 1951 ገፅ 1044) ።

መዝገበ ቃላቱ ። በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ያለው የቃሉ አገባብም ቢሆን ፥ ከሁለቱ ትርጉሞች እምብዛም አይርቅም ። የሽማኔዉ 'ድር ከባላ እስከ ደንቆሮዉ' ተዘርግቶ ካልተሸመነ ልብስ አይሆንም ። እንዲሁም 'ዝግ' አረፍተ ነገር ከባለቤት እስከ አንቀፅ ያሉት ሀረጎች ተቀነባብረው ባንድነት ካልተወሰዱ ፥ የመጀመሪያው ፥ የመካከሉ ወይም የመጨረሻው ሀረግ ወይም ሀረጎች ብቻቸውን ትርጉም አይሰጡም ። የተጀመረው ሀሳብ በመጨረሻው አንቀፅ መዘጋት ይኖርበታል ፥ በአረፍተ ነገሩ ምን ለማለት እንደታሰበ ለመረዳት ።

'ዝግ' አረፍተ ነገር ለማለት የሚፈለገውን ለሚስ ተላለፍ ስለሚንቀረሰስ (ቀስ ብሎ ስለሚሄድ) ፥ ዋና ዋና ሀሳቡን ቶሎ ቶሎ ለመያዝ አይቻልም ፤ እስከ አረፍተ ነገሩ መጨረሻ ማንበብን ይጠይቃል ። የተጣደፈ አንባቢን እልህ ያስጨርሳል ።

በሌላ መልኩ ደግሞ ፥ 'ዝግ' አረፍተ ነገር አጓጊነት አለው ፤ ልብን ያንጠለጥላል ፤ መጨረሻው እስኪደርሱ 'ምን ሊል ይሆን' የሚለውን ስለማይ መልስ ።

አንዳንድ 'ዝግ' አረፍተ ነገር ከመርዘሙ የተነሳ ፥ በቅድሚያ በሚገለፁት ጥገኛ ሀረጎች ውስጥ የሚመለከቱትን ሀሳቦች መዘንጋትን ያስከትላል ። ስለዚህም እስከ መጨረሻው ቃል ፥ ሀሳቦቹን ሳይዘነጉ ንቁ ሆኖ መከታተልን ይጠይቃል ።

ምሳሌዎች ፥

. የፈለጉትን ለማግኘት መስራት ያስፈልጋል ።
. ለወገን እድገት ፥ ለሀገር እድገት መስራት ማለት፥

በየፊናችን የተሰጠንን ስራ አሸንፎ መገኘት ሲሆን በመከያውም ከየእራሳችን ችግር መውጣት ነው

. 'በሀግ ሙያ በምሰለጥንበት ጊዜ ፥ ተመርቄም በል ልዩ መ/ቤቶች ተቀጥሬ ፥ እንዱ ለሌላው ቅን ያለ ሰብ አዝማሚያ ፥ የየራሱን እንጀራ ለማብሰ ያደርገው የነበረው ሽኩቻ ፥ ለህሊና እስካልተሰ ውሽት መናገር የማያሳፍርና ተገቢ መስሎ መታ የቱ ፥ መተማመን የአላማ አንድነት እስካለ ድረ ብቻ መሆኑ ፥ የኔንም ባህሪ ቀስ በቀስ እየቦረቦ ስለ ለወጠው ዛሬ ይሽውና እንደምታዩኝ ደንበኛ አቃልጣ የወጣኝ ይመስለኛል . . .'

. ከአውራው መንገድ መግንጠያ ላይ ፥ ወደ ቤቱ ሲ መራ ፥ ያየው ሶስት ሰዎች የተጨፈለቁበት የአቶዋ ቢልና የትሬንታ ግጭት አሁንም ይሰገጥጠዋል ፥

(3) 'ምጥን' አረፍተ ነገሮች

'ምጥን' የቃል ድርድሮች አሉ ። ምጥን የንኡስ ሀረ ግና የሀረግ ድርድሮች አሉ ። ምጥኖቹ ፥ ድርብ አረ ፍተ ነገር ወይም ድርብ ደብልቅ አረፍተ ነገር ሊሆኑ ይችላሉ ። የማንኛውም አይነት ድርድር ምጥ ኖች ፥ ማንኛውንም አይነት የአረፍተ ነገር ቅርፅ ይኑራቸው ፥ እንድ የሚመሳሰሉበት አቀራረብ አላቸው ።በምጥን አረፍተ ነገር የሚቀርቡት ሀሳቦች አንድ አላማን የሚያጎለምሱ ፥ የተቀራረቡ ወይም የማይቀራረቡ ፥ ሀሳቦችን የያዙ መሆን አለባቸው ። 'ምጥን' አረፍተ ነገሮች እኩል ሆነው የሚመጡ ተመሳሳይ ቅርፅ ያላቸው የቃል ወይም የሀረግ ድግግሞሽ ስለሆኑ ግጥማዊ መልክ ይታይባቸዋል ።

በግጥም ቤት በአንድ አይነት የመጨረሻ ፊደል እየተደጋገመ እንደሚገጠም ግጥም 'ችችች ... ... ሽሽሽ ... ' እየሆነ እንዳያሰለች ሆኖ ከተ ቀናበረ ፥ ለሌሎች አይነት አረፍተ ነገሮች ማጣ ፈጫ ይሆናል ። ምጥን አረፍተ ነገሮች የተዛዘሉ ሀረጎች በመባልም ይታወቃሉ ።

ምጥን ቃሎቹ ወይም ሀረጎቹ በብዛት ተደጋግመው ከረዘሙ ፥ ፍሬ ሀሳቡንና/ወይም ስሜቱን እስከ መጨረሻ የማቆየትና አንባቢን የማሰልቸት ጠባይ ስለሚኖራቸው ፥ አገልግሎታቸው በብልሃት ሊሆን ይገባል ።

ልዩ ልዩ ምሳሌዎች

. 'የጣመ ፥ የጣፈጠ ፥ የረቀቀ ፥ የጠለቀ ... '

. ' ... ብቻህን ስትሆን ትፈራ ፥ ወይም ትባባ ወይም ትባንን ወይም ታለቅስ ይሆናል በማለት ነበር ... '[2]

. 'ውሻው ጅራቱን የሸጐበ ፥ ጀርውን የጣለና ለሀ ጩን የሚያዝረከርክ ነበር ... '[3]

. 'ሰርቆም ፥ አንቆም ፥ ገድሎም ፥ ጉቦም መንትፎ በቶፋ የቀበረ ፥ ቪላም የገጠገጠ ፥ በባንክም ያስ ቀመጠ ፥ በመቀነትም የቋጠረ ...'[4]

. አእዋፍ ብርብር ፥ እፀዋት ቀና ቀና ፥ እንሰሳት ብቅብቅ ማለት ፥ አራዊትም ፋሲካ ጀምረዋል ።

. ልቤ ትርትር ፥ አይኔ ስልምስልም ፥ እንባዬ ዱብ ዱብ ፥ እግሮቼ መዛልና እጀቼ መንቀጥቀጥ ፥

[2],[3] ተክለ ማርያም ፋንታዬ ፥ 'እውነትም የእንጀራ እናት' ።
[4]. ሰይድ አበጋዝ ፥ 'የመቃብሩ ትል' ።

የሚጨብጡትን ግጣት — በጠቅላላው ሰብአዊ ሰውነቱ እንከሽከሽ ፥ ስብርብር የሚልበት ምን ፍጡር ምንስ ነገር ይሆን ?

. ነፋሱ ሽውሽው ፥ ሰማዩ ጠራጠራ ፥ አየሩ ሞቅሞቅ ፥ ደመናው ገለጥ ገለጥ ፥ ፀሀይም ደመቅ ደመቅ ማለት ጀመሩ ።

. '... በዐይንና በጆሮ በአፍና በአፍንጫ ፥ እየገባ እንደ ፈጦና ሰናፍጭ እየሰነፈጠ ፥ በላይና በውስጥ በማቃጠል ዐይንን እያፈረጠ ፥ ጠቅላላ ሰውነትን እየላጠና እየቆራረጠ አንገብግቦ የሚገድል የጋዝ መርዝ ጭስ .....'[5]

. ' ... በየደኑ በየተረተሩ ፥ በየተራራው በየሸንተረሩ ፥ በየሸጥ በየሸለቆው ፥ በየአሸዋው እየተዘዋወሩ የጠላትን ግንባር በሲይፍ ካልፈለጡትና በጎራዴ ካልከሰከሱት ፥ ሲአፈጥ ደረቱን ፥ መለስ ሲል ባቱን በቀጭኔ ጦርና በድብልብል አንካሴ ካልፈረከሱት ፥ ጋራ ዞሮና ረዥም ሜዳን እቋርጦ በሚመታ ጥይት የጀግንነት ሱሳቸውን እያረኩም ...'[6]

እዝልዝል ሀረጎች በአንድ አረፍተ ነገር ውስጥ ብቻ ሳይሆን በተለያዩ አረፍተ ነገሮች ውስጥም ሊሰራባቸው ይችላል ።

ምሳሌዎች ፤

. አገሬን አገሬን የሚል ሰው ሲደላው ወድዷት ሲቸግረው አይጠላትም ። በጥጋብ ጊዜ ተንቀባርሮባት በችግር ጊዜ አይሸጣትም ። በሰላም ጊዜ ኖሮባት በቀውጢ ጊዜ አይክዳትም . . .

[5] አዲስ ዘመን ፥ ቁ 411 (ሚያዝያ 1954) ።
[6] ከላይ የተጠቀሰው ።

. አባቶቻችን በሰማይ አልበረሩም ። በምድር አልከነቱም ። ብዙ አገር አላቋረጡም ። ብዙ መዕሀፍ አላነበቡም ። መሬት ባለመልቀቃቸው ግን ፥ መሬታቸውን አስከብረዋል ። ቀስ እያሉ በመሄዳቸው ብዙ ተመልክተዋል ። ወረቀት አይሁን እንጂ የተፈጥሮን ገፅ አገላብጠዋል ። ብዙም አይራቁ እንጂ የሚሻላቸውን አገር መርጠዋል ። ለምርጫቸውም መስዋእት ሲሆኑ ኖረዋል . . .

. አገር ቀውጢ ስትሆን ሰዉም ቀውጢ ይሆናል ። ቅሌን ጨርቄን የለም ፥ ማን አስቦት ። ልጄን ከብቴን የለም፥ ማን አጢኖት ። እናት ልጅዋን ረግጣ ፥ አባት ልጁን ደፍጦ የሚከንፍበት ፥ አለቃና ምንዝር ፥ አዛዥና ታዛዥ የማይኖር በት ፥ ሰው ሀሊናውን የሚስትበት . . .

በአብዛኛው ተደጋጋሚዎቹ ቃላት ፥ ንኡስ ሀረግ ወይም ሀረጐች ቢያንስ ከሁለት ማነስ የለባቸውም ። ሀረጐቹ የመስተዋድድ ተገዥም ሆኑ (በቤቱ ፥ በወንዙ ፥ በሸንተረሩ) ወይም መስተፃምር የተጫናቸው (የሚከንፍበት ፥ የማይኖርበት ፥ የሚስትበት) ወይም ቃላት (መናገር ፥ መለፍለፍ ፥ መቀባጠር) ።

እነዚህ ከላይ የተብራሩት ሶስት ልጪኛ የአረፍተ ነገር አይነቶች መሰረታዊ ናቸው ። መሰረታዊ በመሆናቸውም ፥ እያንዳንዳቸውን አይነት ሌሎች ብዙ የተለያዩ አረፍተ ነገሮች ለመቅረፅ ይቻላል — ለተፈለገው ሀሳብ እና/ወይም ስሜት እንዳመችነታቸው ።

(ለ) የሀሳብ/ስሜት እና አረፍተ ነገር ቅርፅ ውዴታ

ኪነ-ፅሁፋዊ አረፍተ ነገሮችን ለመፃፍ ሁለተኛዉ ዘዴ ፥ ሀሳብን እና/ወይም ስሜትን ከአረፍተ ነገሩ ጋር እንዲ

ዋደድ የማድረግ ተግባር ነው ። የአረፍተ ነገሮችን አይነቶች በተለያየ አገልግሎታቸው ወይም በሰዋስዋዊ ቅርፆቻቸው ወይም በልጪኛ አቀራረባቸው ማወቁ ብቻ አመርቂና ለዛ ያላቸው አረፍተ ነገሮችን ለመግፍ አያበቃንም ። ከማንኛውም አይነት አረፍተ ነገር ጋር ይሁን ሀሳቡ እና/ወይም ስሜቱ በሚገባ እንዲዋደድ ካስፈለገ ፥ አረፍተ ነገሩ ውስጣዊ የሀሳብ/የስሜት አንድነትና የቃላት አሰካክና ዝምድና ያለው እንዲሆን ያስፈልጋል ።

<u>የሀሳብ/የስሜት አንድነትና የቃላት አሰካክና ዝምድና</u>

(1) አረፍተ ነገሩ ባለቤትና አንቀፅ እንዲኖረው ያስፈልጋል (እንዳይኖረው በማስፈለጉ የሚያስተላልፈው መልእክት እስከ ሌለ) ። ማለትም ፥ 'ልጅቷ ብትመጣ ኖሮ ...' ወይም 'እየተንገደገደ እቤቱ ከደረሰ በኋላ ...' ወይም '... እየተገነዘብሁት እያጤንኩት ነው' የሚል አይነት አረፍተ ነገር አይፈቀድም ።

(2) የአረፍተ ነገሩ ርዝማኔ ወይም እጥረት ፥ እንደሚገልፀው ሀሳብ እና/ወይም ስሜት ነጠላነትና ውስብስብነት ሊሆን ይገባዋል ። ስለ ረጃጅም አረፍተ ነገሮች ከገፅ 73 እስከ 78 የተገለፀው ይታወሳል ። በአጫጭር አረፍተ ነገሮችም ረገድ ቢሆን ፥ የሚከተሉትን አይነት ችግሮች ይፈጠራሉ ፤

. በሀሳብ ወይም በስሜት የሚገናኙት አረፍተ ነገሮች ተቆራርጠው ለየብቻቸው ስለሚቀርቡ የሀሳብ ዝምድና አያሳዩም ።

. እኩል ክብደት ያላቸው አረፍተ ነገሮች በወደረኛ መስተካከር ፥ የሚተናነሱት ደግሞ

በአቢይና በጥገኛ ሀረጐች ተዛምደው የሀሳብ ተዋረድ አያሳዩም ።

. ነጠላ ከመሆናቸው የተነሳ ፥ ለአቢዩም ሆነ ለጥገኛው ሀሳብ የሚመድቡት ቀንደኛ ቦታም ሆነ አቢዩ ሀሳብ እንዲበራራበት የሚሰጡት ቦታ የሚያመቻች አይደለም ። ዋና ዋናዎቹን ሀሳቦች በየአረፍተ ነገሮቹ መጀመሪያ ወይም መጨረሻ ላይ አጠናክረው አያቀርቡም ። የቀረቡትም ቢሆን የሚይዙት ቦታ ደጋፊ ሀሳቦችን እንዲያቅፉ ሆኖ የሚያብቃቃ አይደለም ።

ምሳሌ ፤

. ወልዴ ሱቅ አለው ።
. በሱቁ የማይገኝ ሸቀጥ የለም ።
. ወደ ሱቁ የማይመጣ ገበያተኛ የለም ።
. ወልዴ የቤት ሽያጭ ደላላ ነው ።
. የሚሸጥ ቤት ያጠያይቃል ።
. ከቀበሌ ቀበሌ ሲዞር ይውላል ።
. ከሚነገድበት የሚዘጋበት ጊዜ ይበልጣል ።

እነዚህን አረፍተ ነገሮች ለየብቻቸው እንዳሉ ብንመለከታቸው ፥ ከቁርጥርጥነታቸው የተነሳ እኩል ክብደት ያላቸውን ሀሳቦች እኩል ቦታ በመስጠትና ፥ እንደ ሀሳቡ ትልቅነትና ትንሽነት በማደላደል የተዘጋጁ አይደሉም ። የሁለቱ አበይት ሀረጐች የባለቤት ጓዝና የአንቀፅ ጓዝ ፥ ለየብቻቸው ራሳቸውን በቻሉ ቁርጥራጭ አረፍተ ነገሮች ነው የተገለፁት ፤ የሀሳብ ተዋረድም ሆነ የሀሳብ ዝምድና አያሳዩም ።

በየዓዛቸው ብናስልፋቸው ግን የሚከተለውን ይመስላል

'በወልዴ ሱቅ የማይገኝ ሸቀጥ ፥ ወደ ሱቁም የማይመጣ ገበያተኛ ባይኖርም ፥ በቤት ሽያጭ ደላላነቱ ደግሞ ፥ የሸቀጥ ቤት ለማጠያየቅ ከቀበሌ ቀበሌ ሲዞር ስለሚውል ከሚነገድበት የሚዘጋበት ጊዜ ይበልጣል ።[2]

(ለተጨማሪ መግለጫ ከገፅ 121—170 ተመልከት ።)

(3) አረፍተ ነገሩ አስፈላጊው አይነት ነጥቦች እንዲገቡበት ያስፈልጋል ፤ አለዚያ የአንዱ ዓዝ ከሌላው ከማይዛመደው ጋር ሲጨፈለቅ ፥ አንድም ጨርሶ ትርጉም አይሰጥም ፥ አንድም ፥ ቢሰጥም የተፈለገውን አይነት አይሆንም ። መግባባት አይኖርም ማለት ነው ፥ ነጥቦች ተገቢ ቦታቸውን ካልያዙ ፥

ምሳሌ ፥

'አንዲት ጉሮዋ የማይሰማ ሴት ልጅ ወልዳ ሀፃኑ ገና ሳያድግ ድንገት ስለ ሞተ ... '[7]

ይህ አረፍተ ነገር በተለያዩ መንገዶች ሊቀርብ ይችላል ።

. 'እንዲት ጉሮዋ የማይሰማ ሴት ፥ ልጅ ወልዳ ሕፃኑ ገና ሳያድግ ድንገት ስለ ሞተ ... ' ወይም ፥

. 'እንዲት ጉሮዋ የማይሰማ ፥ ሴት ልጅ ወልዳ ሕፃኑ ገና ሳያድግ ድንገት ስለሞተ ... ' ወይም ፥

[7] ማኑተመ ሥላሴ ወ.መ ፥ 'እንቅልፍ ለምኔ' ፥ (አ.አ. 1952) ፥ ገፅ 186 ።

. 'እንዲት ጉሮዋ የማይሰማ ሴት ልጅ ፥ ወልዳ ፥ ሕፃኑ ገና ሳያድግ ድንገት ስለ ሞተ ... ' ወይም ፥

. 'እንዲት ፥ ጆሮዋ የማይሰማ ሴት ልጅ ወልዳ ፥ ሕፃኑ ገና ሳያድግ ድንገት ስለ ሞተ ... '

እንደምንመለከተው ነጥብ የሌለው አረፍተ ነገር ብዙ አይነት አነባበብ ስለሚኖረው አግባቢነት የለውም። ነጥብ ካላቸውም ቢሆን ፥ እንደ ነጥቦቹ አገባብ ልዩነት መኖሩን ማጤን ያስፈልጋል ። በደራሲው የነጥብ አገባብ መሰረት የቀረበው እንደሚከተለው ነው ፤

'እንዲት ጉሮዋ የማይሰማ ሴት ፤ ልጅ ወልዳ ሕፃኑ ገና ሳያድግ ድንገት ስለ ሞተ ... '

(4) አረፍተ ነገሩ ከባለቤት ዓዝና ከአንቀፅ ዓዝ ውጪ ፥ በአረፍተ ነገሩ ውስጥ የሚገኝን አንድ የተወሰነ ሀረግ ለመግለፅ ሲባል የሚተከል ፥ ማብራሪያ ሊኖርበት አይገባም ። ተተካዩ ሀሳብ ለማብራራት የሚረዳ ቢሆንም የጠቅላላውን አረፍተ ነገር ሂደት ያደናቅፋል (አረፍተ ነገሩን እደናቅፎ ለአንባቢ ተግታ ለመስጠት ወይም ሌላ ስነልቦናዊ ሁኔታ ለመፍጠር ተፈልጐ የታቀደ እስካልሆነ ድረስ) ።

ምሳሌ ፤

'ቁርሴን ልበላ ስሄድ ፥ በአንድ ሰአት ተሩብ ቁርሴን ማድረግ ልማዴ ስለሆነ ፥ ወመኔው የሴትዬዋን ቦርሳ መንጭቆ ሲሮጥ አየሁ ... '

ከዚህ በላይ ከተመለከቱት በተጨማሪ ፥ ስለ እንጥልጥል ሀረጐች (ሀረጉ ያለ ባለቤት ወይም ያለማሰሪያ አንቀፅ ሲገኝ) ገፅ 139 (7) ተመልከት ።

ስለ ባለቤት ግምባር መለዋወጥ (በተለይ ስለ ተውላጠ ስሞች መቀያየር) ፥ የሚዛመድ ሀሳብን በተመሳሳይ እዝል ዝል ሀረግ ካለመግለፅ ስለሚፈጠር መዘላበድ እና ስለ መሳሰሉት ከማንኛውም የሰዋስው መፅሀፍ ለመረዳት ይቻላል ።

3.3.4. ማጠቃለያ

አረፍተ ነገሮች ሀሳብንና /ወይም ስሜትን በትክክል እንዲገልፁ ጥረት በሚደረግበት ወቅት ፥ በተለይ ኪነ-ፅሁፋዊ አረፍተ ነገሮችን በሚመለከት ፥ ሀይለ ቃላቸውና አመርቂነታቸው ጭምር እንዳይለያቸው የሚከተሉትን ነጥቦች እንደገና ማጤን ያስፈልጋል ፤

(ሀ) በተለያዩ የአረፍተ ነገር አይነቶች * ረገድ

- በአገልግሎት አይነታቸው ከታወቁት ውስጥ በይ በልጥ በአወንታና በጥያቄ አረፍተ ነገሮች ፥
- በሰዋስዋዊ ቅርፅነታቸው ከታወቁት ውስጥ በይ በልጥ በድብልቅ አረፍተ ነገሮች ፥
- በልጫኖነት አይነታቸው የታወቁትን ጨምሮ እያ ሰባጠሩ ፥ መጠቀም ።

* በዚህ ፅሁፍ ውስጥ የተጠቀሱት ማንኛዎቹም የአረፍተ ነገር አይነቶች ፥ መሰረታውያኑ ብቻ ናቸው ። ስለዚህም እያንዳንዳቸው የተለያየ ብዙ አይነት አተራረብ ይኖራቸዋል ፥ እንደ ፀሀፊው ችሎታና ልምድ ።

(ለ) በአረፍተ ነገር ርዝማኔ ረገድ

የምንጠቀምባቸው አረፍተ ነገሮች ማንኛዎቹም አይነት ቢሆኑ ፥ የተለያየ ርዝማኔ እንዲኖራቸው ማድረግ ።

(መ) በአረፍተ ነገር አባላት ቅደም ተከተል ረገድ

ተጠናክሮ መቅረብ ያለበት ሀሳብ እና/ወይም ስሜት በሚመራው መሰረት ፥ የአረፍተ ነገሮችን ጓዞች (አባላት) እያዘዋወሩ መጠቀም (ባለቤትና አንቀፅ ፥ ተሳቢና ባለቤት ፥ የባለቤት ጓዝና ባለቤት . . . እና በመሳሰሉት) ።

(ሰ) በአረፍተ ነገሮች 'አካል' ረገድ

አረፍተ ነገሮች ፥ እያንዳንዳቸው ራሱን የቻለ 'አካል' ያላቸው መሆናቸውን ተረድቶ ፥ አንድ ነታቸውን ፥ ዝምድናቸውንና ያልዳልነታቸውን የሚያፋልስ ማንኛውንም ጭምርማሪ ማስቀረትና ሊኖር የሚገባውንም ያለ መተው ።

ክፍል ሁለት

አንቀፅና

ድርሰት

ምእራፍ አራት

አንቀፅ

4.1 መግለጫ

አንቀፅ የረጅምም ሆነ የአጭር ድርሰት 'አካል' መገንቢያ 'ብልት' ነው ። ስለዚህም በብልትነቱ የራሱ የሆነ ቅርፅ አለው ። መጀመሪያ መስመሩ ከምስማክ (ግራ) ህዳግ ገባ ብሎ ይጀምራል ። የመጨረሻው መስመር ደግሞ አለቀበት ያበቃል ፤ ሀሳቡ ከተግታ በኋላ ያልተፃፈበት ቢኖርም ይተዋል እንጂ ሌላ ሀሳብ በዚያው መስመር አይለጥቅም ።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ፥ በተለይ በደብዳቤ አፃፃፍ ስርአት ፥ አንቀፅን ገባ ብሎ መጀመር መቅረት ጀምሯል ። ይሽም ቢሆን የቆየውን ልምድ ማፍረሱ ሳይሆን ፥ አንድን አንቀፅ ባዲስ መስመር መጀመሩ ብቻ በቂ መስሎ ስለታመነበት ነው ፤ ባዲሱ መስመር ላይ ገባ ብሎ መጀመሩ ልዩነት ስለማያመጣ ። ይሁንና ፥ የአንቀፁ መጨረሻ መስመር እገፅ (አቀኝ) ህዳጉ ዘንድ ደርሶም ሆነ ሳይደርስ ነው የሚያበቃው ፥ አዲስ አሳብ አይለጥቅበትም ፤ አሁንም ልምዱ እንደ ተጠበቀ ነው ።

ማንኛውም ልምድ ጠቃሚ እስካልሆነ ይወገዳል ። ጠቃሚ ከሆነ ደግሞ ይጠበቃል ፥ ይሻሻላልም ። ለምሳሌ ፥ አንቀፅ የራሱ የሆነ 'ብልት' እንዲኖረው ማስፈለጉ ጠቃሚ ነው ። እንዲሁ ሲታይም ቢሆን ለአይን ረፍት ይሰጣል ፤

ፅሁፉ ድፍንና የታመቀ አይመስልም ፣ አይሰለችም ፤ ብር ሃን (ያልተፃፈበት ክፍል) ብቅ ጥልቅ የሚልበት ገፅ ስለ ሚመስል ። እንቅስቃሴንም ያሳያል ፤ የየሀሳቡን ማለቂያ ። በተለይ ስራ ለሚበዛበት ሰው ባጭር ጊዜ ውስጥ ከአ ንቀፅ ወደ አንቀፅ በመሸጋገር ዋና ዋና ሀሳቦቹን ገረፍ ገረፍ አድርጎ የጠቅላላ ሀሳቡን ፍሬ ነገር ለማግኘት ይች ላል ። በዚያ ላይ የአንቀፅ ዋና ተግባሩ እያንዳንዱን ሀሳብ እና/ወይም ስሜት በየፈርጁ ማቅረብ ስለሆነ ፣ ሀሳቡ እና/ ወይም ስሜቱ ላለቀበት ወይም ለተቋጨበት ምልክት ይሆናል ። በዚህ አይነት እንግዲህ ፣ የተለየ ሀሳብ ወይም ስሜት ለሌለው አንቀፅ የተለየ 'ብልት' መስጠት ምንን ያስከትላል ማለት ነው ? በሌላ በኩል ደግሞ ፣ የተለየ ሀሳብ ወይም ስሜት ይዞ 'ብልት' ሳይለይለት በዚያው በአንዱ 'ብልት' ውስጥ ቢታጨቅስ ? አዎ ! ፅሁፉ ዘልባዳ ይሆ ናል ፤ ፅሁፉ ይዘባርቃል ። ዘብራቃ ይሆናል ። ብዙ ያል ተገናኙ ሀሳቦች የታመቁበትማ ከሆነ . . አዎ . . . ዝብ ርቅርቅ ይሆናል ፣ ዝብርቅርቅ ፅሁፍ ደግሞ የተምታታ ስለሚሆን ተነባቢነት የለውም ።

አንቀፅ እንግዲህ በግልፅ የሚታይ 'ብልት' ነው ማለት ነው ። 'ብልት' ከሆነ ደግሞ 'ብልቱ' ተቀናብሮ የተፈጠረ መሆን ይኖርበታል ። ተቀናብሮ የተፈጠረ ከሆነ ደግሞ እያንዳንዱ 'ብልት' የየራሱ የሆነ ህይወት ይኖረዋል። ተቀናብሮ ተፈጥሮም ህይወት ከሌለው በሚገባ አልተቀ ናበረም ማለት ነው ። እንዲህ ከሆነ በመጀመሪያ አንቀፅ ተቀናበረ የሚባለው እንዴት ሲሆን ነው ?

4.2 ማቀናበሪያ ስልቶች

አንቀፅ ተቀናበረ የሚባለው በአንቀፁ የሚገለፀው ሀሳብ ወይም ስሜት ተሟልቶ ሲቀርብ ነው ። ተሟልቶ

የሚቀርበው ደግሞ ፣ በማቀናበሪያ ስልቶች ፣ በሚገባ ሲጠ ቀሙ ነው ።

ከማቀናበሪያ ስልቶቹ ውስጥ የሚከተሉት ይገኙበ ታል ፤

4.2.1 የአንድነት ስልት ፣
4.2.2 የዝምድና ስልት ፣
4.2.3 የደልዳላነት ስልት ፣
4.2.4 የቅርፅ ልከኛነት ስልት ፣
4.2.5 የማሳደጊያ ስልት ፣ እና
4.2.6 የርዝማኔ ስልት ።

እያንዳንዳቸውን በሚከተሉት ገፆች እናብራራለን።

4.2.1 የአንድነት ስልት

በቅድሚያ አንቀፅ 'ብልት' ነው ብለናል ፤ አንድነት ያለው የድርሰት ክፍል መሆኑን ስንገልፅ ። አንድነት ደግሞ ተመሳሳይነት ያለው ማለት የሚመስላቸው አሉ ። ሊመስል ይችላል ። ግን ምን አይነት ተመሳሳይነት ? አንድ እፍኝ ሽምብራ ተመሳሳይ ነው ፤ አንድ ገበቴ ሙዝ (ካንድ እበዛ የተቆረጠ) ተመሳሳይ ነው ፤ አንድ እፍኝ በሶ ተመ ሳሳይ ነው ። በዚህ አይነት ከሆነ የነባን ፤ የአንድ አይነት 'ነገር' ተሰባስቦ መገኘት ሊሆን ነው — አንድነት በእር ግጥም ። ግን ፣ እኛ የምንፈልገው አንድነት እንዴት እንዲህ አይነቱን ሊሆን ይችላል — ተመሳሳይ ቃላት ፣ ወይም ተመ ሳሳይ ሀረጎች ፣ ወይም ተመሳሳይ አረፍተ ነገሮች የተሰበ ሰቡበትን ሊሆን አይችልም ።

እኛ የምንፈልገው 'አንድነት' ፣ ቃላት ወይም አረፍተ ነገሮች ተመሳሳይነት ሊኖራቸው ቢችልም ፣ ልዩ ልዩ ሀሳ

ብና ስሜት እንዲሰጡ ሆነው የተቀናጁበት ነው — እንድ ነታቸው ከሚገልፁት ሀሳብ ወይም ስሜት ላይ የሆነ ።

ለምሳሌ ፥ የሚከተለውን እንመልከት ፤

'ሰው የሆነ ሁሉ ብዙ ምኞትና ፍላጎት አለው ። እንደነ አርስጣጣሊስ ፥ እንደነሶቅራጥስ ፥ እንደነማርክስና እንደ ነኤንጌልስ በፍልስፍና ተራቅቆ አለምን ማወቂያና አስተ ሳሰብን መለወጫ ለማቅረብ ይፈልጋል ፤ እንደነማርኪ ፥ እንደነጋሊሊዎ ፥ እንደነአንስታይን በሳይንስ ተራምዶ ተፈጥሮን በቁጥጥሩ ስር ለማዋል ይሻል ፥ እንደነ አኒባል ፥ እንደ ናፖሊዎን ፥ እንደነቴዎድሮስ በጦር ሜዳ ጠላትን ድል በማድረግ ጀብዱ ለመስራት ይመኛል ፤ እንደነ አብርሃም ሊንከን ፥ እንደነጋንዲ ፥ እንደነማርቲን ሉተር ኪንግ ለህዝብ መብትና ለሰላም ፥ እንደነሞዛርት ፥ እንደነ ቤቶቨን ፥ እንደነማይክል አንጀሎ ፥ እንደነሴዛን ፥ እን ደነፎክነር እንደነሊዎ ቶልስቶይ ፥ ለሰው ልጅ የመንፈስ ልምድና ደስታን ለማስገኘት ይመኛል ፤ ይፈልጋልም . . .'

(በአብዛኛው በተናጠል (እየቅል) መጠሪያ ቃላት የቀረበ አንቀፅ ።)

ከፅሁፉ እንደምንመለከተው መንደርደሪያው ሀሳብ ፥ 'ሰው የሆነ ሁሉ ብዙ ምኞትና ፍላጎት አለው' የሚለው ነው ። በዚህ አረፍተ ነገር ስር ደግሞ ፥ በአራት አረፍተ ነገሮች የተጠቃለሉ አምስት አበይት ምኞትና ፍላጎቶች ተዘርዝረዋል ፤ ፈላስፋ ፥ ሊቀ ሳይንስ ፥ የጦር አዛዥ ፥ የሰላም መልክተኛ እና የስኬዋበብ ሰው የመሆን ምኞት ። የመጀመሪያዎቹ ሶስት አረፍተ ነገሮች እያንዳንዱን ምኞ ትና ፍላጎት ለየብቻቸው ሲያቀርቡ፥ አራተኛው አረፍተ ነገር ሁለቱን ምኞት ነው ባንድነት ያቀረበው — እንዲያውም ከሁለቱ አንደኛዉን ከነዘርፎቹ ።

በዚህ አይነት ፥ ሰው የሆነ ሁሉ የሚኖረውን ምኞትና ፍላጎት እስኪሰለች መዘርዘር ይቻላል ። ሆኖም የኛ ፍላጎት የሰውን ልጅ ምኞትና ፍላጎት ሁሉ ለማቅረብ ሳይሆን ፥ ቃላት ፥ ሀረጎችና አረፍተ ነገሮች የተለያዩ መስለው ለአ ንድ ግብ በሚቆሙበት አሰላለፍ ፥ እንዴት አንድነት እንደ ሚኖራቸው ለማሳየት ስለሆነ ባጭሩ አብቅተናል ።

በአንቀፁ የተመለከትነው የየአረፍተ ነገሮቹ ተመሳሳ ይነት ፥ አንዱ የሽምብራ ፍሬ ከሌላዉ ፥ አንዱ ሙዝ ከሌላው ሙዝ ወይም የበሶዉ ቅንጣቶች ከእርስ በርሳቸው እንዳ ላቸው አይነት አይደለም ፤ የሽምብራ ፍሬዎቹ እፍኝ ፥ ሙዞቹ አበዛ ፥ ቅንጣቶቹ በሶ ከመሆናቸው አንፃር አንጂ ። አረፍተ ነገሮቹ በሙሉ የሰው ልጅ ምኞትና ፍላጎት የሚ ለውን መንደርደሪያ ጉዳይ የሚያዳብሩ በመሆናቸው ፤ እያንዳንዳቸውም የዘረዘሩት ያንኑ ምኞትና ፍላጎትን በመሆኑ ። የተለያዩ ?! አዎ ፤ የተለያዩ ምኞትና ፍላጎ ቶችን ። እውነትን እንናገር ካልን ፤ ስለሽምብራውስ ቢሆን — አንዱ ሽምብራ ከሌላው ሽምብራ ምንም አይነት ልዩ ነት የለውም ለማለት እንዴት እንችላለን ?

አንድ አንቀፅ አንድነት ያለው እንዲሆን ያስፈልጋል ስንል ፥ እንግዲህ አንቀፁ አንድ አሳብ ወይም አንድ ስሜት ይያዝ ማለታችን ነው ። አንድ አሳብ ወይም ስሜት ስንል ደግሞ ፥ ለአንድ ጉዳይ (ቁም ነገር) የተሰባሰቡ አሳቦች ወይም አንድ አይነት ስሜትን ለመቀስቀስ የተቀናጁ ስሜት ፈጠጣቂዎች ማለታችን ነው ። ይህም ሲባል ፥ የፅሁፉን መንደርደሪያ አሳብ ወይም ስሜት የሚያዳብሩ ፥ ተመሳሳይ ወይም ተቃራኒና ተነፃፃሪ ሀሳቦችና ስሜቶችን አይጨም ርም ማለት አይደለም ። መንደርደሪያውን ጠብቆ ማዳበ

ሪያ ሀሳቦችንና ውስብስብ ስሜቶችን ሊይዝ ይችላል ። ከመ ንደርደሪያው ውጪ የሆነ ትርፍራፊ ፣ ጭምርማሪ ወይም እዚህ ግባ የማይባል መደረቻ እስካልሆነ ድረስ ፤ አረፍተ ነገሮቹ እያንዳንዳቸው የአንቀፁን ግብ እስካጠናከሩ ።

ለአንድ አንቀፅ ማበልፀጊያ የሚሆኑትንና የማይሆኑ ትን አረፍተ ነገሮች በጥንቃቄ ለይቶ ማወቅና መምረጥ ያስፈልጋል — የሚያስፈልጉት እንዲገቡ ፣ እንዳይቀሩ ፣ የማያስፈልጉት እንዲቀሩ ፣ እንዳይገቡ ለማድረግ ።

4.2.2. የዝምድና ስልት

አንድ እፍኝ ሽምብራ ቢጐነልቁልና ቢያያዝ ፣ አንድ አበዛ ሙዝ (ከግንዱ ሳይቆራረጥ) እና አንድ ጭብጥ በሶ (በውሃ ተረስርሶ) የሚመሳሰሉበት ‘ነገር’ አለ ። ሽምብ ራው በጉንቁሉ ፣ ሙዙ በአበዛው ፣ በሶው በውሃው እማካ ይነት ተጠጋግተዋል — አብሮነታቸው ይታያል ፤ ተያይ ዘዋል ።

በዚህ ረገድ ፣ አንቀፅም እንደ ማጐንቁያ ፣ አበዛ እና ማረስረሻ ነው ። እውስጡ የሚሰባሰቡትን አረፍተ ነገሮች የሚያገናኝ ፣ የሚያዋድድና የሚያዛምድለት ‘ውሃ’ና ‘ማንድ’ ይፈልጋል ።

አንቀፅ አረፍተ ነገሮቹን የሚያዛምድባቸው በርካታ ዘዴዎች አሉት ፤ ከነሱም ዋና ዋናዎቹን እናብራራለን ፤

(1) አንድ አንቀፅ ውስጥ ሊኖሩ የሚገባቸውን ፣ ለአ ንድ ሀሳብ እና/ ወይም ለአንድ ስሜት ወይም ለአንድ ጉዳይ ማብራሪያ የሚሆኑትን ሀሳቦች ፣ ስሜቶች ወይም ጉዳዮች መስብሰብና መምረጥ—ማለትም ፣ ከላይ በ (4.2.1) ውስጥ እተብራራው አንቀፅ ውስጥ በሚገኘው አይነት ፣

በአንድ መንደርደሪያ አረፍተ ነገር (ሰው የሆነ ሁሉ ብዙ ምኞትና ፍላጎት አለው) ውስጥ የሚሰባሰቡትን ።

(2) በአንቀፁ ውስጥ የሚብራራው ጉዳይ ውስጣዊ ባህሪ ፣ የራሱ የሆነ የአቀራረብ ስልት ይኖረው አይኖረው እንደሆነ መመርመር ። በሌላ አነጋገር ፣ በአንቀፁ የሚገ ለፀው ጉዳይ የሚዛመደው ፣ እውስጡ የሚጨመሩት ነጥቦች በሚኖራቸው የጊዜ ቅደም ተከተል ወይም የቦታ አንድነት (ባንድ ቦታ ተሰባስበው መገኘታቸው) መሆን አለመሆኑን ማረጋገጥ ። ሆኖ ከተገኘ ፣ የጊዜና የቦታን የአቀራረብ ስል ቶች መከተል ። (ከገፅ 143—150 ተመልከት ።)

(3) ለጉዳዩ ባለቤትነት ያላቸውን ዋና ዋና ቃላትና ሀረ ጎች ቢቻል በተመሳሳያቸው ፣ ካልተቻለም እራሳቸውን መደ ጋገም — የቃላቱ ወይም የሀረጎቹ መደጋገም የተከታታይ አረፍተ ነገሮቹን ዝምድና ያጠናክራል ። (ከገፅ 157—164 ተመልከት ።)

(4) በቋንቋ አገባብ ስልት መሰረት ፣ በመስተዋም ሮች ፣ በልዩ ልዩ ተውሳከ ግሶች መጠቀምና እስከ ተቻለ የሰዋሰው ህጎችን መከተል ። እዚህ ላይ ፣ በተለይ መስተዋ ምሮችና ተውሳከ ግሶችን አለማብዛት ያስፈልጋል ። በአ ረፍተ ነገርም ውስጥ ሆነ ፣ ከአረፍተ ነገር ወደ አረፍተ ነገር ለመሸጋገሪያነት የሚያገለግሉት (እንደ ፣ ከዚያም ፣ በመ ጨረሻም ፣ ግን ፣ ቢሆንም ፣ ስለሆነም ፣ ከዚያን ጀምሮ ወዘተርፈ ...) እነዚህ ቃላት መግባት ያለባቸው አረፍተ ነገ ሮቹ ያለ አነሱ ተጨማሪነት ዝምድናቸው በግልፅ የማይ ታይ ሲሆን ብቻ ነው ። አለዚያ ቃላቱ መደረቻ ከመሆና ቸውም አልፎ አንባቢን ያሰለቻሉ ።

(5) በአንቀፁ ውስጥ የሚብራራው ጉዳይ ከዝርዝሩ ወደ አጠቃላዩ ቢገነባ ፣ ወይም ከአጠቃላዩ ወደ ዝርዝሩ ቢበተን የሚሻል የማይሻል መሆኑን መወሰን ፤ ተሽሎ

ከተጨማሪ ፡ የመሰብሰቢያን ወይም የመዘርዘሪያን ስልቶች መከተል ። (ከገፅ 166—169 ተመልከት ።)

(6) በአንቀፁ ውስጥ የሚብራራው ጉዳይ ውስጣዊ ባህሪ ፡ ባህሪዎችን በማወዳደርና በማንፃር ፡ በመዘርዘር ፡ በትርጓሜ (በማብራራትና ከልል በማበጀት) ፡ ዝርዝር ነጥቦችን በማደራረብና በማስተዛዘል ፡ የባህሪዎችን መድረሻ ከመነሻዎቹ አንፃር በመተንተንና በመሳሰሉት ስልቶች ለማቅረብ አመችነቱን መመርመርና ፡ ካመቹ በተናጠልም ሆነ እንደየሁኔታው በሁለትና ሶስት ስልቶች መጠቀም ።

(ከገፅ 144—169 ተመልከት ።)

የዝምድና ስልት ዋና ግቡ ፡ በአንቀፁ ውስጥ የተቀና ጁት ዝርዝር ነጥቦች ፡ እንዴት የእርስበርስ አግባብ እንዳ ላቸው ፡ አንባቢዉን ፡ ቀላል በሆነና በግልፅ መንገድ እንዲያይ ለማድረግ ነው።የዘርዝር ነጥቦቹ አረፍተ ነገሮች እንዱ ሌላውን እየጠጣ ካልነረፉ የጉዳዩ አለመያያዝ ፡ አለመገናዘብና አለመዛመድ በግልፅ ይከሰታል ።

አስረጅ ፤

በጊዜ ቅደም ተከተል የተዛመደ

«ካሳ ዳምጤ ከነማይ ባላባት ፡ ከፊታውራሪ ዳምጤ ብሩና ከወይዘሮ ጥሩአይነት ታላቅ እህት ፡ ከወይዘሮ አስቴር ተሰማ የተወለደ ፡ በሁለት እጅ የማይነሳ ፡ ከባድ የጌታ ዘር ነበር ። በመኩዋንንት ልጆች ወግ የቤተ መንግስት ስራት እያጠ ናና ደጅ እየጠና ቢያድግ ኖሮ ቢያንስ ቢያንስ ያባቱን ግዛት ባላጣ ነበር ። ነገር ግን አባቱ በህጻንነቱ ስለሞቱና ምቀ ኞች ዘመዶቹ እንኩዋን ይህን እድል እንዲያገኝ ሊያደፋፍ ሩትና ወደፊት ሊገፉት ቀድሞ እፊት ቢያገኙትም ወደ ውጭ ለመንቱት የማይመለሱ ስለነበሩ ከቤተ መንግስት ርቆ ከናቱ ዘንድ አደገ ። ከቤቱ እየተመላለሰ እዚያው አገሩ ተማሪ ቤት ዳዊት ከደገመ በውዋላ አሳቡ ወደትምህርት ተሳበና ካንዱ ተማሪ ቤት ወደሌላው እየተዘዋወረ ዜማም ፡ ቅኔም ተምሮ ሲጨርስ ብዙ አመታት መጣፍ ተማረ ። በተለይ ሀዲስ አዋቂነቱን የሚያደንቁ ብዙች ነበሩ ። ባገሩ ትምህርት እውቀቱ የጠለቀ ከመሆኑም በላይ የባ ላባት ልጅ በመሆኑ የቤተ ክህነት ሹመት ፈላጊ ቢሆን ኖሮ ከታላላቁ አድባራት ያንዱን አለቅነት ቢያንስ ሊቀ ጠበብትነት ሊያገኝ እንደሚችል የማይጠረጠር ነበር ። ነገር ግን አስተያየቱ ከቤተ ክርስቲያን መሪዎችና ከካህናቱ በጣም የተለዩ ስለነበረና ስራቸውን አጥብቆ ይጠላ ስለ ነበረ ቤተ ክርስቲያንን በነሱ አይን እያዩ ከቤተ ክርስቲ ያንም ይርቅ ጀመር ። በውዋላ እንዲያውም የሚናርበት ግህበር የተመሰረተበት ስራት ፡ ልማዱ ፡ ደንቡ ፡ ወጉ ፡ ህጉ የማይረባ ከመሆኑም በላይ የሚጎዳ መሆኑን ይሰብክና ይህ አሮጌ ስራት ሳይሻሻል እንደ እግዚአብሄር ቃል ተከብሮ እንዲኖር የሚጣጣሩትን የልማድ ባሮች ከቤቶች ድንጋዮች እያለ ልዩ ልዩ ስም እዩሰጠ ይዘልፍ ነበር ... » [1]

(ከገፅ 145—147 ተመልከት ።)

በቦታ አንድነት የተዛመደ

“ ... ከዙፋኑ ራቅ ከድልዳሉ ዝቅ እያለ ሲሄድ ግን የሁሉም አይነቱ ይለወጣል ። ከሁሉ አስቀድሞ ከድልዳሉ በታች አዳራሹን በወርዱም በቁመቱም ከዳር እስከዳር የሞላው ህዝብ አንዱ በሌላው ላይ እየተደራረበ ሰፍሮ የሚተራመስ የንብ ሰራዊት እንጂ በተራ ተቀምጦ የሚበ ላና የሚጠጣ ሰው አይመስልም ። ስጋውን መልክኞች ሙዳ ሙዳ አድርገው እየቆራረጡ በሳጠራ ሞልተው

[1] ሀዲስ ዓለማየሁ ፡ ‘ፍቅር እስከ መቃብር’ ፡ (አ/አ 1975) ፡ ገፅ 121-122 ።

እሽክመው ያመጡና ከሩቅ እየወረወሩ አንዱን ፊቱን ሌላውን ደረቱን ሲሉት ልበኛ ቀልቦ ያስቀረዋል የዘነጋ አምልጦት እመሬት ይወድቅበታል ። ጠጅ አሳላፊዎች ጠላት እንደሚያሳድዳቸው እዬተሣደፉ ጠጁን በኩባያ እዬቀዱ ሲያድሉ በሚጠጡት ሰዎች እጅ እስኪደርስ ግማሹ ያክል በሰውነታቸው በልብሳቸውም ይፈሳል ወዲያው የተረፈውን ቢጨርሱም ባይጨርሱም ላልደረሰው ለማድረስ ኩባያውን ከጃቸው ነጥቀው ይወስዱባቸዋል ። ይህ ሲሆን የኩባያውና የቢላዋው ኩዋኩዋታ ያሳላፊውና ያቅራቢው ያጋፋሪው ጫጫታ በውነት ራስ ያሳምማል ። አዳራሹ ውስጥ የቆሙትን ወጋግራዎች እዬተደገፉ የቆሙ ብዙ አዝማሪዎች እሉ ። ነገር ግን እጃቸው መሰንቆውን ሲገዘግዝ ያንገታቸውም የደም ስር ተገትሮ አፋቸው በሙሉና በከፊል ሲከፈት በማየት የሚያዘምሩ መኖራቸውን ከመገመት በቀር የመሰንቆውም ሆነ የነሱ ድምጽ በጭራሽ አይሰማም ። እንዲሁም ጥሩምበኞች እምቢልተኞችና መለከተኞች እያደገዱ ተደርድረው መሳሪያቸውን በያፋቸው ለግበው ጉንጫቸው እንደፈኛ ተነፍቶ አይናቸው ፈጠ የደም ስራቸው በየግንባራቸው ተገትሮ ሲታዩ ሁሉም በዬመሳሪያቸው ሲጫወቱ ፎቶግራፍ የተነሱ ምስሎች እንጂ ያነሰት እዚያ ቆመው የሚነፉ ነፍስና ስጋ ያላቸው ሰዎች አይመስሉም ... ” [2]

(ከገፅ 147—150 ተመልከት ።)

በማወዳደር የተዛመደ

አሰረጅ 1

“. . . ለምሳሌ አንድ ገበሬ ስንዴን ይዘራና እየተለባኘ እልክ ሲደርስለት ዐሞዶ ይወቃል ። ከዚህ በኋላ ምርቱን ለብቻው ግርዱንም ለብቻው እንችፋንም ለብቻው እያደረገ በያይነቱ በጎተራው ይከታል ። የደቀቀውን ገለባም ለየብቻው ያስቀምጠዋል ፤ ወይም ይቀላቅለዋል ፤ የገለባው አሠራር እንደ እህሉ አይደለምና በሰውዬው ሐሳብ የሚወሰን ነገር ነው ። እንደዚሁም ንግግር የሚሰጥ ሰው ገበሬው ምርቱን ግርዱንና እንችፋን እየለየ በደንበኛው ሥፍራ እንደሚያስቀምጠው በንግግሩ ውስጥ ዋናውን ሐሳብ ካንስተኛው ፥ አንስተኛውንም በጣም ዝቅ ካለው እየለየ በያግባባቸው ይሰጣል ። በተሰጠው ማስረጃ የምናገኘው ጥቅም ብሰልና ጥሬ ነገር እየለየን በየቦታቸው ለማስገባት ችሎታን ማግኘት ነው ... ” [3]

በመዘርዝር ቅንብር የተዛመደ

አሰረጅ 1

“የገለልተኞች ንቅናቄ ስድስት አበይት አላማዎች አሉት ። እነሱም ፥ አንደኛ፥ ቀጥተኛም ሆነ የእጅ አዙር ቅኝ አገዛዝን ማሶገድ ፥ ሁለተኛ ፥ አንዱ ሀገር በሌላው የውስጥ ጉዳይ ጣልቃ እንዳይገባ መቋቋምና የሀገሮች ነፃነትና አንድነት እንዲከበር መታገል ፥ ሶስተኛ፥ ታዳጊ ሀገሮች ከአለም አቀፍ ኢምፔሪያሊዝም ተፅእኖ ተላቅቀው የፖለቲካና የኢኮኖሚ ነፃነት እንዲኖራቸው መደገፍ ፥ አራተኛ ፥ በዴታንትና በአለም ሰላም መረጋገጥ ረገድ የጦር መሳሪያ ምርትና ክምችት እንዲቀነስ ብሎም እንዲወገድ እሚቻልበት ስምምነት ላይ እንዲደረስ ጥረት ማድረግ ፥ አምስተኛ፥ ታዳጊ አገሮችን ለባሰ ድህነት የሚዳርጋቸው ከበለፀጉ አገሮች ጋር ያላቸው የብዝበዛ ግንኙነት ተወግዶ በምትኩ አዲስ አለም አቀፍ የኢኮኖሚ ስርአት እን

[2] ከላይ ኩተጠቀሰው ፥ ገፅ 448—449 ።

[3] ተክለ ግርያም ፋንታዬ፥ ‘ሞጎተ ጥበብ ዘሥነ ጽሑፍ’፥ (አ.አ 1964) ገፅ167።

ዲኖር መርዳት ፥ ስድስተኛ ፥ አለም አቀፍ ትብብሮች እንዲዳብሩ ማድረግ ናቸው. . .” [4]

“... እውነተኛንም ታሪክ ለመጻፍ ቀላል ነገር አይደለም ። የሚከተሉትን ሦስት የአግዚአብሔር ስጦታዎች ያስፈልጋልና ። መጀመሪያ ተመልካች ልቦና የተደረገውን ለማስተዋል ፥ ሁለተኛ የማያዳላ አእምሮ በተደረገው ለመፍረድ ፥ ሶስተኛ የጠራ የቋንቋ አገባብ ፥ የተመለከቱትንና የፈረዱትን ለማስታወቅ ። ያገራችን የታሪክ ጸሮች ግን በነዚህ ነገሮች ላይ ኃጢአት ይሠራሉ ። በትልቁ ነገር ፈንታ ትንሹን ይመለከታሉ ። ለእውነት መፍረድንም ትተው በአድልዎ ልባቸውን ያጠባሉ ። አጻጻፋቸውም ድብልቅልቅ እየሆነ ለአንባቢው አይገባም ። ይህም ነገር በቤተ መንግሥትና በየገዳሙ ከሚገኙት ታሪክ ነገሥታት ጥቂት ብራኖች ብናነብ ወዲያው ይገለጽልናል ። የታሪካችንም ጸሮች ሁለት ዓይነት ሰዎች እንደሆኑ እንረዳለን ። አንዱ ዓይነት የቤተ መንግሥት ሊቃውንት ይባላሉ ፤ ማለት እንጀራ ሲፈልጉ ከቤተ መንግሥት ተጠግተው ንጉሡ ያዘዛቸውን የራሱን ውዳሴ ታሪክ ብለው ጽፈው ለኋላው ትውልድ የሚያቆዩ አቆላማጮች ። ሁለተኛው ዓይነት ግን መነኮሳት ናቸው ። እነሱም የሚጽፉት ታሪክ አድልዎ ይበዛበታል ፥ የራሳቸውን እንጂ የሕዝቡን ጥቅምና ጉዳት ከቶ አያቋጥሩምና ። ስለዚህ የልባቸውን የሚፈጽም ላቸውን ንጉሥ ቅዱስ ቅዱስ ይሉታል ። ከድንቁር ናቸው ወጥቶ ከፍ ባለ ሕሊና ተመርቶ ስለዜጐች ልማት የሚጥረውን ግን ርኩስ ። አሁን ጐዳናንና ድልድዮችን ከሚያስበጅ የጥበብንም ማስተማሪያ ቤቶች

[4] ከአዘጋጁ ።

ከሚከፍት ንጉሥ ይልቅ የመንግሥቱን ጉዳይ ሁሉ ረስቶ ከናዝራዊ ከሴላም ዓይነት መነኩሴ የሚውል ፥ ሥራ ፈትተው ለሚኖሩት መነኮሳትም ምግብ ብሎ ብዙዎች አገሮች የሚጐልት ንጉሥ ፥ በነሱ ዘንድ ይመሰገናል ። ያገራችንም የታሪክ ጸሮች ውዳሴ ከንቱና ስድብ ፥ እውነተኛውን ታሪክ ሳይተው ፥ የማይ መስለውን ተረት የሚወድ ቢሆን ምንም ባልጐዳንም ነበር።መጽሐፋቸውንም አንቦ እውነቱን መርምሮ ለማግኘት አእምሮ ላለው ሰው ባላስቸገረም ነበር ...” [5]

መዘርዘር በተለያዩ አንቀጾች

አስረጅ ፥

« የሀብተ ዕድል

የሀብት ዕድል በብዙ ክፍል ይከፈላል ። አንደኛ ፥ የጥበብ ዓይነቱ ብዙ ነውና ይህን ያህላል በማለት ፍጻሜው አይገኝም ... ጥበብ ያለውም ሰው እንጀራ ሲሠሩት እንጂ ሲበሉት አያደክምምና የኋላውን ጥቅም አስቦ የፊቱን ድካም ሳያስተውል ሥራን እርስ በርሱ እያታገለ ማለት ብረትን በብረት ደንጊያን በደንጊያ እንጨትን በእንጨት መሰልን በመሰሉ እያሠራራ፥ መሬትን ከእህል ማናቸውንም ዘር ከተስማሚው ጋር እያገናኘ ፥ ገንዘቡ በጥበቡ ፥ ንብረቱ በብልሃቱ ፥ ስጦታው በሥራው እየተከናወነለት በዚህ ዓይነት የዕድሜውን ቀጠሮ ይጠብቃል ። ይህ በሥራ የተገኘ የሀብት ዕድል ይባላል ።

ሁለተኛ ፥ ቀደስኩ እምከርሠ እምከ እንደ ተባለ ፥ አንዳንዱ ከናቱ ማሕፀን በሀብት ጨርቅ ተጠቅልሎ ይወለድና በዚያም ላይ ባላባትነት ይኖረውና በባላባትነቱ አጥንቱ በሀብታምነቱ ንብረቱ እየተመሰገነ አንድ ቀን በችግርና በመ

[5] ንብረ ሕይወት ባይከዳኝ ፥ ‘አፄ ምኒልክና ኢትዮጵያ’ ፥ ገጽ 1 ።

ከራ ሳይፈተን ፥ ያዩት ሁሉ ሲመጣ ይነሡለታል ፥ ሲሄድ ይሸኙታል ፥ ሲናገር እውነት እውነት ፥ ሲጣራ አቤት አቤት ፥ ይባላል ። ከቤቱም ሰንጋው ታርዶ ጠጁ ወርዶ ተነጥፎ ተጋርዶ ሲቆየው ለአዲኛው ፍጹም ደስታ ያገኛል ። ይህ እንዲህ ያለው ስጠታ ለሁሉ አይሰጥምና በዚህ መቅናት አይገባም ። መቅናትስ በመከራ ኩተፈተኑ በጓላ በሚገኝና በሥራ በሚገኝ ሀብት ነው ። መከራ ያልፈተነው ወይም ትምህርት የጐደለው ሀብታም ረሃብ ምንድር ነው ከማ ለት ይደርሳል ። ደሃውንም ዐፈር ዘግኖ ጭቃ ለስኖ እንደ ሠራው ያደርገዋልና አስቀድሞ የፈተና ቀንበር ትከሻውን ቢያሸውና ከተማሪ ቤት ቢጉላላ መልካም ዕድል ነው ፤ ትምህርት የጥበብ ሁሉ ሙሻዙር ነውና ።

ሦስተኛ ፥ የአፍ ብልጠት የጪት ቁርስ ነው ። አፍ ያለው ጤፍ ይቆላል እንዲሉ፥አፈኛ ካደባባይ በሙግት፥ ከመ ጣጥ ቤት በጨዋታ አሰመስሎ ሲናገር ከንፈር ያስመጥ ጣል ። ጥርስ አያስከድንም ፥ አፈ ጮሌ ሳይሾም የተሾመ ነውና ። ስለዚህ አንደበቱ የእጅ ወረትና መነገጃ ሁኖት ያበእውነቱ ሐሰት ፥ በሐሰቱ እውነት እየቀላቀለ ሲጫወት ሳይከፉበት ከብሮና ታፍሮ ይኖራል ። ነገር ግን የገዳይ ምል ክቱ ደም በጣቱ እንዲሉ ለጊዜው ለመረመረውና ላወቀበት የልብ ዕውቀት እንደሌለው ክፉ ምልክት ይገኛል ። አፍ ከበዛ ዘንድ ወፈፍተኛነት አይቀርምና የአፍ ብልጠት ከልብ ዕውቀት ጋር ካልተገናኘ እንደ ነጠላ ልብስ ማለት ነው ።

አራተኛ ፥ ያፍ ትእግሥትና የልብ ዕውቀት የማታ እንጀራ ይሆናሉ ። አፉ ያልተናገረ ሰው እስከ ጊዜው ዕው ቀቱን ይታወቅልኝ ከማለት ያዘገየዋል ። ስለዚህ ለሰው ሁሉ አላዋቂ ሞኝ መስሎ ይታያል ። የዕውቀቱ መግለጫ ሲደርስ ግን አንድ ነገር ተናግሮ ወይም አንድ ሥራ አሳይቶ ትእግሥቱ ተደንቆ ታውቆ ማዕረጉ ምጡቅ ጥበቡ ረቂቅ ሆኖ ሳያውቁ ዐወቅን ሳይረዱ ተረዳን በሚሉ መፈራረጃ

ይሆንባቸዋልና ፥ የአፍ ብልጠት የጪት ቁርሰ ፥ ዕውቀትና ትእግሥት የማታ እራት ይሆናሉ ተባለ ። ስለምን የአፍ ብልጠት ምንጊዜም ሥራ የለበትምና ሀይ ሀይ ብሎ በጪት ነጥቆ ይበራል ። የልብ ዕውቀት ግን የጪት ጊዜው የሥራ ስለሆነ ሥራውን ሲሠራ ይቆያልና በጪት አይቀናውም ።

አምስተኛ፥ ጀግንነት የሀገር ኩራትን ያስገኛል ። የሀገሩ ዐፈር በጠላቱ እጅ እንዳይዘገን ፥ ታግዬ ፥ አልጥልም ተኩሼ አልገድልም ሳይል ፥ በሱ ሞት የሀገር ሕይወት እንዲ ጠበቅ እየተመኘ የሚኖር ጀግና ፥ በጠላቱ ዘንድ ከዱር እን ደወጣ አውሬ ተፈርቶ ፥ እንደሚጥሚጣ በርበሬ ተታኩሶ ፥ አገሩን የሚያረጋጋ ጠላቱን የሚያሠጋ ነውና እንጀራን እሱ ይብላ ው ። ይህም አንድ ዋና ዕድል ነው ።

ስድስተኛ ፥ ፍርድ ሲጠበቅ ደሃ ይጠበቃል ደሃም ሲጠ በቅ እግዚአብሔርን ደስ ይለዋል ። ስለዚህም ዳኛ የሆነ ሰው ለቀይ ለጥቁር ፥ ለረጅም ላጭር ፥ ለወርቅ ለብር ሳያደላ በውነት ቢፈርድ ከአደባባዩ የጸድቅ ፍሬ ይለቅማል። እንዲህ ያለውም ዳኛ ትልቅ ዕድለኛ ይባላል ። ነገር ግን የዳኛ ዐይን ሲሞት የድሃ ሕይወት አብሮ ይሞታል ... የደሃ ሕይወቱ የቀና ፍርድ ነውና ። ስንፍና ሳያደርግ እው ነቱን ከሐሰት አበጥሮ ጽድቅን የሚያስተውል እውነትን የሚከተል ዳኛ በውነት የእግዚአብሔር ምስለኔ ነውና የደሃ ሕይወት ለምልማ ትኖራለች ፤ ከዚህም የበለጠ እድል የለም ።

ሰባተኛ ፥ በሥነ ፍጥረት በኩል ደሙ ጠርቶ ሕንጻ አካሉ ተቃንቶ የመልክ ውበት ያለው በሄደበት ሁሉ ከወ ንድ መኰንን ከሴት ወይዘሮ ዘንድ መወደድን መደነቅን መከበርን በውበቱ እየተገበያየ ይኖራል (ማለት) መኰንኑ ላሽከርነት ፥ ወይዘሮይቱ ለጭኖነት ፥ ሁሉም ለየጥቅማቸው

ይመኙታል ። ስለዚህ በሥራው ሳይሆን በመልኩ ውበት ድካም የሌለበት ሀብት ያገኛል ፤ ይህም ስጦታ ነው ... ”[6]

በትርጓሜ የተዛመደ

አስረጅ ፤

“መከር ማለት በመሬት ውስጥ የሚገኙት ማእድኖች ከመራቆታቸው የተነሳ ያረጀን ማሳ በልዩ ልዩ ሰብል እያ ፈራረቁ በመዝራት ማደስ ነው ። መሬትን ከማሳደር ጋር ግንኙነት አለው ፤ መሬት ሲያድር ፥ ሳይዘራበት ሲቀር አረሙቻ ፥ ሳርና የተለያየ ተክል ስለሚበቅልበትና የደከ መው አፈር እንደገና ስለሚጠናከር ። ቢሆንም መከር ማለት መሬትን ያሻውን ያብቅል ብሎ ማሳደር አይደለም ፤ ሰብልን በብልሃትና በጥበብ እያለዋወጡ በመዝራት ማጐ ልበት ነው እንጂ — አንድ አመት የአገዳ እህል ፥ በሁለ ተኛዉ አመት ያበባ እህል ፥ በሶስተኛዉ አመት የብርእ እህል በመዝራትና ከዚያም በአራተኛዉ አረፍት እንዲያ ደርግ በመተውና በአምስተኛዉ በመጨፍለቅ ፤ ወይም በአንዱ አመት አሳድሮ ፥ በሁለተኛዉ ያገዳ እህል ፥ በሶስ ተኛዉ ያበባ እህል ፥ በአራተኛዉ የብርእ እህልዘርቶ ባም ስተኛዉ በማሳደር ወይም በሌሎች እነዚህን በመሳሰሉ ልውውጦች እህሎችን በማዘዋወር ። ሆኖም ሰብሎችን ማዘዋወር ማወቁም በቂ አይሆንም ፤ አንድ አመት ተልባ ዘርቶ በሚቀጥለው አመት ደግሞ ማገጥ ለመዝራት ስለማይ ቻል ። እነዚህን ተክሎች በአንድ ማሳ ላይ ለመዝራት በተ ልባውና በማገጡ መካከል አያሌ ሰብሎች መዘራት ይኖር ባቸዋል ፤ የመሬቱ የማፍራት ሀይል እንዲመለስ ። ስለዚህ መከር ማለት እንድን ማሳ ከሁለት እስከ አምስት አመት በማደስ ፥ ማሳዉ እደሳዉ ሲጀምር ተዘርቶበት የነበረውን

[6] ብርሃንና ሰላም ፥ ሚያዝያ 5 ቀን 1925 ።

ሰብል መልሶ ለመቀበል እንዲችል የሚያረግ የሰብል ማረ ራረቅ ጥበብ ነው ።”[7]

ዝርዝር ነጥቦችን በማያራረብና በማስተዛዘል የተዛመደ

አስረጅ ፤

. “ሰከንድ እንደ ደቂቃ ፥ ደቂቃ እንደ ሰአት የሚገመ ትባት ፥ ሌሊቱ ሁለት እጅ ቀኑ ሶስት እጅ እረዝሞ የሚታይባት ፥ የአዳም የዘር መግቢያውን የማያ ምንባት ፥ ፀሀይ እያለች የሌለች የሚመስልባት ፤ የት ልግባ ፥ የት ልሁን ፥ ምን ይዋጠኝ ፥ ተጨነቅሁ የምታሰኝ ፤ ስር ግትርትር እያደረገች ፥ መላ ሰው ነት በላብ እያጠመቀች ፥ ሰውን ጓዳና ጉዳንጉዱን ፥ ጫካና ሸንተረሩን አስነከሳ የምትውል ፥ ዘመድን ከዘመዱ ፥ ሚስትን ከባሏ ፥ ልጅን ከናትና ከአባቱ ፥ ከመንጫነጭ ብዛት እያቆራረጠች የምትለያይ ፥ ሴት ፥ ወንድ ፥ ወጣት ፥ ሽማግሌ ሳትል ሁሉን የምታብረከርክ ፤ ደሀውና ሀብታሙ የማይለይባት ፥ ተራ ህዝብና ባለስልጣን በመግባባት እንጂ በሀይል ወይንም በሀግ የማይሰሩባት ፤ ይሉኝታን ፥ ፍቅርን ፥ መዋዋልን ፥ ሀዘኔታዊነትን ከሰው አእምሮ የምታጠፉ በጠቅላላው አላማዋ የማይታይ ፥ የምታስ ፈራ ፥ የምታሰቅቅ ቀን የጭንቀት ቀን ትባላለች ።”[8]

. “አላስሄድ ፥ አላስቀምጥ ፥ አላናግር ፥ አላሰራ የሚል ፤ አይኑ ፥ ጀሮው ፥ እግሩ ፥ እጁ ፥ መቀባጠር ማሰስ ፥ ማንሳት ፥ የለመደ ፤ ያባቱ ፥ የናቱ ፥ ቀያቸው፥ ውቃቢያቸው የተጣላው ፤ እምባ ገነን ፥ አባይ ጎነን ፥ ራሰ ቢስ ፥ ነጠላ ትከሻ የሆነ ፤ የሚወደውን ፥ የሚ

[7], [8] ከአዘጋጁ ።

ጠላውን ፥ የሚስቅለትን ፥ የሚስቅበትን የማይለይ ፤ መነሻውን እንጂ መድረሻውን የማያውቅ ፤ ባፉ በምላሱና በጥርሱ ብቻ የሚጠቀም ፤ አእምሮዉ ፥ ልቡ ፥ አብሮ የመስራት ተግባር የማይታይባቸው ወሬኛ ነው ። ወሬኛ ፥ ዘመድ አዝማደን ፥ ወዳጀ ችን ጓደኞችን ያቆራርጣል ፥ ያጋድላል ፥ ሲያወጋም የሰማው ሁሉ በቁምህ ይለቀስልህ ሲለው ይኖራል ። ወሬኛ ዝቅ ዝቅ እንጂ ከፍ ከፍ የማይል ብኩን ፥ ተስፋ ቢስ ስለሆነ ምስጢር ሊያካፍሉት አይበቃም፤ ምነው ቢሉ ያስለፍልፍ ቅጠል ቀምሷልና ። ”[9]

መድረሻዎችን ከመነሻዎች እንባር በመተንተን የተዛመዱ

አስረጅ ፤

“. . . ያው ሌባ ግን ወዲአው ተቁስሉ እንደዳነ ሄዶ ላጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ብሎ ፎገ ። ጃንሆይ ! እግዚ አብሔር ያሳይዎ ክርስቶስ ያመልክተዎ ! ልጅቼም ምሽ ቴም እኔም እራብ ቢአጠቃነ እንኳን እህል አሞጭና አሉማ በጋ ሆኖ ቢአጥጠነና ልንሞት ብንሆን እራብ ብዙ ያስ መኖል ጥንቱን ሆዳም ለጋሱን ስስታም ነባዩን አባይ ያደ ርጋልና ተመሞት ብየ አድርጌው የማላውቀውን ነገር ልሰርቅ በጨለማ ሄድኩ ። ነገር ግን ገና ተበረቱ እንደ ገባሁ ባለቤቱ ነቃና የጠቀርሻ ጡሩን ነጥቆ ተከተለኝ ። እኔም ስሮጥ እሱም እየፎከረ እየተንደቀደቀ ሲከተለኝ ምንም በጠነበ ጉልበቱ ቢውዘገዘግ እንደተቻለኝ ተፈናጥሬ አመለጥሁት ። እንዳመለጥሁት ባየው ጊዜ እሱ ግን በቴ ዎድሮስ እምላክ በቴዎድሮስ ሞት ቁም አትላወስ አለኝ ። እኔም እሄንስ ብሎ ታቆመኝ መቸም አይወጋኝ ብዬ እንዳ መለጥሁ ማምለጥ ሲቻለኝ እሺ ብየ በስምዎ ተዳኝቸ ቆም

---

* ከአዘጋጁ

ሁለት ። እሱ ግን ሌላ ምንም አላለ እንዲአው ባውራ እጣቱ ቁሞ ሲአበራድደው የነበረውን ጦር በሽንጤ ላይ ወደመ ደብኝ ። ከዚህ በኋላ በደም አበላ ተነክሬ አእምሮየን ስቼ ወድቄ ባየኝ ጊዜ ጨርሸዋለሁ መስሎት ጥሎኝ ተመለሰ ። እኔም ተዘአው እንደወደቅሁ አድሬ በበነጋው ስለክርስቶስ ያለ መንገደኛ ተወደቅሁበት አንሥቶ ወደቤተ ክርስቲያን እድሞ አስጠግቶኝ መበለቶች አስታመው አዳኑኝ ። አሁን ግን ነገሩን እንዲሰሙት ብየ ከስሼ ይሄው አመጣሁት፡እግ ዚአብሔር ያሳይዎ ጃንሆይ አለ. … ”[10]

(7) ጉዳዩ አስካመቸ ድረስ ፥ ተመሳሳይ ክብደትና አስፈ ላጊነት ያላቸውን ባህርያት ተመሳሳይ ቅርፅ ባላቸው ቃላት፡ ንኡስ ሀረጐች ወይም ሀረጐች ማቅረብ ፤ በተዛዘሉ ሀረጐች መጠቀም ።

አስረጅ ፤

‘መፅሀፍ የተሸከመ ሁሉ አንባቢ ፥ ጠመንጃ ያነገበ ሁሉ ተኳሽ ፥ ዩኒቨርስቲ የጨረሰ ሁሉ አስተዋይ. . . አይደለም’ በማለት ፈንታ ፥ ‘መፅሀፍ የተሸከመ ሁሉ አንባቢ ፥ ጠመንጃ አንግቦ የሚሄድ ሁሉ ይተ ኩሳል ለማለት ፥ ዩኒቨርስቲ የጨረሰ ሁሉ አስተ ዋይ ነው. . . አይደለም’ ቢልስ ። በመጀመሪያው አንቀፅ አረፍተ ነገሮቹ ተመሳሳይ ቅርፅ ያላቸው ሲሆን በሁለተኛው አንቀፅ ግን የሰስቱም አረፍተ ነገሮች ቅርፅ የተለያየ ነው ። ስለዚህ አረፍተ ነገ ሮቹ በሀሳብ ቢገናኙም በአገባብና በአቀራረብ ስለተፋለሱ አንቀፁ በአጠቃላይ አልተዛመደም ።

---

[10] አፈወርቅ ገ/የሱስ ፥ “የአማርኛ ቋንጃ ስዋሰው” (በኢጣሊያንኛ የተ ጻፈ መጽሐፍ ፥ እ. አ. አ. 1905) ውስጥ ፥ ‘አጤ ቴዎድሮስ’ ከተሰ ኘው ፥ ገፅ 280-1 ።

(8) እምብዛም በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ ባይሰራበትም ፣ ጉዳዩን የሚያመለክት ፣ 'ሰው የሆነ ሁሉ ብዙ ምኞትና ፍላጎት አለው' አይነት መንደርደሪያ አረፍተ ነገር በአንቀፁ መጀመሪያ ፣ መካከል ወይም መጨረሻ ላይ ማስገባት — ዝርዝር ባህርያቱን ለማሰባሰቢያነት እንዲረዳ ። አንዳንዴ በፅሁፉም ውስጥ ባይታይ በደራሲው አእምሮ መንደርደሪያ አረፍተ ነገር እንደ ነበረ ለማወቅ ይቻላል — በተለይ የአንቀፁን ጉዳይ ባጭሩ በአንድ አረፍተ ነገር አሳጥሮ ለማቅረብ ከተቻለ ። (ገፅ 131—132 ፣ 133—136 ተመልከት ።)

(9) በአንቀፁ ውስጥ የሚገኙትን አረፍተ ነገሮች እያንዳንዳቸውን ከአንድ ከተወሰነ ግምባር ማቅረብ ፤ ከሶስተኛ መደብ ፣ ከሁለተኛ መደብ ወይም ከአንደኛ መደብ ግምባር ። የአረፍተ ነገሮቹ ባለቤቶችም ለምሳሌ ተውላጠ ስሞች ፣ በቁጥር ረገድ (ከእኔ ወደ እኛ ወዘተርፈ ...) እና በአይነት ረገድ (ከአንተ ወደ እሱ ወዘተ ...) ወይም በግስ ጊዜያት (ከሃላፊ ጊዜ ወደአሁን ጊዜ) ያለምክንያት መለዋወጥ የለባቸውም ። ከተለዋወጡ የአንቀፁን አንድነት ያናውጡታል ።

ባጠቃላይ እንግዲህ ፣ ከዚህ በላይ የዘረዘርናቸው ነጥቦች በተናጠልም ሆነ እንደየሁኔታው አብረው አብረው እየተገኙ ፣ በአንቀፁ የሚቀርቡትን የተዛመዱ አረፍተ ነገሮች በመከሰት ፣ ለአንባቢያን የየሀሳቡ ተከታታይነትና ግንኙነት እንዲታይና ጉዳዩ ግልፅ እንዲሆን ያደርጋሉ ማለት ነው ።

4.2.3 የደልዳላነት ስልት

አንድ እፍኝ ሽምብራ በተመሳሳይነት አንድነት ፣ በጉንቁልነቱ ተዛምዶ እንዳለው ተመልከተናል ። በቡኮነት

ልዩ ልዩ ቅርፅ ያላቸው ብስኩቶች ቢሰራበትስ ፣ የልብ ቅርፅ ያለው ብስኩት ፣ የወፍ ቅርፅ ያለው ብስኩት ፣ የቢላዋ ቅርፅ ያለው ብስኩት እና የመሳሰሉትን አይነት ። ይህ አሰራር ፣ ቆሎን እንደማፈስ ወይም ባቄላ አረስ ርሶ እንደ ማጉንቁል በዘፈቀደ ፣ መጠን ሳይበጅለት ፣ የሚደረግ አይደለም ። የልብ ቅርፅ ላለውም ብስኩት ሆነ የወፍ ቅርፅ ላለው ፣ የሚቆነጠረው ሊጥ እንደየአስፈላጊነቱ ነው የሚከፋፈለው — ለልብ ጫፍ ወይም ለወፍ ራስ የሚያስፈልገው ለዋናው አካል ከሚያስፈልገው ጋር ተመጣጥኖ ነው የሚለየው — ምስሉ የተደላደለ እንዲሆን ።

በዚህ ረገድ አረፍተ ነገሮችም ፣ በአንቀፁ ውስጥ ያለውን ቦታ ፣ እንደሚይዙት ሀሳብ ትልቅነትና ትንሽነት ተመጥኖ ነው የሚከፋፈሉት ። ለምሳሌ ፣ በአንድ አንቀፅ ውስጥ አስር አረፍተ ነገሮች ቢኖሩ (ምንም እንኳን በአንድ ልቦለድ ውስጥ የተመለከቱትን አንቀፆች ሁሉ በዚህ አይነት ሂሳብ አቀማመጥ ማስላት የሚመስል ቢሆንም ፣ ስድስቱ ወይም ሰባቱ አረፍተ ነገሮች (ሰባ ከመቶ ያህሉ) የሚውሉት ዋናውን ሃሳብ እና/ወይም ስሜት ለማበል ልፀግ ነው ። ሶስቱ ወይም አራቱ አረፍተ ነገሮች (ከሰላሳ እስከ አርባ በመቶ ያህሉ) ብቻ ናቸው ደጋፊ ሀሳቦችን እና/ወይም ስሜቶችን ለማብራሪያ የሚውሉት ።

ዋናው ሀሳብ ይበልጡን ቦታ የሚይዘው በቁጥር ድርሻው ብቻ ሳይሆን ፣ ከድርሻውም ውጭ ባሉት አረፍተ ነገሮች ውስጥ (ከሱ ጋር ግንኙነት ያላቸው መሆኑን ለማሳየት) በሚደጋገሙት ባለቤት አመልካች ቃላትና ሀረጎች አማካይነትም ጭምር ነው ፤ ዋናዉ ቃልም ሆነ ዋናዉ ሀረግ በተደጋገመ ቁጥር ፣ ዋናዉ ሀሳብ የሚይዘው ቦታ እየሰፋ ይሄዳል ።

ለማካተቻ ደግሞ ራሱ የየአረፍተ ነገሮቹ አቀማመጥ አለ ። በመጀመሪያ ላይ ዋናዉ ሀሳብ ተጠናክሮ ይቀርባል ። ከዚያ ድጋፍ ሰጭዎቹ ሀሳቦች እንደ ክብደታቸው ፣ ከት ልቅ ወደ ትንሽ ወይም ከትንሽ ወደ ትልቅ ይቀርባሉ ። እመ ደምደሚያው ላይ እንደገና በደጋፊዎቹ ሀሳቦች የበለፀገዉ ዋናዉ ሀሳብ እጅግ ተጠናክሮ ይቀርባል ። በአረፍተ ነገር ውስጥ የተመለከትነው የሀሳብ አቀማመጥ ጉዳይ በአንቀፅ ውስጥም ልዩነት ያመጣል ። ምን ጊዜም የመጀመሪያና የመጨረሻ ቦታዎች ክብደትና ታሳቢነት አላቸው ፤ በይበ ልጥ ደግሞ የአንቀፅ የመጨረሻ አረፍተ ነገር ፣ በአንቀፁ የተዘረዘረውን የሚያጠቃልል ወይም የተዘረዘረውን አጠ ቃሎ የሚቀጥለውን ሀሳብ የሚጠቁም ጭምር ስለሚመ ስል ።

4.2.4 የቅርፅ ልከኛነት

ስለ ቅርፅ ልከኛነት ስልት ከገፅ 351 — 354 ፣ በተለይ የሚዛናዊነት ስልት የሚለውን ተመልከት ።

4.2.5 የማሳደጊያ ስልት*

ልዩ ልዩ የአንቀፅ ማሳደጊያ ዘዴዎች አሉ ። የብዙ ጊዜ የድርሰት ልምድ ያላቸው ሰዎች የግልና የየራ ራሳቸው የሆነ የአንቀፅ ማሳደጊያ ዘዴዎች ሊኖራ ራቸው ይችላል ። ስለሆነም በአብዛኛው የሚሰራባ ቸውንና በተለይ ጀማሪ ደራሲያን ሊያጠኗቸው ይገ

* ደራሲ የሆነ ሁሉ በቅድሚያ እንደኛውን ሀሳብ በዚህ ፣ ሌላውን በዚያ ፣ ሌላውን ደግሞ በዚያ ወዘተርፈ ... ማሳደጊያ ስልት እፅፋለሁ ብሎ በውሬ — ጭፍኑ እይነሳም ። ሀሳብ እና/ወይም ስሜቱን ጥርት ባለ ሁኔታና በተሟላ መንገድ ሊገልፅ የሚችልበትን ስልት የሚያገኘው የድርሰቱን ርእስ በሚገባ ከመረመረ በኋላ ነው ።

ባል የምንላቸውን ዋና ዋና ዘዴዎች ከዚህ በታች እናመለክታለን ። ዘዴዎቹ ፣ እንደ ሁኔታው በተና ጠልና አብሮ አብሮም እየሆኑ ይሰራባቸዋል ።

በተናጠል እና አብሮ አብሮም የሚሰራባቸው ዘዴዎች

ሀ. የትረካ አንቀፅ ፤ በጊዜ ተከታታይነት

እውናዊም ሆነ ልቦለዳዊ ታሪክ የሚተረከው በጊዜ ገደብ ውስጥ የተከታተሉ ሁናቴዎችን ወይም ድር ጊያዎችን ከባለታሪኮቹ አንፃር በማቅረብ መሆኑን ጠቁመናል ። ከዚህ ሰጥቆ ደግሞ እነዚህ ሁኔታ ዎች በተግባር እንዴት እንደሚተረጐሙ እናያለን ።

ማንኛውም ታሪክ እንደ ሰንሰለት ቀለበቶች የተያያዙ የብዙ ሁናቴዎች ወይም ድርጊቶች ቅንብር ነው ። ሰንሰለቱ ጥንካሬ የሚኖረው እያንዳንዱ ቀለበት ጥንካሬ ሲኖረው እንደ መሆኑ ታሪክም ጥንካሬ የሚ ኖረው እያንዳንዱ የሀሳብ እና/ወይም ስሜት ቅን ብር (አንቀፅ) ጥንካሬ ሲኖረው ነው ።

የሀሳብ እና/ወይም የስሜት ቅንብር ፤

ከአንድ ታሪክ የሀሳብ እና/ወይም ስሜት ቅንብር ዝቅተኛው (ቀለበት) ቅጥብ አንቀፅ ነው ። አንድ አንቀፅ ተከታታይ የሆኑ ጥቃቅን ሁናቴዎችን ወይም ድርጊያዎችን ከነአስፈላጊ ዝርዝር ማበልፀ ጊያቸው ጋር ይይዛል ። ወይም አንድ አንቀፅ ራሱን የቻለ አንድ ሀሳብ እና/ ወይም ስሜት ከነአጫፋሪው ይኖረዋል ።

ለ. ሁለገብ እንቀፆች ፤

(1) በስፍራ ወሳኝነት ፤ በሰዎች ፥ በቦታዎች እና በነገሮች መካከል ያለውን አካላዊ ግንኙነት ለመግለፅ የሚሰራበት ላይን ከታች ፥ መካከልን ከዳር ፥ ይህን ከዚያ ፥ ምስራቅን ከምእራብ ፥ ሰሜንን ከደቡብ ፥ ሰውን ከሰው ፥ ሰውን ከነገር አስተያይቶ የሚያሰፍር አንቀፅ ነው ። (ከገፅ 129—130 እና ከገጽ 147—150 ተመልከት ።)

(2) በምክንያታዊ ተዛምዶ (በሎጂካዊ) አቀራረብ ፤ ዝርዝር ነጥቦችን ፥ ምክንያቶችን ፥ ማስረጃዎችን ፥ ምሳሌዎችንና የመሳሰሉትን ለማቅረብ የሚሰራበት ነው ።

(ሀ) ምሳሌን ወይም ማስረጃዎችን በማብራሪያነት በመጨመር የማቅረብ ዘዴ ፤

(ለ) ምስል መከሰቻ ነጥቦችን በማቀናበር ዘዴ ፤

(መ) ለአንድ ጉዳይ በርካታ ምክንያቶችን በማቅረብ ዘዴ ፤

(ሰ) ምክንያትና ውጤትን በማደርጀት ፤

(ረ) እንዳለ እና/ ወይም ልዋውጦ በመደጋገም ፤

(ሸ) በማወዳደርና በማነፃፀር ። (ገፅ 214—223 ።)

(ቀ) ምርጫን በማጣበብ ፤

(በ) ከአጠቃላይ ወደዝርዝር በመተንተን ፤

(ተ) ከዝርዝር ወደ አጠቃላይ በመተንተን ፤

(ቸ) በመዘርዝር ፤ (ገፅ 131—136 ተመልከት ።)

(ነ) በትርጓሜ ፤ (ገፅ 136—137 ተመልከት ።)

(ኘ) በዝርዝር ነጥቦች ፤ (ገፅ 137—138 ተመልከት ።)

አስረጅ ፤

ሀ. የትረካ አንቀፅ ፥ በጊዜ ተከታታይነት

(1) በአንድ ራሱን በቻለ ድርጊያ ወይም ሁናቴ

« ... ትንሽ ጸጥ ብላ እንደቆዩች አንድ ድምጽ በሩቅ እንደሚሰሙት የብዙ ንብ መዝሙር የሚዝገመገም ድምጽ የሰማች መሰላትና አንገትዋን ወደላይ ሳብ አድርጋ ፥ አንድ ጆሮዋን ድምጹን ወደሰማችበት ወገን ደቅና ብታዳምጥ ጠፋ ። የለም ብላ እንገትዋን ስትሰበስብና ጆሮዋን ከደቀነችበት ስትመለስ ደሞ መጣና ልትይዘው ስትል ደሞ ጠፋ ። እንዲሁ እየሄደ ከሚመለሰው የአየር ማእበል ጋር ድምጹም እየሄደ ሲመጣ ፥ እየሄደ ሲመጣ ፥ እስዋም ጨብጣ ለማስቀረት አንድ ጊዜ ቀኝ አንድ ጊዜ ግራ ጆሮዋን እየደቀነች ሲያመልጣት ቆዩና በሁዋላ መሄዱን ትቶ መምጣቱን ቀጠለ ። ሰብለ ወንጌል ያን ተንኮለኛ ድምጽ ከሚሸሽበት በጆሮዋ አባራ ይዛ እንዳመጣችው ሁሉ በጣም ደስ አላት ። ያ ከትንሽ ጊዜ በፊት ጠልሞ ፥ ከስሎ የነበረ ፊትዋ እንደንጋት ሰማይ ወነግ አለ ። ያዘችው ፤ ማረከችው ፤ ምን እንደ ሆነ አስከታውቅ ቸኮለች ፤ እሱም ትንሽ በትንሽ እየ ቀረበ እየጎላ መጣና በመጨረሻ እንዲር መሆኑን አወቀች ፤ የገብሬ እንዲር ... !” [11]

(2) በተከታታይ ሁነታዎች ወይም ድርጊያዎች

“እንደመጣሁ አባቶቻችን ሠርተውበት የነበረው ቦታ ላይ እንርሱ ሠርተውት ከነበረው የተሻለ ቤት

[11] ሀዲስ አለማየሁ ፥ ‘ፍቅር እስከ መቃብር’ ፥ ገፅ 95 ።

ሠራሁ ። ቀጥሎም ጥንት ያሳርሱት የነበረውን ምድር አሳረስኩ ። እንደኛው ንብረታቸው ጠፍቶ ካገር ተሰደው የነበሩትን ጭሰኞች ከያሉበት ሰብስቤ ቤትና እርሻቸውን እየተረዳዳን አቋቋምን ። ዛሬ ለኮርቻ የሚሆን በቅሎ ፣ ለግልቢያ የሚሆኑ ፈረሶች ፣ ለጭነት የሚሆኑ አጋሰሶች ፣ ለወተትና ለእርሻ የሚሆኑ የቀንድ ከብቶች ገዝቼ መንደራችን እንደ ጥንቱ ደምቋል ። ላባቶቻችን ነፍስ መታሰቢያም ደማቸው የፈሰሰበት ቦታ ቤተ ክርስቲያን ተተክሎበት ለምለም ሆኖ እንዲኖር ታላላቅ ዛፎች ጸድቀውና ለምተው ላያቸው ደስ ያሰኛሉ ። በእውነት የጠፋውን በቦታው ለመመለስ በማደርገው የመውጣት የመውረድ ድካም እንቺን የማስታውስበት ጊዜ የለኝም ነበር ። የማይቀረው ቀን ዐልፎ ያ የማይቀረው ሌሊት ሲተካ እንዳንድ ጊዜ አካል ዐርፎ ነፍስ መድከሟን አታቋርጥም።የመጀመሪያው የድካሜ እንቅልፍ ሲያልፍ ያንቺ ከኔ መለየት ትዝ እያለኝ ሐዘኔ ይበረክታል ። ከመጣሁ የገዛኋቸው ላሞች ወልደው ፣ ከመጣሁ የተከልኩት ዛፍ ፍሬ እንዠርገሙ ሳይ ያለፈውን የቤተሰባችንን ታሪክና የኛን አስቱዳደግ አሁን ብቻዬን ከምገኝበት ሁኔታ ጋር ሳስተያየው አንዳንድ ጊዜ ልቤ ገዳምን ይመኛል ። ላሞቼ ጥጆች ወለዱ ፣ እኔ ልጅ የለኝም ። አትክልቴ አፈራ ፣ እኔ አላፈራሁም ። የሰው ምኞት የሚሞላለት ችግሩን የሚወያየው ረዳት ጓደኛ ሲኖረው መሆኑ የታወቀኝ ዛሬ ዕድሜዬ ይበልጥ እየጠና ያለፈውንና ያሁኑን እያስታወስኩ በዚህ አኳኋን ብቻዬን እስከመቼ እኖራለሁ ብዬ ግራ እየገባኝ ነው ። ቀን ከኔ ጋር ሲደክሙ የዋሉ ሰዎችና እንሰሶች ማታ ሲሆን ሁሉም ወደ ማደሪያ

ቤታቸው ሲበታተኑ ፣ በሞተው ሌሊት ውስጥ እኔና ሀሳብ ገላጋይ በሌለበት ቦታ ግንባር ለግንባር ትግል እየገጠምን ከሁለት አንዳችን መጣል እየተሳነን ነጋም ያው በመሆኑ ተቸገርኩ ፤ እንቺስ ውሎሽ ከብዙ ጋር ሆነና ልብሽ ጠና ። ያም ብዙ ክፉና ደግ ያየሽበት ምድር አልናፍቅሽ አለ ...”[12]

ለ. ሁለገብ አንቀያች

(1) በስፍራ ወሳኝነት

(ሀ) ከሩቅ ወደቅርብ

አስረጅ ፤

‘... የእነርሱ መኖሪያ ቤት ይገኝ የነበረው ሪፖፈግማ ወደሆነው ቦታ በሚያመራው መንገድ በኩል አድርጎ ሲሆን ፣ ምንም እንኳን ይኽ ቤታቸው የተሠራው ጉብታማ ቦታ ላይ ባይሆንም ኮራ ብሎ ደረቱን ከነፋ ቦታ ላይ ከሚገኘው ከሰፈሩ በስተመጨረሻ አኳያ በስተግርጌ በኩል ነው ። ከቤቱ ስፋት ሩቡን ያህል የማዕድ ቤቱ የያዘው ሲሆን ፣ እናቲቱ የምትተኛበት ክፍልም በስተጥግ በኩል በትንሽ ክፍል ተከፍሎአል ። የተቀረው የቤቱ ሁለት ሦስተኛ ደግሞ ሁለት መስኩቶች ያሉት እና ባለ አራት ማዕዘን ሆኖ የተሠራ ነው ። አንደኛው ጥግ ላይ የፓሼል እልጋ ተዘርግቶበታል ፤ ሌላው ጥግ ደግሞ ጠረጴዛና ሁለት አግዳሚ ወንበሮች ተዘርግተውበታል ። የተቀሩት የቤት ዕቃዎች — ጥቂት ወንበሮች፣ትንሽ መስተዋት እላዩ ላይ ያለበት የልብስ ኮሞዲኖ (ቁምሳጥን) ፣ ልብስ ያለበት ሰንዳቅ ፣ ግርግዳ ላይ የግርግዳ ሰአትና በቤቱ በስተጥግ በኩል ደግሞ ሁለት የሚፀለይባቸው የቅዱሳን ሥእሎች... ናቸው ...’[13]

[12] አሰፋ ገ/ማርያም ፣ ‘እንደ ወጣት ቀረች’ (አ.አ. 1956 ፣ ገፅ 153-154)።
[13] ማክሲምጎርኪይ ‘እናት’፣ ትርጉም ብጣዕዘን ዮሃንስ (ሞስኮ 1983) ገፅ 34።

(ለ) ከታች ወደላይ

.‘ሚዳው ከፈታቸው እየተዘረጋ ሲሔድ የበለጠ ያማረ ሆነ. . . ያንን ወሰን የሌለውን ለጥ ያለ መስክ ምንም ግረሻ ገና አልነካውም ። እንደ ጫካ የሚውጠውን ይሆን ረጂ ጅም ሳር እየጣሱት የሚያልፉት ፈረሶች ብቻ ነበሩ ። እንደዚያ ያለ የተፈጥሮ ውበት በየትም አልነበረም ። የምድርዋን ገጽ በሚሊዮን የሚቆጠሩ አበቦች ጣል ጣል ያሉበት ወርቅማ አረንጓዴ ውቅያኖስ ያለበሰው ይመስል ነበር ። ረጃጅምና ቀጫጭን በሆኑት የሳር ዘለላዎች መካ ከል ሰማያዊ የወይን ጠጅና ሌላም ልዩ ልዩ ቀለማት ያላቸው አበቦች ብቅ ብቅ ብለዋል ፤ከየት እንደመጣ እግዚ አብሔር ይወቅ አንድ ዘለላ ስንዴ በጓሳው ውስጥ አፍርቶ ይታያል ። አልፎ አልፎ ቆቆች ከሳሩ ሥር አንገታቸውን ብቅ አድርገው ይመለከታሉ ። የቪ አእዋፍ ዜማ ሚዳውን ሞልቶታል . . . ሰማይና መሬት የገጠመ ከሚመስልበት ስፍራ ዝዮች እየሙሁ በአጀብ ሲበሩ ይታያሉ ። ከሳሩ ውስጥ አንዲት እሞራ ተነሥታ በሰማያዊው አየር እየታጠ በች በረረች ። ወዲያው ጥቁር ነጥብ እስክትመስል ድረስ ወደአየር ርቃ ተጓዘች ። አሁን ለአጭር ጊዜ ብቻ ከንፍዋ በጸሃይ ብርሃን ብልጭ ሲል ይታያል ... ’ [14]

. ‘ከድን ያለ ተረከዘ ደብለል ያለ ባት ፥ ሰፋ ያለ ዳሌ ፥ ከሳ ያለ አንጀት ፥ ለቀቅ ያለ ሽንጥ ፥ መለል ያለ አንገት ፥ አስደንጋጭ ፈገግታና የአነጋገር ፈሊጥ የታ ደላት ሴት ወንድን በፍቅር ለማጥመድ ሆን ብላ የተፈ ጠረች ናት ቢባል ... ’ [15]

[14] ኒኮላይ ጉጕል ፥ ‘ታራስ ቡልባ’ ፥ ትርጉም ፥ በባካፋ ኃይለ የሱስ (ሞስኮ 1975) ፥ ገፅ 26—27 ።

[15] ገብረ እድግሱ ፥ ‘እያወቁ ግለት’ ፥ (አ/አ 1968) ፥ ገፅ 109 ።

(መ) ከላይ ወደታች

‘... የቤቶቹ ጣራ ሕዝብ ተከምሮበታል ። ከየመስኮቶ ቹም የሰው ፊት ብቅ ብቅ ብሎ ይታያል ። በበረንዳዎቹ ላይ የጨዋው ወገኖች ተቀምጠዋል ። የአንድ የምትስቅ ወይ ዘሮ እንደ ስኳር የነጣ የሚያምር ክንድ በረንዳውን ተደ ግፎ ይታያል ። በረንዳው ላይ ተቀምጠው የሚመለከ ቱም መኳንንት ክብር የተሰማቸውና የተጀነኑ ወፈፍራም መኳንንት ነበሩ ። የአማረ ልብስ የለበሰ አሳላፊ ልዩ ልዩ የመደሰቻ ምግብና መጠጥ ይዞ እየዞረ ያሳልፋል ። ብዙ ጊዜ እንዲት ዐይነ መልካም ቀበጥ ወይዘሮ አንድ ብስ ኩት ወይም ፍሬ ፥ ወተት በመሰሉት ጣቶችዋ ታነሳና ቁል ቁል ወደ ተሰበሰበው ሰው ትጥላለች ። የተራቡት ፈረ ሰኛ ወታደሮችም ለመያዝ ቆባቸውን አውልቀው ሲዘ ረጉ ቁመቱ ከፍ የሚለው አንድ ወታደር ቀድሞ ይቀበለ ውና ስሞ ወደአፉ ይልከዋል ። ከፎቁ በረንዳ ሥር በተንጠለ ጠለ አንድ የብረት ጎጆ ውስጥ ያለ ንስር አሞራም አንገቱን ወደ አንድ ጉን ዘንበል አድርጉ ከተመልካቾች መካከል አንዱ በመሆን ቁልቁል ያስተውል ነበር ። ወዲያው በሕ ዝቡ መሃል ጫጫታው በዛና. . . .’ [16]

(ሰ) ከዳር ወደማህል

‘ጫካው ፥ በጣም ያረጁ የወፋፍራም ጠየና የወይራ ዛፎች ነበር ። ስራቸው በመሬቱ ላይ ወጥቶ የተወጋገረ ። ቅርንጫፎቻቸው የተጠመዛዘዘ ። በመካከላቸው እጅር ጠን ነበር የምንራመደው — የፀሀይ ብርሃን በልዝብ ዝር ጋታ ጥቅጥቅ ያሉ ቅጠላቅጠሎቻቸውን እያለፈ ሲር

[16] ኒኮላይ ጉጕል ፥ ‘ታራስ ቡልባ’ ፥ ትርጉም ፥ በባካፋ ኃይለ የሱስ (ሞስኮ ፥ 75) ገጽ 163—164 ።

ገበገብ ፤ የጨሌ ክምክም እንጂ አራሙቻ አልተገማሸ
ረም ፥ በንዚህ በምናልፋቸው እንደ መናፈሻ ቦታ በወግ
በወግ የተሰለፉ ከሚመስሉት አፈርማ ትልልቅ ዛፎች
ስር. . .' (ከሄሚንግዌ)

(2) <u>በምክንያታዊ ተዛምዶ (በሎጂካዊ) አቀራረብ</u>

(ሀ) ምሳሌ ወይም ማስረጃዎችን በማብራሪያነት
በመጨመር

. "በጀን ሜዳ ውስጥ በይበልጥ ሰውን የሚስ
ብና የሚያሰላስለው ቢኖር የየብሄረሰቡ ዘፈንና
ሙፈራ ነው ። አንዱ ወገን ከበሮውን ይዞ በለ
ዘብታ "ላልማዬ" እያለ እየተምነሸነሸ ሲሽከ
ረከር ፥ ሌላው ወገን የዝንጀሮ ጉፈራን አጥልቆ ፥
ቀሙን ዘንጉን ይዞ ፥ "እሸማ አሸማ" እያለ
ሰማዩን እየጠቀሰ ያርፋል ። አንዱ "ላላሼቦ
ላሌ ኤዩላሌ" እያለ ሸብረክ ብሎ ሶምሶማ
ሲረግጥ ፥ ሌላው ደግሞ "እሽከር አበባው"
እያለ ጭብጨባውን ያቀልጣል ። በዘፈኑ ቦታ
የዘመኑንም ሮከና ጃዝ የሚጫወቱ ጥራዝ
ነጠቅ ወጣቶችም አልታጡም ። ትግሮች ከበ
ሯቸውን ይዘው ሲሰለቁ ፥ አማሮች በጭብ
ጨባ ሲውረገረጉ ፥ ወጣቶች በትዊስትና
በሮክ ሲምነከነኩ ፥ አሮሞች ዘንጋቸውን ይዘው
ሲወረወሩ ፥ ጉራጌች ነጠላቸውን አገልድ
መው ሲያሰመሱሙ የሚያይ ሁሉ የአዲስ
አበባ ህዝብ የቁን ያህል ዘፈንና ሙፈራ አፍቃሪ
እንደሆነ ሊረዳ ይችላል ... " [17]

[17] ጳጳቸው ወርቁ ፥ 'የኪነ-ፅሁፍ ስልት መለማመጃ' — ያልታተመ ፥
(1963 — አ.አ. ዩኒቨርስቲ) ፥ ገፅ 45 ።

(ለ) <u>ምስል መከሰቻ ነጥቦችን በማቀናበር</u>

. «...እንቅልፏን ጠግባ የተነሳች አይነት ሬቷን
ታባብሳለች ፥ እንደ ቡፌ ድመት ። በፊቷ ውስጥ
የሚንቀለቀለው የደረሰ ስሜት ሲፈራ ሲቸር
ይታያል ፤ አልፎ አልፎ ብርቅ ፍንጥቅ እያለ
የዝንኪላ ፍሬ ቀለም በገቡት አይኖቿ እያለፈ
ሲውገነገን ። የቀይ ዳማ ገፅታዋን ሲያበራው
ሲያጠፋው ። ከንፈሮቿ ደረጃ ደረጃ የወጣ
ለት ደማቅ ጥቁር ተቀብተዋል ፤ ልክ በጊዜው
ፋሽን ። ሽፋሽፍቶቿ ተነቅለው በቀጭኑ ተረ
ስለዋል ፤ በጊዜው ፋሽን ። እንደዚሁም በጊ
ዜው ፋሽን ዘመናዊ ቅንድቦች ሰክታለች ፤
የቂንዳቸው ጮራ ያይኖቿን ውጋጋን እንዲ
ናኝ አይነት ። ሰማያዊ ክፋይ ጉርድ ለብሳ
ለች ፥ በሁለት ጉብታዎች ላይ ከተናደ ነጭ
የሀገር ሸሚዝ ጋር ፤ ወገቧን በቀይ ቀበቶ ሸብ
አድርጋ ። በመዘዘ እንገቷ ላይ ፥ አጐጠጐጤ
መሳይ ትልቅ ዛጐል በወርቅ ሀብል ተሸብ
ቧል ። ረጅምና ጥቁር ፀጉሯ በቀጭን በቀጭኑ
ተጐንጉኖ ጫፍጫፉ በትናንሽ ዛጐል ተቆ
ልፏል ። ስትንቀሳቀስ ሬቷን ዙሪያውን እያ
በሰ እዋት እዋት እያለ ድብብቅ እያጫ
ወት ። ታዲያ ፀጉሯም ያኮራታል ፤ ሆነ ብላ
የምታደርገው አይነት ወደቀኝ ወደግራ በዘ
ረች ቁጥር አብሮ አብሮ እየሆነ ሲያወካ
እየሰማች ..." [18]

[18] ከአዘጋጁ

• "... እግብቂያው መስመር ላይ የነበርነው ፣ና ገብተን እልጨረሰንም ። በየዴስኩ መካከል እየተሽሎከለከን መታወቂያ ቁጥራችን በየን በረበት ቦታ በመድረስ መቀመጫችንን እየ ያዝን ነው ። በአዳራሹ ውስጥ ፈንጠር ፈን ጠር ብለው ቆመው ስነ ስርአቱን ያስከብራሉ ፣ አምስት ያህል ፈታኞች ። ዋናው ፈታኝ በአ ዳራሹ ፊለፊት በነበረው መድረክ ላይ ቆሞ ዙሪያውን ይማትራል ፣ ይመለካከታል — አንዱ ራሱን ሲያካክክ ፣ ሌላዋ የጭታ ቀለም መክደኛዋን ስትነካክስ ፣ ሌላው ጉልበቶቹን ሲያወዛውዝ ፣ ሌላዋ ተስተካክሎ የተሰራ ፀጉሯን ስትጐላጉል ፣ ሌላው የአፍንጫውን ጫፍ በሁለት ጣቶቹ ደጋግሞ ሲያረማምድ... ከኮቴ እንቅስቃሴ ድምድምታ ፣ ከእርሳስ ፣ ስክሪፕቶ ፣ ብእርና ማስመሪያ ድውድውታና ቅውቅውታ ፣ በስሜት ከተወጠረ የሰው ትን ፋሽ እምምታ በስተቀር ፀጥ ወደማለቱ እየ ተቃረበ ነው ። የመጨረሻው ተማሪ ገብቶ ቦታውን እንደያዘ ዋናው ፈታኝ ትክ ብሎ ሰአቱን መመልከት ጀምሯል ... " [19]

(መ) በበርካታ ምክንያቶች

• "... ነፋስ ለሰው ልጅ ለእንሰሳትና ላትክልት ይጠቅማል ። ባንድ ዐይነት አስተያየት እነዚህ የተጠቀሱት ፍጥረቶች ያለዝናም ወይም ያለ ውኃ ለመኖር አይችሉም ።
ነፋስ በሙቀት ኀይል ካየሩ ላይ የሚነሣ

[19] ጳዉሎው ወርቱ ፣ 'የኪነ-ጽሁፍ ስልት መለማመጃ' ፣ ያልታተመ (1963—እ.አ.አ. ፣ እ.አ. ዩኒቨርስቲ) ገፅ 60 ።

ውኃ ውኃ ባየሩ ላይ እየነዳና እየወሰደ እን ዲዘንምላቸው ያደርገዋል ። በዚህ አኳኋን ነፋስ በርጥበት አብቅለውና በሙቀት ኀይል እንዲያበስሉ ይደግፋቸዋል ። ለሰው ልጅ በተለይ የሥራ ረዳቱ ነው ። አዝርዕት እንዲ ያድጉለትና በደረሱም ጊዜ በውቂያ ላይ ምርቱ ከገለባው እንዲለይለት ያደርግለታል ። ያላ ንዳች ሥጋትም አይሮፕላን ባየር ውስጥ እን ዲበር ይረዳል ። ላትክልትም ፣ አንደኛ ሴቴ ንና ወንዴን አበቦች እያጋባ እንዲራቡ ያደ ርጋቸዋል ። ሁለተኛ ፣ ጥቅጥቅ ባለ ጫካ ውስጥ የፀሐይን ብርሃን ለማግኘት የማይችሉትን እት ክልት ፣ ባጠገባቸው የሚገኙትን ወዲያና ወዲህ እያላጋ የፀሐይን ሙቀት ከነጨረሯ እንዲያ ገኙ ያግዛቸዋል ። በዚያውም ላይ ይህን በሚ ያደርግበት ጊዜ በጠቅላላ ለዕፅዋት ብርታትን ይሰጣቸዋል ። ለደማውያን እንሰሶች ፣ ሽማ በየፊርጁ ይለበሳል እንደሚባለው ፣ በልዩ ልዩ ስልት ይጠቅማቸዋል ። እንዳንዶቹ እን ሰሶች በተለይ የማሽተት ስጦታ ስላላቸው ከሩቅ ምን ነገር እንደ መጣባቸው ወይም ምን እንደ መጣላቸው ይነግራቸዋል ... " [20]

• የወደፊቱ የኢትዮጵያ ተስፋዎች ገና በመወለድ ላይ ሳሉ በአጭር እንዳይቀጩ ፣ እናቶች ታዳጊ ልጆቻቸውን አፍስሰው እንዳይቀጠፉ ፣ ነዋ

[20] ተክለ ግርያም ፋንታዬ ፣ 'ናኅተ ጥበብ ዘሥነ ጽሑፍ' ፣ እ.አ (1964፣) ገፅ 171—172 ።

ሪዎች በቀላሉ በሚፈወስ በሽታ ተለክፈው የመንፈስ ወይም የአካል ስንኩላን ሆነው ሽክም እንዳይሆኑ በአቅራቢያቸው የጤና ጣቢያ ያስፈልጋቸዋል ። ከበሰበሰ ኩሬ የጣ ውሃ ቀድቶ ከመጠጣት ፥ እድሚ ልካቸውን እንስራ እየጋለባቸው አለእድሚያቸው ከማጐብደድ እንዲድኑና እንዲሁም ከእንቅርትና ከቢልሃርዚያ እንዲጠበቁ በአቅራቢያቸው የተዘረጋ የቧንቧ ውሃ ያስፈልጋቸዋል ። ልጆቻቸው የከብት ጭራ ተከትሎ ከማደግ በስተቀር ሌላ ነገር ሳያውቁ ደንቁረው እንዳይቀሩ ፥ አዳዲስ ሙያ ፥ አዳዲስ አመለካከት እንዲኖራቸውና ኑሯቸው እየተሻሻለ ከጊዜው ጋር እንዲራመዱ በአቅራቢያቸው ትምህርት ቤት ያስፈልጋቸዋል ። ጀንበር ባቆለቆለች ቁጥር በእንጥርጥር ጨለማ ከመዋጥ ፥ ዘለአለም በእንጨትና በኩበት ጭስ ታፍኖ ከመቸገር ለመውጣት ፥ የመብራት ሃይል አገልግሎት ያስፈልጋቸዋል ። ለግማሽ ሰአት መንገድ ግማሽ ቀን ሲዳክሩ ከመዋል ፥ የግብርና ውጤታቸውን እገበያ ፥ የእንዱስትሪ ውጤቶችን እደጃቸው ለማግኘት መግናኛ ያስፈልጋቸዋል ። ሌሎችም — የመዝናኛ ፥ የመገበያያ ፥ የመረዳጃ — አገልግሎቶች የሚሰጥባቸው ማእከሎች የሚያስፈልግባቸው ምክንያቶችም አሉ ። ስለሆነም እነዚህ ግልጋሎቶች በየጉባው ፥ በየተራራው ፥ በየሸለቆው ተራርቆና ተበታትኖ የትየለሌ ለሰፈረ ቤተሰብ ሁሉ ለየብቻው ሊቀርቡ አይችሉም ፤ መሰባሰብን ይጠይቃሉ ። የጤና ጣቢያን ፥ የትምህርት ቤትን ፥ የመገና

ኛን ፥ የውሃና የኮረንቲን እንዲሁም የሌሎቹን አስፈላጊነት በመረዳት የዜግነት መብቶቻቸው አድርገው እንዲሚሉላቸው መንግስትን የሚጠይቁ ሁሉ ለመግቢያ ያህል በእንድ አካባቢ የመሰብሰብና የመደራጀት ግዴታና ሀላፊነት ያለባቸው መሆኑንም ማወቅ ይኖርባቸዋል ። [21]

(ሰ) ምክንያትና ውጤትን (ስለዚህ — እንዲህ) ማደርጀት

አስረጅ 1

" ... ቤተሰብ ሲፈርስ ፥ ልጆች ከእናት ወይ ከአባት ጋር እንዲኖሩ ወይም እንደቁሳቁስ በቁጥር ተለይተው ለእናትና ለአባት እኩል እኩል እንዲደርሱ ይደረጋል ። የየድርሻቸውን የተካፈሉም ሆኑ ሳይከፋፈሉ በአንዳቸው ሀላፊነት ብቻ እንዲያድጉ የሚስማሙ እናትና አባት አላማቸው የተመሳሰለ ነው ፤ በጊዜያዊ መደለያ በማባባል የልጆቹን ፍቅር የየራሳቸው የብቻ ድርጎ አድርገው ለመኖር መታገል ። በእናት ስር የሚተዳደሩ ከሆነ ወደ አባት ዘንድ ለጉብኝት ሲሄዱ ከተገቢው በላይ መስተንግዶ ይቆያቸዋል ። በአባት ስር የሚተዳደሩም ከሆነ ፥ እናት ዘንድ ሲሄዱ እንዲሁ የተለየ መስተንግዶ ። እንዴ እናት ዘንድ እንዴ አባት ዘንድ ፥ አባት ዘንድ እናት ዘንድ ፥ እናት ዘንድ አባት ዘንድ ፥ ልጆች የሚውሉበትንና

[21] ከአዘጋጂው ።

የሚያመሹበትን ቦታ ሁኔታ መከታተል ያዳግታል ። የሚያደርጉትንና የተሰማሩበትን ተግባር ለማወቅ ይቅርና ። የት ነበራችሁ ሲባሉ "አባታ" ወይም "እማዬጋ" ፤ ምን ስታደርጉ ቆያችሁ ሲባሉ፥ "ከአባዬ ጋር ስሜዎት" ፥ "እማዬን ስራ ስረዳ" — የማይሉት የማይፈጥሩት ምክንያት አይኖርም ። ለቁጥጥር አመችነታቸው ይዳከማል ፤ ቁጥጥር ይላል ። ከአጓጉል ጓደኞች ጋር መዋል በአጓጉል ቦታዎች መገኘት ይጀምራል ። በሆነ ባልሆነው ምክንያት አንዱ ከአባት አንዱ ከእናት ፥ ከዘመድ እዝማድ ገንዘብ እየተወሰደ ። ፍላጎት እያደገ ይሄዳል ፤ ገንዘብ እያጠረ ፤ የህይወት ትርጉሙ እየጠፋ ፤ መንፈስ እየተረበሸ ፤ አይ ሰሩ ስራ እየተሰራ — ሞራላቸውን እያላሸቀ ። እንዲያም ብሎ ይባስ ሲል ፥ ግዴለሽነትን ፥ ሲጠናዎት መዛዘንን ፥ ሲረጋጋ ወመኔነትን ፥ ሲለይለት ወፈፌነትን እያስከተለ .... የቤተሰብ መፍረስ ፥ የመንፈስ መረበሽና የሞራል ውድቀት ፥ የወመኔነትና የወሮበልነት ፥ ግፋም ሲል ፥ የወንጀለኝነት መንስኤ ነው ..."

ከላይ እንደ ተመለከትነው ፥ በ "ስለዚህ - እንዲህ" ወይም በ "እንዲህ - ስለዚህ" (ከድርጊት ተነስቶ አድራጊውን ለማግኘት ማስረጃ በመሰብሰብ) ወይም በ "እንዲህ - እንዲህ" (ድርጊትን ለተመሳሳይ ድርጊት መገኘት ማስረጃ በማድረግ) ፥ ምክንያታዊ ተዛምዶ ስልቶች እየተጠቀሙ አንቀፅን ለማበልፀግ ይቻላል ።

(ረ) እንዳለ እኖ ለዋውጦ በመደጋገም

«... ድሮ ያባ ዳኘው ግዛት ወሎን እንደ እግር ሸዋን እንደ እምብርት አደረገና ግራ ክንፉን ወደ ጨርጨር ፥ ቀኝ ክንፉን ወደ ወለጋ ዘርግቶ እራሱን ወደጅማና ወደከፋ አቅንቶ ይሰፋ ይን ሰራ ጀመረ ። ያባ ዳኘው ፈረስ ከዚህማ ወዲያ ፀሐይ አይጠመርረው ፥ በረሀ አያልበው ፥ ቁል ቁለት አይደክመው ፥ አቀበት አይገታው ፥ እንዲአው ይረብ ፥ እንዲአው ይነጉድ ፥ መሬት አይ ብቃኝ ፥ ሚዳው ጠበበኝ ይል ያልፍ ፥ ይሄድ ጀመረ ...» [22]

«... ከዚህ ወዲአ ዘበኛ እንደ ኤሊ እንገቱን ወደ ምድር ቀብሮ የነበረው አንገቱን ብቻ ቀና አያደረገ ተኩሱን ለቀቀው ። ከዚህማ ወዲያ ምን ይሆናላ ... ያ ሁሉ ጀግና ፥ ያ ሁሉ ጉበዝ ፥ ያ ሁሉ መዘዞ ፥ ያ ሁሉ ተማች ፥ ያ ሁሉ ወዘላ ጉበዝ ፥ ያ ሁሉ ወጣት ሽልሚ ፥ እግር እግሩን ተሰንክሎ ተሰንክሎ በረዶና ወጀቦ ተጋግዞ ያበላሸው የገብስ ዝርዝር መሰለ ... » [23]

«... የጎጃምን እናት ፥ የጎጃምን አባት የጎጃምን ሙሽራ ፊቱን አስነጨት ፥ ጠጉሩን አስቆረጡት ፥ ማቅ አስለበሱት ። በምባቦ ጦር ስንት ሙሽራ ባሏን አጣች ፥ አስንት እናት አባት ደገፋቸውን ፥ ዉሪአቸውን

[22] አፈ ወርቅ ገ/አየሱስ ፥ 'ዳግማዊ ምኒልክ' ፥ (ሮማ 1901) ፥ ገፅ 29 ።
[23] ከላይ ከተመለከተው ፥ ገፅ 35 ።

አጡት ፥ የስንቱ ጋሻ ተሰበረ ፥ እስንት ጎጃሜ ምሾ አወጣች ፥ እስንቱ ተፋጀ ፤ እስንቱ አለቀሰ ..... » [24]

« ... ሰውን አትናቅ ፤ ሥራውንም አትንቀፍ ... ገበሬውን አትንቀፍ ፤ ከነቀፍኸውም እህሉንና አትክልቱን ከእርሱ አትፈልግ ።

«ነጋዴውን አትንቀፍ ። ከነቀፍኸውም ሐሩን፥ ምንጣፉን ፥ ሌላውንም የንግድ ዕቃ ሁሉ ከእርሱ አትፈልግ ።

« ወታደሩን አትንቀፍ ፤ ከነቀፍኸውም አገርህን የሚያጠፋ ፥ ነፍስህን የሚገድል ጠላትህ ሲመጣ ተዋጋልኝ አትበለው ።

« ካህኑን አትንቀፍ ፤ ከነቀፍኸውም ፥ አስተምረኝ ፥ አጥምቀኝ አቁርበኝ አትበለው ...

« ... ፋቂውን አትንቀፍ ፤ ከነቀፍኸውም በቁርበቱ አትተኛ ።

« ሸክላ ሠሪውን አትንቀፍ ፤ ከነቀፍኸውም የሸክላውን ዕቃ ሁሉ ከርሱ አትፈልግ ...

« ... ጨማኔውን አትንቀፍ ፥ ከነቀፍኸውም ልብስ ሥራልኝ አትበለው ።

[24] ከላይ ከተመለከተው ፤ ገፅ 36 ።

« ሌላውንም ይሆንን የመሰለውን ሠራተኛ ሁሉ አትንቀፍ ..... » [25]

« ... ስንት ሰዎች የነበሩ ይመስልሃል ።

« የድኃ እንባ ሲፈስ የወንዝ ውኃ የሚፈስ የሚመስላቸው ፥ ስንት ሰዎች ነበሩ ።

« ድኃ ሲጮህ ውሻ የሚጮህ የሚመስላቸው ስንት ሰዎች ነበሩ ።

« ድኃ ታስሮ ወይም በሌላ ጭንቅ ነገር ተይዞ ሲሞት ግልገል የሚሞት የሚመስላቸው ስንት ሰዎች ነበሩ ።

« ጉልበት ካለን ብለው በደካች ሞላይ ያሰቡትን ሁሉ የሚሠሩ ስንት ሰዎች ነበሩ ።

« ሰውን ለማጥፋት እጅግ የሚጥሩ ፤ ሰውንም ካላጠፉ እንቅልፍ የማይወስዳቸው ስንት ሰዎች ነበሩ ።

« ነገር ግን ከዚህ ቀደም የነበሩት ሁሉ መሬት ሆነዋል ። ከመሬት የተገኘ ሁሉ መሬት ስለሆነ ወደ መሬትም የማይመለስ ስለ ሌለ ፤ እኛም ነገ እንደነዚያው እንሆናለን ... » [26]

« ... ነገር ግን እኛን ቅር የሚለን ፥ እኛ የምናዝነው ፥ እኛ የምንጨነቀው ፥ ዕድሚያችን የደ

[25] ጎሩይ ወ/ሥላሴ ፥ 'ለልጅ ምክር ለአባት መታሰቢያ ፥' (አ.አ.1963) ፥ ገፅ 99 — 100 ።

[26] ከላይ ከተጠቀሰው ፤ ገፅ 104—105 ።

ፈሰ ፥ ልጣችን የተራሰ ፥ መቃብራችን የተማሰ ሆኖ በሚገኝበት ጊዜ ፥ እኛን እንደ መጦርና ፥ አስታሞ ፥ አጥቦ ፥ አጥኖ ፥ ገንዘ እንደ መቅበር ፥ ወደ ውጭ አገር ልሒድ ማለትህ ብቻ ነው አሉኝ ...» [27]

"... ሌሎች አገሮች ምንም በተግባረ ዕድ ቢያ ምሩና ቢሽቀረቀሩ ፥ የእኔን አገር የመሰለ ሌላ መልካም አገር ፥ የኔን አገር የሚወዳደር ሌላ ደኅና አገር ላይገኝ ምን ያታክተኛል ። ይሁን እንጂ የውጭ አገር ሰዎች ያሉበት አገር ፥ ምንም የተፈጥሮ ውበትና መልካምነት ባይኖረው ፥ በሰዎቹ ትጋት ፥ በሰዎቹ ብርታት ፥ በሰዎቹ መማር ፥ በሰዎቹ መጣጣር ፥ ለሚንጫው መሬት ያለውን የተሟላ የሥልጣኔ ልምላሜ አይቼ ይህ ብቻ በአገሬ በመጉደሉ ጎዘን ተሰማኝ ...» [28]

"... ለመበዝበዛችንና ለመጨቆናችን መንስኤ የሆኑትን የኢኮኖሚ ፥ የፖለቲካና የማህበራዊ ሁኔታዎች በማያወላውል ሁኔታ መለወጣችን ለማንም በገሀድ የሚታይ ሀቅ ነው ።

"... ዛሬ የኢትዮጵያ ሰፊ ሕዝብ የሥራው ውጤት ባለቤት እንደመሆኑ በእሱ ላብ ሲንደ ላቀቁ የኖሩት ከፍሎች ወይም መደቦች ዘመን በእርግጥ አክትሟል ።

[27] ወ/ጊዮርጊስ ወ/ዮሐንስ ፥ 'እግዐዚ' ፥ ገፅ 30 ።
[28] ከላይ ከተመለከተው ፥ ገፅ 43 ።

«ዛሬ የኢትዮጵያ ሰፊ ሕዝብ በሀገሪቱ የፖለቲካ ፥ የኢኮኖሚና የማህበራዊ ህይወት ውስጥ ንቁ ተሳትፎ የሚያደርግ እንደመሆኑ በማናቸውም አቅጣጫ የሚቀየሱት የልማት መመሪያዎችና ፕሮግራሞች ሁሉ የእሱን ፍላጐት ለማርካትና ጉስቁላ ሕይወቱንም ለመለወጥ የሚታቀዱ ናቸው ።

"ዛሬ የኢትዮጵያ ሰፊ ሕዝብ ነፃነቱን ለማስከበር ከምን ጊዜውም ይልቅ ተደራጅቷል ፤ ታጥቋል ፤ ንቃተ ህሊናውም እንዲሁ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየዳበረ መጥቷል ። ስለዚህ ከእንግዲህ የኢትዮጵያ ሰፊ ሕዝብ የተቀዳጃቸውን ድሎች የሚነጥቀው ምንም ዓይነት ኀይል አይኖርም ።

"ከግባችን ለመድረስ ፥ ማለትም ቋሳዊና መንፈሳዊ ሕይወቱ የዳበረ ሶሻሊስት ህብረተሰብ ለመገንባት ወደፊት መጓዝ ያለብን ጐዳና ረዥም ቢሆንም በእስከ ዛሬው ትግላችን የተቀዳጀናቸው ድሎች ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው ናቸው ..." [29]

"አገራችን ተለውጣለች ስንል በእኩል ነት ፥ በፍትህና በዲሞክራሲ ላይ የተመሠረተ ዕድገት ለማስገኘት የሚያስችሉ ቅድሚያ እርምጃዎችን ሁሉ በቆራጥነት ወስደናል ማለታችን ነው ።

[29] ሥርቶአደር ፥ ቅጽ 3 ፥ ቁጥር 105 ፥ መስከረም 2 ቀን 1975 ።

"አገራችን ተለውጣለች ስንል ለተፋጠ ነና ለተመጣጠነ ዕድገት ማነቆ የነበሩትን ሁኔ ታዎች ሁሉ አስወግደናል ማለታችን ነው ።

ስለዚህ ፣ ከእንግዲህ የአገራችን ከኋላቀር ነት መላቀቅና ቁሳዊና መንፈሳዊ ሕይወቱ የተሟላ ሀብረተሰብ መገንባታችን የሚወሰ ነው እያንዳንዳችን በተሠማራንበት የሥራ መስክ ሁሉ ለዚሁ ግብ መሳካት በምናደ ርገው ጥረት ነው ።

"ከእንግዲህ የኑሮአችን መሻሻል የሚወሰ ነው እያንዳንዳችን በተሠማራንበት የሥራ መስክ የምርት ውጤታችንን ለማሳደግ በም ናደርገው ጥረት ነው ።

"ከእንግዲህ ከድህነት ፣ ከበሽታና ከመሀይ ምነት ነፃ የሆነ ፣ የበለጸገና ዲሞክራሲያዊ የሆነ ሀብረተሰብ መገንባታችን የሚወሰነው ራሳች ንንና አካባቢያችንን ለመለወጥ በምናደርገው ጥረት ነው ።

"ለዚህ አዲስ ሕይወት ማንባታ መታገል ፣ ለዚህ የላቀ ዕድገት ደረጃ መሥዋዕት መሆን የእያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ የዜግነት ኃላፊነት ነው ። " [30]

. 'አብያተ ክርስቲያናትንና ፋብሪካዎችን የም

[30] ከላይ ከተጠቀሰው ፣ (አረፍተ ነገሮቹ ሀዳግ እየለቀቁ ቢነሱም በአ ንድ አንቀፅነት መቆማቸውን አስተውል ።)

ንሠራ እኛ ሕዝቦች ነን ። ሠንሠለቶችን አቅላ ልፈን የምንሠራና ብረት አፍስሰን መኪና የምንቀጠቅጥ እኛ ሕዝቦች ነን ! ከዕለተ ልደት እስከ ዕለተ-ሞት ላለው ጊዜ ሰውን ሁሉ የምንመግብና ሕያው እድርገንም የምናቆይ ሕያዋን ጎይሎች እኛ ነን !... ምንግዜም ፣ እና በየትኛውም ቦታ ቢሆን ሥራን ለመሥራት ሲሆን የመጀመሪያዎቹ የምንሆን ፣ ማናቸውንም ዓይነት የድነማ ድጋፍ ለማግኘት ግን የመጨረ ሻዎቹ የምንሆን እኛ ነን ። ለመሆኑ ለእኛ ደንታ ያለው ማነው ? ቅንጣት ታህል በጎ ነገርን ለእኛ ያደረገልንስ ማነው ? የቀረው ቀርቶ ከሰው እንኳን የሚቆጥረን ይጥፍልን ? ... " [31]

. '... አሥር ዓመት ልጅ በነበርኩበት ጊዜ ፀሀይን በብርጭቆ ውስጥ አጥምጄ ለመያዝ እምችል መስሎኝ . . . ብርጭቆየን ያዝኩኝና ተደብቄ የፀሀይ ጨረር ወዳለበት ቦታ ስሮጥ ከግድግዳ ጋር ተጋጭቼ ወደቅሁኝ ። የብርጭቆው ስብርባሪም እጀን ቆረጠኝ ። ከዚህም በስተ ቀር ክፉኛ ተደበደብኩኝ ። ከተደበደብኩኝ በኋላ ወደ አትክልት ቦታ ዘር ብዬ ሄድኩኝ ። እዚያም ሁኜ ውሀ ያዘለ ቦታ ላይ የፀሐይን መልክ ተንፀባርቆ እየሁኝ ... ስረግጠው ውሀው ውስጥ በመንቦራጨቅ ልብሴ በጭቃና በውሀ

[31] ማክሰም ጎርኪይ ፣ 'እናት' ትርጉም ፣ በግዕዛን የግነ (ሞስኮ 1983 እ.ኤ.አ) ፣ ገፅ 128—129 ።

ወሰ ። ወላጆቹ እንዶገና ደበደቡኝ ። ስለዚህም ምላሴን ፀሐይዋ ላይ በስድብ አወጣሁና ...”[32]

(ሽ) በማወዳደር

አስረጅ ፤

‘... ገበሬ አለበት ቦታ ላይ በእግሩ ተደላድሎ የሚቆም ነው ። ምንም እንኳን የቆመባት መሬት የርሱ ባትሆንም እላይዋ ላይ መቆሙ ይሰማዋል ! የመሬት ምንነት ለስሜቱ ይታወቀዋል ። የፋብሪካ ሠራተኛ ግን እንደ ወፍ ነው ። እኔ የበቀልኩበት ነው የሚለው የራሱ መሬት የለውም ። የራሱ ቤት የለውም ። ዛሬ እዚህ ቢገኝ ፣ ነገ ይሽንን የነበረበረትን የሥራ ቦታ ለቅቆ ይሄዳል ! ቤት እንኳን ከአንድ ቦታ ላይ ይዛ አታቆየውም ። አንድ ነገር ተዛብቶ ሲገኝ ያንን የነበረበትን ቦታ ሲለቅቅ እርሷንም ትታት ይሄዳል ! የተሻለ ፍላጋ ከቦታ-ቦታ ይናውዛል ። ገበሬ ግን ከወዲያ ወዲህ ሳይባክን የኑሮ ሁኔታው የተሻሻለ እንዲሆንለት እዚያው ባለበት ረግቶ ይጥራል ...” [33]

(ተ) ምርጫን በማጣበብ—አማራጮችን በማንጓለል

አስረጅ ፤

‘...አናት እንዚህን ከመሳለሉት መዝሙሮች መካከል ባለንዱ መዝሙር ቤትለይ ተመስጣለች ። ይህ መዝሙር በተጠራማሪነትና ሙሉ በሙሉ እርግጠኛ ባለመሆን መንፈስ መውጫ መግቢያው ከማይታወቅ ቦታ የምትገኝ የተጎሳቆለች ነፍስ የምታሰማውን ዓይነት ድምፅ የሚያሰማ ዜማ አልነበረም ። ወይንም ደግሞ በእጦት የተጎሳቆሉ ፣ በፍርሃት አዘቅት የተዋጡ ፣ ማንነታቸውና ሰብዓዊ ክብራቸው የተረገጠባቸው ሰዎች የሚያቀርቡትን እሮሮ የሚያንጸባርቅ አልነበረም ። የጭፍን የጸሰሳ አየርን ለመጨብጥ በሃዘንና በትካዜ ሁኖ እህህ በሚል እንጉርጉሮ እንድ ኃይል እንደሚያሰማው ዜማ ዓይነትም አልነበረም ። እንዱን ከሌላው ሰይ ለይ በበጎውም በክፉውም ጉዳይ ላይ ተወር ውሮ ጉብ ሲልበት የሚሻ የእጉል ደፋርነት ምልክትም አልነበረም ። በቂም በቀል መንፈስ ተነሳስቶ ቀደም ካለ ጊዜ ጀምሮ የነበረውን ለማ ፈራረስ እንጂ ለመገንባት የማይቻለው መሆኑን የሚያሳይ ስሜት ... አይተኛበትም ... መዝሙሩ ... ሰውን በሐሳብ ማዕበል የሚያጥለቀልቅ ፣ አንድ ስሜትን ቀስቃሽ የሆነ አንዳች ኃይል በውስጡ ይዞ ...’ [34]

‘የመታመም ትርጉሙ ብዙ ነው ፤ ባልታ ቁራኛ በደዌ ዳኛ ተይዞ መተኛት በሽታ ነው ። በወርና በጎራዴ ፣ በጥይትና በቦምብ መመታትና መቁሰል በሽታ ነው ። ከዚህም ሌላ ሰው እንዲያው አይሞትምና በትንታና በህቅታ

[32] ከላይ ከተጠቀሰው ፣ ገፅ 288—289 ።
[33] ከላይ ከተጠቀሰው ፤ ገፅ 274—5 ።

[34] ከላይ ከተጠቀሰው ፣ ገጽ 79—80 ።

ንቶ ማን አስቦት ። ቀን ልብስ ነኝ ፣ ማታ ትራስ ነኝ ። የጴቴት ፣ የኖራ ፣ የጭቃና የምናምን መሸከሚያ መደላድል ነኝ ። እጇ የንፍጥና የላብ መጥረጊያ መሀረብ ሆኗል ። መልኬ ኑግ ከሚ መስል ጥቁርነቱ ወደ ቡላንት ተለውጧል ። ከስድስቱ የእጅ ቁልፎቼ ውስጥ በስተግራዬ ያለው እንዱ ብቻ ቀርቷል ። እሱም ያለው በአንድ ዘለላ ክር አማካይነት ብቻ ተንጠል ጥሎ ነው ። ክንዴ ተቀድዶ በጥቁር ክኪ እራፊ ተለጥፏል ። በኪሴ ዳር ዳር አንጀቴ ከመጐልጐሉም በላይ ፣ ቆሎ ለመዝገን አሁንም አሁንም በሚወጡትና በሚገቡት ልኬ ለሽ የኩሊ እጆች ምክንያት ከውስጥ በግራም በቀኝም ተሸንቁሬአለሁ ። የኮሊታዬማ አይ ወሬ ፣ ጭቅቅቱ ተለይፎ በሱጥ የሚዛት ይመስላል ። ኑሮዬ በጣም ያሳዝናል ። የሰውልጅ ተወልዶ አፉን ለመፍታት በማይችልበት በሁለት ዓመታት ጊዜ ውስጥ ከአዲስ ኮትነት አሮጌ ሆንኩ ። እሪ ስንቱን ላውራው ? [36]

(አ. ሰይፉ ፱ውዱ)

(2) «ለቦታው የውበት ፈርጥ ሆናዋለች ። አቋቋሟ ልዩ መልክ አለው ። ሰውነቷም ፍጹም መዝናናት ይታይበታል ። በቀኝ እጅዋ ያልተቀጠፈች ጽጌረዳ ይዛለች ፣ በዛፉም ከለላነት በረቂቅ ውበቷ ታደባለች ። ግራዋን እጅዋን ሀረጉ ሽንጧ ላይ አሳርፈዋለች ፤ በቀኝ እግርዋ መሬ

[36-37] ከላይ ከተጠቀሰው ፣ ገፅ 69 ።

ታሙሙ ተብሎ እገዚአብሄር ይማርህ ሳይባል ድንገታዊ ሞት ስለሚያገኘው ለመጠሪያ ከተ ላከበት በሽታ ሊፈወስ አይችልም ። ነገር ግን ፣ ይህ አይነት አጠራር የተለምዶ ስለሆነ አፅመ ርስት ነውና ፍጠር ሊያስተባቃው አይገባም ። ከፉ በሽታ ግን ከአለበት አለ ፤ ሰራተኛ ለመ ምሰል ከመስሪያ ቤት ገብቶ መውጣት መድ ሃኒት የሌለው በሽታ ነው ። ስራ ሰርተው ስማ ቸውን በአለም እንዳስጠሩትና ሀገራቸውን በከፍተኛ ክብር ላይ እንደ መሰረቱት እንደሰመ ጥሩዎቹና እንደ ታሪክ መልካሞቹ ሰዎች ፣ ስራ እንዳይስራ ስንፍና የልብ ውታትና የራስ ምታት ሆናበት በስራ ምድር ዞላ የሚውልና እንቅልፍ የሚነረዝዘው ፣ በነፍሱም በሰጋውም የማይፈወስ በሽተኛ ነው ... ከፉ በሆነ በወባ በሽታ የተ ነደፈ ፣ በሆዱ ወባ ያረግዝና ዘለአለም ሲንቀ ጠቀጥ ይኖራል ፤ እንዲሁም በስንፍና የተጠ መደ ፣ ስንፍና በሆዱ እንቁላሉን ስለሚጥል በት ... ታሞ አይድንም ..." [35]

(በ) ከአጠቃላይ ወደ ዝርዝር

(1) መቸም ሶስተኛው ጌታዬ የሚያደርጉኝ ድርጊት አይጣል ነው ። ያም መጣ ያም መጣ መዋስ ነው ። ከኩሊ ኩሊ መተላለፍ ሆኖአል ስራዬ ። በቢንዚን መጠረጌ ቀርቶ በውሃ መን ጨፍጨፍ ሆኗል እድሌ ። ያውስ ከየት ተገ

[35] ጳዮቸው ወርቁ ፣ 'የኪነ-ፅሁፍ ስልት መለማመጃ' — ያልታተመ ፣ (አ.አ. ዩኒቨርስቲ 1963. እ.ኤ.አ.) ፣ ገፅ 64 ።

ዙን ጠበቅ አድርጋ ረግማዋለች ፡ ግራ እግሯን አዝናንታዋለች ። ፊቷን በስያፍ መልሳ አንድ ነገር ትመለከታለች ፡ የሚታየውም ለእርሷው ብቻ ነው ። አስተያየትዋ ረቂቅ ጥልቅ ፡ ሩቅና ሰፊ ነው ። ፊለጉን ለማግኘት በጣም ያስቸግራል ። » [37]

(ሸ. ብ.)

(ተ) ከዝርዝር ወደ አጠቃላይ

አስረጅ ፤

(1) "ይጫወቱ እንጂ ጋሼ" ስትለኝ ከሀሳቤ በ ድንጋጤ ተመለስኩኝ ። እሷንም ማሽኮርመም ጀመርኩ ። ስትስቅ የጥርሶቿ አገላለጥ ፡ በግራ በኩል የአይኗ መርዘኛ አስተያየት ፡ ኮምጨጭ ስትል የግንባሯ እኩመታተር ፡ ለጥሪ ስትመ ልስ አይኗን ከብለል አድርጋ በለስላሳ ድምፅ "አቤት" ማለት ፡ በነገር ካልተስማማች የአንገ ቷን ማወዛወዝ፡ሰውነቷን ሲዳስሷት የከንፈሯን መምጠጥና የሰውነቷ መጋል ፡ ስትሄድ የሰው ነቷ መወዛወዝና መረግረግ ልክ የአመለወር ቅን ስለ አስታወሰኝ ልጅቷን ወደድኋት ። » [38]

(ተማሪ)

(2) «ፀዳል ሀብቷ የተፈጥሮ ውበቷ ብቻ ነው ። ጫማ የላትም እግሯ ግን እንሶስላ የሞቀች ይመ ስላል ፤ ተረከዟ ከሎሚ ያምራል ። ፀጉሯ ሽቶና ዘይት ኣያውቅም ፤ በሳሙና ልመታጠብ እንኳ ዕድል አላገኘም ፤ ሆኖም እየተዘናፈለ ወረ ዷል፤ የተከበረውን ትከሻዋን አጥለቅልቆታል። ጫፉም ሀረጉን ሸንጧን አልፎታል ፤ ዘለላ ዊነቱ መላልሶ ያጠፋት ይመስላል ። ዐይኖቿ ኩል አያውቁም ፤ ነገር ግን እንደ ንጋት ከከብ ያበራሉ ። ጥርሶቿም ብርሃን ያስተጋ ባሉ ፤ የሚፋቁትም ዐልፎ ዐልፎ ነው ። ጥፍ ሮችዋ ቀለም አላዩም ፤ ሆኖም ውበታቸው ዕፁብ ድንቅ ነው ። ድህነትና ውበት በአንድ አካል ላይ እንደዚህ ያለ ፍፅም ሀብረት ሲኖ ራቸው በፀዳል ላይ ብቻ ማየቱ ነው . . . » [39]

(ሸ. ብ.)

4.2.6 የርዝማኔ ስልት

የአንቀፅን ርዝማኔ ከዚህ አይነስ ፡ ከዚህ አይብዛ ብሎ መወሰን ያዳግታል ። አንዳንዱ ሀሳብ በጥቂት መስመሮች መቋጫ ያገኛል ። ሌላው አያሌ ማብራሪያና ማስረጃ ያስ ፈልገዋል ። ስለሆነም ለመንደርደሪያ ያህል አንዳንድ ነጥቦችን ማጤን ያስፈልጋል።በጣም ረጃጅም ወይም በጣም አጫጭር በሆኑ አንቀፆች አለ መጠቀሙ ይበጃል ። በጣም ረጃጅም አንቀፆች የሀሳብ አንድነትና ዝምድና ያጣሉ ፤

('ሀረጉን ሸንጧን' የሚለው ሀረግ ምስል የማይከሰት ተምሳሌት 'ውበ ታቸው ዕፁብ ድንቅ ነው' የሚለው ደግሞ የረቂቅ ባህሪያት መጠሪያዎች ስብስብ እንደሆነ አስተውል ፤ ሁለቱም የአንቀፁን ግልፅነት ይጻከሙታል።)

[37], [38], [39] ከላይ ከተጠቀሰው ገፅ 70—71 ።

በተለይ በጅማሪዎች ፅሁፍ ውስጥ — የተንጠለጠሉ ሀሳቦችና ያልተዛዘሉ ሀረጎች የመሳሰሉት ይበዙባቸዋል ። በስሜት ፈንጣቂነት ረገድም ረጃጅም አንቀፆች ታሪክን ይጎትታሉ ፤ ስሜትን ያፍናሉ ፤ የፅሁፍን ይዘት ይደብቃሉ — ለእነዚህ ተግባራት ታሰበው እስካልዋሉ ድረስ ጠቀሜታ የላቸውም ። በጣም አጫጭር በሆኑ አንቀፆችም ረገድ የሚታየው ሁኔታ ከዚህ አይሻልም። በጣም አጫጭር እንቀፆች ውስጥ የድርጊት ፍጥነት ሳይኖር ያለ ይመስላል ። ሀሳብና ድርጊት ይቆራረጣል ። ሊገለፅ የታሰበው ስሜት የሚደብት አይነት ወይም ሌላ ርዝማኔን የሚጠይቅ ሁኔታ ሊሆን ሲገባው የረፍትን ፣ የመዝናናትንና የተግታን መንፈስ ያሳድራል — ለእነዚህ ተግባራት ተብለው እስካልዋሉ ድረስ አጫጭር እንቀፆች ፋይዳ የላቸውም ።

አልፎ አልፎ ፣ በተለይ በጋዜጦችና በዲስኩሮችውስጥ ፣ (ከገፅ 158—159 እና ገፅ 160—162 ተመልከት ።) የእንቀፅ ርዝማኔን ስልት የሚሽሩ የሚመስሉ አቀራረቦች ይታያሉ ፤ በእንዳንድ እንቀፅ ሊሰባሰቡ የሚገባቸው አረፍተ ነገሮች ሀሳግ እየተከፈተላቸው ልየብቻቸው ተበታትነው ። ይሽን አይነቶች የየራሳቸው ምክንያት — (1) ፍሬ ነገሮችን በጥድፊያ ለማሳየት (2) አቢይ ሀሳቦችን አጠናክሮ ለማሰገንዘብ (3) የአቀራረብ ተግታ ለመስጠት — ስለሚኖራቸው ሊያደናግሩን አይገባም ። መሰረታዊ ዘዴዎቹን መጠበቁ ይበጃል ።

ስለዚህ ፣ በተለይ ጀማሪ ፀሀፊዎች ፣ በጣም አጫጭር (ከ4—5 መስመር) በሆኑ ፣ አንዳንድ አረፍተ ነገር በሆኑ አንቀፆች (የጭውውት አንቀፆችን ሳይጨምር) እና በጣም ረጃጅም በሆኑ (ግማሽ ገፅና ከዚያም በላይ) እንቀፆች ባይ ጠቀሙ ይመረጣል ።

ምእራፍ አምስት

የአደራረስ አይነቶች

5.1 መግለጫ

ለኪነ-ፅሁፍም ሆነ ለሳይንስና ፍልስፍና የሚሰራባቸው አበይት የሀሳብና የተግባር ግሰባሰቢያ አይነቶች ፣ በቃልም ሆነ በፅሁፍ ፣ አራት ሲሆኑ ፣ እነሱም ተራኪ ፣ ባእላዊ (መስተዋታዊ) ገላጭ እና አመዛዛኝ ናቸው ፤ የጭውውት ድርሰትን እንደ አምስተኛ ካልወሰድን በስተቀር ። እያንዳንዳቸው የሚያተኩሩበት የተለየ ጠቀሜታ ስላላቸው የሚለያዩበትንና የሚዛመዱበትን በሚገባ ማስተዋል ያስፈልጋል ። በተለይ ሰፊና ረጅም ፅሁፎችን ለመፃፍ ከመጀመራችን በፊት እነዚህን ያደራረስ አይነቶች ባጭሩ ፅሁፎቹ አማካይነት መለማመድ ይኖርብናል ። ልምዱን ማግኘታችንን እርግጠኛ እስክንሆን ድረስ ።

ከዚህ በታች ማብራሪያና ማስረጃ እናቀርባለን ።

5.2 አጫጭር የድርሰት አይነቶች

5.2.1 አጭር ተራኪ ድርሰት

ስሙ እንደሚያመለክተው ፣ ተራኪ ድርሰት ሁናቴንና ድርጊትን (ወይም ሰንሰላታዊ ሁነታዎችን) እንዲህ እንዲህ ሆነ ወይም እንዲህ እንዲህ ተደረገ በማለት ማውጊያ ወይም መተረኪያ ነው ። ታሪኩራሱ አዉሪው ወይም

ተመከረ የደሰበት፣ በልምድ ያገኘው፣ በህሰቡ ያውጠነጠነው ወይም ከሌላ ሰምቶ የሚያስታውሰውን ያህል አሳጥሮ ወይም አስፋፍቶ ለሌሎች የሚደግመው ፣ የሚ ያቀርበው ሊሆን ይችላል ።

እንደ ማንኛዎቹም ሌሎች የህሳብ እና/ወይም ስሜት ማሰባሰቢያ ፅሁፎች ፣ የትረካ ፅሁፍም በትንሹ ጀምሮ ነው እያደገ የሚሄደው ፤ ቃላት ወደ ሀረግነት፣ ሀረጐች ወደ አረፍተ ነገር ፣ አረፍተ ነገር ወደ አንቀፅ ፣ ከዚያም አንቀፆች እየተሰባሰቡ ልዩ ልዩ የድርሰት አይነቶችን በማስገኘት ። እንደ ማንኛዎቹም ሌሎች የህሳብ እና/ወይም ስሜት ማሰባሰቢያ ፅሁፎች ሰንል ደግሞ ፣ በተለይ ስእላዊ (መስተዋታዊ) ገላጭና አመዛዛኝ ፅሁፎችን ማለታችን ነው ።

እነዚህ አራት አበይት የፅሁፍ አቀራረቦች የሚለያዩት በአቀራረብ ብቻ ሳይሆን በግባቸውም ነው ። እያንዳንዳቸው (እንዳንዴ አንዱ የሌላዉን ወይም የሌሎቹን ግብ ደርቦ ቢገኝም) የየራሳቸው የሆነ አላማና ግብ አላቸው ። በዚህ ረገድ የትረካ ፅሁፍን ግብ እንመለከታለን ።

የተራኪ ፅሁፍ አላማ ምንድነው ?

የተራኪ ፅሁፍ አላማ በተከታታይ ድርጊያዎችና ገፅ ባህርያት እግካይነት ለሰዋዊ ልምድ ትርጉም ማስ ገኘት ነው ፤ (እንዲህ እንዲህ ተኖረ) ወይም (እየተኖረ ነው) በሚል አይነት አቀራረብ ፣ በተወሰነ የጊዜ ቅደም ተከ ተል ፣ በተወሰነ የድርጊያ ማቅረቢያ ፍጥነት ። የተራኪ ፅሁፍ አላማ የአንባቢን ወይም የትረካ አዳማጭን ፍላ ጐት በማነሳሳት ፣ አውቆትም ይሁን ሳያውቀው ፣ አስፈ ልጐች ለነበረው ህሳብ እና /ወይም ስሜት ርካታ ማስገ ኘት ነው ፤ እየነካካ ፣ እየኮራኮረ ፣ እያሳሳቀ ፣ እያሳዘነ እና

የመሰከሙትን በሚቶች ከፍቀሰቀለ ። አንባቢዉ ወይም ትረካ አዳማጩ ከራሱ ውስን ልምድ ውጪ የሌሎችን ሰዎች ልምድ ተከፋይ እንዲሆን ፣ ለጊዜውም ቢሆን እራ ሱን እረስቶ የሌሎችን ህይወት እንዲኖር እያደረገ ።

ተራኪ ፅሁፍ ሉቢቸው ቢሰራበትም ፣ በአብዛኛው ስእላዊን (መስተዋታዊ የሆነ አቀራረብን) ጨምሮና ተዛ ምዶ ይገኛል ። አይነቶቹም ሁለት ናቸው ፤ እውናዊ ተራ ኪና ልቦለዳዊ ተራኪ ።

(ሀ) እውናዊ ተራኪ

ተከታታይ ሁናቴንና ድርጊያን ወይም ተከ ታታይ ሁነታዎችን (ድርጊያዎችን) ዋሚዘረ ዝር ፣ በአብዛኛው አደራደሩ የተለመደ የጊዜን ቅደም ተከተል (ተከታታይ ስእትን ፣ ቀንን ፣ ሳምንትን ፣ ወርን ፣ አመትን ወዘተርፈ...) የሚ ከተል የአየየፍ አይነት ነው ። አልፎ አልፎ በጋዜጣዎች የሚወጣው ስለ መኪና አደጋ ፣ ስለ ሀገር ጉብኝት ፣ ስለ በአል ቀን እና እንዲ ሁም ማንኛውም የህዝቦች ታሪክ እና የመሳ ሰለው ሁሉ የዚሁ ዘርፍ ነው ።

የዚህ አይነት ትረካ ስነ ፅሁፍነቱ ባይካድም ፣ አንባቢን እያባበለ ስቦ የሌሎችን ህይወት የማስኖር ሀይሉ ያነሰ ነው ። ተፈላጊነቱም እውቀትን ለማዳበር እንጂ ፣ ለጊዜውም ቢሆን የሌሎችን ልምድ ለማስኖር አይደለም ።

አስረጅ ፤

."ፅሉቱ ሰኞጊዜው ማለዳ ነበር ። ከተለመ ደው ሰላምታ በኋላ ፣ "ደጉ (እኔን መሆኑ ነው) ፣

ሐረር ዶረሰው" በማለት መምህራ ሲናገሩ የሰማችው እማዬ ፥ ምንም አስተያየት ከመስጠት ተቆጠበች ። እኔ ግን ደስ አለኝ ። የአዲስ አበባ ዘማኞች ብዙዎቹ ወሎና ሐረር ይሄዳሉ የሚል ወሬ አስቀድሜም ሰምቼ ስለ ነበር ጉዳዩ እን ግዳ አልሆነብኝም ። እንዲያውም እመኘው የነበረው ተፈፀመ ። አባቴ ወራሪ ጠላትን ሊያጠቃ በተሰማራበት የሐረርጌ ክፍለ ሀገር ምድር ፥ እኔም ሌላውን ጠላት ፥ ማይምነትን ፥ ለመውጋት ልሰማራበት ሆነ ። ያስደሰተኝም ይኸው ነው ።

ባለፉት ብዙ ዘመናት ሊወሩን የመጡ ጠላቶቻችንን በጦር በጉራዴ ያባረሩ የቀደምት አባቶቻችንን ከንድ ሳይቀምስ የኖረ ጠላት ቢኖር ማይምነት ነው ። ማይምነት ለሀገራችን ኋላ ቀርነት አንዱ ምክንያት ነው ። ለዚህም ነው ፥ አብዮታችን በዚህ ጠላታችን ላይ ያተኮረበትና ዘመቻም ያወጀበት ። እኔም በዚህ የሰፊው ህዝብ ጠላት ላይ መዝመቴን ፥ ከአባቴ ታላቅ ዘመቻ ነጥዬ አላየውም ። በዚህም የአባቴን ፈለግ ተከተልኩ ፥ የሕዝብ ወገንነቴንም ለማ ስመስከር ምቹ አጋጣሚ አገኘሁ በማለት ተደሰትኩ ።

እናቴም ከማይምነት የተላቀቀችው በቅርቡ በመሆኑ በማይምነት ያሳለፈችው መራራ ሕይ ወት ትዝታው ከሕሊናዋ ገና አልጠፋም ። ማይም ወገኖቻችንን ላስተምር ነው የምዘ ምተው ፥ ይህም የዜግነት መብትና ግዴታዬ ነው ስላት እራሷን በማነቃነቅ መስማማቷን

ገለፀችልኝ ። ከፊት ለፊት ካለው ሳጥን ላይ ተቀምጣም ፥ 'እየህ ልጂ' አለችኝ ። የናት ምክሯን ልትሰጠኝ ፥ 'እየህ ልጂ ፥ በዚህ ምስት ዓመት ውስጥ በመማሬ ብዙ ነገር ዐውቂያ ለሁ ፤ ስታስተምር ተማሪዎችህን አክብር ፤ እነርሱንም መስለህ ቅረባቸው ፤ መልስ ሲሰ ጡህ ቢሳሳቱ እትቆጣቸው ፤ ያጣመሙትን አቃንተህ በመንገር ፥ (ጥሩ ነው ይበርቱ) ብለህ አበረታታቸው ። እኛን ከሚያስተምሩት መካ ከል ጥሩ የምንላቸው መምህራን እንደነዚህ ዓይነቶችን ነው ። አንተም እንደነርሱ ሁን ልኝ' አለችኝ ። እማዬ እውነትም የተማረችው ፊደል ብቻ አይደለም አልኩኝ ። ምክሯንም ተቀበልኩኝ ። 'እንድ መምህር ሲያስተምር ፥ በተማሪነት ጊዜው ካስተማሩት መምህራን በጥሩነት የሚያደንቀውን መምህር መስሎ ለመ ቅረብ ቢሞክር ይጠቅመዋል' ያለኝን የት ምህርት ሙያተኛ አባባል አስታውሼ እማ ዬን አደነቅኋት ።

በማግሥቱ ለዘጠነኛው ዙር ዘማኞች በተደረገ ልን አሸኛኘት እማዬም እዚያው አስታዲየም ነበረች ። ያለቻትን ገንዘብ በኪሴ ከተተችልኝ ። የናት ሆድ ሆነና ነው እንጂ በሞዚማው ምሽት ጭውውታችን ፥ የምገሄድለት ግበሬ እንዳለፈው ሁሉ ፥ ለኛም ስለሚያደርግልን ከፍተኛ እንክብ ካቤ ሁሉ ፥ ስገልፅላት እምሽቹ ነበር ።

እማዬን ተለየኋት ። የዘማች ሙሉ ልብሴን ለብሼ እጂን በማውለብለብ እርቧንና ጉረቤቶ ቻችንን እንዲሁም ሌላውን ሽኜ ተሰናበትኩ ።

‘በደህና ተመለሱ’ የሚለው ድምፅ ተሰተጋባ ። ጉዞ በአውቶቡስ ቲጅመረ ። የትም ሀርትም ሆነ የእድሜ እኩዮቹ ከጐኔ አሉ ። ያለፈው ከናት ያለመለየት ፍለጐቴ በያዘኩት ከፍተኛ አላማ ተሸፈነ ። እኔም አደጊ የሚ ፈለግብኝን የናት ሀገር ውለታ ለመክፈል መብ ቃቴ እራሴን እንደ ትልቅ ሰው እንድመለ ከት አደረገኝ ።

አይቼው የማላውቀውን የሀገሬን ውበት እየ ቃኘሁና ከጓደኞቼ ጋር እየተጫወትኩ ፣ ርቀቱ ሳይታወቀኝ የወበራ አውራጃ ከተማ ወደ ሆነችው ደደር ደረሰን ። ወደ ተዘጋጀልን የማ ረፊያ ቤትም ሄድን ። ተባቢው መስተንግዶ ተደረገልን ። ወደየአካባቢው ከተሰማራን በኋላ፣ ስለሚያጋጥሙኝ ሁኔታዎች በደብዳቤ ልገልፅ ላችሁ እሞክራለሁ ...» [1]

ዘግች ደኑ ታደሰ

. ‘‘አንድ አሑድ ከኳስ ሜዳ መልስ የተሳፈር ኩባት ታክሲ ፣ ‘ሲጋራ ማጨስ አይፈቀድም’ የሚለውን ማሳሰቢያ ለጥፋለች ። ታክሲዋን የሚያሽከረክረው ሹፌር ከጥቂት ጉዞ በኋላ ሲጋራ ማቀጣጠል ይጀምራል ። ከተሳፈ ርነውም መካከል አመል ያለበት ኑሮ ሲጋራ አውጥቶ ነጂውን እንዲለኩስለት ይጠይቀ ዋል ። ባለታክሲውም ሲጋራውን ሁለት ጊዜ ከሳበ በኋላ ጽሁፉን ተመልክተሃል የሚል ጥያቄ ያቀርባል ። ሁላችንም እርስ በርስ ተያየን፣

[1] ‘መርቶአደር’ ፣ ቅፅ 4 ቁ. 140 ፣ መጋቢት 29/75 ።

ሲጋራ እንዲለኩስለት የፈለገውም ተሳፋሪ ፣ ‘ታዲያ ማሳሰቢያው አንተን አይመለከትም?’ ቢለው ፣ ግዴታው ‘የተሳፋሪዎች ብቻ ነው’ የሚል መልስ ከሹፈሩ ይሰማል ። የአሽከር ካሪው አባባል ሲፈዝ የመሰለው ተሳፋሪም ፣ ‘ለፈገግታ የሰንዘርካትን ቀልድ ተውና ሲጋ ራውን አቀጣጥልልኝ’ ይለዋል ። መሪውን የጨበጠው ሹፈር ግራና ቀኙን ተመልከቶ ፣ ‘የሲጋራ አመል ያለበት እንኳንስ አጠገቡ አጭሰውበት ቀርቶ ውል ሲለው እንዴት እንደሚያቅበዘበዘው አውቀዋለሁ ። ሱሰኞችም አሰ መጫካከናቸውን የሚያውቁት የአዲስ ከተማ ልጆች ፣ ‘የሲጋራ አጫሾችን ፍቷር ይስ ጥህ ይባባሳሉ ፣ ሲተራረቡ’ በማለት ያቀጣጠ ላትን ሲጋራ እንዲለኩሰባት ሰጠው ።

ከተሳፈርነው መካከል ለተደረገው የቃል ልው ውጥ ለጊዜው ጣልቃ ባንገባም ፣ የዚች ፅሁፍ ባለቤት ግን ፣ ነጂውን ‘የለጠፍከው ፅሁፍ ሲጋራ ማጨስ አይፈቅድም ። ማሰገንዘቢያ ውን በቅድሚያ በስራ መተርጉም ያለበት ለጣፊው ነው ። ድርጊትህና ማሳሰቢያው ያል ተገናኙት ለምንድነው ?’ በማለት ጠየኩት ። ሹፈሩ፣ ‘ነገርን ነገር ያነሳዋልና ፣ ይህች ታክሲ የጓደኛዬ እንጂ የእኔ አይደለችም ። የኔዋ ታክሲ ‘‘ሲጋራ ማጨስ አይፈቀድም’’ የሚል ማሳሰ ቢያ የላትም ። ምክንያቱም ማሳሰቢያው ከእኔ የሲጋራ ሱስ ጋር አብሮ እይሄድም’ በማለት ነገሩን ደመደመው ።’ [2] (ሽፈራው ዘውዴ)

[2] ‘መርቶአደር’ ቅጽ 4 ቁ. 137 ፣ መጋቢት 15/75 ።

(ለ) ልቦለዳዊ ተራኪ

በእብሃኛው ታሪኩ የሚካሄድበት የጊዜ ገደብ እንደ ትረካው ማሻቀቢያና መፃፊያ ፣ ማሰባሰቢያና መቋጠሪያ ወይም እንደ ተፈለገው የትረካ ውጤት አይነት (የእያንዳንዱ ሁናቴ ወይም ድርጊያ መንተክተኪያና መስከኛ ቀለበት (ቅጥብ) እንደሚያስፈልገው የጊዜ ሂደት) በቅድሚያ ታስቦበት እየተመቻቸ የሚቀርብ ነው ። ሁነታዎች (ድርጊያዎች) የሚቀነባበሩትም ፣ እንዲሁ ትረካው ሊያስገኘው እንደ ተፈለገው ውጤት አይነት በኪናዊ አቅድና መመሪያ መሰረትነት ነው ።

አሰሪጅ 1

(1) በነጠላ ሁናቴ ወይም ድርጊት ላይ የተመሰረተ

'አንድ ብቡ ፈሪ'

• «አንድ ፈሪ ወታደር ትልቅ ጦርነት ሁኖ ሳለ አብረውት የተሰለፉት ባልንጀሮቹ ደረታቸውን ባረር እየተሰነደቡ አንዱ ባንዱ ላይ እየተደራረቡ ሲወድቁና ሲሞቱ አየና ሆዱ ተቦ በረበት ፣ ጉልበቱም ቁጠማ ሆነበት ። በዚአው ስፍራ ተሬሳ በቀር የሚአውቀው ሰው አል ነበረም ። ጦርነቱ ግን ይልቁንም እሱ ባለ በቱ በኩል እያደረ በጣም እየተፋፋመና እየተጋጋለ መጣ ። በዚህን ጊዜ መክቶም እንዳ ይችል እሩጦም እንዳያመልጥ ባየው ጊዜ ሌላም ነገር የሚአድንኝ የለ ከዚህ በቀር አለና ተሬሳቹ መሳከል ፈነቃቅሎ ገብቶ እንዱን እሬሳ በላዩ ጭኖ ትንፋሹን አሳጥሮ ተቀመጠ ።

የወዲአኛውም የወዲህኛው በሾተል እየተጠ ግዘ በፎቱ እየተንመደመደ እያወከ እየተዋከ እየተተራመሰ በዚአው ከተሸሸገበት ቦታ በደረሰ ጊዜ የፈረሰ እንዳ ታሁን አሁን ያደባየኛል ሲል እግሩን በጣም ለመሸሸግ እጥፍ ሲአደርግ አንድ ፈረሰኛ አየውና ተፈረሱ ላይ አንደሆነ የዚህን ሳይቆስል የሞተ ሰው እግር በቀጭን ጦሩ ጠቀም ጠቀም እያደረገ ይሄስ የሞተም አይመስል አለ ። በዚህ ጊዜ ያ በውሸት የሞተ ፈሪ ፣ አይ ! አይ ! እያለና እግሩን እያፈራገጠ ፣ እሻ ተወኝ ሙቻለሁ ! ብሎ አፉን በሹ ተመተመ ። » *

(2) በተከታታይ ሁናቴ ወይም ድርጊት ላይ የተመሰረተ

(ሀ) ስለ አንድ ጫማ ሰፊ

«አንድ ጫማ ሰፊ ከጫት እስከ ማታ በአጂ ጫማ ሲሰፋ ባፉ ሲዘፍን ይውል ነበረ ። በጉረቤቱም አንድ ባለጠጋ ነበረና አንድ ቀን ወደ አርሱ መጥቶ ወዳጂ ሆይ ፣ እንዲህ ሌት ተቀን ስት ደክም ባመት ምን ያህል ታተርፋለህ አለው ።

ጫማ ሰፊውም እየሳቀ መለሰ ። ጌታ ሆይ እኔ ያመት ትርፍን አላስብም ። ነገር ግን አሳቤ ሁሉ እጂ ወደ አፌ የሚያቀርበው የአለት ምግብ እንዳልቸገር ብቻ ነው አለው ።

ባንድ ቀን ምን ያህል ታተርፋለህ አለው ። ጌታዬ ሆይ አንድ ቀን ብዙ ፣ አንድ ቀን ጥቂት

* አፈወርቅ ገ/ኢየሱስ ፣ « የአግርኛ ቋንቋ ሰዋስው » (በኢጣሊያንኛ የተጻፈ)እ. አ. አ. 1905 ፣ ገጽ 267 ።

አሰራለሁ ። ትርፉ በምን ይታወቃል አለው ። ባለጠጋውም እንግዲህ እኔ ያለችግር አናርሃለሁና ከኔ ዘንድ መቶ ምዘምዝ ወርቅ ውሰድና በጥንቃቄ ጠብቀህ አኑር ። በቸገረህም ጊዜ የሚበቃህን ያህል እንጂ በከንቱ አታባክን ብሎ ሰጠው ።

እርሱም ይህን ያህል ገንዘብ ባይኑ ስንኳ አይቶ አያውቅም ነበረና ደስ እያለው ተቀብሎ ወደ ቤት ሔደ ። ነገር ግን ይጠፋብኛል ብሎ ሲጨነቅ ሌሊቱን ሁሉ ካይኑ እንቅልፍ ጠፋ ። በሌሊትም የሰው ድምጽ በሰማ ጊዜ ገንዘቡን የሚቀማ ወምበዴ የመጣ ይመስለዋል ። ነፋስም ቤቱን ባነቃነቀው ጊዜ ገንዘቡን የሚሰርቅ ሌባ የመጣ እየመሰለው ይጨነቅ ጀመረ ። እንዲህም እየሆነ ብዙ ቀን ተቀመጠ ። ነገር ግን ልቡ የዚህን አሳብ የማይችለው ሆነ ። ከእለታት ባንድ ቀን እንዲህ ሲጨነቅ አደረና በማግሥቱ በማለዳ ተነሥቶ ወደዚያ ባለጠጋ ቤት እየሮጠ ሔዶ ለኔስ የቀድሞ ኑሮዬ እጅግ ይሻለኛል ። አሁንም የሰጠኸኝን መቶ ምዝ ምዝ ወርቅ ተቀበለኝ ። ቀን ሥራ እየዋለሁ ሌሊት እንቅልፍ ቢወስደኝ ለኔ እጅግ መልካም ነው ብሎ በትኖለት ሔደ ። »

(ለ) ጀቡዴ

«በአንዲት ቱንሽ መንደር አንድ በውሀ የሚሰራ ወፍጮ የነበረው ጀቡዴ የተባለ ሰው ነበረ ።

ጎሩይ ወ/ሥላሴ ፣ 'ስኳርና ወተት' የልጆች ግላዴጊያ' አ.አ 1963) ገፅ 115።

በሱ ልክ ሰስታም እስክ ዛሬ አልተፈጠረም ። እገሌ ገንዘብ የተረፈው ጌታ ነው የተባለ እንደሆነ ፣ ውይ እሱን ነው እንዴ ፣ እሱንማ ከብዙ ጊዜ ጀምሮ የማውቀው የልብ ወዳጄ እኮ ነው ይላል ። ነገር ግን የአንድ ድሀ ሰው ስም ሲነሳ ፣ ሰውዬውን የሚያውቀው እንኳ ቢሆን ፣ ከዚያ በፊት ስሙን ያልሰማው መልኩን ያላየው ይመስላል ።

ጀቡዴ የጠገበ ጌታ ለመሆን በልቡ ይመኝ እንጂ ፣ ሀብታም ነበረ ለማለት አይቻልም ። እር ግጥ ነው ፣ የዕለት እንጀራውን የሚያረጋግጥ ሰት የወፍጮው ገቢ ነበረው ፤ ይህም ገቢው በምንም ምክንያት እንዲጐልበት እንዲጎላበት አላደረገም ። ከመጠን በላይ ቆጣቢ ስለነበረ ፣ ከዚሁ መጠነኛ ገቢው ገንዘብ ማስቀመጥ ቻለ ። ወልፎ ወልፎ ሳጥኑን እየከፈተ ያከማቸውን በጥንቃቄ ከቆጠረ በኋላ በሀብቱ መደርጀት እየተደሰተ ፊቱን ፈካ አድርጎ ከንፈሮቹን በምላሱ ይዳስሳል ።

አንድ ቀን ከጐረቤቶቹ አንዱ ብዙ የተቀበረ ገንዘብ እንዳገኘ ሰማ ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ጀቡዴ እየከፋው ሔደ ። ይህን ያህል እየለፋ እሱ ያላገኘውን ሀብት ምንም ያልደከመ ያልለፋ ሰው ሲያገኘው ፤ ጌትነት ተከታትሎ ሲመጣለት ሰምቶ ነገሩ አልገባህ አለው ፤ ብስጭት አደረበት ፤ በወፍጮው ላይ ያውለው የነበረ የሥራ ትጋት እያነሰ ሔደ ፤ ይህም ቸልታው ሲጠራቀም የቆየውን ሀብቱን ይጉዳው ጀመር ።

በዚሁ በተከፋበት ሰዓን አንዲት ሴሲት ከወፍጮ ቤቱ መሠረት አጠገብ ከአንድ ትልቅ ጠፍጣፋ ድንጋይ ሥር እጅግ ብዙ ወርቅና አል ማዝ እንደነበረ በህልሙ አየ ። ይህ አስደሳች ራእይ በልቡ ውስጥ ተስፋ አሳደረበት ። መከ ፋቱ ቀርቶ ወደ ቀድሞው ፈገግታው ተመለሰ ። ሕልሙ ምስት ጊዜ ያህል ተደጋግሞ ከታየው በኋላማ ምንም ጥርጣሬ አላደረበትም ። ይህ ንን አጋጣሚ ዕድል ለማንም ሊገልጽ ስላልፈ ለገ ፥ የገዛ ሚስቱን እንኳን ተደብቆ ፥ አንድ ዶማና አካፋ ይዞ ወርቁንና አልማዙን በሕልሙ ካየበት ቦታ ደርሶ መቆፈር ጀመረ ። ከአንድ ግድ ግዳ ሥር ጀምሮ መሠረቱ ዘንድ ሲደርስ አንድ የማሰሮ ስባሪ ገል አገኘ ። በዚህ መልካም ምል ክት ተበረታትቶ በኃይልና በፍጥነት እየቆፈረ እውነትም በሕልሙ እንዳየው አንድ ጠፍጣፋ ድንጋይ ካለበት ቦታ ደረሰ ። ድንጋዩን ለመፈ ንቀል ቢታገል አልሆንልህ አለው ። የሌላ ሰው ርዳታ ስላስፈለገው ያለውዬታው ሚስቱን ሊጠራ ሔደ ።

ምስጢሩን አውጥቶ በዘረገፈላት ጊዜ ሚስቱ በደስታ ተከለፈለፈች ። በአንገቱ ላይ ተጠም ጥማ ሳመቸውና ወድያው ወደ ቦታው ከነፉ ። ብዙ ከታገሉና ከደከሙ በኋላ ድንጋዩን ፈነቀ ሉት ። ነገር ግን ፥ እንኳንስ ወርቅ ሊገኝ የመተ ዳደርያ ወፍጮአቸውን መሠረት አበላሽተው ከሚያሠጋ አደጋ ላይ ወደቁ ።

(ትርጉም—ሀ/ ግርያም ግርቀሰ)

5.2.2 ስአላዊ (መስተዋታዊ)

የስእላዊ ፅሁፍ አላማ ፥ በስሜት ህዋሶቻችን ተደግሞነት ያላቸውን ፥ በማንኛውም ኪነ-ፅሁፍ ውስጥ ፥ በሙሉ በተዘረጉ ስሜት ጠቋሚ አውታሮች ውስጥ የሚንቀሳቀሱ ምስሎችን እና ለማንኛውም ፅሁፍ ደጀን የሚሆኑ ትር ኢቶችን እያቀናበሩ ማቅረብ ነው ።

በደጀንነት የሚፈለጉ ትርኢቶች ፥ ታሪኩ የሚ ሆንበትን ክፍለ አለም ፥ የአውራጃውን ወይም የወረዳውን ፥ በይበልጥም ፥ የኩባንያውንና የቀበ ሌውን ገለፃ (በተለይ ልዩ በሚያደርገው ላይ በማተኮር) ፥ ባለታሪኮቹን ፥ ለመኖር የሚያከና ውኑትን ስራ ፥ የእለት በእለት እኗኗራቸውን ፥ ባለታሪኮቹ የሚገኙበትን ታሪካዊ ዘመን እና የመሳሰሉትን ሁሉ ያጠቃልላሉ ።

በስሜት ህዋሶቻችን ተደግሞነት ያላቸው ደ ግሞ ፥ ለአይን ፥ ለጆሮ ፥ ለአፍንጫና ለሌሎችም አውታሮች ፈጣን ምስል የሚከቱ ናቸው ። ቃላቱ ብቸኛና ተጨባጭ የተናጠል ስእል የሚኖራቸው (የቀለም ፥ የድምፅና የንቅናቄ ቃላት) ፥ ዝርዝር መግለጫዎቹም ከአንድ ከተወሰነ ግምባር ፥ አንድ የተወሰነ ግብን እን ዲመቱ ሆነው በጥንቃቄ ስለሚመረጡ ስሜ ትን የመቀስቀስ ሀይል አላቸው ።

ስእላዊ ፅሁፍ ቴክኒካዊና ኪነ-ሕሡቶዊ የሆኑ መልኮች አሉት ። በቴክኒካዊ መልኩ የነገሮችን ፡ ሁኔታዎችንና ድርጊያዎችን መረጃና ጭብጥ ለአእምሯችን እንደሚያመቹ አድርጎ ያቀር ባል (ለምሳሌ በደጅንነት የሚፈለጉ ቅርኢቶ ችን)፡በኪነ-ፅሁፋዊ መልኩ ደግሞ ስሜት ከሳች ምስሎችን ያቀርባል (ለምሳሌ የስሜት ጠቋሚ አውታሮችን የሚቀሰቅሱትን) ።

(ሀ) ቴክኒካዊ የሆነ ስእላዊ ፅሁፍ - ማስረጃና ማብራሪያ

'ሀብረተሰብአዊት ኢትዮጵያ በምሥራቅ አፍሪቃ የምትገኝ ሀገር ነች ። በሰሜንና በምዕራብ በኩል ከሱዳን ፡ በደቡብ ከኬንያ ፡ በምሥራቅ ከሱማሊያ ትዋሰናለች ። በሰ ሜን ምሥራቅ ቀይ ባህርን የሚያዋስን አንድ ሺህ አምስት ኪሎ ሜትር ጠረፍ አላት ። ጠቅላላ ስፋቷ 1,221,900 ካሬ ኪሎ ሜትር ሲሆን ፡ ትክክለኛው የሕዝብ ቆጠራ ባይ ደረግም ፡30 ሚሊዮን ሕዝብ እንደሚኖርበት ይገመታል..

በአብዛኛው አፍሪቃ ውስጥ እንዳለው ሁሉ ኢትዮጵያ ከርሰ መሬት ውስጥ ያለው የመሠረት ድንጋይ ከ570 እስከ 4600 ሚሊዮን ዓመት ዕድሜ ያለው ነው ። ላይላ ዩም በእሳተ-ገሞራ ፍሳሽ በተደጋጋሚ ከመጥለቅለቁ የተ ነሳ ፡ በአንዳንድ ቦታ አያሌ ሺህ ጫማዎች ውፍረት ያለው ቢሆንም ፡ በአብዛኛው በመጠነኛ የኖራ ድንጋይና አሸዋ ድንጋይ የተሸፈነ ነው ። አሁንም ቢሆን የእሳተ-ገሞራው ተግባር መኖር በጥቂት ሕያው እሳተ-ገሞራዎችና በአያሌ ፍል ውሃዎች አማካይነት ይታያል ።

የአገሪቷን የመሬት ቅጥ ከሚለየው አንዱና ከፍተኛዉ፡ የምሥራቅ አፍሪቃ ሰምጦ ሸለቆ ሲሆን ፡ ይህም የመሬት

ግምሱት ከሰሜን ወደ ደቡብ በመዘርጋት ማእከላዊውን የኢትዮጵያን አዳጋ መሬት በምዕራብና በምሥራቅ በመ ክፈል ያቋርጣል ። በአየር ጠባይ ሁኔታዎች ፡ በአዝርእት ፡ በሰዎች መኖሪያና በውሃ ፍሳሽ ላይ ተጽእኖ የሚኖራቸው ዋናዎቹ ሦስት የሀገሪቱ የመሬት ቅጥ መልኮችም እንደኛ ፡ የምዕራብ ደጋ መሬቶች ፡ ሁለተኛ የምሥራቅ ደጋ መሬ ቶችና ሦስተኛ ስምጥ ሸለቆውና የምዕራብ ቆላ መሬቶች ናቸው. . .'

(አዲሱ የእንግሊዝኛ አውዱ ጥበብ ገፅ — 998 ።)

ይህ ቴክኒካዊ የሆነ መስተዋታዊ ፅሁፍ ነው ፤ በጥ ቂቱም ቢሆን ፡ ስለ ኢትዮጵያ ጅኦግራፊ የቀረበ ። አሳማ ሙም አገሪቱ ያለችበትን ቦታ ፡ መሰረታዊ ተፈጥሮዋን ፡ በሰውና አዝርእት ላይ ተፅእኖ ያላቸውን የመሬት ቅጦች በመጠቆም ስርእት ያለው አጠቃላይ መረጃና መግለጫ ለማ ቅረብ ነው ። ከጅኦግራፊ ምሁር የቀረበ ነው እንበል ። በዚሁ አይነት ፡ በዚሁ ርእስ የተለያዩ ባለሙያዎች ከየልም ዳቸው አኳያ አያሌ መስተዋታዊ የሆነ ቴክኒካዊ ፅሁፍ ሊያቀርቡበት ይችላሉ — ማለትም ገበሬዉ ለስብል ዝመ ችነት አንባር ፤ ባለፋብሪካው ጥሬ እቃ ከማግኘትና ከመ ገናኛ መስመሮች አንፃር ፤ የጦር መሪዉ ለውጊያ ስትራቴጂ ከሚኖረው ጠቀሜታና ወይም እነዚህን ከመሳሰሉ ሌሎች አንፃሮች በመመልከት ። ደራሲዉና ሰአሊዉም እንዲሁ ። ቴክኒካዊ ገለፃዎች የነገሮችን ፡ የሁኔታዎችንና የድርጊያ ዎችን ምንነት ፡ ባህርያትና የአሰራር ሂደት በማስተዋወ ቅና በመግለፅ ያቀርባሉ ፤ መረጃዎቻቸውንና ጭብጣቸ ውን በስእላዊነት በመከሰት ለአእምሯችን እንዲገባ እያ ደረጉ ።

. « . . . ያቀባበሉ ነገር በቃል ተናግር የሚወርሱትና ጨርሶ በቃል የሚአስረዱት ነገር አይደለም ። ግሩም አጼብ ደንቅ ነበረ ። እስክ ረፋድ መንገድ ከሁሉት እልፍ የበለጠ ጦር ተሰልፎ በጣልቂአ በጣልቂአው ባለ ሙዚካ ተሳክቶ ቁሞ I ሙለሽቱ ፣ ነጋሪቱ ፣ እምቢልታው ሁሉ እየተነባ በረ እየተመታ በመካከሉ ደጃች መኩንን እስከ ሰዋቸው በባለ ብር ጉበጉብ ሰረገላ ተቀምጠው I በፊት በኋላ በቀኝ በግራ ባለወርቅ ባለወርቅ ኩፍታ በባለ ብር ጥሩር ሽልሜ ሰቀላ ሰቀላ በሚአካክል ፈረስ ተቀምጦ ተቀምጦ ፣ ደንገላሳ እየጋለበ ከንጉሡ አዳራሽ ደረሰ ። ያ ሁሉ የን ጉሥ ሽልሜ ከናት ማኅፀን እንደ ሰው የወጣ አይመስልም ነበረ ። ብቻ በተለየ ሁለት ሁለቱን መዘዘ አንድነት እየ ጨፈለቁ ያበጁት ይመስልነበረ ። በግራ ከንዱ ጎሽ ፣ በቀኝ ከንዱ ዝሆን ለግቶ አላግቶ የሚጥል ይመሳሰል ነበረ ። ይሄው ሽልሜ የንጉሡ ዘበኛ ከንጉሡ ዙሪያ የማይለይ ምርጥ ሎሌ ነው ። ይሄው ምርጥ ዘበኛ ደረቱ በከንድ ቁመቱ በገመድ የሚሰፈር የመሳሰለ ሽልሜ ነበረ ። ክን ጉሥ አዳራሽ ሲደረስ ከደጃፉ ላይ ግራና ቀኝ የየጁን በር በሬ የመሰለ ጅሀ ጁሁን ለብሶ ፣ ቅጹና ቅጡ ባበሻ ያል ታወቀ ኩፍታውን አድርጎ ፣ የብር የብር ጕመዱን ይዞ ፣ አጋፋሪ ቁሞ ነበር . . . .

ካዳራሹ ጥልቅ ሲገባ ከበረዶ የነጣ የዕብነ በረድ ደረጃ ወሰል ብሎ ይታይ ነበር ። በዚያ መሳላ ሰፊ ደረጃ ላይ በመካከሉ ተመልካም ከፋይ የለሰለሰ መላንሳ ተን ጥፎበት ነበረ ። ከደረጃው መካከል ብቅ ሲባል የሰማይ ስባሪ የመሰለ መስተዋት ዙሪአ ዙሪአውን እንቁጣጣሽ በመሰለ ወርቅ ተጣፍጦ ላይን ያስክር እራስ ያዞር ነበረ ። የቀረውን ፣ ታግራችን ታይቶ የማይታወቀውን ሕብር የሌለውን ሁሉ ፣ ላይን እንደላት የሚፋጀውን ፣ እንደ

ሙራ የሚዋጋውን ደፍሮ ለማየት የሚቸግሬውን በየገጹ ፣ በየሰንቃው ፣ በየመስኩቱ ፣ በየወለሉ ፣ በየምኑም ሁሉ ያለውን ጌጥ ነገር ላየም ይግረመው ፣ ላላየም ይቅጨው ፣ ለሰማም ይጭነቀው እንጂ በስሙ ለማስረዳት ላገራችን አይታወቅም . . . » [1]

ይኸኛው ደግሞ ጋዜጣዊ የሆነ ቴክኒካዊ መስተዋታዊ ዕሁፍ ነው ። አላማው (ከንነው አገላለፅ በመለስ) በጊዜው የነበረውን ተጨባጭ ትእይንት እንደ ነበረ አድርጉ ለማቅረብ ነው እንጂ ትእይንቱ የከሰተውን ስሜት ለመፍጠር አይደለም ። ከዚህም የተነሳ ከጅአግራፊያዊው ገለፃ እምብዛም አይለይም ።

(ለ) ኪናዊ የሆነ ስአላዊ ዕሁፍ — ግብራሪያና ግስረጃ

ሌላው ደግሞ ኪነ-ዕሁፋዊ የሆነ ስአላዊ ድርሰት ነው I ነገሮች ፣ ኩነታዎችና ድርጊያዎች ለስሜት ህዋሶቻችን እንዲያርሱና ስሜት እንዲቀሰቅሱ ተደርገው የሚ ቀርቡበት ። አላማው ዝርዝር ባህሪዎችን ፣ መረጃዎችንና ጭብጦችን በእነሱነታቸው ለማቅረብ ሳይሆን ነገሮቹ ፣ ሁነታዎቹና ድርጊያዎቹ በተከሰቱበት ወቅት ተራኪው ያደረበትን ስሜት አንባቢውም እንዲያድርበት ለማድረግ ነው ። ስለዚህ የተራኪው ጥረት ፣

- ስለ ነገሩ ፣ ሁነታውና ድርጊያው ለመንገር ሳይሆን ፣ እንዳለ አቅርቦ ለማሳየት ነው I አንባቢው በሚያነብበት ወቅት የሚታዩት አይነት ስሜት ለመፍጠር I

[1] አረ ወርቅ ገብረሕይ ፣ 'ላግግሚ ምኒልክ' (ሮማ 1906) ፣ ገፅ 67—68 ።

ስለ አንድ ሰው በምንናገርበት ጊዜ ፣ 'እይኗ ቀድሞ ያስርሃል' ፣ 'አፍንጫው ይጋረጥብሃል' ፣ 'ቀትረ ቀላል ነው' ፣ 'ሲያውት ያስደነግጣል' እንላለን ። ሰውዬውን ወይም ሴትዮዋን በምናይበት ጊዜ የሚሰማንን አጠቃላይ መግለጫ መስጠታችን ነው ። 'እይኗ ቀድሞ ያስርሃል' ስንል ፣ ከሌትዬዋ እይኖች የሚመነጨው ውበትም ይሁን ሌላ ሀይል ይግርህሃል ፣ ሌላውን የአካሏን ክፍል የማየት እድል አይሰጥህም ማለታችን ይሆናል ። እይኗ ተለይታ የምትታወቅበት መሆኑ ነው ። 'አፍንጫው ይጋረጥብሃል' ስንልም እንዲሁ አፍንጫው የበላይነትን ፣ የትልቅ ነትን ስሜት ያሳድርብሃል ማለታችን ሊሆን ይችላል፤ከሰውዬው የአካል ክፍል ሁሉ ጎልቶ በመታየቱ ። በሌላ አነጋገር ፣ 'እይንም' ሆነ 'አፍንጫ' እንደ ዋነኛ መለያ በሚጠቀሙበት ወቅት ፣ እነዚህ ክፍሎች ሌላውን የአካል ክፍል ሁሉ በመጋረድ ሰውዬውን ወይም ሴትዬዋን የሚወክል የስሜት ከሳችነት ባህሪ ይኖራቸዋል ማለት ነው ። 'ቀትረ ቀላል ነው' ወይም 'ሲያውት ያስደነግጣል' ሲባል ግን በእርግጥ ምኑ እንደሚቀልል ወይም እንደሚያስደነግጥ ተለይቶ አይታወቅም ። ስለዚህ ገለፃው ያንን አልያዘና አልጨበጥ ያለ የከባድነትና የአስደንጋጭነት ስሜት መከሰት ይኖርበታል ማለት ነው ። በሌላ በኩል ደግሞ እንዲከሰት የሚፈለገው ስእል በሰውዬው ላይ ሳይሆን ከሰውዬው ውጭ ለምሳሌ ተፅእኖ ያሳደረበት ብቸኛና ፍቅር የሌለበት ህይወቱ ሊሆን ይችላል ። (ገፅ 65—366 (ተ1) ተመልከት ።) እንዲያም ቢሆን ታዲያ ፣ የሚመረጡት ዝርዝሮች ከላይ በተመለከቱት አይነት ብቸኝነቱንና ፍቅር የሌለውን ህይወቱን የሚከስቱ መሆን ይኖርባቸዋል ፤ አንባቢውን እነዚህ ስሜቶች እንዲሰሙት የሚያደርጉ ።

አንባቢውን ፣ ምን ስሜት ወይም አዝማሚያ ሊኖረው እንደሚገባ ለማስገንዘብ ሳይሆን ፣ በተሳታፊነት አሰልፎ ፣ እነዚያን ስሜቶችና አዝማሚያዎች ራሱ እንዲያርስባቸው ለማድረግ ነው ።

እነዚህን አይነተኛ መለዮዎች እውን ለማድረግ የሚሰፈልባቸው ዘዴዎች በቴክኒካዊ መስተዋታዊ ድርሰት ከተመለከቱት ይለያሉ ። እርግጥ አሁንም ቢሆን ዝርዝር ጭብጦች አሉ ። ዝርዝር ጭብጦቹ ግን የሚመረጡት በመረጃ ይዘታቸው ብቻ ሳይሆን በይበልጥ የተፈለገውን ስሜት ለመከሰት በሚኖራቸው ሃይል መሰረትነት ነው ። ስለዚህም ቅድመ ዝግጅቶች ይጠይቃሉ ።

(1) በመጀመሪያ ፣ በሚመረጡት ጭብጦች አማካይነት እንዲቀሰቀስ የታሰበው አቢይ ስሜት ተለይቶ መታወቅ አለበት ።

(2) ነገሩ ፣ ሁኔታው ወይም ጉዳዩ ባንባቢው ላይ እንዲያሳድር የተፈለገው ስሜት ሲታወቅ ፣ መረጃ ዝርዝሮቹ ፣ የተባለውን ስሜት ለመፈጠር ጠቅ ባላቸው ባህሪ መሰረት መመረጥ አለባቸው ።

(3) መረጃ ዝርዝሮቹን ግልፅና ቅርብ አድርገው ለማቅረብ የሚያመቹ ቃላትን ማዘጋጀት ያሻል፤ (ለምሳሌ ቅፅሎችን በመጠኑ አድርጎ ፣ ምስል የሚከስቱ ስሞችን ፣ ግሶችንና ተውሳክ ግሶችን እየመረጡ በመጠቀም ።)

(4) ፅሁፉ የሚቀርብበትን አኳያና አቅጣጫ መወሰን ያስፈልጋል ። (ገፅ 296—300 እና 147—150 ተመልከት ።)

አጠቃላይ የሆኑ አባባሎች — ለውየው ብሮነት አጥቅ ተታል፣ ቢሀይወቱ አፍቅርም ሆነ ተፈቅሮ አያውቅም — በኪነ-ፅሁፍ ምስል መከሰቻ ፅሁፍ ውስጥ ቦታ የላቸ ውም ። ስለዚህ እንዲቀስቅስ የሚፈለገው አቢይ ስሜት ስንል ፣ በአንድ ነገር ፣ ሁነታ ወይም ድርጊያ ፅሁፍ ውስጥ እንዲኖር የተፈለገው አይነተኛ ግንዛቤ ነው ። 'ለውዱው ብሮነት አጥቅቶታል' ወዘተ . . . በሚለው ጠቅ ላላ አባባል የሚገለፀው አይነት ሳይሆን ፣ በብሮነት መጠ ቃቱ የተገለፀበት ዝርዝር ፅሁፍ የሚኖረው ባህሪ ። ቢሌላ አንጋገር ፣ በዝርዝሩ መስተዋታዊ ፅሁፍ ውስጥ የተሳለው ምስል የሚከሰተው አይነተኛ ስሜት ነው ። የሚከተለውን ማስረጃ እንመልከት ፤

አስረጅ ፤

. "፡ . . አዳራሹ በግማሽ በያይነቱ ምንጣፍ ተነጥፎበት ከወደ ግርጌው ግን ሣርና ኬሻ ተጥሎበት ነበር ። አልፎ አልፎ መሶበች በቀይ ተሸፍነው ጉች ጉች ብለዋል ። ከታች ግን የመቃ ገበታ በተርታ ተደርድሮ ነጭ ጨርቅ ተሸፍኖ ይጠብቃል ። ከላይ ከምድር ከፍ ብሎ የተደለደለ ቦታ በረጅም መጋረጃ ተጋርዷል ። ባዳራሹ ግድግዳ አልፈው አልፈው ወጣት አሽከሮች ቆመዋል ። ድስትና እንጀራ የያዙ ገረዶችም በታላቅ ጥድፊያ ይተላለፋሉ ። አጋፋሪው አርአያን እየጠራ ወደ መጋረጃው አድርሶት አንድ ጊዜ ይቆዩኝ ብሎት እመ ጋረጃው ውስጥ ገባ ። ወዲያውም የሽማግሌውን ጮርናና ድምፅ ሰማ ። 'የታል እኮ አስገባው' እያሉ ሲናገሩ ሰው ዱው ብቅ ብሎ አርአያን ፣ 'ጌታዱ ይምጡ' ብሎ መጋረ ጃውን ገለጥ አደረገለት ። እሱም ሲገባ በመጋረጃው ውስጥ ብዙ መኳንንትና ሴት ወይዘሮዎች ባሬት ባምስት ሆነው መሶብ ከበው ሲበሉ አየ ። ባለቤቱም በሚያምር ሲጋጃ ምንጣፍ ላይ በትልቅ ፍራሽ ተቀምጠው በዙሪያው

ቀያይ መከዳዎች ተደግፈው ይበሉ ነበር ። ከጉናቸው እንድ ወፍራም ቀይ ሴት ወይዘሮ ቀጭ ብለዋል ። በግር ጊያቸው ከመሶቡ ፊት ለፊት እንዲት ገረድ እጀጀን ወደ ፊት በመስቀልኛ አጣምራ ቆማለች ። ከእግሯ ሥር ዐሥር የሚሆኑ ድስትና ሳሕኖች ተደርድረዋል ። እንዳንድ ጊዜ ጉንበስ እያለች ወጥ እየጨለፈች ከመሶቡ ላይ በጌቶቿ ፊት ታወጣለች ። እንጀራውንም እፊቷ ካለው መሶብ እያነሣችና እየመረጠች እፊት እፊታቸው ታደርግላቸ ዋለች ። አንዳንድ ጊዜም እመቤቷ በቃል ሳይሆን በጥቅሻ እያዘዟት ወጥ ጨልፋ በጐድንዳ ሳሕን ይዛ እዚያው አጠ ገባቸው አሉት መሶቦች ላይ እየተዘዋወረች ወጥ ታወጣ ለች። አንድ ጠጉሩን ዙሪያውን ጋሜ የተላጨ ያሥራ ዓመት ልጅ ረዥም ነጭ ጭራ ይዞ ከባለቤቱ ጉን ራቅ ብሎ ቆሞ ዝንብ ይከላከላል ። ደግሞ ሁለትና ሦስት ወጣት ልጆች ማደግዳውን ተደግፈው እንዳደገደጉ ቆመው ያስተ ውላሉ ። ሲበሉ ከሚሰማው የማላመጥ ድምፅና ከጭራው ሽውሽውታ እንዲሁም ጉርናና ከሆነው ከባለቤቱ ንግግር በቀር ሌላ ድምፅ አይሰማም ነበር . . . " [5]

በዚህ አንቀፅ ውስጥ የተደሩ ምስሎች

(1) ቀለም*

— በቀይ የተሸፈኑ መሶቦች
— ቀያይ መከዳዎች
— ቀይ ሴት
— በነጭ የተሸፈነ ገበታ
— ረዥም ነጭ ጭራ

[5] ግርማቸው ተክለ ሐዋርያት ፣ 'አርአያ' (አ.አ. 1963) ፣ ገፅ 113-4 ።

* የሚዋሙ ፣ የሚዋጹና የሚቃረኑ ቀለሞችን ጠንቶቶ ማወቅ ያስፈ ልጋል ፤ አለዚያ ያልታሰበ ውጤት ይሰጣል ።

— ድበትና እንጀራ
— በያይነቱ ምንጣፍ (?)
— በሚያምር ስጋጃ (?)

(2) ድምፅ

— የአጋፋሪው ድምፅ (?)
— የሽማግሌው ጎርናና ድምፅ
— የማላመጥ ድምፅ
— የጭራው ሽውሽውታ

(3) እንቅስቃሴ

— በታላቅ ጥድፊያ የሚተላለፉ ገረዶች
— የአጋፋሪውና የአርአያ የቀስታ እንቅስቃሴ
— እየተዘዋወረች ወጥ የምታወጣ ገረድ

(4) ከንውን

— መኳንንትና ሴት ወይዘሮዎች (ዝም ብለው አልተቀመጡም) ይበላሉ ።
— ባለቤትየው ይባላሉ ።
— ገረዲቱ ጎንበስ እያለች ወጥ ትጨልፋለች ፣ እንጀራም እያነሳች እሬት አፈታቸው ታደር ጋለች ፣
— ባለጋሜው ዝንብ ይከላከላል ።

በዚህ አይነት ፣ አዳራሹ ፣ በአረንጓዴና ብጫ መደብ ላይ ነጫጭ መስመሮችና አልፎ አልፎ ጥቁርና ቀይ ነጠብጣቦች ጣልጣል ባሉት መድረክ ላይ (በተለይ በአዳራሹ ግድግዳ አልፈው አልፈው ከቆሙት ወጣት አሽከሮችና አደግድገው

ከቆሙት ሁለትና ሶስት ወጣት ልጆች እንዲር ሲታይ) ዝቅተኛ እንቅስቃሴ ፣ ዝቅተኛ ክንውን የሚከሄድበት ፣ (በቃል ሳይሆን በጥቅሻ ትእዛዝ ከሚሰጡት ሴትዮ እንዲር ሲታይ) ከሽማግሌው ጎርናና ድምፅ ፣ ሲበሉ ከሚሰማው የማላመጥ ድምፅና ከጭራው ሽውሽውታ በስተቀር ድምፅ (በተለይ ሙዚቃ ባይኖርም ሳቅና ጨዋታ እንኳ) የሌለበት ዝግ ፣ ከባድና ሰምቼን ሁሉ የሚደብት አየር የሰፈነበት ነው ።

ፅሁፉ የሽታም ሆነ የጣእም ምስል የሚከስቱ ክንውኖችን አያሳይም ። ደራሲው አውቀውም ይሁን ሳያውቁ የተዋቸው አላማቸውን አላሰናከሉባቸውም — በተለይ ስልጣን የሰፈነበት ፣ ህይወት የታፈነችበትና የሚደብት ሁናቴ ለመፍጠር ከሆነ ።

በአንቀፁ ውስጥ የሚገኙት ፣

— 'በያይነቱ ምንጣፍ'
— 'የሚያምር ስጋጃ'
— 'የአጋፋሪው ድምፅ' አይነቶቹ ምንም አይነት ተጨማሪ ምስል ስለማይከስቱ ቢኖሩም ባይኖሩም ልዩነት አያመጡም ።

በዚህ አይነት የቀረቡትን ሌሎች ፅሁፎችም ፣ ከስ እላዊ ፅሁፍ መለኪያዎችና ፅሁፉ እንዲያስገኝ ከተፈለገው ግብ አንፃር በመመልከት ፣ ደካማነታቸውንና ጠን ካራነታቸውን ለመገምገም ይቻላል ።

«. . . ማየቴ ማየት እንዲሆንልህ እንዴት ብዬ ልንገርህ ። እንዴትስ አድርጌ ላስረዳህ ። የነፋሱ አነፋፈስና የባሕሩ አንቀላቀስ ይስታዎች በሰውነትህ እንዲንቀሳቀሱ

ያደርጋቸዋል ። የማዕበሉ አዘላለል ረድፍ ረድፍ እያበጀ ሲገነፍልና ፈረሰኛውን ፈረሰኛ እየተከታተለው ባሕሩን እየለቀቀ ፣ በተፈጥሮ ሳይሆን በገዛ ኃይሉ ባበቀለው ክንፍ አግድም ፣ ሲንቻረር ፣ « የእግዚአብሔር መንፈስ በውሃዎች ላይ ይሰፍ ነበር» የተባለው ቃለ አሪት ሲተረጐም ታየዋለህ። ማዕበሉ እንደ ሰገና አንገቱን አሰግጐ በኋላ እግሩ ቀጥ ብሎ ቁሞ እንደገና በፊት እግሩ ደፋ ሲል በስግደት ላይ የሚገኝ ባሕታዊን ይመስላል ። ይህንም ይተወውና ሲያጋፍትና በዳልጋው ልዩ ልዩ ጅምናስቲክ ሲሠራ ፣ በተፈጥሮው ፈጣሪውን የሚያስመሰግን ተግባር ይፈጸምበታል . . .

. . . . ሴላ ፊትን ዘወር የማያሰኝና አሳብን የሚ ማርክ ነገር አይገኝም ። ከታች የዐይን ማረፊያ ዛፍ ከላይ የሕዋ መሸፈኛ አዕዋፍ ለበስማም ወልዱው አይታይም ። ውቅያኖሱ ለጥ ፣ ሰማዩ ቅልጥጥ ብሎ ሲታይ ዐይንን ምዕራፍ ያሳጣዋል ። ከቶውንም ሰማዩን ወደ ምድር ምን አወረደው ፣ ምድሩንስ ወደ ሰማይ ምን አወጣው ያሰኝ ሃል ። ፀሐዩና የባሕሩ ጽርየት ሲፈካከር ዐይነ ወርቅ የሆኑ ብልጭልጭታዎችና የዕንቁ ጠቃጠቆ የመሰሰሉ ወራውርቶች እንደ ቢራቢሮ ሲፈናጠዙና እንደ ጅራታም ኮከብ ሲወረወሩ የዐይኖችህ ነጸብራቆች አብረው ይወነጨፋሉ . . . » [6]

5.2.3 ገላጭ ድርሰት

ገላጭ ድርሰት ፣ በአንድ ነገር ፣ ወይም ሀሳብ ወይም ጉዳይ ላይ የሚነገር ወይም የሚፃፍ ትችት ነው ። በአብዛኛው የሚሰራበት የድርሰት አይነት ስለሆነ ፣ ብዙ ጉዳዮችን ለማብራራትና ግልፅ ለማድረግ

[6] ወ/ጊዮርጊስ ፣ ወ/ዮሐንስ ፣ 'አጣዕዚ' (አ.አ. 1961) ፣ ገፅ 7—8 ።

ይውላል — አንድ አውናዊም ሆነ ልቦለዳዊ ድርጊያ እንዲከሰት የሚገፋፋትን ቅድመ ሁኔታዎችና ድርጊቶች ለማዘጋጀት ፣ አንድን ታሪካዊ ሁኔታ ለመተርጎም ፣ የአካልን አወቃቀር (ቅጥን ብርን) ፣ የመኪናን አሰራር ፣ የቃልን ትርጓሜ እና የመሳሰሉትን ሁሉ አቀናጅቶ ለማቅረብ ። ባጠቃላይ ፣ ገላጭ ድርሰት ስለ ነገሮች ፣ ሁነታዎችና ድርጊያዎች የተለያዩ ጥያቄዎችን ለመመለስ ይሞክራል ፤ ምን ማለት ነው ? ምንድነው ? እንዴት ነው የሚሰራው ? ከምን ከምን ነው የተዋደደው ? ምን ጠቀሜታ አለው ? ግልጋሎቱ የቱን ያህል ነው ? እንዴት እንዲህ ሊሆን (ሊከሰት) ቻለ . . .? የጥያቄዎቹ አይነቶች ከተተኳሪው ርእስ እንደሚ ፈለገው መልስ እይነት ይለያያሉ ።

ገላጭ ድርሰት ለየብቻቸው ወይም አብሮ አብሮ የሚ ሰራባቸው የተለያዩ የማቅረቢያ ስልቶች አሉት ። (የትርጓሜ ውሳኔና ገደብ) ፣ የድልደላ ፣ የአብ ነት (ማስረጃ ፣ ምሳሌ) የማመሳሰልና የማነፃፀርና የትንተና ስልቶች ።

(ሀ) ትርጓሜ (የውሳኔና ገደብ ስልት)

ውሳኔና ገደብ ፣ አንድ ነገር ፣ ሁነታ ወይም ቡድን የሚዘመደውን አጠቃላይ መደብ መጠቆምና ይኸው ነገር ፣ ሁነታ ፣ ወይም ቡድን ከአጠቃላዩ መደብ አባሎች የሚለይበትን ማመልከት ነው ።

በዚህ ዘዴ ነገሩ ፣ ሁኔታው ወይም ቡድኑ በአጠቃላይ መደቡ ውስጥ ያለውን ቦታና ዝምድና በማጤን ምንነቱን እናውቃለን ።

በመሰረቱ ትርጓሜ የሚያስፈልገው ቃል ነው እንጂ ቃሉ የቆመለት ነገር አይደለም ። ስንተረጉም ቃሉን በምን አይነት እንደምንጠቀምበት ነው የምናሳየው ። ስለሆነም ነገሩን ፣ ሁኔታውን ወይም ድርጊያውን ሳናውቅ ወካዩን ቃል ለመተርጎም ያዳግታል ። ስለዚህ ስለ ተወካዩም ማወቅ ይኖርብናል ። ቃልን ለመተርጎም የወካዩን (ቃሉን) እና የተወካዩን (ነገር ፣ ሀሳብና ሁኔታ) ምንነት ማወቁ መሳኝ ነት አላቸው ።

አስረጅ ፤

"ባህል ሲባል በህብረተሰብ ታሪክ ሂደት ውስጥ መላውን የሰው ልጅ የፈጠራቸውን ቁሳዊና መንፈሳዊ ቅርሶችንና እንዲሁም እነዚህ ቁሳዊና መንፈሳዊ የባህል ግን ኙነቶች የተፈጠሩበትን ፣ ግልጋሎት ላይ የሚውሉበትንና የሚተላለፉበትን ዘዴዎች ያጠቃልላል ። ቁሳዊ ባህል የሚባለው የሰው ልጅን ቁሳዊ ክንውንና ውጤቶችን የሚ ሸፍን መስክ ሲሆን ፣ ይህም የቴክኒክ መገልገያ መሳሪያዎ ችን ፣ የግምረት ልምድንና ሌሎችንም ቁሳዊ ሀብቶች በማጠቃለል ይይዛል ። መንፈሳዊ ባህል የሚባለው ደግሞ ሰዎች ቁሳዊ ምርትን በማምረት ሂደት የሚያመርቱት የመንፈሳዊ ምርት መስክ ሲሆን ፣ ይህም እንደ ሳይንስ ፣ ትምህርት ፣ ሥነጥበብ ፣ ፍልስፍና ወዘተ . . . የመሳሰሉ ትን ባህላዊ ቅርሶች ያጠቃልላል ። እነዚህ የቁሳዊና የመ ንፈሳዊ ባህል መስኮች የተነጣጠሉ ሳይሆን እርስ በር ሳቸው የተያያዙ ናቸው ። በመካከላቸው ባለው ግንኙነት

ውስጥ መንፈሳዊው ባህል ከቁሳዊ ባህል የሚመነጭና በሱም የሚወሰን ይሁን እንጂ ፣ መንፈሳዊው በቁሳዊው ላይ ተመልሶ የራሱን ተፅዕኖ ያሳርፋል ። ይኼው የቁሳ ዊው ባህል እድገት ደግሞ ተመልሶ በተራው የመንፈሳ ዊውን ባህል ዕድገት ያጸብራል ።

«ከላይ ስለባህል ከቀረበው ሐሳብ ውስጥ የባህል ፅንሰ -ሐሳብ ሰፊና በውስጡም የህብረተሰቡን ቁሳዊና ቴክ ኒካዊ መሠረት እንደሚያጠቃልል በቀላሉ መገንዘብ ይቻ ላል ። ባጭሩ ባህል የሰው ልጅ ማኅበራዊ ተግባር እንቅ ስቃሴ ውጤት የሆነ ታሪካዊ ክስተት ነው ። ዕድገቱም የሚወሰነው በሶሲዩ-ኤኮኖሚ ቅንብሮች ተከታታይነት ነው ። የሶሲዩ-ኢኮኖሚ ቅንብሮች ተከታታይነት ደግሞ የማኅበራዊ አብዮት ውጤቶች ናቸው ። በተለይ በሶሻሊ ስት አብዮት የትኛውንም ዓይነት ጭቆናና ብዝበዛ ለአን ዱና ለመጨረሻ ጊዜ በማስወገድ ነፃነትና እኩልነትን ለማስገኘት በዚህም ላይ በመመሥረት ከፍተኛ ባህላዊ ዕድገትን ለማስፈን የሚካሄድ በመሆኑ ካለፉት የሶሲዩ-ኢኮኖሚ ቅንብር ለውጦች ሁሉ የተለየ ጥልቀትና ይዘት ያለው ነው ። ስለዚህም በዚህ አብዮት ሂደት ውስጥ ከፍ ተኛ ባህላዊ ዕድገትን ለማስገኘት በህብረተሰቡ ቁሳዊና ቴክኒካዊ መስኮች ውስጥ ከሚካሄደው ሥር ነቀል ለውጥ ጋር በባህሉም መስክ ተመሳሳይ ለውጥ መካሄድ ይኖር በታል ።

«የባህል አብዮት እንቅስቃሴ የሶሻሊስት አብዮት አካል ሲሆን ይህም አዲሱን ሶሻሊስት ባህል ለመገንባት በመስኩ የሚካሄደውን አብዮታዊ እንቅስቃሴ የሚሸፍን ነው ። የአብዮቱም ዋነኛ ዓላማዎች መላውን የትምህርት ሥርዓት በአጭር ጊዜ ውስጥ እንደገና ማዋቀርና ባህላዊ ቅርሶች ለሰፊው ሕዝብ ግልጋሎት እንዲውሉ በማድረግ

ሰፊው ህዝብ ኤኮኖሚያዊ ፣ ባህላዊና ፖለቲካዊ ሕይወቱን በማስተዳደር በኩል የሚኖረውን ቀጥተኛ ተሳትፎ ማረጋገጥ ፣ ሶሻሊስት ምሁራንን በጥራትና በብዛት ማፍራትና አዲስ ሶሻሊስት ባህል መገንባት ናቸው ። የሰሻሊዝም ግንባታ እንደየአገሩ ታሪካዊና ተጨባጭ ሁኔታዎች መለ ያየት የተነሣ የተለያዩ ባሕሪያት ሊኖሩት ቢችልም የአን ዚህ ከፍ ሲል የጠቀስናቸው የባህል አብዮት ዋነኛ ዓላማ ዎች ተግባራዊ መሆን በግንባታው ሂደት ውስጥ ለየትኛ ውም አገር ቢሆን አግባብነት ያላቸው ግዴታ ናቸው ...»[7]

"ዲሲፕሊን ለኑሮ ፣ ለሥራ ፣ ለድርጅት ፣ ለትግል ፣ በአጠቃላይ ለማንኛውም አብዮታዊ ተግባር ስኬት ፍቱንና ቁልፍ የሆነ መሣሪያ ነው ። በሌላ በኩል ደግሞ ዲሲፕሊን የግለሰብንም ሆነ የድርጅትን መብትና ግዴታ ለመቆጣጠር የሚያስችል ብሔራዊ የሞራል ህግ ነው ።

«በተለያዩ ሥርዓት ማኅበሮች ውስጥ ዲሲፕሊን ያለ ቢሆንም አጠቃቀሙ ግን እንደየሥርአቱ ባሕርይ የተለ ያየ ነው ። በመደብ በተከፋፈለ ህብረተሰብ ውስጥ የሚ ታየው ዲሲፕሊን ሰፊውን ሕዝብ በማዘዝና በመጨቆን ላይ የተመሠረተ ነው ። በሌላ በኩል ደግሞ የሠራተኛው መደብ የበላይነቱን ባረጋገጠበት ኅብረተሰብ ውስጥ የሚ ሰፍነው አብዮታዊ ዲስፕሊን በጋራ ጥቅም ላይ የተመሠ ረተ ፣ ሠራተኛው በመግባባትና በመፈቃቀር ፣ ዐውቆት በፍላጐት የሚፈጽመው ነው ።

«የዲሲፕሊን ዓላማ በአንድ በኩል በልዩ ልዩ የሥራ መስክ የተሰማሩ ሠርዎ አደሮችን በአንድ አቋም አዋህዶ በዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት መርህ ላይ በተመሠረተ

[7] 'መስከረም' ቅፅ3 ቁጥር 12 ፣ ታኅሣሥ-መጋቢት 1975 ፣ ገጽ 50-51 ።

ማዕከላዊ አመራር ሥር እንዲሰለፉና ሥራቸው የተፈለገ ውን ውጤት እንዲሰጥ ለማድረግ ሲሆን ፣ በሌላ በኩል እያንዳንዱ የኅብረተሰብ አባል ራሱን ተቆጣጥሮ መሥራት የሚገባውን በቅድሚያ አውቆ እንዲያከናውን ማስቻል ነው ። ይህም በመሆኑ ዲሲፕሊን የነፍስ ወከፍና የወል ወይም የጋራ ዲሲፕሊን በመባል በሁለት ተከፍሎ ሊታይ ይቻላል ።

«የነፍስ ወከፍ ዲሲፕሊን የሚባለው እያንዳንዱ ግለ ሰብ የሚፈለግበትን አውቆ የሚፈጽመው ነው ። ይኸውም ግለሰብ ሠራተኛ የተሰጠውን የሥራ ድርሻ የበላይ ተቆ ጣጣሪ አየኝ አላየኝ ሳይል ተግባሩን በተገቢው ሁኔታና በወቅቱ ማከናወኑን የሚያመለክት ነው ። ይህንንም ተግ ከናወን ሠራተኛው በቅድሚያ የተሰጠውን የሥራ ድርሻ ፣ ለሥራ መደቡ የወጡትን ደንቦችና መመሪያዎች ጠንቅቆ ማወቅ ይጠበቅበታል ። የወል ዲሲፕሊን የሚባለው ደግሞ እያንዳንዱ ግለሰብ በነፍስ ወከፍ የሚፈለግበትን አውቆ ከሥራ ባልደረቦቹ ጋር በመግባባት ፣ በመረዳዳትና በመፈቃቀር በጋራ ተግባሩን ማከናወኑ ነው ። በተለይም በአብዮታዊ እንቅስቃሴ ውስጥ የሚገኝ ኅብረተሰብ ጥን ካሬ ከሚለካባቸው መለኪያዎች መካከል የሕዝቡ የሞ ራል አቋም ፣ ሥነ ሥርዓት ፣ በራሱ መመካት ፣ የሥራ ፍላ ጐት ወዘተ ... ጥቂቶቹ ሲሆኑ ፣ የነዚህ ሁሉ መሠረትና መነሻው ደግሞ ፣ የነፍስ ወከፍና የጋራ ዲሲፕሊን ወይም በአጠቃላይ የኅብረተሰቡ ዲሲፕሊን መሆኑ ግልጽ ነው ።

«በኅብረተሰቡ ውስጥ ዲሲፕሊን ከሌለ በቁጥጥር ብቻ አዋጀችን ፣ ደንቦችንና መመሪያዎችን ማስፈጸም አይ ቻልም ። ዲሲፕሊን በአጠቃላይ ይዘቱ በአመራር አካል የሚቀየሱ ሕጐች ፣ ደንቦችና ሥነ ሥርዓቶች እንዲሁም ፣ በነዚሁ ላይ በመመርኮዝ አስተዳደራዊ አካሎችና በየደረ

ጃውም ያሉ የሥራ መሪዎች ለሥራ አፈጻጸም በሚበጅ ሁኔታ የሚያስተላልፏቸው መመሪያዎችና ትእዛዞች በሥራ ፈጻሚዎች መከበር እንዳለባቸው የሚያመለክት ነው ። እነዚህ ሥራ ፈጻሚዎች በተራማጅ ሥርዓት ውስጥ የሚጠበቅባቸውን ለማሟላት የሚተሩ ከፍ ያለ ውጤት ለማስገኘት አመዛዝነውና ተጨባጭ ሁኔታው በሚፈቅደው መሠረት የፈጠራ ችሎታቸውንምጭምር አክለውበት ነው ።

«የሶሻሊስትን ሥርዓት ከሌሎች ሥርዓቶች የሚለየው ዓይነተኛ ባሕርይ ኤኮኖሚያዊና ማኅበራዊ እንቅስቃሴዎች ሁሉ በዲሞክራሲያዊ ማእከላዊነት መርህና አሠራር ላይ ተመሥርተው መመራታቸው ነው ። የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት መርህ በአንድ በኩል የሠራተኛውን የማይገሠሥ መብት፣ ማለትም በፖለቲካና በኤኮኖሚ አስተዳደር ውስጥ የሚያደርገውን ንቁ ተሳትፎ የሚያሳይ ሲሆን ፣ በሌላ በኩል ደግሞ የጥቂቱ ለብዙሃኑ ፣ የሁሉም ደግሞ ለአንድ ማዕከል ተገዥ መሆንንና እንደ ብረት የጠነከረ ዲሲፕሊን መከተልን የሚጠይቅ የማዕከላዊነት ውህደት ነው ። ለዲሞክራሲያዊ ማእከላዊነት ዋነኛው መሠረት በሥርዓቱ ውስጥ ሰፍኖ የሚገኘው ማኅበራዊ ይዞታ ነው ።

«በዲሞክራሲና በማዕከላዊነት መካከል ሚዛናዊ ግንኙነት ከሌለ የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት አሠራር ፍሬያማ ውጤት ሊያስገኝ አይችልም ። ሶሻሊስት ዲሞክራሲ ጠንካራ ድርጅትንና ዲሲፕሊንን ይጠይቃል ። ይህም ሕጐችንና የኅብረተሰብን የሞራል ግዴታዎች ማክበርን መጠበቅን ይጨምራል ። ዲሞክራሲ ያለ ዲሲፕሊንና ያለ ኃላፊነት ስሜት የሚሠራ ከሆነ የሚያስከትለው ውጤት ሥርዓት አልበኝነት ነው ። የሶሻሊስት ዲሲፕሊን በንቃት ላይ የተመሠረተና ሰዎች በፈቃደኝነት የተቀበሉትና የሚፈጽሙት በመሆኑ ፣ በበዝባዥ መደቦች ዘንድ እንደሚ

ታየው በአዛዥና በታዛዥ መካከል ካለው ዲሲፕሊን ፍጹም የተለየ ነው ። ስለዚህ በሶሻሊስት ሥርዓት የሚኖረው ዲሲፕሊን ተፈጻሚነት በአንድ የተወሰነ አካል ብቻ ሳይሆን በአመራር ሰጪውና በተቀባዩ ላይም ነው ።

የተለያዩ የዲሲፕሊን ዓይነቶች መኖራቸው ባይካድም ዋነኛው ግን ከሰው የግምረት ተግባር ጋር በጥብቅ የተሳሰረው የሥራ ዲሲፕሊን ነው ። የሥራ ዲሲፕሊን መከበር የሥራ ውጤታማነትን ያዳብራል ፤ ምርታማነትን ያሳድጋል ብሎም የሠራተኛውን ሕዝብ የኑሮ ደረጃ ከፍ ያደርጋል ። ስለዚህ የሠርቶ አደሩን መንፈሳዊና ቁሳዊ ፍላጐት ለማሟላት ፣ ማኅበራዊ እኩልነትን ይበልጥ ለማረጋገጥና የጋራ ብልፅግና ለሰፈነበት አዲስ ህብረተሰብ ቁሳዊ መሠረት ለመጣል ሠርቶ አደሩ ለዲሲፕሊን ተግዥ መሆን ይኖርበታል ። ይህ ሊረጋገጥ የሚችለው ደግሞ ሠርቶ አደሩ ንቃቱን ከፍ ሲያደርግ ፣ በድርጅት ሲጠናከር ፣ የሥራ ክቡርነትን ተገንዝቦ መመሪያዎችንና ደንቦችን ጠንቅቆ በማወቅ በተግባር ሲተረጐም ነው ። ለዚህም በማርክሲዝም ሌኒኒዝም መመራት ይኖርበታል ። . . . ”[3]

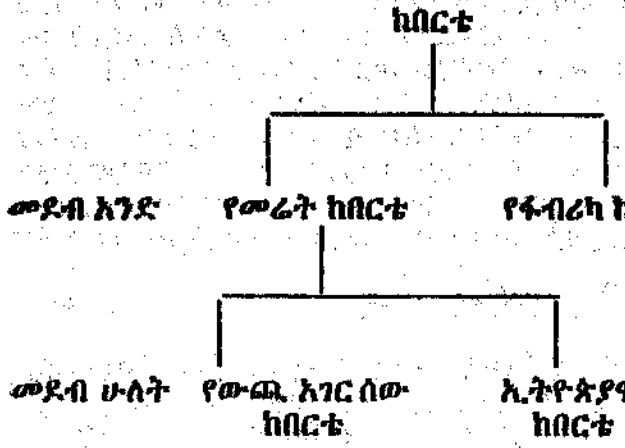
(ለ) የድልደላ ሰልት

ድልደላ በመደብ መለየት ማለት ነው ። በየመደቡ የሚደለደሉ ደግሞ ርባና ያለው የጋራ ባህርያት ያላቸው ነገሮች ፣ ሁኔታዎችና ድርጊያዎች ናቸው ። እርባና ያለው ሆኖ ለመገኘት ደግሞ ከየፍላጎት አኳያ መታየት አለባቸው። ለምሳሌ የፖለቲካ ሰው ፣ ሰውን ከመደብ አንፃር — ከቡርቴና ሰርቶአደር በማለት ይመድባል ። የቤተ ክህነት ሰው ደግሞ—ምእመናንና ናፋቂ (መናፈቅ) ፣ ወይም እርቶዶክስ፣

[3] ‘ሠርቶአደር’ ቅፅ 3 ፣ ቁጥር 90 ፣ ሰኔ 9/1974 ፣ ገጽ 3 ።

ካቶሊክ ፣ ፕሮቴስታንት ወዘተ ... በማለት ይደለድላል ። እመዳደባቸው እየራሳቸውን ከሚመለከታቸው የፍላጎት አኳያ ነው ማለት ነው ።

ድልደላ ጠቃሚ እንዲሆን ፣ አንዳንድ አስፈላጊ መመ ሪያዎችን መከተል ይኖርበታል ። (1) በአንድ መደብ የተሰ ለፉ ሁሉ የሚመሳሰሉበት የጋራ ባህርያት እንዲኖራቸው ያሻል (2) ከሚመሳሰሉባቸው ባህርያት ውስጥ በየመደቡ የሚደለደሉበት በየተራ በየአንዳንዱ የጋራ ባህርይ ብቻ መሆን ይኖርበታል ። ለምሳሌ ከላይ የጀመርነውን ብንጨምርበት ፣

ከዚህ እንደምንመለከተው ፣ መደብ አንድ ፣ ከበር ቴን በሁለት አይነት ይከፍለዋል ፣ አከፋፈሉ በአይነት ነው ። መደብ ሁለት ደግሞ ፣ የመሬት ከበርቴን እንደገና በሁለት ይከፍለዋል ፣ ይኸኛው ደግሞ በዜግነት ነው ። ማለትም ፣ በ(1) እና በ(2) ቁጥር የተመለከቱትን መመሪያ

ዎች ያሟላሉ ። ስለዚህም የድልደላ ስልት ጠቃሚ እንዲ ሆን የፍላጎት አኳያን ማወቅና መመሪያዎችን መከተል ያስፈልጋል ።

ታዲያ እንዲህ አይነቱ የድልደላ ስልት ፣ ለድርሰት አየ የፍ ምን ይጠቅመናል ? የድልደላ ስልት የሚጠቅመን በአእ ምሯችን የሚገኘውን ስርአት የለሽ ፣ የምንፅፍበትን ድር ሰት ርእስ ይዘት ስርአት ለመስጠት ነው ። የድልደላ ስልት አስተዋፅኦ (ንድፍ) እንደማውጣት ስለሆነ ። በትርጓሜ ስል ት አቀናብረን የምናገኘው መግለጫ ተሰፋፍቶ ድርሰት እን ደሚወጣው ሁሉ በድልደላ ስልት ተከፋፍሎ የተገኘው ሲዛመድ አንድነት ያለውና የተዋሃደ ድርሰት ይወጣዋል ።

<u>አስረጅ ፤</u>

ገ በ ሬ

ገበሬ አይነት አይነት አለው ፤ ምስጉን ገበሬ አለ ፣ ሰነፍ ገበሬ አለ ፣ ሌላም ሌላም አይነት ሊኖር ይችላል ፣ ከሁለቱ አከፋፈሎች እምብዛም ባይርቅም ። ከምስጉን ገበሬ ፣ የተሰጠውን ማሳ አቀላጥፎ በማረስ ተግቢውን ሰብል እንዲያስገኝ ከሚያደርገው አንስቶ ፣ ከማሳው ውጪ በተጨማሪ በማረስ ዙላ የቀለውን (ስራ የፈታውን) መሬት ምርታማ እስከሚያደርገው ድረስ ። ከሰነፉም እንዲሁ ለእጅ ወደ አፍ ለሆነው ኑሮው ያህል ብቻ ከሚጫጭረው አንስቶ ለዚህም ሳይበቃ ቀርቶ ቧንቃ (ልመና) እስከሚ ሰማራው ድረስ ።

ስለ ሰነፉ ገበሬ እምብዛም መናገር አያሻም ። ሆኖም <u>የእርሻን ስራ ጨርሶ ከሚጠላው አንስቶ የአካባቢ ሁኔታዎችን እንደ ምክንያት በመውሰድ እስከሚሰንፈው ድረስ</u> የተለያዩ መልክ እንዳለው ማጤኑ ገበሬን ሰፋ

አድርጎ ለመመልከት ይረዳናል ። በአካባቢ ምክንያቶች ከሚሰንፈው ውስጥ ፥ ለምሳሌ በየቤተክርስቲያኑና በየመስጊዱ በማውደልደል ጠበል ጠዲቅ ወይም ምዕዋት ያለበትን በማነፍነፍ ጊዜ ስለሚያሳልፍ የሚሰንፍ አለ ። ከወር እስከ ወር ያድትን ቀኖች እከባሪ ሆኖ ለመታየት በመሻት ዛሬ ማሪያም ፥ ነገ ሀዋሪያት ፥ ተነገወዲያ ጊዮርጊስ በማለት የሚሰንፍ አለ ። የስፈር ሽማግሌ ፥ የገበሬ ማህበራት ተሳታፊ በመሆን ስብሰባዎችን ስራ ያሰፈቱት በማስመሰል የሚሰንፍ አለ ። ግማሽ ጎኑ ነጋዴ ፥ ግማሽ ጎኑ ሸማኔ፥ ግማሽ ጎኑ ደብተራ ወይም ቄስ በመሆን የሚሰንፍ አለ ። የባላ ባትነት አጉል ኩራት ተከምሮበት የእርሻን ስራ ባለመ ፍቀድና፥ 'አፈር ገፊነት አይሆነኝም' እያለ በማጥላላት የሚ ሰንፍ አለ ። በእርጅና ፥ በበሽተኛነትና በአቅመ ደካማነት ምክንያቶችም የሚሰንፍ አለ ። በሌላ በኩል ደግሞ ፥ ከላይ እንደተመለከትነው የእርሻን ስራ ጨርሶ የሚጠላ አለ ። ሌላም ሌላም አይነት ሊኖር ይችላል ። ስለሆነም እንደ ነዚህ አይነቱ ገበሬ የሀገር ሸክም ፥ የገበሬ ማህበራት ነቀርሳ ስለሆነ የሚሻሻልበትን ካልሆነም የሚወገድበትን ከመ ሻት በስተቀር ደበሎ ሰቅለን ልንናገርለት አይገባም ። በሀገራችን መኖሩን መናገሩም አስነዋሪና አሳፋሪ ስለ ሚሆን ።

ሌላው አይነት — ግለትም ምስጉን ገበሬ ማን የሰ ርቶ አደሩ አለኝታ ፥ የሀገሩ መከታ በመሆኑ ስለሱ መናገር ብቻ ሳይሆን ልናመሰግነውና ልናወድሰው ይገባል ። እን ደዚህ አይነቱ ገበሬ ለእርሻ ስራ ፍቅር ያለውና ያለ እርሻ ሌላ ስራ ያለ የማይመስለው ፥ ከመሬት ጋር የተቆራኘ ህይወት የሚኖር ነው ። ይኸም እንደላይኛው የተለያዩ አይነት አለው ። አንዳንዱ ራሱን ግብርናን ፥ ሌላው የገ ጠር ሰዎችን ፥ ሌላው ደግሞ የገጠር ኑሮን ከመውደዱ የተ

ነሳ ሊሆን ይችላል ። ገበሬ ሲሆን የበቃው ። በመሆኑም እንደ ውዴታው አይነት ምስጉንነቱ ይለያያል ።

ራሱን ግብርናን የሚወደው የግብርናን ስራ አሟልቶ ከማወቁ የተነሳ በግብርና ልክ አውቆት የሚሰማራበት ሌላ ማደሮ ያለና የሚገኝ የማይመስለው ችሎታ ያለው ገበሬን ፥ ብርቱና ታታሪ ገበሬን እና ውጤት አልባ የሆነ ለፍቶም ቋቱ ጠብ የማይልለትን ጎድፋሪ ገበሬን ያጠቃልላል ።

ችሎታ ያለው ገበሬ መሬትን ለም — ለም ከጠፍ — ጠፍ ብሎ በመደልደል ከማወቁም ባሻገር የመሬትን ብልትና አገልግሎት ያውቃል ። ለእርሻና ለከብት ርቢ የሚሆነውን ፥ ውሃ የሚገኝበትን ፥ ሳር የሚያመርትበት ንና ሰብል የሚገማሽርበትን መሬት ለይቶ ይመርጣል ። እምራጭ ላይ ቢወድቅም ፥ በበረሃው የመስኖ ውሃ በማስገ ባት ፥ በየተራራውና በየተዳፋቱ እርከኖች እያበጀ አፈር እንዲታገድ ውሃ እንዲኩተር በማድረግ ፥ በየረባዳው ረግ ረጉን መሬት በመንደብና በማድረቅ በመሬት ማልሚያ ጥበብ ይጠቀማል ። ከዚያም መሬቱን በመመንጠር ፥ በመ ሰንጠቅ ፥ በማረስ ፥ ጓሉን በመከስከስ ፥ አፈሩን በማድቀቅና እንዳሰፈላጊነቱም ፍግ እበትና የከብት ርጋጭ ወይም የእንዱስትሪ ውጤት ማዳበሪያ በመነስነስ ለዝሪት ያዘጋ ጀል ፥ ይዘራል ፥ ያርማል ፥ ይኮተኩታል ፥ በመጨረሻም ያመርታል ።

ችሎታ ያለው ገበሬ ፥ መሬት ለማረሻ ያለውን ጥናት ወይም ገርነት ፥ ለስላሳና ጥቁር መሬት ተጨፍልቆና ታርሶ ሲቆይ ፈጥኖ ዘር እንደሚቀበል ፥ መረሬ መሬት ውሃ እንደማይቋጥር እንደሚጠነክርና በይበልጥ ጉለሳ እንደ ሚያስፈልገው ያውቃል ። መሬትን ማከር (ሰብልን እያ ፈራረቁ) መዝራት ያረጀ መሬትን ለማደስ አይነተኛ መን

ገድ መሆኑን በመረዳት ሰብሎቹን እያፈራረቀ ይዘራል ። ቅጠላቸው ፈጥኖ የሚሰፋፋ የሳር አይነቶችን(ማገጥና ባላ በባ ሳርችን የመሳሰሉትን) በመዝራት ለምለም ግዳበሪያ በማድረግ ገልብጦ እያረሰ ወይም ለከብት መኖ እያዘጋጀ ይጠቀማል ።

ችሎታ ያለው ገበሬ የአየር ንብረትን ሁኔታ በቅ ርብ ይከታተላል ፥ ዳመና ፥ ጉም ፥ ውርጭና ዝናብ ፥ ሙቀ ትና ቅዝቃዜ ድርቅና ጮቂነት የሚያስከትሉትን ጥቅ ምና ጉዳት በመረዳት ምን ጊዜም ለየሁኔታው መቋቋ ሚያ ይሆናሉ ብሎ የሚገምታቸውን ዘዴዎች በቅድሚያ በማዘጋጀት ይጠብቃል ።

ችሎታ ያለው ገበሬ የዘር አመራረጥ በቂ ልምምድ ያለው ነው ። ምን አይነት የብርእ እህል ፥ ያበባ እህል ወ ይም ያገዳ እህል በምን አይነት ቦታና የአየር ንብረት ተዘ ርቶ ምን እንደሚያስገኝ ፥ ምን አይነት የጓሮ አትክልት በእንዴት ያለ ቦታ መተከል እንዳለበት ፤ የጭረት ፥ የቅ ባት ፥ የቀለም ፥ የቅመምና መአዛ የሚሰጡ በቀልቶች ፥ እንዲሁም የከብት መኖ የሚሆን አዝርእት በየትኛው አየር ንብረትና በየትኛው ቦታ ላይ ይበልጥ እንደሚናኙና እንደ ሚስማማው በልምድ ወይም በትምህርት የደረሰበት መሆ ኑን በተግባር ያስመሰክራል .....

ሌላው ብርቱና ታታሪው ገበሬ .....[1]

(መ) የአብነት (ምሳሌ) ስልት

የአብነት ስልት ፥ ከትርጓሜ ስልትና ከድልደላ ስልት ጋር ይመሳሰላል ። በትርጓሜ ስልት አንድ ጉዳይ (ግለንባር) ወይም ቡድን ካጠቃላይ መደቡ ጋር ያለውን ዝምድናና የሚለይበትን ብቸኛ ባህሪ ስንገልፅ ፥ በድልደላ ስልት

[1] ከአዘጋጁ

በተመሳሳይ ባህርይ መሰረት ብየአጠቃላይ መደቡ የሚሰባ ሰቡትን ወላጅና ተዋላጆች (ግለንባር ወይም ቡድን) እንደ ሪድራለን ። በአብነት ስልት ደግሞ አንድ ነባር አጠቃ ላዩን መደብ እንዲያብራራልን እናደርጋለን ። በማስረ ጃው እንዲብራራ የሚፈለገው ሰው ፥ ግለንባር ፥ የአሰራር መንገድ ፥ ሁነታ ፥ ድርጊያና የመሳሰለው ሊሆን ይችላል ። ማስረጃው ፥ የራሱ የሆነ በአንባቢው ወይም በሰሚው ዘንድ እሱነቱን ለይቶ የሚያሳውቅ ግለኛ ባህሪ ሊኖረው ሲገባ ፥ በሌላ በኩል ደግሞ የመደቡን ተፈላጊ አበይት ባህሪያት መወከል አለበት ።

አስረጅ ፤

. «ማንኛውም ግለሰብ ፥ ማኅበራዊ ቡድን ወይም መደብ በዘመኑ ኅብረተሰብ ኑሮ ላይ የሚያደርገው ተጽ እኖ ይኖረዋል ፤ ተጽእኖው አፍራሽም ገንቢም ሊሆን ይችላል ። በአፍራሽነቱ የሚጫወተው ሚና በኅብረተሰቡ ዘንድ ውጉዝ ስለሚያሰኘው ኪያዝነው ርእስ ጋር ካለመ ዛመዱም በላይ ተቃራኒ ነው ። እንዲያውም ለኅብረተሰቡ ደህንነት የሚቆሙት ክፍሎች እንዱ ሚና በአፍራሽነት የተሠለፉትን ኃይሎች መዋጋት ነው ። ስለሆነም አንድ ተግባር የመሥዋእትነት ሚና የሚኖረው የኅብረተሰቡን ኑሮ ወደፊት በማራመድ ረገድ በሚያደርገው አስተዋጽኦ ነው ። ለዚህ አስተዋጽኦ የሚቆም ግለሰብም ሆነ መደብ ባለበት ዘመን ይብዛም ይነስ ሳካባቢው ፥ ለመደቡ ፥ ላገሩ ፥ ብሎም ለዓለም ኅብረተሰብ ዕድገት የሚከፍለው መሥዋዕትነት አለ ማለት ይቻላል ። መሥዋዕትነትን የሚ ከፍለው ክፍል ተግባር እንደየዘመኑና እንደየኅብረተ ሰቡ የዕድገት ደረጃ ሊለያይ ይችላል ። በአንድ ወቅት እነ ሩን ከውጭ ወራሪ ኃይል ለመከላከል ፥ በሌላ ወቅት በአገሩ ውስጥ የሚነሡትን የመከፋፈል ፥ የረኃብና በጠቅላላውም

የኋላቀርነት ችግሮችን ለማስወገድ ወይም እነዚህን ሁሉ ችግሮች የተወጣ ኅብረተሰብ ከሆነማ ለላቀ የዕድገት ደረጃ የሚከፍለው መሥዋዕትነት አንድን ኅብረተሰብ ካለበት ችግር ለማላቀቅ አለዚያም ከፍተኛ ዕድገት እንዲጐናጸፍ ለማድረግ ይሆናል። ችግሮቹን ለማስወገድም ሆነ ተፈላጊውን የዕድገት ደረጃ ለመድረስ ህብረተሰቡ የሚገኝበትን የዕድገት ደረጃ መገምገምና መረዳት ከመሥዋዕትነቱ የሚቀድም ተግባር ይሆናል።

«መሥዋዕትነት የተለያዩ ደረጃዎች ሊኖሩት ይችላል። በተለያዩ አገሮች ወይም መደቦች መካከል በሚደረገው ጦርነት ውስጥ በቀጥታ በመሳተፍ ለጦሩ ስንቅና ትጥቅ በማቀበል፣ ደም በመለገስ፣ የዘማቹን ቤተሰብ በመንከባከብ ተሳትፎ ማድረግ ከጦርነቱ ጋር የተያያዘ መሥዋዕትነት ነው። የኅብረተሰቡን ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ እርምጃዎች ለማሳደግ በተለያዩ ሕዝባዊና የሙያ ማኅበራት ውስጥ በፈቃደኝነት ያለ ክፍያ በመሥራት የሚደረገው አብዮታዊ አስተዋፅኦ የመሥዋዕትነት አንዱ ገጽታ ነው። መሥዋዕትነት በአንድ አገር ክልል ብቻ የተወሰነ ላይሆን ይችላል። ሰፊው ሕዝብ በአገሩ አድኅርያን ላይ የሚያገኘው ድል የአድኅርያን ኃይል በመናዱና የጭቁኖችን የበላይነት በማጠናከሩ ከዚያ አገር ድንበር ውጭ ላሉ ጭቁን ሕዝቦችም አስተዋፅኦ ያደርጋል። ሶቪዬት ኅብረት በሁለተኛው የኢምፔሪያሊስቶች ጦርነት ያጣችው የሀያ ሚሊዮን ሕዝቧ ሕይወት አገሯን ብቻ ሳይሆን ጠቅላላውን ያሰም ሕዝብ ከፋሺስቶች ነፃ ለማውጣት የከፈለችው የመሥዋዕትነት ዓለማቀፋዊ መልኩ ነው። በዓለም አቀፋዊነት መርህ በመመራት ከኢትዮጵያውያን ጐን በመሰለፍ ደማቸውን ያፈሰሱት የኩባና የዴሞክራቲክ የመን አብዮተኞች መሥዋእትነት የኢትዮ

ጵያን አብዮት ለማራመድ ነው። ዛሬ እጅ አዙር ቅኝ አገዛዝን፣ ጽዮናዊነትን፣ አፓርታይድን፣ ፋሺስታዊ አስተዳደሮችንና የኢምፔሪያሊስቶች የጦርነት ትንኮሳን የሚቃወሙ ኃይሎች ካገራቸው ጥቅም ጋር በቀጥታ የተያያዙ ጉዳዮች ስለሆኑ ሳይሆን ለዓለም አቀፋዊነት የሚያደርጉት አስተዋፅኦ ነው።

«የኢትዮጵያ ሕዝብ፣ በተለያዩ ዘመናት ከውጭ ተስፋፊዎች፣ ቅኝ ገዥዎችና ፋሽስቶች ጋር ባደረጋቸው ትግሎች በከፈለው መሥዋዕትነት ያገሪቱ ነፃነትና አንድነት አስከዛሬ ድረስ ተጠብቆ ቆይቷል፤ ይህም ባብዛኛው ያለፉት ትውልዶች ታሪካዊ ተግባር ነበር። ያገሪቱን ነፃነት የመጠበቅ ጥያቄ ገና ወዝአደሩ ባልተፈጠረበት ዘመን ባብዛኛው በእርሶ አደሩ ትከሻ ላይ የወደቀ ኃላፊነት ነበር። እርሶ አደሩ ይህንን ሚና ሊጫወት የቻለው በዘር፣ በሃይማኖት ወይም በሌላ ሳይከፋፈል፣ ለዓላማው መሳካት ባንድነት በመቆሙ ሲሆን በዚህም የመሥዋእትነቱን ፍሬ ለማየትና ለዛሬውም ትውልድ ለማስተላለፍ በቅቷል።

«ይህ ቀደምት አበው የተሰውለት የሕዝቡ አንድነትና ነፃነት ጥያቄ አገሪቱ በሥርነቀል አብዮት ውስጥ በመሆኗ ካለፈው ይበልጥ የተወሳሰበ መልክ ይዞ ተከስቷል። ስለሆነም አዲሱ ትውልድ በዘመኑ ካጋጠሙት ችግሮች በተጨማሪ ያባቶቹን አርማ እንዲያነግብ የአድኅርያን ግፊት አስገድዶታል። በመሆኑም ጓድ ሊቀ መንበር እንዳሉት '... ዛሬም አብዮታዊ ሠራዊታችን በየግንባሩ ለዚህ አብዮት ደህንነትና ለሀገሪቱ ህልውና ይህንን አድርጉልኝ፣ ይህ ጉዶልኝ፣ ሰለቸኝ፣ ሳይል የሰፈውን ሕዝብ አርማ አንግቦ ከአብዮቱና ከሕዝቡ ፀሮች ጋር እየተዋደቀ ነው።' ይህ የህይወትን አሳልፎ የመስ

ጠት ፈቃደኝነት አንድ ዜጋ ለጉብረተሰቡ ሕሚከፍለው ዋጋ ሁሉ የላቀ ፣ አበው 'መብራት ራሱ ነዶ ለሌላው ያበራል' የሚሉት አባባል በተግባር የሚገለጥበት ፣ ገሀድ መስዋዕትነት ነው ። ስለዚህ ዛሬ ለኢትዮጵያ ጭቁን ሕዝቦች ከቆመ መደብ ለዚህ ትግል መሳካት የበኩሉን መሥዋእትነት እንዲከፍል ይጠበቅበታል ። የዚህ ትግል ውጤት ባብዛኛው ለዛሬው ሳይሆን ለሚቀጥለው ትውልድ ነው ። ይህ ደግሞ ከግለኝነት ፍጹም ነፃ ከሆነ ወገን ብቻ የሚገኝ ተግባር በመሆኑና የትግባርም ፍሬ ከአገሩ ድን በር አልፎ ለሌሎች ጉብረተሰቦችም ስለሚተርፍ መስዋ ዕትነቱ ዓለምአቀፋዊ ያስኘዋል ። መሥዋዕትነትንም የሚ ከፍለው ክፍል ተግባሩን ከተለመው ዓላማ ጋር በማወዳ ደር ሲመዝነው ይኮራበታል ...» [10]

«...ማኅበራዊ ጠንቆችን ለመከላከልና ለማስወገድ የሚወሰደው እርምጃ ከኤኮኖሚው አጠቃላይ እድገት ተነጥሎ የሚታይ ባይሆንም ለጊዜውና በአጭር ጊዜ ዕቅድ ምን መደረግ አለበት ለሚለው ልዩ ልዩ ዘዴዎችን በመቀየስ ችግሩን ለመቀነስ ጥረት መደረግ እንደሚኖ ርበት ሁኔታዎች ያመለክታሉ ። በተለይም ዝሙት አዳ ሪነትን ፣ ቦዘኔነትንና ወንጀለኝነትን የመሳሰሉትን ማኅ በራዊ ጠንቆች ለማስወገድ ከቻሉት ሶሻሊስት አገሮች የሥራ ልምድ በመቅሰምና አስፈላጊውን ጥናት በማድ ረግ ጠንቆቹን ደረጃ በደረጃ ለመከላከል ከፍተኛ ትግል መደረግ ያለበት መሆኑን ጥናቶች ይጠቁማሉ ።

«ለምሳሌም ያህል ኩባ ፣ ከአብዮቱ ማግስት ጀምሮ እርሻና ኢንዱስትሪን በሶሻሊስት መስመር ለመገንባት ያደረገችው ጥረትና ለማኅበራዊ አገልግሎቶች መስፋፋት

[10] 'ሥርዓአደር' ቅጽ 4 ፣ 108 ፣ 'መስከረም' 20/1975 ፣ ገጽ 3 ።

የሰጠችው ትኩረት ብዙ የሥራ መስኮችን ለመክፈትና የሥራ አጥነትንም ችግር ደረጃ በደረጃ ለማስወገድ አስ ችሏታል ። በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ በተለይ የሙያ ዕውቀት ኖሯቸው ሥራ ግን የሌላቸውን በትምህርት ፣ በጤናና በሌ ሎች የማኅበራዊ መስጫ ተቋሞች ውስጥ ገብተው እን ዲሠሩ መደረጉ ለችግሩ ዘላቂ መፍትሄ ሊያስገኝ ችሏል ። በተጨማሪም አዳዲስ ትምህርት ቤቶች መከፈታቸውና ከውጭ አገሮች የተገኘውን የነፃ ትምህርት እድል አገሪቷ በሚገባ ለመጠቀም መቻሏ ለብዙ ሥራ አጦች የትምህርት እድል አስገኝቷል ።

«የቬየትናም ሕዝባዊት ሪፐብሊክም ተመሳሳይ የሆነ ሊጠቀስ የሚገባው ታሪክ አላት ። ደቡብ ቬየትናም ከአሜ ሪካን ኢምፔሪያሊዝም መዳፍ ተላቃ ስትወጣና ለሁለት እንድትከፈል ተደርጋ የነበረችው ቬየትናም አንድ ስት ሆን በሳይጉን ከተማ ከግማሽ ሚሊዮን የሚበልጡ ሴትኛ አዳሪዎችና በሚሊዮን የሚቆጠሩ ሥራ አጦች ይገኙ ነበር ። የቬየትናም መንግስትና ሕዝብ በወሰደው ቆራጥ እርምጃ በተለይ በሴትኛ አዳሪነት ዝቃጭ ኑሮ ይኖሩ ለነበሩት የተሀድሶ ፕሮግራም በማዘጋጀት ፣ የልማት ሥራዎችን ፣ ፋብሪካዎችን ፣ እርሻዎችንና አነስተኛ የእደ ጥበብ ተቋሞችን በማስፋፋት በሥራ ላይ እንዲሰማሩ አድርጉአል ።

«ወደ ሶሻሊስት ጉብረተሰብ በሚደረገው ግስጋሴ እንደ ሥራ አጥነትና ሴትኛ አዳሪነት የመሳሰሉት ማኅበ ራዊ ችግሮችና ጠንቆች ደረጃ በደረጃ እየተወገዱ የሚሄዱ እንጂ በአንድ ጊዜ የሚጠፉ አይደሉም ። ስለሆነም እነ ዚህ ችግሮች ዛሬም በአገራችን ጉልተው የሚታዩ ዐቢይና አሳሳቢ ሁኔታዎች መሆናቸውን መገንዘብ ያስፈልጋል ። ጓድ ሊቀ መንበር መንግሥቱ ኃይለማርያም ለኢሠፓአኮ

ማዕከላዊ ኮሚቴ 2ኛ መደበኛ ስብሰባ ባቀረቡት ሪፖርት ላይ 'ማኅበራዊ ችግሮቻችን በምርት ኃይሎች ዕድገት እየተወገዱ የሚሄዱ ቢሆንም እጅግ አሳሳቢ የሆኑት በተቻለ መጠን የሚቃለሉበትን ሁኔታ መሻት ቸል ሊባል የማይገባው ነው። ማይምነትን የማስወገዱን ዘመቻ ማጠናከር፣ በተላለፊ በሽታዎች ላይ መዝመት፣ ሥራ አጥነትን ለማቃለል ተገቢ ትኩረት መስጠትና የግንባታው ትግላችን ፀር የሆኑትን ለሕዝብና ለመንግሥት ንብረት እንክብካቤ አለማድረግን፣ ጉቦና ስርቆትን መዋጋት፣ በአጸንኦም ቁጠባና ምርታማነት እንዲጸብር ማድረግ በማኅበራዊ ረገድ ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገባ አበይት ጉዳዮች ናቸው' ብለዋል። የመደብ ጠላቶቻችን ግን እንዲህ ያሉትን ችግሮች ሊፈቱ የማይችሉና በሕዝብ ላይ ሆን ተብሎው የተሜኑ አድርገው ለማቅረብ ይሞክራሉ። ሐቁ ግን ይህ እንዳልሆነ ከሚከናወኑት ተግባራት ማየት ይቻላል . . . »[11]

(ሰ) የማመሳሰልና የማነፃፀር ስልት

ማመሳሰልና ማነፃፀር ወደ አንድ የተቋጨ ኢላማ ማምራት አለበት። ዳመናው እንበሳ ይመስላል ብንል የማመሳሰሉ ተግባር ስለ ዳመናውም ሆነ ስለ አንበሳው የሚያስተምረን ነገር የለም። የዚህ ስልት ደግሞ አቢይ አላማው የሚያውቁትን ከማያውቁት ጋር በማመሳሰልና በማነፃፀር የማያውቁትን እንዲያውቁ ለማድረግ ነው።

(1) ማንኛውም ነገር ከተለያዩ አቅጣጫዎች እየታሰበ የተለያየ ፍላጎትን እንዲያሟላ ሆኖ ሊቀርብ ይችላል። ስለሆነም ያንን መመልከቻ አኳያ መወሰን ያስፈልጋል።

[11] 'መስከረም' ቅጽ 3፣ ቁጥር 12፣ ታኅሣሥ መጋቢት 1975፣ 102 - 3።

ለምሳሌ ከገበሬ አኳያ ከሆነ፣ በገበሬው ልምድ እንፃር መታየት ይኖርበታል — ገበሬው አንድን መሬት ለም፣ ለም ከጠፍ፣ ጠፍ ብሎ በመመደብ፣ ለሙን መሬት ከዚያ በፊት ከሚያውቀው ለም ወይም ለም ከጠፍ ወይም ጠፍ ጋር በማወዳደር፣ ሊያስገኝ የሚችለውን ሰብል ወይም ለማ ቅናት የሚፈጀውን ማዳበሪያ፣ ወይም እነዚህን የመሰሉ ሌሎች ጉዳዮችን ሊገመግም በሚችልበት አይነት። ወይም ይኸንኑ መሬት ለእንዱስትሪ ከማቋቋሚያነት አኳያ ለማየት ይቻላል። በዚህ ረገድ የሚገመግምም ሰው ቢሆን የሚመለከተው ያው ከባለእንዱስትሪው ልምድ አኳያ ነው መሆን የሚኖርበት — ከዚያ በፊት የሚያውቀውን የእንዱስትሪ ስፍራ ከእሁኑ ጋር በሚያመሳስልና በሚያነፃፀር አይነት። ለማንኛውም፣ ስልቱ እንዲሰምር ከተፈለገ፣ አኳያው ግልፅ እንዲሆን ያሻል።

(2) ማመሳሰሉና ማነፃፀሩ ለምን እንዳስፈለገ መታወቅ ይኖርበታል። (ሀ) የማይታወቀውን ከሚታወቀው ጋር በማነፃፀር የማይታወቀውን ለማወቅ። (ለ) ካጠቃላይና ከታወቁ ባህርያት በመነሳት፣ ያልታወቁት ግለነገሮች ባህርያት በታወቁት አጠቃላይ ባህርያት ውስጥ ይካተቱ አይካተቱ እንደሆነ ለመገምገም። (መ) ግለነገሮችን እየተነተኑ አቅርቦ ያላቸውን አጠቃላይ የጋራ ባህሪ (ሀሳብ) ለማግኘት።

አኳያን የመወሰንና የአኳያውን ግብ የማወቅ ዘዴዎች በማመሳሰልና በማነፃፀር ስልት ለሚቀርቡ ፅሁፎች ወሳኝነት አላቸው።

አስረጅ 1

. «...'ማናቸውም አይነት ደንብ ለዘወትር የሕዝብ ጥቅም አይሆንም ። የሚጠቅምበት ጊዜ አለው ። እንዱንም ሕዝብ የሚጠቅም ደንብ የሌላውንም ሕዝብ ሁሉ ሳይ ጠቅም አይቀርም አያሰኝም ። ስለዚህ ቀጥሎ የተዘፈውን ቃል ለመናገር ይቻለናል ፤ ደንብ ሁሉ ምንም ቢጠቅም በተለየ ጊዜያት ውስጥና ለተለየ ህዝብ ብቻ ነው ።'

«... ከላይ ካሰፈርነው አባባላቸው ማየት እንደ ምንችለው ፣ ነጋድራስ በሌላ አገር የሆነው ሁሉ በኛም አገር መሆን አለበት የሚሉ ጭፍን ተሟጋች አይደሉም ። ነገሮችን ከጊዜና ከቦታ አንጻር የሚያዩ ናቸው ። ይህም ችሎታቸው ነው ከፍተኛ የአስተሳሰብ ተጽእኖ ካሳደሩ ባቸው ከእንደነዲቪድ ሪካርዶና ከመሳሰሉት ምሁራን «ነጻ »የውጪ ንግድ ፖሊሲ ይልቅ የንግድ መከላከል ፖሊሲን በመምረጥ እንዲያፈነግጡ ያደረጋቸው ። ደግ ሞስ የሁሉንስ ኢኮኖሚ አስተሳሰብ የሚወስነው የሚ ወክሉት መደብ ወይንም ወገን ጥቅም አይደለምን ። አሜሪካዊው ቤንጃሚን ፍራንክሊን አሜሪካ ውስጥ ለወ ረቀት ገንዘብ ብርን ተክቶ መሥራት የተሟገተው ወደ እንግሊዝ አገር ይጉርፍ የነበረውን ወርቅና ብር ለማስ ቀረት አይደለምን ? ፈረንሣዊው ቡስገርልበርት ብርና ወርቅን ረግሞ እንደ ገንዘብነታቸው የሚሰጡትን አገል ግሎት መኳድ ደረጃ የደረሰው በሉዊ 14ኛ አካባቢ የተኬ ለኩት መሳፍንት ለብርና ወርቅ ያደርጉ የነበረው መስገ ብገብ እንገሽግሾት አይደለምን? እነ ዴቪድ ሪካርዶስ

ቢሆኑ ለነፃ የውጪ ንግድ ፖሊሲ ሽንጣቸውን ገትረው የተሟገቱት በወቅቱ እንግሊዝ በኢንዱስትሪ ከሌሎች አገሮች በሙሉ በተሻለ ደረጃ..... ላይ መገኘቷ በሚ ደረገው ልውውጥ ለእንግሊዝ ይጠቅማታል በሚል እም ነት አይደለምን? እንዲያው ለምሳሌ ያህል ጠቃቀስናቸው እንጂ የየትኛውም የታወቀ ምሁር ጥናት ከዚህ እውነታ ውጪ አይደለም ። ነጋድራስም እንደዚሁ ። ነጋድራስ በተለያየ እድገት ደረጃ ላይ በሚገኙ አገሮች መካከል ያለው የኤኮኖሚ ግንኙነት በተለይም በንግዱ መስክ ያለው ምን እንደሚመስል ከማሳየታቸው በፊት ስለል ውውጥ አጠቃላይ አስተያየት ይሰጣሉ ። እንጠቅሳለን ፤

'መለዋወጥም የሰው የተፈጥሮ ባህሪ መሆኑ ከሰው ኑሮ ውስጥ ማናቸውንም አንዳች ነገር አስተውለን ብን መለከት እንረዳለን ። ባልና ሚስት ከደጅና ከቤት ሆነው ሠርተው የሠሩትን ሥራ ይለዋወጣሉ ። አባትና እናትም ልጆቻቸውን መግበው ስላሳደጉ ልጆቹ ሲያድጉ በሥራ ይረዳሉ ።..... ብረት ሠሪውም ማረሻ አብጅቶ ጨፍ ይቀበላል ። አራሹም ጨፍ ሰጥቶ የተሻለ ማረሻ ያገኛል ። ዕውቀት ባለው ሕዝብ መካከል ግን በከንቱ የሚሰጥ የለም ። በከንቱም የሚበላ ሰው የለም ። የሁሉም ትዳሩ ተለዋውጦ ነውና እንካ ሥራ አምጣ ሥራ ይባላል ። ይህ ሳይሆን ቀርቶ በላተኛው ከሠራተኛው ሲበዛ በማናቸውም ቤት ሀብት ሊገባ አይችልም...'

«እንግዲህ አባባላቸውን በሰፊው መጥቀሳችን ያለ ምክንያት አይደለም ። ልውውጥን በሚመለከት ያላቸውን አስተሳሰብ በተጠቃለለ መንገድ ለማየት እንድንችል ነው ። በቅድሚያ መለዋጠዋ የተፈጥሮ ባሕሪ ነው ያሉት ትክክል መሆን አለመሆኑን እንመልከት ። መለዋወጥ ባንድ በተወሰነ የኅብረተሰብ እድገት ደረጃ የተከሰት

ታሪክዊ ፈረጅ እንጂ ከሰው ተፈጥሮ ባሕሪ ጋር ተያይዞ የሚቀርብ ዘለዓለማዊ ፈርጅ አይደለም ። በጥንታዊ የጋርዮሽ ስርዓተ ማህበር የምርት ኃይሎች እጅግ ዝቅተኛ እድገት ደረጃ ላይ የሚገኙ በመሆናቸው ጥንታዊው ሰው ኑሮውን ለማሸነፍ ከተፈጥሮ ጋር በሚያደርገው ትንቅንቅ ጉልበቱን እንዲያስተባብር ይገደዳል ። ይህ የጋራ ሥራ ደግሞ በምርት ማከናወኛ መሣሪያዎች ላይ የጋራ ባለቤትነት እንዲሰፍን ያደርጋል ። ምክንያቱም ማንም አንድ ግለሰብ ለብቻው የማምረት ተግባር ሊያከናውን ስለማይችል ነው ። በአደንም ሆነ በፍራፍሬ ለቀማ ላይ የሚሠማሩት ሌላው ቢቀር የዱር አራዊቶች የሚያደርሱባቸውን ጥቃት እንኳን ለመካላከል ኃይላቸውን እንዲያቀናጁ ይገደዳሉ ። በዚህ የጎበረተሰብ የእድገት ደረጃ የሚኖረው የሥራ ክፍፍል በተፈጥሮ ላይ የተመሠረተ ነው ። በዚህ አካኋን በአደኑም ሆነ በፍራፍሬና ሥራ ስር ለቀማ ላይ የተሰማሩት በጋራ ያፈሩትን ምርት የኩሚዩኒቲው አባላት ይሰጣጣሉ ወይንም በጋራ ይከፋፈላሉ እንጂ እያንዳንዱ በግል ያመረተው ኖሮት ተመጣጣኝ ለውጥ የሚጠይቅበት መሸቃቀጥ የሚካሄድበት ደረጃ አይደለም ። ልውውጥ እንዲኖር ከርል ማርክስ እንዳስቀመጠው ፤

‘1ኛ ፥ ምንም ዓይነት ልውውጥ የታሪካዊ ሂደት ውጤትም ሆነ ወቅቱን ጠብቆ የመጣ ከስራ ክፍፍል ውጪ ሊኖር አይችልም ። 2ኛ ፥ ግላዊ ልውውጥ የግላዊ ሥራ መኖርን ይጠይቃል ። 3ኛ ፥ የአንድ ልውውጥ ደረጃ ስፋቱና ባሕርይው የሚወሰነው ባጠቃላይ በምርቱ እድገትና አቋም ጭምር ነው ።’

እንግዲህ በግል መለዋወጥ እንዲኖር የሥራ ክፍፍል መኖሩ ብቻ ሳይሆን ሥራም ግላዊ ጠባይ መውሰዱም እንዲሁ የግድ ነው ማለት ነው ። ይህ ደግሞ መሆን

የሚችለው የምርት መሣሪያዎች በመዳሸላቸው የቱን ሳና የእያንዳንዱ ሰው የማምረት ችሎታም ከፍ በማለቱ ምንም እንኳን ሥራ በመሠረቱ ማኅበራዊ ቢሆንም በግል በማምረት ተግባር ማከናወን ሲቻል ነው ። ለክላሲካል ፖለቲካል ኤኮኖሚ ምሁራን ግን ነገሩ የተገላቢጦሽ ነው ። ልውውጥ በማምረት ሂደት ውስጥ በተወሰነ ወቅት በተወሰነ ሁኔታ ሥር የሚከሰት ማኅበራዊ ተግባር ከመሆን ይልቅ የሰው ልጅ በተፈጥሮ የመለዋወጥ ባሕርይ ስላለው ራሱን በተለያዩ የሥራ መስኩች እንደሚያሰማራ በማድረግ ፥ ምክንያቱን ውጤት ፥ ውጤቱን ምክንያት አድርገው ያቀርባሉ ። ኤሪክ ሮል የቀባለው ጸሐፊ ‘የኢኮኖሚ አስተሳሰብ ታሪክ’ በተሰኘው መጽሐፉ ላይ አዳም ስሚዝ ስለዚህ ያስተጋባውን መልእክት በማስመልከት ሲጽፍ ፤

« ለአዳም ስሚዝ የሥራ ክፍፍል የሥራ ምርታማነት ማደግ ዋነኛ ምክንያት ነው ። ስለዚህ ነጥብ የታወቁ ማሰረጃዎቹንም ከሰጠ በኋላ የዚህ መንስኤ ምን እንደሆነ ወደ መጠየቁ ያመራል ። እዚህም ላይ ነው ፤ በሥራ ክፍፍል መሠረት ለመለዋወጥ ባለው ውስጣዊ ዝንባሌ ላይ እንደ ተመረኮዘ አድርጐ የሚያቀርበው ። እንደርሱ ግምት ይህ የሰው ልጅ ባሕሪዩ መሠረታዊ ዓላማ ነው ።» ሲል አስፍሯል ። እንግዲህ ነጋድራስም ስለ ልውውጥ የሰው ልጅ የተፈጥሮ ባሕሪዩ መሆን ሲያወሱ የክላሲካል ፖለቲካል ኤኮኖሚ ምሁራንን የተሳሳተ ኢኮኖሚያዊ አስተሳሰብ ማስተጋባታቸው እንደሆነ ግልጽ ነው ። ታዲያ ! ይህ በእንዲህ እንዳለም ቀደም ሲል ከጠቀስነው የነጋድራስ አባባል ውስጥ ግን አንድ ጠቃሚ ነጥብ ይታያል ። ይኸውም «ዕውቀት ባለው ሕዝብ» መካከል «የሁሉም ትጸሩ ተለዋውጦ ነውና እንካ ሥራ እምጣ ሥራ ይባባላል» ያሉት ነው ። ይህ አባባላቸው ምንም እንኳን ቀደም ሲል

እንዳየነው ልውውጥን በሚመለከት ያላቸው ግምት የተ
ሳሳተ ቢሆንም በካፒታሊስት ኅብረተሰብ ውስጥ ልውውጥ
ያለውን ቦታ ለማጤን የቻሉ መሆኑን ያላያል ። ልውውጥ
የሸቀጥ ልውውጥን መልክ የወሰደው ገና በጥንታዊ የጋ
ርዮሽ ሥርአት ማኅበር ማክተሚያ ላይ ቢሆንም ፥ በባ
ሪያ አሳዳሪውም ሆነ በፊውዳሉ ሥርአተ ማኅበር ውስጥ
የነበረ ቢሆንም ፥ በካፒታሊዝም ውስጥ ግን ከሸቀጥ ምርት
ዋንኛ የምርት መልክ መሆን ጋር ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደ
ረሰ በመሆኑ ነው ። ነጋድራስ ከላይ ከጠቀስነው መንደር
ደረያ ሀሳብ በመነሳት ቀጥለው የሚያወሱት 'ዕውቀት
በሌላቸውና' 'ዕውቀት ባላቸው' ህዝቦች መካከል ስላ
ለው የልውውጥ ሁኔታ ነው ። ይሀንንም ነጋድራስ እን
ደሚከተለው ያቀርባሉ ።

'ዕውቀት የሌላቸው ሕዝቦች ዕውቀታቸው ከፍ
ካለ ሕዝቦች ጋር የሠሩትን ነገር ሲለዋወጡ ዕውቀት
የሌላቸው ሕዝቦች የሚያገኙት ጉዳት ትልቅ ነው ። የዚ
ህንም ጉዳት ልክ ፈጽመን እንድንረዳው ቀጥሎ የተጻ
ፈውን ምሳሌ እንመልከት ፤ ወደ ኤሮፓ አገር ከጥር
1904 ዓ.ም. ድረስ የሄደው ቆዳ 241,499 ፈረሱላ ነው ።
ያንዳንዱንም ፈረሱላ ቆዳ ዋጋ ባዲስ አበባ ገበያ 13 ብር
ነበር ። እዚያ የሄደው ቆዳ የዋጋው ድምር ብናስበው
3,139,487 ብር ይሆናል ። በፈረንጅ አገር ተበጅቶ የሚ
መጣው ቆዳ ግን ባዲስ አበባ በፈረሱላ ብናስበው እስከ
200 ብር አወጣ ። እንግዲህ አንዱ ፈረሱላ ቆዳ ከፈረንጅ
አገር ተሠርቶ እስኪመለስ ድረስ በፈረሱላው 89 ብር
ፈጀ ማለት ነው ። የኢትዮጵያ መንግሥት 241,499
ፈረሱላ ቆዳ ከዚሁ ካገሩ ማበጀቱን ትቶ ወደኤሮፓ ቢሰድ
ኪሳራው 21,493,411 ብር ይሆናል ። የኢትዮጵያ ሕዝብ
ስምንት ቀን ሲሠራ ቢያንስ ቢያንስ ሰባት ቀን ለኤሮፓ
ሰዎች ሠርቶ አንድ ቀን ለራሱ ነው ።'

«ነጋድራስ ይሀንን ነቁጥ በመውሰድ ያስተጋቡት
መልእክት ጉልህነት የነበረውን ያልተመጣጠነ ልውውጥ
በማሳየታቸው ብቻ የተወሰነ ሳይሆን ፥ ዛሬ ኋላቀር አገሮች
የሚሰቃዩበትን የኢኮኖሚ ነቀርሳ ማለትም በአለም
አቀፍ የካፒታሊስት የስራ ክፍፍል ክልል ውስጥ ኋላቀር
አገሮች ያላቸውን የጥሬ ዕቃ አቅራቢነት የንግድ ድርሻም
ጭምር በሚያስገርም አስተዋይነት ማየት መቻላቸውም
ነው ። ዛሬ የኋላቀር አገሮችን የኢኮኖሚ ባሕርይ ስንመ
ለከት የውጭ ንግድ በኢኮኖሚያቸው ሕይወት ውስጥ
ተገቢ ያልሆነ ከፍተኛ ሚና እንዲጫወት ከመደረጉም
በላይ ይኸው የውጪ ንግዳቸው በአንድ ወይም ሁለት
ጥሬ እቃዎች ንግድ ላይ የተመረኮዘ በመሆኑ ለኢምፔሪ
ያሊስቶች ብዝበዛ የተጋለጡና በተለያዩ መልኮቹ የኢም
ፔሪያሊስቶች ጥገኞች እንዲሆኑ እንደተደረጉ እንመለከ
ታለን ። ይህ ደግሞ በአስርና ሀያ ዓመት ጊዜ ውስጥ የተ
ከናወነ ድርጊት ሳይሆን ከዓለም አቀፍ የካፒታሊስት
ኢኮኖሚ መመሥረት ጋር የተቆራኘ የረዥም ጊዜ የተ
ዛባ ግንኙነት ውጤት ሆኖ እናገኘዋለን ። ታዲያ፤ ነጋድ
ራስ ከዛሬ ስድሳ ዓመት በፊት ይህንን የተዛባ ኢኮኖሚ
ያዊ አቋም እንዲኖረን የሚያደርገውን የንግድ ዝንባሌ
ማሸተታቸው ለአስተዋይነታቸው በቂ ማስረጃ ነው ።
ይህንንም በማየታቸው ነው 'ዕውቀት የሌለው ሕዝብ
ሁሉ ለብቻው መንግሥት ቢኖረውም ባይኖረውም ዕው
ቀት ያላቸው ሕዝቦች ይገዙታል' ሲሉ አቅጨን የተና
ገሩት ። ነጋድራስ ያኔ ይህንን ያህል ተቆጭተው የተና
ገሩት ሁኔታ ዛሬ በሳይንስና ቴክኖሎጂ መዳበርና አርት
ፊሺያል ጥሬ ዕቃዎችን ማምረት በመቻሉ የኋላቀር አገ
ሮች 80 በመቶ የሚሆነው የውጪ ንግድ ገቢያቸው ለተ
መሠረተበት ጥሬ ዕቃ በዓለም ገበያ ያላቸው ድርሻ 20

በመቶ ብቻ በመሆኑ የኢምፔሪያሊስት አገሮች የሚያዩ ርኀባቸውን የዋጋ መጫን ቢያዩ ምንኛ ባዘኑ . . . » [12]

« ተፈጥሮ እራሷ የደረጃዎች ዋሻ በመሆኗ የተፈጥሮ ውበት ምንጭ ደረጃዎች ናቸው ። በተፈጥሮ ከልል ውስጥ በወይን ታይቶ ፣ በእጅ ተዳስሶ ፣ በጆሮ የሚሰማው ሁሉ ከሥርዓት የወጣ አይደለም ። ምድር አብቅላ የምታፈራው የዕፀዋት ዘር ፣ በሰማይ በራሪ አእዋፍ ፣ በየብስና በባሕር የሚኖሩ እንሰሳት ፣ እንዳው በጠቅላላው የፍጡር ዘር ሁሉ የተወሰነ መልክ ፣ ቅርፅና ባሕርይ ተገዥዎች ናቸው ።

« ፕላኔቶች ሥርዓትን ጠብቀው በምህዋራቸው ይዞራሉ ። የክረምትና የበጋ የቀንና የሌሊት መፈራረቅ ፣ አሁንም የቀን ፣ የሳምንት ፣ የወራትና የዓመታት መለዋወጥም እንዲሁ በተፈጥሮ ሥርዓት ውስጥ የተቀየሰ ነው ። ሰው ራሱ በደረጃ የተፈጠረ በመሆኑ ከአርግዝና እስከ ልደቱ ፣ በቁም አካሉ ፣ በባሕርዩና በእንቅስቃሴው በመጨረሻም ዕድገቱን አፍጅቶ እስከ ሞቱ ያለው ሂደት አሁንም በደረጃ ነው ።

'ደረጃ' ነባር ፣ አንቀፁ 'ደረጀ' ነው ። ደስታ ተክለ ወልድ 'ዐዲስ ያማርኛ መዝገበ ቃላት' በተሰኘው የቃላት ስብስባቸው ውስጥ ፣ 'ደረጀ' የሚለውን ነባር አንቀጽ 'ተደላደለ ፣ ተመቻቸ ፣ በሀብት ላይ ሀብት ጨመረ ፣ ወገን አበዛ ፣ ሥር ሰደደ . . .' ብለው ይተረጉሙና ፣ 'ደረጀ' የሚለውን ቃል 'ዕርከን ፣ መውጫና መውረጃ' ወይንም ደግሞ 'የማዕረግ ስም' ብለው ይደመድማሉ ። ተሰማ ሀብቴ ሚካኤል

[12] አየለ ዘውገ ፣ 'የነጋድራስ ገ/ሀይወት ባይከዳኝ ፤ የፖለቲካዊ ኢኮኖሚ አስተሳሰብ ' (ክፍል 2) ፣ 'መስከረም' ቅፅ 1 ቁጥር 5 ፣ ሰኔ 1973 ፣ ገፅ 38 - 42 ። በይበልጥ ለመረዳት ይተጠቀስው ርዕስ በአየለ ዘውገ ተዘጋጅቶ በ'መስከረም' ቅፅ 1 ቁጥር 4 እና 5 የወጣውን ተመልከት ።

ግጽው በበኩላቸው ፣ 'ካማቴ ብርሃን ተሰማ' በተሰኘው የአማርኛ መዝገበ ቃላት በሰጡት ትርጉም ፣ 'ደረጀ' ማለት 'ሥራን በመልክ በመልኩ ሠራ ፣ አደራጀ ፣ ደለደለ ፣ አስተካከለ ፣ አከናወነ ፣ አቀነባበረ ፣ አበጀ ፣ አስማማ' ይሉና 'ደረጀ'ን ደግሞ ፣ 'ከታች ወደ ላይ መውጫና ወደ ታች መወረጃ ፣ የእግር መቀባበያ ፣ መረጋገጫ ያለው ዕርከን ፣ 'ማዕረግና ከፍተኛ ሹመት' ይሉታል ።

« ከላይ የጠቀስናቸው ሁለቱ የዘመናችን የአማርኛ ቃላት ትርጉም ተጠሪዎች 'ደረጀ' በሚለው ነባር እንቀፅ ትርጉማቸው 'ማደላደልን' ፤ 'ማመቻቸትንና' 'ሥራን በመልክ በመልኩ መሥራትን' መጥቀሳቸው ለዚህ ፅሁፍ አላማችን ቢያቅርባቸውም ለ'ደረጀ' በሰጡት ትርጉም ግን ከማእረግ ፣ ከሹመት ፣ ዝቅ ብሎም ከእግር መቀባበያ መውጫና መውረጃ ፈቀቅ ባለግለታቸው በአላማ አንለያያለን ።

« በዚህ ፅሁፍ 'ደረጀ' የሚለውን ቃል የምንተረጉመው ፣ ደስታ ተክለ ወልድም ሆኑ ተሰማ ሀብቴ ሚካኤል የጠቀሱትን የእግር መወጣጫ ድንጋይም ሆነ ሌላ ከጥሬ ስረቱ እንስቶ ከጅምር እስከ ጭርሱ ያለውን መጠኑን ፣ ቁጥሩን ፣ ከብደቱን አሰላለፉን ወዘተርፈና ባጠቃላይ አነጋገር አሰራሩን ደንግጉ የሚዘረዝረውን በባለሙያ ተጠንቶ በስራ ላይ የሚለውን 'ደንብ' ማለታችን ይሆናል ። በማእረግና በሹመት ከፍታና ዝቅታም ቢሆን አንድ የተወሰነ የስራ መስክ የሚጠይቀው ማእረግ ፣ ወይም ሹመት በአንፃሩ የሚፈለገውን የትምህርት ፤ የአገልግሎት ፣ የእድሜ ፣ አግባብ ያለው የስራ ልምድ ለማለት እንጂ እንዳው ደረቁን አይደለም ።

« ምናልባት 'ደረጀ' ለሚለው ነባር አንቀፅ ደስታ ተክለ ወልድ የሰጧቸው ፣ 'የተደላደለ' ፣ 'የተመቻቸ' የሚ

ሉትንና ተሰማ ሀብተ ሚካኤል ደግሞ ፣ 'አስተካከለ' 'ሥራን በመልክ በመልኩ ሠራ' 'እደራጀ' 'አቀነባበረ' የሚሏቸውን ትርጓሜዎች ስንመረምር ለደረጃ ምደባ ስራ አላማዎች የቀረቡ አንድን ነገር ለማስተካከል ፣ ለማመቻቸት ፣ ለማደራጀትና ለማቀነባበር የተወሰነ 'ስርዓት' ፣ 'ደንብ' መከተል እንደሚያስፈልግ የሚ ጠቀሙ በመሆናቸው ይህ ስርአትና ደንብ ወይም ደረጃ ከሰው ልጅ ተፈጥሮአዊና እለታዊ እንቅስቃሴ ጀምሮ ያለውን ሂደት እንመለከታለን ።

«ከአካል ተፈጥሮአችን ጀምሮ ከአንደበታችን የሚ ወጡት ቃላት ፣ አረማመዳችን ፣ ሰላምታ አሰዋወጣችን ፣ አቀማመጥና አቋቋማችን የተወሰነ ስርአት ተገዥ ነው ። በአንድ በተወሰነ ታሪካዊ ወቅት የሚኖር ማህበረሰብ በልደት ፣ በስርግና በቀብር ላይ የሚያከናውናቸው ድር ጊቶች ሁሉ የደንብና የሰራአት ተገዥዎች ናቸው ። ከጋርዮሽ ህብረተሰብ ጀምረን እስከ መደብ አልባው ህብረሰተብ ያሉትን የእድገት ሂደቶች ስንመረምር እያ ንዳንዱ ስርአት የራሱ የሆነ ታህታዊና ላእላዊ መዋቅር እንዳለው እንገነዘባለን ፤ መጭውን ከቀሪው የሚለየው ማለት ነው ። በዚሁ በህብረተሰብ ታሪካዊ ሂደት ውስጥ በየደረጃው ማህበረሰብ በአመጋገብ ፣ በአለባበስ ፣ በአ መለካከትና ባጠቃላይ በስነ-ልቦና ባህርያት የሚታይ ልዩ ከስተት-ደረጃ አለው ። ይህ አባባል እንኳንስ በህ ብረተሰብ ደረጃ በግለሰብ ደረጃም ቢሆን እከሌ እንዲህ ነው ፤ እከሊት እንዲህ ናት ብለን ግለሰቦችን በደረጃ የምንገመግምበትንም ይመለከታል ።

«ይህ ብቻ አይደለም ፤ ለመሰረታዊ ፍጆታ የምንገ ዛው ፣ ገዝተን የምንከፍለው ሁሉ በደረጃ የተተመነ ነው ። ከእግር መጫሚያችን ጀምሮ እስከ አንገት መከረቢያችን

ከፍ ብሎም ለአይናችን የሚሆነው መነፅርና የራስ ባር ኔጣችን እንደ ቅጥነትና ውፍረታችን ፣ እንደግጠርና መር ዘማችን በልክ ፣ በደረጃ የተመጠነ ነው ። ጢም ላሞው ፣ ፀጉር ከርካሚው ፤ ጣቃ ቀዶ በሜትር ለክቶ የሚሰፋው ሆነ ቆዳ ቀዶ የሚጨማው ለአሰራራቸው እንዲሁ ልክና ስርዓት አላቸው ፣ ደረጃ ። ከየመደብሩ ፣ ከየኪዮስኩ ፣ ከየጉልቱ ተሰፍሮ ፣ ተመዝኖ ፣ ተቀድቶና ተለክቶ የሚ ገዛው እንዲሁ ለተተመነለት የዋጋ መጠን በደረጃ የሚ ወሰን ነው ።

«ከማእድ ቤት በተሊያዩ ደረጃዎች የሚበስሉ የምግብ አይነቶች በሰሀን ወይም በሌላ ቀርበው በሹካ ወይም በማንኪያ ወይም ደግሞ በጉርሻ ተመጥነው ታኝከውና ተውጠው ባዮሎጂዊ ሂደታቸውን እስከ መጨረሻው ደረጃ የሚያከናውኑት በስርአት ነው ፣ በደረጃ ። የምን ኖርባቸውም ሆኑ የሌሎች ቤቶች ምሰሶዎች ቁጥራቸው ፣ ውፍረታቸውና ቁመታቸው በባለሙያ ተመጥኖ የቆሙ ናቸው ። በሩ ፣ መስኮቱ ሌላውም ሁሉ እንዲሁ ፤ በደረጃ ።

« ብርድልብስ አንጥፊን አንሶላ ደርበን እንተኛም ፤ ጠረጴዛ ላይ ቁጭ ብለን ወንበር ላይ አንፅፍም ። ክራባት አስረን ሸሚዝ አንለብስም ። ጫማ አድርገን ካልሲ እና ጠልቅም ወዘተ ... ሁሉም ስርአት ፣ ሁሉም ቅደም ተከተል አለው ለማለት ነው ፤ ደረጃ ።

«ከዱር መጥቶ ለሸማ የሚውለው ጥጥ ተፈልቅቆ ፣ ተዳምጦ ፣ ተባዝቶ ፣ ተለቅቆ ፣ ተዳውሮና ተሸምኖ ነው ልብስ የሚሆን ፤ በደረጃ ። ሌላው ሁሉ እንዲሁ ። ከቤት ወጥተን ወደ ጐዳና ስንገባ ተሽከርካሪዎች ቀኝ መንገዳ ቸውን ይዘው ሲጓዙ ፣ 'ቀይ' ሲበራ ሲቆሙ 'አረንጓዴ' ሲበራ ጉዟቸውን ሲቀጥሉ እንመለከታለን ፤ ደንብ ስርአት

ስለሆነ ፥ ደረጃ ። ተሽከርካሪው ሞኪናና አሽከርካሪው ደግሞ የሚግባቡበት ዘዴ ፥ ደንብ አላቸው ። ፍሪስዩን ረግጠ ማርሽ አስገብቶ ቤንዚን ሰጥቶ ለመሄድ ፥ በደረጃ ። አንድ አሽከርካሪና ሌላው የሚግባቡባቸው ደንቦች ፥ ስርአቶች አሉ ፥ ለመቆም ፥ ለመጠምዘዝና ሂድ ልሂድ ለመባባል ። እንዲሁም የአይሮፕላኑ አብራሪ ሲነሳ ፥ ሲበርና ሲያርፍ የሚከተላቸው ደንቦች አሉ ፥ ደረጃዎች ።

«ዛሬ በብሄራዊም ሆነ በአለም አቀፍ ደረጃ የምናውቃቸውን የስፖርት አይነቶች ስናስብ ፥ የሚዳኞቹና የመዋኛዎቹ ርዝመት ፥ ወርድና ስፋት በልክ የተመጠነ ነው ። ለልዩ ልዩ የስፖርት አይነቶች የሚውሉት መሳሪያዎችም እንዲሁ ፥ በደረጃ ። ስንቱ ይዘረዘራል? እንዳው ባጠቃላይ በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ደረጃ (ስርአት) አልባ የሆነ ነገር የለም ። የደረጃ ስራ አላማ ባጭሩ ህይወትን ለተ ዘበራረቀ ፥ ለተመሰቃቀለና አደገኛ ለሆነ ኑሮ ሊዳርጉ ከሚችሉ አጋጣሚዎች ሁሉ ለመከላከልና ኑሮን የተመ ቻቸ ፥ የተደላደለና ሲጋት የሌለበት ለማድረግ የሚረዳ ፍቱንና የሰው ልጅ ከተፈጥሮ የወረሰው ፥ በስራ ያዳበ ረውና ለዛሬው ግስጋሴ የተጠቀመበት ፍቱን መሳሪያ ነው ።» [13]

(ሪ) የትንተና ስልት

ላይ ላዩን ሲታይ ፥ የትንተና ስልት ከድልደላ ስልት እምብዛም የሚለይ አይመስልም ። ሆኖም መሰረታዊ ልዩ ነት አላቸው ። በድልደላ ውስጥ ክፍልፍሎቹን የሚያገና ኛቸው ፥ የጋራ የሆነ ባህርይ ተካፋይነታቸው ነው እንጂ

[13] "የደረጃዎች ዜና" ፥ ቅፅ 6 ቁጥር 6 ሀዳር / 1974 ።

የአንዱ መኖር ለሌላው ወሳኝነት አይኖረውም ። በትንተና ስልት ግን አባሎቹ አንዱ ሌላውን እንዲደግፉ ሆነው ነው የሚዋቀሩት ፤ ማለትም አንዱ አባል ለሌላው አባል መኖር ወሳኝነት አለው — ለምሳሌ ሰውን ብንወስድ ፥ ከአካላቱ ወሳኝ አባሉን — ልቡን — ብንቆርጥ ሰውዬው ሊኖር አይ ችልም ። የአንዱ አባል መለየት በሌሎቹ አባላት መኖር ላይ ወሳኝነት አለው ማለት ነው ፤ በትንተናም ውስጥ እንዲሁ ። በትንተና ውስጥ ሁሉም አባሎች የተዋደዱ ስለሆኑ እንዳሻ እየቆራረጡ የሚያወጡለት ቅርፅ አይደለም ፤ እንዳች አባል ከተቆረጠ ትንተናው ርባና አይኖረውም ። ስለዚህ በትን ተና ስልት ውስጥ ዋናው ዘዴ ርባና የሚኖራቸውን አባላት እርባና ከማይኖራቸው አባላት ለይቶ በመምረጥ እማዋ ቀሩ ላይ ነው ። ይህን ለማድረግ ደግሞ ስለሚተነትነው ርእስ በቂ እውቀት እንዲኖር ያሻል ። አለዚያ እርባና አለው ተብሎ የተመረጠው አባል ሲቆረጥ ለትንተናው ልዩነት ስለማያመጣ አላዋቂነትንም ጭምር ያጋልጣል ።

አስረጅ ፥

የዕውቀተ መገኛ

«ዕውቀት የሚገኘው የማይደረስበትን ትልልቁን ነገር በማሰብ እየመሰላቸው አሳባቸውን ወደላይ የሚያንጠ ራሩ ሰዎች ትልቅ ስህተት ያደርጋሉ ። እውቀት የሚገ ኘው ትልልቅ ነገር በማሰብ ብቻ አይደለም ። በተራው ሕይወታችን የምንመለከተውን ነገር ሁሉ ለማወቅ በመ ፈለግና በመጣጣር ፥ በመመራመር ነው እንጂ ። ማናቸ ውም ተራ ሰው ፀሐይ ስትወጣ ፥ ነፋስ ሲነፍስ ፥ ዝናም ሲዘንም ፥ ዕፅዋትም ሲለመልሙ ባይኑ ሲያይ ፥ በጆሮው ሲሰማ፥በእጁ ሲዳስስ ፥ የሚያስደንቅ ወይም የሚከነክን ነገር አያገኝበትም ። ይህ ሁሉ የሚሆነው በተለምዶ መስሎ

ስለሚታየው እንዳሳየ አይቶ ፥ አንዳልሰማ ሰምቶ ያሳል ፈዋል ። ይህ ነገር እንዲህ የሆነበት ምክንያት ምን ይሆን ብሎ ምስጢሩን አይመረምርም ። እንደዚህ ያለ የመመ ራመር አሳብ ኩቶ በፍጹም በልቡ ውስጥ አይፀነስበትም ። ይህን የመሰለ ሰው እንዳንድ እንደግናቸውም ፅቃ በመ ራት ወድቃ የምትገኝ እንጂ ተመርምራና ማሰብ በሚባ ለው መሳሪያ ተደክሞባት የምትገኝ አይመስለውም ። ይህን የመሰለም ሰው ፥ እነሴ እንዲህ ያለ ጥበብ ፈለሰፈ ሲሉት ፥ ያ ሰው ብልሀቱ ድንገት ተገልጦለት ያለ ድካም ጥበቡን ያገኘ መስሎ ይታይዋል እንጂ ፥ ጥሮ ግሮ ነው ብሎ አይጠረጥርም ። ጥበብ የምትገኘው እንደዚሁ ድንገት ባጋ ጣሚ ነገር ስለሚመስለው ፥ እሱም እንዲሁ ዕድል ሰጥቶት ድንገት አገኛታለሁ እያለ ዕድሜውን ሙሉ ሲጓጓ ይኖ ራል ። እስኪ ጥበብን ልፈልግ ብሎ አይደክምም ፥ አይጣጣርም . . . » [14]

« . . . ባህል ሰፋ ብሎ ሲታይ ጻያሌክቲካዊ ግንኙነት ያላቸው ቁሳዊ ፥ ቴክኒካዊና መንፈሳዊ ይዘቶች አሉት ። ይህም ዘርዘር ብሎ ሲተነተን ባህል የኅብረተሰብ ሕይወ ታዊ እንቅስቃሴዎችን — ማለትም ሳይንሳዊና ቴክኖሎጂ ያዊ የማመንጨት ፥ የፈጠራ ፥ የማግኘትና የዲዛይን ማውጣት ችሎታዎችን ፥ የኪነ ጥበባት የዕድገት ደረጃ ዎችን ፥ የሥራ ምርታማነትንና የአመራረት ዘዴዎች ቅል ጥፍናን ፥ የምርት ውጤቶችና የተፈጥሮ ሀብቶች ከፍፍል ፥ ስርጭትና ልውውጥ ሥርዓቶችን ይይዛል ። ከዚህም አልፎ ባህል የፖለቲካ ፥ የአስተዳደርና የአኗኗር መዋቅሮች የጊዜ አጠቃቀም ሥርአትን ፥ ምኞቶችን ፥ ተስፋዎችንና የመሳሰሉትን የኑሮ ውጤቶችን የያዘ ሕይወት ያለው ሰብ

[14] አሌክ ዜሙን ፥ ሰጌ 6/34 ።

ሰብ ነው ። ሲጠቃለል ባህል የሰዎች የስራ ውጤትና ሰዎች ከሌሎች እንሰሶች የሚለዩበት መደበኛና ዓይነተኛ ምልክታቸው ፥ የየወቅቱ አኗኗራቸው ነፀብራቅ ፥ ድም ራዊ የይዘት ክምችት ያለው ክስተት ነው ።

« ባህል ከሚንፀባረቅባቸው ድርጅቶች መካከል ትም ህርት ፥ የጤና አጠባበቅ ፥ የሕዝቦች አሠፋፈር ፥ የከተሞች አቆራቆርና መስፋፋት ፥ የፖለቲካ መዋቅሮች ፥ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ፥ ኢንዱስትሪና እርሻ ፥ የትራንስፖርትና መገ ናኛ ዘዴዎች ፥ ኪነጥበባት ፥ የምርት ክፍፍል ፥ ስርጭትና ልውውጥ የመሳሰሉት ይገኙበታል ። የነዚህን ድርጅቶች የዕድገት ሂደትና ደረጃ ማጥናት የተጠቃሚዎቻቸውንና የገንቢዎቻቸውን ሕዝቦች የባህል ሁኔታ ማወቅ ያስች ላል ። ይህም ማለት የትምህርት ሥርዓት ተፈጥሮን በቁ ጥጥር ሥር ለማዋልና ለመጠቀም የሚያስችል ዓላማ ፥ ይዘት ፥ መዋቅርና የአፈጻጸም ዘዴዎች መያዙን መገምገም ያስፈልጋል ። በጤና በኩል ኅብረተሰቡ በሽታን ለመከ ላከል ፥ ከተያዘም ለመዳን ያለውን የሰው ኃይል ፥ የድርጅ ትና የቁሳቁስ መሟላት ሁኔታን ማጥናት ይገባል ። ጊዜን ለሥራና ለዕረፍት ለመጠቀም የሚያስችል ሥርዓትና ልምድ መኖሩን መመልከት ያሻል ። ለኪነ ጥበባት ፥ ለቴክኒክና ለሙያ ዕድገቶች አስፈላጊ መዋቅሮች መኖ ራቸውን ማጤን ይገባል ። የልዩ ልዩ የአገልግሎት ድር ጅቶችን ደረጃ መመልከት ያስፈልጋል ። ለልዩ ልዩ የም ርት ተቋሞች ተገቢ የአመራረት ዘዴዎች ፣ የምርት መሣ ሪያዎችና ቁሳቁሶች ፥ ድርጅቶችና የሰው ኃይል መገኘቱ መጠናት አለበት ። በአጠቃላይ የኅብረተሰቡ የግንዛቤ ፥ የአስተሳሰብ ፥ የአመለካከትና የተግባራዊ ችሎታ ደረጃ መገምገም ይኖርበታል . . . » [15]

[15] 'መስክረም' ፥ ቅጽ 3 ፥ ቁጥር 12 ፥ መጋቢት ፥ 1975 ገጽ 55 ።

ገላጭ ድርሰት ከሌሎች ፅሁፎች ፣ ማለትም ፣ ከሂስ ፅሁፍ ፣ ከአመዛዛኝ ፅሁፍ ፣ የአንድን ሀሳብ ወይም ነገር እድገትና ውጤት ከሚገልፅ ፅፍሁ (ሳይንሳዊ ውጤት ወይም ንድፈ ሃሳብ) ውጪ ያለውን ማንኛውንም ባህርይ ከአንድ ከተወሰነ ግምባር የሚያቀርብ ማፍታቻ ፣ ማሳ ወቂያ ፣ መግባቢያና ማስተማሪያ ፅሁፍን ሁሉ ያጠቃ ልላል ።

ገላጭ ድርሰት ፣ በስእላዊ (መስተዋታዊ) አፃፃፍ ስልትና እንዲሁም አብነት (ምሳሌ) በሚያስፈልገው ክፍል፣ በትረካ የአፃፃፍ ስልት ይጠቀማል ።

በኪነ ፅሁፍ ውስጥ ፣ በአብዛኛው ፣ የአንድን ፅሁፍ ስሜታዊ አቀራረብ ዘይቤ (ለማሳዘን ፣ ለማሳቅ ፣ ለመቀስድ ፣ ለማሾፍ ፣ ለምፀት ፣ ለአሽሙር ወዘተርፈ . . . ያለውን አዝ ማሚያ) ለመፍጠር ፣ ትረካው የሚካሄድበትን ቦታና ባለ ታሪኮቹን አመቻችቶ ለማቅረብ ፣የታሪኩን ባህርያት ለማ ስተዋወቅና ለሌሎችም በታሪኩ ውስጥ አብነት ፣ ማመሳ ሰልና ማነፃፀር እና መተንተን ለሚያስፈልጋቸው ጭብጦች ሁሉ ያገለግላል ።

5.2.4 <u>አመዛዛኝ (አደራዳሪ) ድርሰት</u>

አመዛዛኝ ድርሰት ከገላጭ ድርሰት ጋር ይመሳሰላል ። የሚለይበት ነገር ቢኖር በአላማው ነው ። ገላጭ ፅሁፍ ማብራሪያን በመስጠት ብቻ ሲበቃው ፣ አመዛዛኝ ፅሁፍ አንባቢዉን ወይም ስሚዉን የአንድን ጉዳይ <u>እውነትነት</u> ወይም ውሸትነት ለማሳመን ይጥራል ። ስለዚህም ገላጭ ፅሁፍ የአመዛዛኝ ፅሁፍ ረዳትና አካል ነው ።

አከራካሪ ስለሆኑ ጉዳዮች የሚጻፍ እንደ መሆኑ ፣ ፀሀፊው ለአንድ ግምባር ቆሞ አንድን ጉዳይ በአንድ መልኩ ብቻ በመቃወም ወይም በመደገፍ ሊፅፍ ይችላል ፤ ለማስረጃ ያህል፣ «ትዳር ለጤነኛ ህብረተሰብ ወሳኝ ነው » የሚለውን ርእስ ከወሳኝነቱ አኳያ ብቻ ደግፎ ለማሳመን በመሞከር ፤ ወይም ለሁለቱም ግምባር የቆመ በመምሰል ፤ ጉዳዩን በመደገፍና በመቃወም እቅርቦ ፣ በመከያው ማስረጃው ያደላበትን አጠናክሮ በመተቸት ፤ ለምሳሌ ፣ ከላይ የጠቀስነውን ርእስ በመውሰድ ፣ ትዳር ለጤነኛ ህብረተሰብ ወሳኝ ስለመሆኑና ስላለመሆኑ አስረድቶ ፣ በመጨረሻ ፣ አንደኛውን ወገን በማጠናከር ። ስለሆነም በማንኛውም መልኩ ቢሆን ተከራካሪው የጉዳዮችን መሄጃ አስቀድሞ በመገምገም በተቃውሞው ሊሰነዘሩ ይችላሉ ሊሚላቸው ነጥቦች ቅድሚያ ዝግጅት ማድረግ ይኖርበታል ።

አመዛዛኝ ፅሁፍ አንዳንዴ አእምሮን የሚቀሰቅስና የሚያሳስብ ፣ አንዳንዴ ስሜትን የሚቀሰቅስና የሚንድ ፣ አንዳንዴም ሁለቱንም ስለሚሆን ለብዙ ጉዳዮች ማቅረ ቢያነት ያገለግላል ።

ምሳሌ ፤

— ብሄራዊ ጉዳዮችን ፣

(ስለ ብሄረሰቦች ፣ ስለ ቦዘኔነት ፣ ስለ አካባቢ ፅዳት፣ ስለ መሰረተ ትምህርት እና ስለ መሳሰለው ፤)

— ርእዮተ አለማዊ ጉዳዮችን ፣

(ስለ ህይወት ፣ ስለ ተፈጥሮ አመለካከት ፣ ስለ ሶሻሊስ ታዊ ወይም ካፒታሊስታዊ ርእዮትና ስለ መሳሰለው፤)

— ፖለቲካዊ ጉዳዮችን ፣

(ስለ ዴታንት ፣ ስለ ውጪ ፖሊሲ ፣ ስለ ቅኝ አገዛዝና ስለ መሳሰለው ፤)

— የሞራል ጉዳዮችን ፤

(ስለ ሴተኛ አዳሪነት ፣ ትዳር ስለ ማፍረስ ፣ ስለ ስነ ስርአትና ዲስፕሊን ወዘተ . . .)

<u>አመዛዛኝ ድርሰት ለመፃፍ ትኩረት የሚሰጥባቸው አበይት ነጥቦች</u>

(ሀ) ለጉዳዩ መካተቻ የሚሆን <u>መንደርደሪያ አረፍተ ነገር</u> ማውጣት

መንደርደሪያው ሀሳብ ጉዳዩን እሚልቶ የያዘና በአንድ አረፍተ ነገር ሊገለፅ የሚችል መሆን አለበት ። መንደርደሪያው ፣ ጉዳዩ የሚቋጠርበት አበይ ነጥብ በመሆኑም ምን ለማሳየት ወይም ለማስገንዘብ እንደ ተፈለገ የሚጠቁም ግልፅና ቀጥተኛ አባባል ሊሆን ይገባዋል ።

<u>አስረጅ ፤</u>

«ለቀበሌ ሊቀ መንበር ምረጡ ። »
«ብርቱካን መብላት ለጤንነት»
«የሀገር ፍቅር ከህብረተሰባዊነት ተነጥሎ መታየት የለበትም ። »

(ለ) ለጉዳዩ የሚቀርቡትን ማስረጃዎች እንደየአይነታቸው ማገናዘብ ፤

(1) ሰንሰለታዊ ማስረጃዎች

ሰንሰለታዊ ማስረጃዎች ተወላላጆች ስለሆኑ ፣ አንዱ ከሌላው የሚወጣ ነው ። በአብዛኛው ምክንያቶች

ውጤትን ፣ ውጤቶችም እንዲሁ ሌሎች ምክንያቶችን ወይም ውጤቶችን እየሆኑ የሚበራከቱበት ሰልት ነው ።

<u>አስረጅ ፤</u>

«የቤተሰብ መፍረስ የልጆችን መበተን ፣ የልጆች መበተን የመንፈስ መረበሽንና የሞራል ውድቀትን ፣ የሞራል ውድቀት ወመኔነትንና ወሮበልነትን ፣ ወሮበልነት ወንጀለኛነትን ይጋብዛሉ » የሚል መንደርደሪያ ቢኖር ፣ እያንዳንዳቸውን ምክናታዊ ተወላላጆች በተለያዩ አንቀፆች አሳድጐ ለማቅረብ ይቻላል ።

(2) <u>እየብቻቸው በሆኑ በተለያዩ ማስረጃዎች</u>

እነዚህ እያንዳንዳቸውን ሆነው የሚቀርቡ ምክንያቶች ፣ በያሉበት ማጥገብ አለማጥገባቸው መመዘን አለበት ። አንዳንዶቹ ያለ ምንም ተጨማሪ ማብራሪያ ተቀባይነት ሲኖራቸው ፣ ሌሎቹ ደግሞ ፣ ለመንደርደሪያው ማበልፀጊያነት ከመቅረባቸው በፊት እየራሳቸው በበቂና በማያጠራጥር መንገድ እንዲታመኑ የሚያደርግ መሟላትና ማስረጃ ያስፈልጋቸዋል ። ስለዚህ ፣

(ሀ) <u>አጠያያቂ የማይሆኑትንና ተቀባይነት ያላቸውን ለይቶ ማውጣት</u>

(ለ) <u>አጠያያቂ ለሆኑት አስፈላጊ ምክንያቶችን አቀናብሮ ማቅረብ ያስፈልጋል ።</u>

ምክንያቶቹ አንዳንዱ በግል እውቀትና ልምድ ላይ፣ አንዳንዱ በአካባቢ የወል ልምድ ላይ ፣ አንዳንዱ ደግሞ በሳይንስና በዘመናዊ ምርምር ላይ ሊመሰረቱ ይችላሉ ። በወል ልምድ ላይ የተመሰረቱትን ለማስታወስ ያህል ከመጠቆም በስተቀር ማብራሪያ አያሻቸውም ። በግል ልምድና እውቀት ላይ የተመሰረቱት ግን ፣ ከተገኙበት ምንጭ ጭምር መጠቀስ ይኖርባቸዋል ፤ ጥርጣሬን ለማስወገድ ።

ለምሳሌ ያህል ፣ «ለቀበሌ ሊቀ መንበር ምረጡ» ከሚለው መንደርደሪያ ፣ በመምረጥ ወይም በአለመምረጡ ላይ ከርክር ከመነሳቱ በፊት ፣ በቅድሚያ በቀበሌ አስፈላጊነት ላይ ልንስማማ ያስፈልጋል ። የማንስማማ ከመሰለው ደራሲው ይሽንኑ በቅድሚያ አውቆ ማስረጃዎቹን መደርደር ይኖርበታል ።

(መ) <u>ተቃውሞን አውቆ በቅድሚያ ስለ ማፍረስ (ማክሸፍ)</u>

ከርክሩ የሚያዘምባቸውን ነጥቦች አስቀድሞ በመጠርጠር መዘጋጀት ያስፈልጋል ። ይህም ሁኔታ ራስ የቆሙለትን ግምባር ብቻ ሳይሆን ሌሎች የሚቆሙላቸውን የተለያዩ ግምባሮች ጭምር መገመትና ማጤንን ይጠይቃል ። ማጤንም ብቻ አይደለም ከራስ ለተለዩት ግምባሮች ማስተባበያና መቃወሚያም ማዘጋጀት ያስፈልጋል ።

<u>አስረጅ ፤</u>

<u>«ተስፋፊነትና ጠባብነት..... ዓይነተኛ ገጽታ</u>

«...ልዩ ልዩ ቅጽሎችን ያስከተሉ የሶሻሊዝም ዓይነቶች ቦሳ ድርግም ብቅ ጥልቅ ማለታቸውን ባያጸርጡም ወደ እውነተኛውና ሳይንሳዊ ሶሻሊዝም የሚደረገው ጉዞ

ጠናክር ወደኋላ አላለም ። በሶሻሊዝም ፣ ለዚያውም በሳይንሳዊ ሶሻሊዝም ስም ለመነገድና ለማጭበርበር በየጊዜው መድረክ ላይ ወጥተው ተግባራቸውንና ድርጊታቸውን አጋልጦ ከተፋቸው ውስጥ ፣ በጠባብ ብሔረተኝነትና በተስፋፊነት የተወጠሩት የሱማሌ የገዥ መደቦች ፣ ዛሬ ከውርደትና ከውድቀት ጉዞአቸው ከመጨረሻው የሐፍረት አዘቅት ውስጥ በመግባት የኢምፔሪያሊዝም ቡችልነታቸውን ለዓለም ሕዝብ በማያጠራጥርና በማያወላውል አኳኋን እያስመሰከሩ ነው...

«...ዚያድ ባሬ በሶማሊያ ስለሚመሠረተው የሶሻሊስት ስርዓት በሐሰት የፖለቲካ ትምህርት ሲከታተሉ ለቆዩት የሶማሊያ ወጣቶች ገለጻ ሲያደርግ ፣ በተለይም የሶማሊያን ሶሻያሊዝም ምንነት ሲገልጽ እንደሚከተለው አስቀምጧል ።

> የኛ ሶሺያሊዝም የሶማሊያ ሶሺያሊዝም ፤ አፍሪካዊ ሶሺያሊዝም ወይም የእስላም ሶሺያሊዝም አይደለም ፤ ይልቁንም በሰው ልጅ ልምድና እውቀት የዳበረው የመጀመሪያው ዓይነት ሶሻያሊዝም ነው ። የኛ ሶሺያሊዝም በራሱ ተጨባጭ ሁኔታ የሚመራ ሶሺያሊዝም ነው ።

« ይህ መቼም ከሞላ ጐደል ጤናማ አስተሳሰብ ነው እንበል ። ይሁን እንጂ ፣ እውነተኛው የዚያድ አቋም ይህ አይደለም ። የዚያድ ባሬ (ሶሺያሊዝም) ምንጩ ምንድር ነው ? መሠረተ ሃሳቡስ በርግጥ እርሱ እንዳለው (የመጀመሪያው ዓይነት) ሶሺያሊዝም ነው ? ለዚህ ጥያቄ ራሱ ዚያድ ባሬ መልሱን ሲሰጥ እንዲህ ይላል ፤

ሶሺያሊዝም የተጀመረው የት ነው ? ያፈለቀውስ ማን ነው? ይህንን ጥያቄ በሚመለከት ኢያሌ ሰዎች በውሸሮቻቸው ውስጥ ወድቀዋል ። እኛ እንደሚ መስለን የሶሺያሊዝም ምንጭ የእስላም ሕዝብ ነው ፤ መሠረተ ሃሳቡም የመነጨው ከእስላም ሃይማኖት ነው ።

« በዚያድ አመለካከት በዓለማችን የሶሺያሊስት ስርዓት ግምባታ የተጀመረው ከእስልምና ሃይማኖት አመጣጥ ጋር ከሆነና የሶሺያሊዝምም መሠረት የእስላም ህዝብ ከሆነ ፡ 1ኛ/ የሶሺያሊስት ስርዓት በዓለም ላይ መስፈን የጀመረው ከታላቁ የጥቅምት የሩስያ አብዮት በፊት በሰባተኛው ምዕተ ዓመት ከክርስቶስ ልደት በኋላ መሆኑ ነው ፤ ምክንያቱም የእስልምና ሃይማኖት መስፋፋት የጀመረው ከላይ በተጠቀሰው ዘመን በመሆኑ ነው ።

« በሌላ በኩል ደግሞ ፡ የእስላም ሃይማኖት የሶሺያሊዝም መሠረት ከሆነ ፡ የእስልምናን ሃይማኖት የተቀበለ ሁሉ በዚህ ብቻ ሶሺያሊስት ሊሆን ይችላል ማለት ይሆን ? ፊት ካቀረብነው ትንተና እንደምንረዳው በሶማሊያ የሚ መሠረተው ሶሺያሊዝም (የሶማሊያ ሶሺያሊዝም ፤ አፍሪካዊ ሶሺያሊዝም ወይንም የእስላም ሶሺያሊዝም) ሳይሆን የመጀመሪያው ዓይነት ሶሺያሊዝም ነው ከተባለ ፡ ይህ የሶማሊያው ሶሺያሊዝም ከየት ተነስቶ የት ሊያርፍ ነው።

«ዚያድ ባሬ ባንድ በኩል የእስልምና ሃይማኖት የሶሺያሊዝም መሠረት መሆኑን በግልጽ ሲያስረዳ ፡ በሌላ በኩል ደግሞ ይህንን ቃሉን በሚያስገርም ሁኔታ ሲያጥፈው እናያለን ። ዚያድ በሶሺያሊዝምና በእስልምና ሃይማኖት መካከል ያለውን ግንኙነት ሲያስረዳ እንዲህ ይላል ፤

ሶሺያሊዝም እንደ እስልምና ሃይማኖት ከሰማይ የወረደ መልዕክት አይደለም ። ይልቁንም ሰዎች

በምርት መገልገያዎች ሲጠቀሙ የሚፈጥሩትን ግንኙነት ስርዓት ባለው መንገድ የሚያቀነባብር ነው ።

« እንግዲህ ሶሺያሊዝም እንደ እስልምና ሃይማኖት ከሰማይ የወረደ መለኮታዊ ቃል ካልሆነ ፡ የእስልምና ሃይማኖት የሶሺያሊስት ንድፈ-ሀሳብ ምንጭ ሊሆን የቻለው በምን ተአምር ነው? የዚያድ የንድፈ ሀሳብ ችግር ይህ ብቻ አይደለም ። እንዳንዴም ያመልጠውና ትክክለኛውን ነገር ተናግሮ በአደባባይ የለፈፈውን ሀሳቡን ሲያፈርስ እንዲህ ይላል ።

... ከኛ ቀደም ብለው ሶሺያሊዝምን በተግባር ያዋሉ ሀገሮች ሶሺያሊዝምና ሃይማኖት አብረው አይሄዱም ብለዋል ፡

በማለት እራሱ ተወናብዶ ሌላውንም ያወናብዳል ። ዚያድ ባሬ ስለ ሶሺያሊዝም ያለው የተውገረገረ አስተሳሰብ በዚህ ብቻ የሚወሰን አይደለም ። ዚያድ ስለ ሶማሊያ ሶሺያሊስቶች ዓላማ ሲያብራራ ፤

እግዚአብሔር ሰውን ሲፈጥር ደጉንና ክፉውን ለመለየት እንዲችል አእምሮ ሰጥቶታል ። ስለሆ ነም... ሰው በሰው ከሚበዘበዝበት ስርዓት ይልቅ እኩልነት የሰፈነበትን ኅብረተሰብ ለመፍጠር ተነሳስተናል ።

ይላል ። እንደ ዚያድ አመለካከት የሶሺያሊስት ስርዓት ምሥረታ ፕላን በፈጣሪ ተረቆና ጸድቆ በሰዎች አእምሮ በኩል ተፈፃሚነት ያገኛል ለማለት ካልሆነ በስተቀር የሶሺያሊዝም መሥረቱ ሰብዓዊ ስነ ምግባር ሳይሆን የሰብዓዊነት ባህርዩ የሶሺያሊዝም እንድ ገጽታ ብቻ ነው ። ይህም ብቻ አይደለም ። ዚያድ ስለ ሶሺያሊዝም መሠረት አጣርቶ አለማወቁን የሚያስገነዝበን ስለ መደቦችና የመ

ደብ ትግል ያለው አሳብኝ ሀሳብ ነው ። ዚያድ ባሬ በሶማሊያ ስለ መደቦች አስላለፍ ሁኔታ ሲናገር ፣

> በማርክሲስቶች አስተሳሰብ ከሄድን በሶማሊያ ኅብረተሰብ ውስጥ መደቦች የሉም ፤ እኛ ዘላኖች ገበሬዎች አነስተኛ አሰሪዎችና ወታደሮች ነን ።

በማለት የራሱን አስተያየት ሰንዝሯል ። በዚያድ ባሬ የመደብ ትንተና መሠረት ዘላኖች ፤ ገበሬዎች አነስተኛ አሰሪዎችና ወታደሮች ከመደቦችና ከመደብ ትግል ውጪ ናቸው ። እዚህ ላይ 'በማርክሲስቶች አስተሳሰብ' ማለቱ የሚገርም ቢሆንም የሰጠው ማጠቃለያ ደግሞ እጅግ የሚያስገርም ነው ... የእውነተኛ ማርክሲስቶችና የሳይንሳዊ ሶሺያሊዝም አቋም ግን ጨርሶ ከዚህ የተለየ ነው ።

« እዚህ ላይ የቬትናም ኩሚንስት ፓርቲ ዋና ፀሐፊ የሆኑት ፣ ጓድ ሌዳዋን የተናገሩትን መጥቀስ በቂ ይመስለናል ። ጓድ ሌዳዋን መደቦችንና የመደብ ትግልን በሚመለከት በአጠቃላይም የማርክሲስቶች ተግባር ምን መሆን እንዳለበት ሲያስገነዝቡ ፣

> በማርክሲስት አመለካከት አኳያ ኮሚዩኒስቶች የትግላቸውን እስትራቴጂና ታክቲክ ሲቀይሱ ለሠራተኛው መደብ ጥቅም ቅድሚያ በመስጠት በኅብረተሰብ መደቦች መካከል የሚኖሩትን ግንኙነቶችና ልዩነቶች አጣርተው ማወቅ ይኖርባቸዋል። አብዮታዊ ስሜታቸውንና ሳይንሳዊ ዕውቀትን በማቀናጀት ማርክሳዊውን የመደብ ትግል መርህ ጠንቅቀው ማወቅ ይኖርባቸዋል ።

በማለት ማርክሲስቶች ለመደቦችና ለመደብ ትግል ንድፈ-ሀሳብ ተገቢውንና አስፈላጊውን ትኩረት መስጠት እንዳለባቸው ተናግረዋል ። የዚያድ ባሬ ቅጥፈት ይበልጥ

ቁልጭ ብሎ የሚታየው ስለ ሶሺያሊዝም አቋሙን በሚገልጽበት ጊዜ ነው ። ይህንንም በሚመለከት ዚያድ ሲናገር ፤

> ሶሺያሊዝም የማይጠቅመን ሆኖ ሲገኝ አሽቀንጥረን እንጥለዋለን ፤ በዚህ ፋንታም ሌላ መንገድ እንሻለን ፤ መርሁ ጠቃሚ ሆኖ ከተገኘ ግን እንቀበለዋለን ።

ይለናል ። የዚያድ ባሬ የፖለቲካ አቋም ከውጭ ሲያዩት እጅግ የተምታታ ቢሆንም ፣ ከቃላትና በየጊዜው ከሚለዋወጣቸው ሽፋኖች በስተጀርባ ግን በጠባብነትና ተስፋፊነት ላይ የተመሰረተ የከረረ ብሔርተኝነት ሆኖ ይገኛል ። (ሶሺያሊዝም የማይጠቅመን ከሆነ አሽቀንጥረን እንጥለዋለን) ያለውን ሀሳብ ዛሬ በተግባር ተርጉሞ ከቀንደኛ የኢምፔሪያሊስት ኃይሎች ጋር በማበር በአፍሪካ ቀንድ ለሰላምና ለዕድገት የቆሙ ሀገሮች የሚያደርጉትን ጥረት ለማደናቀፍ ሲጣጣር በገሀድ እያየነው ነው ። የበግ ለምድ መልበስ የተኩላን ተኩላነት አይለውጠውም ። ዚያድ ባሬ ስለ ሳይንሳዊ ሶሺያሊዝም በነበረው የተጭበረበረ አስተሳሰብ ውስጥ ወድቆ ሲጮህ የራሱ ድምጽ በፈጠረው የገደል ማሚቶ ተደናግጦ ይታያል ።

« በመሠረቱ አብዮታዊ ተግባር ቀላል ጉዳይ አይደለም ። ይህንን እውነታ ጃክ ዎዲስ « New theories of Revolution » በተባለው መጽሐፍ ውስጥ በዚህ መልክ አስቀምጦታል ።

> 'አብዮት ከፍተኛ ጥንቃቄ የሚጠይቅ ጉዳይ ነው። የሰዎች ሕሊናዊ ፍላጐት ወይንም በድፍረት የተሞላ የአብዮታዊ መፈክሮች ድርድር አይደለም ። አብዮታውያን የሕዝቡን፣ ግለትም፣ የሠራተኛውን፣ የገበሬውን ፣ የተማሪውን ፣ የምሁራኑን ፣ ስሜት ጠን

ቅቀው ግወቅ ይኖርባቸዋል ። የሕዝቢ መሪዎች የሚሠሩት ስህተት በቀጥታ በሕዝቡ ሜንታ ላይ የሚወድቅ በመሆኑ ፣ በዚህ ረገድ ከፍተኛ ጥንቃቄ መደረግ አለበት ።

ዚያድ ባሬ እንደሚለው ሳይሆን ፣ 'ማርክሲዝም (ሳይንሳዊ ሶሻሊዝም) ተጨባጭን ሁኔታ በትክክል የሚ ተነትን በመሆኑ ከሌሎች ሶሺያሊስት ንድፈ-ሐሳቦች ለየት ያለ ነው ። የአብዮትን ነባራዊ የዕድገት ሂደት በማጤን ሰፊው ሕዝብ የአብዮት ኃይልና የፈጠራ ችሎታም ምንጭ በመሆኑ በትግል ወቅት የወሳኝነት ሚና እንዳለው ያስተ ምረናል ። ይኸውም ትንተኔ በማርክሳዊ የታሪክ አቀራ ረብ ላይ የተመሠረተ እንደ ሆኑ በያንዳንዱ የአብዮት ወቅት ስለሚፈጸሙት ዐቢይ ጉዳዮች ሰፊና በሥርዓት የተቀነባበረ ትምህርት ይሰጣል ።'

'የሶማሊያን ጉራማይሌ ሶሺያሊዝም የዛሬ ወዳጆቹ እንኳ ሳይቀሩ የተቹት ጉዳይ ነው ። ከአራት ዓመት በፊት (1977) ለሥራ ጉዳይ ወደ ግብጽ ፣ ሱዳን ፣ ኢትዮጵያና ሶማሊያ ሄደው የነበሩ የአሜሪካ ኮንግሬስ አባሎችም በሶማሊያ ስላዩት ነገር ይህንን ሪፖርት ጽፈው ነበር ።

> የሶማሊያ አብዮታዊ ምክር ቤት ሳይንሳዊ ሶሺ ያሊዝምን እከተላለሁ ይላል ። እኛ እንዳየነው ከሆነ ግን በአገሪቷ ውስጥ ካፒታሊዝም እያቆ ጠቆጠ ነው..... የሶማሊያ መሪዎች ብዙውን ጊዜያቸውን ያጠፉት የራሳቸውን..... ሶሺያ ሊስታዊ..... የኤኮኖሚ ዕድገት ከማፋጠን ይልቅ ለአጋዴት ጦርነት ዝግጅት በማድረግ ነው ።

«ስለ ሶማሊያ 'አብዮት' አይዲዮሎጂካዊ መሠረት ሰፋ ያለ አመለካከት ሊኖረን የሚችለው በማንኛውም ሶሺያሊስት አብዮት ውስጥ ተፈፃሚነት የሚያገኙ ሕጉች

ምን ምን እንደሆኑ በመመልከት በዚህ አንፃር በሶማ ሊያ ውስጥ ያለው ሁኔታ ምን እንደሚመስል ለመገ ምገም ስንችል ብቻ ነው ። ዛሬ ሶሺያሊዝምን ለመገንባት በማንኛውም አገር የሚደረገው ጥረት የሚመራው በግ ምባር ቀደሙ ማርክሳዊ ሌኒናዊ ፓርቲ መሪነት ሲሆን የዚሁ ግምባር ቀደም ድርጅት ሳይንሳዊ አመራር ወሳኝ ነው ። በሌላ በኩል ደግሞ ፣ ለሶሺያሊዝም ግምባታ መሠ ረት ለመጣል የሠራተኛውና የገበሬው መደብ ተግባራዊ አንድነትና ጎብረት ወሳኝ ነው ። በተለይም የውጭ ፖሊ ሲን በሚመለከት ወዛደራዊ ዓለም አቀፋዊነትን በመር ህና በተግባር ደረጃ መቀበልና በሥራ መተርጐም እጅግ አስፈላጊ ነው ። በተለይም እንደ ሶማሊያ ባሉ ኋላ ቀር አገሮች ሶሺያሊዝምን ለመገንባት ከተፈለገ ይህ ፈጽሞ ሊዘለል የማይቻል መሠረታዊ መርህ ነው ።

«በዚህ ጽሁፍ ውስጥ ከላይ ለማብራራት እንደ ተሞ ከረው የግንኙነታም አብዮት ጥንካሬ በአብዮቱ የንድፈ ሀሳብ ጥራት ላይ የተመሠረተ እንደመሆኑ መጠን አብ ዮታዊ አይዲዮሎጂ ከሰፈው ሕዝብ ማኅበራዊ ስነ ልቡ ናና ማኅበራዊ ንቃተ ሕሊና ጋር የሚጣጣም በመሆኑ ለኅብረተሰቡ ንቃተ ሕሊና መዳበር መሠረታዊ ነው ። ለሶሺያሊዝም የሚደረገውም ትግል ከዚህ መሠረተ ሐሳብ የሚነሣ መሆን ይኖርበታል ። ... »

5.2.5. የጭውውት ድርሰት

ጭውውት ፣ ትረካ በድርጊያ የሚገለፅበት አይነተኛ መንገድ ነው ። ጭውውት ፣ ራሳቸው ባለታሪኮቹ እርስበር ሳቸው የሚያካሂዱት የሀሳብ እና/ወይም የስሜት መገናኛ

[16] ሰሎሞን ጴጥሮ ፣ ተስፋፊነትና ጠባብነት ፣ የሱማሌ ጉዳ መደብ ገጽታ ፣ 'መስከረም' ቅፅ ፣ 2 ቁጥር 7 ፣ ታህሳስ 1974 ፣ ገጽ 50-57 ።

ነው ። ስልትነት የሌለውን ሀሳብ ማቅረቢያ አይደለም— ወይም ማናቸውንም በቀጥታ በተራኪው ሊቀርብ የሚችልን ነገር በጥቅስ በመክበብ ማሻሞርሞሪያ ። በአብዛኛው ፡ ጭውውት የትረካውን ሂደት የሚያራምዱ ነጥቦችን መያዝ አለበት ።

የጭውውት አባባል የአንድን ህዝብ ወግ ፡ ልምድ ፡ አኗኗር ፡ አስተያየት (ስልት ፡ ፈሊጥ ፡ ዘዬ ፡ ፈሽ ፡ ዘይቤ ፡ ልግጫ ፡ ቀልድ ወዘተ ...) እና ባጠቃላይም የዚያን ህዝብ ውስኖ ባህሪዎች ማወቅን ይጠይቃል ። እያንዳንዱ ግለሰብም ከልምዱና ከሰው ጋር አብሮ በመኖር የተማረው ስነልቦናዊ አመለካከት ያሻዋል ፤ በህብረተሰቡ ውስጥ የሚገኘው ሰው የነገሮች አባባል ባህሪው ፡ እንደያውኔ ታው የሚኖረውን ለውጥ ለማጤንና እንደየለውጡም ራሱን ለማመቻቸት ። በባህል በተራራቁ ሰዎች መካከል የሚደረግ ጭውውት አለመግባባትን ያስከትላል ።

ጭውውት ፡ በተለይ በዘመናዊ ፅሁፍ ውስጥ ፡ የተራኪ አስተያየት አይታከልበትም ። ከባለታሪኮቹ ጋር ሆነን ነው እዚያው በዚያው ፡ ወዲያው ወዲያው የምናዳም ጠው ። ቢሆንም አእምሯችን ከሁለት አኳያ ነው ማጤን የሚኖርበት ፡ (1) ባለታሪኮቹ ምን እየተባባሉ እንዳሉ እና ጭውውቱ ከነሱ አንፃር ምን ማለት እንደሆነ (2) ካጠቃላይ ትረካው አንፃር ተራኪው በጭውውቱ ምን ሊያሳውቅ እንደፈለገ ። በጭውውቱ ውስጥ ባለታሪኮቹ ገና ያልደረሱበት ተራኪውና አንባቢው ግን ቀስ በቀስ እየተገነዘቡት ያደገ የአባባል ሂደት ሊኖር ይችላል ። ባጠቃላይ በትረካ ስልት ከቀረበ ፅሁፍ ውስጥ ይልቅ በጭውውት ውስጥ አንባቢው ወይም አዳማጩ አያሌ ሁነቶችንና ድርጊቶችን ከራሱ ልምድና አውቀት አኳያ እያሟሉና የራሱን ብያኔ ወይም መደምደሚያ እየሰጠ ማለፍ ይኖርበታል።

(ሀ) የጭውውት ስልቶች

እንደየባህሉ እድገትና እንደየቋንቋው ብልፅጋ አያሌ የጭውውት ስልቶች ይኖራሉ ። ለዚህ ፅሁፍ ያህል ግን ጥቂቶቹን ብቻ እንመለከታለን ።

(1) ለውይይት

የዚህ አይነቱ ጭውውት አላማ በተወሰነ ሀሳብ እና/ወይም ጉዳይ ላይ ልዩ ልዩ ተዛማጅና ተቃራኒ መልኮቹን እያነሱ በመነጋገር ፡ ለሀሳቡ ወይም ለጉዳዩ መፍትሄና መቋጫ መሻት ነው ። አዳዲስ አስተሳሰብንና አመለካከትን በሚያሳምን መንገድ ለማቅረብ ይሰራበታል ፤ በተለይ ርእዮተአለማዊ አመለካከትን ።

(ሀ) ለእውነት ከሳችነት

አጅ ፡

አምሚ ስማ ስማ እባክህ!..... ጥቅም አይደልለኝም ..... ከባላጋሮቼ ጋር በመመሳጠር ጥብቅና የቆምኩለትን ሰው ጉዳይ አላጣምም..... እንዴታ! ጠበቃ ቢሉህ ጠበቃኮ አይደለሁም ...

ትርፌ እኔምኮ አላልኩም ።

አምሚ ትርፌ ልንገርህ ፡ በሁሉ ነገር ስወድህ እንደበትህ አይኖመኝም ።

ትርፌ እንደበት አይበላ ፡ ምን መጣም ያስፈልገዋል?

አምሚ እሪ በእነዋሪዋ! «እንደበት አይበላ» የማለት አማርኛ! ይሽንኩ ነው የምለው ፤ የነገርን መሄጃ፡ የነገርን አቃቂር ማወቅ የነገርን አረቄ ማውጣት አይደለም ! ተሳስተሃል ! የለም የለም ትርፌ

የጉድን የሚሄድ አነጋገር አለህ ። እንጂ ፤ በእን ግሊዙ እንዲያ እንደሁ አላውቅም ። ባማርኛው ቢሆን አይገቡ ገብቷል ።

ትርፌ ምናልባት ልዩ ስጦታ ሊሆን ይችላል ፤ እግዚ አብሄር ለኔ ብቻ የሰጠኝ.....

አምሚ አይ እንግዲያው አጉል ነገር ሰጥተሃል ፤ አጉል ነገር የሰያፍ የሚያስኬድ..... አም ፥ ሌላው ቢቀር ላንት የሚሆን አዳማጭ መጨመር ነበ ረበት...ደግሞም አበቃቀል ለየቅል ሆነ እንጂ... እንቱን ብሆን ስጦታ አልለውም ፤ ፀሎት የሚ ያዘለት በሽታ ነው..... ልንገርህ ..... ፀሎት የሚያዘለት ፤ እንዲህ ያለ የለዛ ድርቀት!

ትርፌ የለዛ ወዘና አይሁን ብቻ ! [17]

(ለ) ድርጊያ ጠቋሚነት

(በድርግ ወሳኝነት ፥ በባህሪ ጠቋሚነት እና በድርጊያ ወሳኝነት ፥ ገፅ 336 ፥ ከ 337-338 እና ከ 399-340 ተመልከት ።)

(2) ለክንከና ወግ

ጭውውቱ እንደነገሩ ጊዜ ለማሳለፍ የሚደረግና ምንም ያህል የተጨበጠ የሀሳብ እድገት የማይታይበት የሚመስል ነው ። በእእምሮ የሚጉላላና የሚከነክንን ሀሳብም ሆነ ጉዳይ በቀጥታ ሳይጠቅሱ ዳርዳሩን እየነካኩ የማለፍ ፈሊጥ ነው ፤ ልብ ያስበውን የሚሸፋፍኑ አባባ ሉች ይበዙበታል ።

[17] ጳዉሎች ወርቁ ፥ 'ትበልጭ' ፥ (አ.አ 1962) ገፅ 89 ።

አቻ ፥

ናደው እንጃልህ ብቻ ፥ ሊገባኝ ያልቻለው..... የት ላይ እንደ ተሳሳትሁ.....እንዲህ እንኳ እንደ ዱሮ አባት አላንገላልኳቸው ፤ ገበታ እንኳ ከኔው ጋር ቀርበው ነበር የሚበሉት .....

አምሚ አስተምረሃቸዋል ደሞ ።

ናደው አስተምሪያቸዋለሁ ።

አምሚ የሚበሉት የሚጠጡት አልጐደላቸው ።

ናደው ስነግርህ!..... አልጐደላቸው !

አምሚ አልታረዙ !

ናደው አልታረዙ !

አምሚ የኪስ ገንዘብ አላጡ !

ናደው የኪስ ገንዘብ አላጡ !

አምሚ እንዲያውም በከተማው የሚታዩት እነሱ ነበሩ ።

ናደው እንዴታ ! ያያቸውና የሚያውቃኝ ሁሉ ብሎ ብሎ ታክቶታል ።

አምሚ ታክቱ ያላቸው..... [18]

(3) ለጉንያ ወግ

ይህን አይነቱ የባለታሪክ ንግግር እምብዛም ጭው ውት ነው ሊባል አይችልም ። ተናጋሪው የተሰማውን ፥ ያብላላውን ፥ ያውጠነጠነውን ይናገራል እንጂ መልስ አይጠብቅም ። ራሱ አነጋገሩም ቢሆን መልስ የሚጠብቅ

[18] ከላይ ከተጠቀሰው ፤ ገፅ 5—6 ።

አይነት አይደለም ። ጐንያ ጭውውት በይበልጥ የማዘዝን ፣ የማነሳሳትን ፣ የማጓጉትንና የስልጣንን ፣ የመበየንን ፣ የመሸወድን እና የመሳሰሉትን አባባሎች ያጠቃልላል ። የተያያዘ የሀሳብ ልውውጥ አይኖረውም ።

አጅ ፣

የትም ወርቅ (ገልመጥ በማረግ) ዛሬ ልጇ እግዜሩ ቅርብ ነው ። የናት ያባትሽ ልቅሶ መሰማት አይግ ረምሽ.....አም ፣ አገርሽ ለመመለስ በመ ቁረጥሽ ይበጅ አርገሻል..... ቢሆንም ታዲያ.....

ቢሆንም ታዲያ..... ቢሆንም ታዲያ..... ...ነገርን ነገር ይወልደዋል እቴ ፣ አንድ የሩቅ ዘመዴ ነበረች ..... ታዲያ አስራ ሶስት ልጆች ነበሯት..... መቼም አገሬው ሲወዳት..... ምንድነው ኧረ ፣ ስም ነበ ራት ፣ አም ፣ 'አድባር ! አድባር' ይሏት ነበር..... ምን ያረጋል ፣ የኋላ ኋላ እን ዲሁ ሳይሞላላት ፣ እንደ ባከነች..... አንዱን ሳቲዘው አረፈችው ..... አም ፣ ቁጫጭ ሲበዛም ጥሩ አይደለም..... ከሰው በታች ያረጋል ..... ድህነት ያመጣል ፤ ድህነት የሚሉት በሽታ ..... የኋላ ኋላ አጥንት እንደ ዋሽንት ሲጮህ የሚያቀጣው ያው ገን ዘብ ነው .....[19]

19 ከላይ ከተጠቀሰው ፣ ገፅ 74 ።

(4) ለእየራስ ወግ

የጋራ በሆነ ጉዳይ ላይ ይጀመርና ተናጋሪዎቹ የየራ ሳቸውን ፍላጐት ለማራመድ ከሚናራቸው ግፊት ሳይ ሰማሙ የሚያካሂዱት ጭውውት ነው ።

አጅ ፣

«ይገርምሃል ! እላዬ ላይ ወጥታብኝ ነበርኮ እበርህ ላይ !»
«እኔ ደሞ ምን ትመጣ ብዬ !»
«እንዴት መሰለህ የገላመጠችኝኮ ደሞ !»
«ዱብዳ ነውኮ የሆንክብኝ !»
«ምናርግ ነው ደሞ አንተን የምትልህ ?»
«ይገርማል !»
«የሷን ነገር እንዳታነሳብኝ ብያለሁ.....»
«ስብሰባው ተሰረዘ !»
«በጭራሽ !»
«ምን ትመጣ ብዬ!» [20]

(ለ) የጭውውት አቀራረብ

(1) የእያንዳንዱ ተናጋሪ ሀሳብ በአዳዲስ መስመር በት ምእርተ ጥቅስ እየተለየ መቅረብ አለበት ። አንዱ ተናጋሪ እገፅ ሀዳጉ ሳይደርስ በተወው በዚያው መስመር ላይ የሌላው ተናጋሪ ሀሳብ ለጥቆ አይፃፍበትም ።

(2) እያንዳንዱ ተናጋሪ ተለይቶ መታወቅ አለበት ፤ ተለይቶ ካልታወቀ የንግግሩን ሂደት ለመረዳት ያዳግ ታል ፤ ግን ለምን እንደ ቆመ ለመገንዘብ ።

20 ከላይ ከተጠቀሰው ።

ክፍል ሶስት

ትረካ

ጥንታዊ

ዘመናዊ

ምእራፍ ስድስት

ጥንታዊ ታሪክ

በሰለጠኑም ሆነ በመሰልጠን ላይ በሚገኙ ህዝቦች ባህል ውስጥ ፥ ታሪክን ፈጥሮ ማውራት ከጥንት ጀምሮ ያለ ልማድ ነው ። እህ ፥ ከዚያስ ምን ሆነ?..... ከዚያስ .....ከዚያስ እያሰኘ የሚያጓጓን ታሪክ ።

ለአብነት ያህል የሚከተለውን ታሪክ እንመልከት፡-

«አንድ ታሪክ ላጫውታችሁ ልጆቼ» አሉ ሽማግሌው፤

«በዱሮ ዘመናት ፥ በአንድ መንደር ውስጥ ፥ ከአንድ አባት ፥ ከአንድ እናት የተወለዱ እህትና ወንድም ፥ ባን ድነት እየተጋገዙ ይኖሩ ነበር ። ከጊዜ በኋላ እህቲቱ ባል አገባች ። ወንድምዬው ብቻውን መኖር አቃተው ። እህቱ ዘንድ ሄዶ ደባል ሆነ ። አንድ ሁለት አመታት አለፉ ፤ ወንድምዬው የግል ስራውን እየሰራ ፥ እህቲቱ ባሏንና ወንድሟን እያገለገለች ። በመኪያው ፥ ሴት ልጅ ወለደች ። ወንድምዬውም የሙያ ስራውን እየሰራ የሚያገኘውን አንዳንድ አሞሌ እህቱ ዘንድ በማስቀመጥ ብዙ እንደሆነ አወቀ ። በወለደ ሊያበድረው መፈለጉንም ለእህቱ ነገ ራት ። ምናለ መቼስ የሰው ልቡ አይታወቅ .....ምን ይሆንላችኋል ታዲያ ፤ ወንድምዬው አንድ ቀን ጧት ይነሳና አሞሌው ወደ ነበረበት ጐታ ሄዶ ቢመለከት በቦ ታው ድንጋይ ተሞልቶበት ማግኘት ። ተደናግጦ ይሄ ድና እህቱ ዘንድ አሞሌው ወደ ድንጋይ ተለውጠ አገኘ

ሁት ብሎ መንገር ። ሞኝ ነህና ፥ አሞሌ ብዙጊዜ ሲቆይ ወደ ድንጋይነት መለወጡን አታውቅም ብላ ትመልስለታለች አሷም ። ያዝናል ፤ ይተክዛል ፤ ጥርጣሬ ይገባዋል ። በር ግጥ ወደ ድንጋይ መለወጡንም ለማረጋገጥ ይፈልጋል ።

ጥቂት ቀናት ካወጣው ካወረደው በኋላ ፤ ወደ ጫካ ሄዶ ዝንጀሮ ይገድላል ። ከዚያም እቤት አምጥቶ የዝን ጀሮውን ሬሳ የእህቱ ልጅ ተኝታበት እንበረው መደብ ላይ አስተኝቶ ፥ ልጅቷን እሩቅ ቦታ ወስዶ ይደብቃታል ። እናቲቱ ፥ ልጇ ካሁን አሁን ትነሳለች አያለች ብትጠባበቅ ምንም አይነት እንቅስቃሴ ይጠፋል ። ወደ መደቡ ጠጋ ትላለች ። ገለጥ አድርጋም ብትመለከታት ወደ ዝንጀሮነት ተለውጣ ታገኛታለች ። ከመጠን በላይ ትደነ ግጣለች ። አይኖቿንም ልታምን ያቅታታል ። የጮረቤት ርዳታ ልትሻ ሮጣ ትወጣለች ። ካንዲት ጓደኛዋ ጋር ትመ ለሳለች ። ጓደኛዋ ግን የሆነውን ባየች ጊዜ የበለጠ ትደነ ግጣለች ። ውርጅብኝ ነው ትላታለች ፤ መላ ካልተበጀ ለት እስከ መጨረሻው ስም የሚበክል ። ሰው ሳይሰማ ሞተች ብሎ መቅበሩ የሚሻል መሆኑንም ታማክራታ ለች ። እንደ መከረቻትም ፥ ደህና አድርጋ በጨርቅ ጠቅላ ፥ ቋቋ በማለት ፥ ላካባቢው ጮረቤት ጭንቅና ድንጋጤዋን ታስማለች ። ጮረቤት ይሰበሰባል ። ልቅሶ ይጀመራል ። አልፎ አልፎም የሀዘን ግጥም መወራወር —

እህት— ወይ ዘንድሮ ! ወይ ዘንድሮ !
ልጅቷ ሆነች ዝንጀሮ !

ወንድም— አወይ ጉባይ ! አወይ ጉባይ !
አሞሌዉ ሆነ ድንጋይ !

እህት— አሞሌው አለ ባዲስ ጉታ ፥
የልጇን ነገር እንዴታ ?

ወንድም— አሞሌዉ ካለ ባዲስ ጉታ ፥
ልጅቷም አለች ካጉታ !

የየራሳቸውን ተንኮል ያወጡታል ። እሷም ልጅዋን እሱም አሞሌዉን ያገኛሉ..... እና ብልጥ ለብልጥ አይን ፍጥጥ የተባለውም ከዚህ የተነሳ ነው.....እላችኋለሁ።» [1]

ይህ እንግዲህ በቃል ሲነገር የኖረ ታሪክ ነው ። «በዱሮ ዘመናት» በማለት የጊዜን ፤ «ባንድ መንደር ውስጥ» በማለት ፥ የቦታን ፥ «ወንድምና እህት» በማለት የባለታሪክን (የገፀ-ባህሪን) ፥ «ሽማግሌ» በማለት የተራኪን ፥ « ልጆች » በማለት የአዳመጭን ፥ «ብልጥ ለብልጥ አይን ፍጥጥ» በማለት የህላብ መንደርደሪያን አስፈላጊ ነት ፥ ጥንታውያኑ ተረድተውት እንዴት ሲጠቀሙበት እንደኖሩ የሚያሳዩን ። ባሁኑ ዘመንም ቢሆን ፥ በአብዛ ኛው ፥ የቃል ተራኪው በፀሀፊ ፥ አድማጩ ባንባቢ የተ ለወጡ ይምሰሉ እንጂ የቀሩት ፥ ጥንታዊ ቦታቸውን እን ደያዙ ናቸው ። እነዚህም ሁለቱ ቢሆኑ ጨርሶ ቀርተዋል ለማለት አይቻልም ።

ታሪኩ አስገራሚነትና ልብ አንጠልጥልነትም አለው። ወንድምዬው ፥ አሞሌውን ወደ ድንጋይ ተለውጦ ሲያ ገኘው ፥ እህትዬዋ ፥ ልጅዋን ወደ ዝንጀሮነት ተለውጣ ስታ ገኛት መገረማቸው ያለ ነው ። አስገራሚነቱ ለባለታ ሪኩ ብቻ ቢመስልም እኛሳ አድማጮቹ ፥ ምን ያደርጉ ይሆን ብለን መጠየቃችንና ለማወቅ መፈለጋችን ይቀ ራል? አይቀርም ። በተለይማ ልጅቷ ተደብቃ ፥ ዝንጀሮው ለቀብር ተዘጋጅቶ ስንመለከት ፥ የማወቅ ፍላጐታችን እያ ደገና ፥ እጓጊነት እየፈጠረብን ነው የሚሄደው ። አስገራ ሚነትና አስደንጋጭነትም ቢሆን ፥ አዳማጮችንም የሚ

[1] ከአዘጋጁ ።

ዉምር አልታጣም ። ባንዳንድ ጥንታዊ ታሪኮች ውስጥ እንደሚገኘው አይነት አንዳንዴ ያላሰብነውን አጋጣሚ ነገር በማምጣት ፣ አንዳንዴ የእግዚአብሄርን ፣ የመላእክትን የሰይጣንን ጣልቃ ገብነት በማሳየት ፣ አንዳንዴም ደግሞ ምስጢሩን ከኛ ካድማጮች እስከ መጨረሻ በመደበቅ የሚጠቀሙበትን ስንመለከት ።

ባጭሩ እንግዲህ ፣ ጥንታውያኑ ፣ ልማድ ያስተማራቸውን የህይወት ባህሪ ሳይለቁ (የጊዜን ተከታታይነት በመከተል ማክሰኞ ከሰኞ ፩ ሞት ከልደት በኋላ እንደሚመጣ አይነት) የሰው ልጅ ስለሚገጥሙት ስለደግነቱ ፣ ስለክፋቱ ፣ ስለፍቅሩ ፣ ስለጥላቸው ወዘተ ሁኔታዎች ሲተርኩ ኖረዋል ማለት ነው ። በዘመኑ ትክክል መስሎ በታያቸው መንገድ ።

ታሪክን በፅሁፍ ማስፈር እየተስፋፋ በሄደበት ጊዜ ደግሞ ከበፊቱ የንበረው ያተራረክ ዘዴ ለወጥ ማለት ጀመረ። ለዚህም አብነት «መቢያ» ከአፈ ወርቅ ገብረ ኢየሱስ የተ ደረሰውን ልቦለድ ታሪክ መመልከቱ ይበጃል ።

«አሪት ተሸራ ወንጌል መሰበክ በተጀመረ ዘመን አረ ሜኔው ከፍ ብሎ ክርስቲያኑ ዝቅ ይል ነበር..... (አረማውያኑ (ክርስቲያን የተባለውን ሁሉ የገደሉትን ገድለው የማረኩትን እንደባሪያ ይሸጡት ወይም ከቤታቸው ጥኑ ጥኑ ሥራ ያሰሩት ነበረ..... እንደዚሁ ሁሉ አንድ ጊዜ አረመኔዉ እንደ ልማዱ የክርስቲያኑን አገር ሊዘርፍ..... መጣ በተባለ ጊዜ የክርስቲያኑ ንጉሥ ..... ባራት ደጃዝማቾች እግር አሳዝዞ ሂድ ተዋጋ ብሎ ሰደደ..... ነገር ግን ... የክርስቲያኑ ..... ድል ሆነ ። ከነዚያ ከሄዱት ..... ምስቱ ከውጊአው ላይ ሞቱ ። እንደኛው ግን ተያዘ... »[2]

[2] አፈ ወርቅ ገ/የሱስ ፣ 'መቢያ' ፣ (አ.አ 1958) ገፅ 1 ።

በዚህ በመጀመሪያው አንቀፅ «አሪት ተሸራ ወንጌል መሰበክ በተጀመረ ዘመን» ሲሉ ፣ የጊዜ አወሳሰናቸው ጥንታዊውን የታሪክ አቀራረብ ዘዴ የተከተለ ይመስላል ። ሆኖም እንደ ጥንቱም የተጠቃለለ አይደለም ። ታሪኩን እተመሰነ ዘመን ያውለዋል ። ወደ አራተኛዉ መቶ ክፍለ ዘመን ግለት ነው ። እዚህ ላይ ፣ «ከዕለታት አንድ ቀን» ወይም «በጥንት ዘመን» ከሚለው አጀማመር መለየቱን መገንዘብ ይጠቅማል ።

ታሪኩ የአራት መቶኛዉ ክፍለ ዘመን ከሆነ ደግሞ ድርጊቱ የተፈፀመው በጉንደር አካባቢ መሆን ይኖርበ ታል ። ስለዚህ ፣ ምንም እንኳ ቦታው ተለይቶ ባይጠቀስም፣ በምናነብበት ጊዜ ፣ የጉንደር አካባቢን በአእምሯችን መያዝ ይኖርብናል ። ይሽም አቀራረብ «ባንድ ቦታ» ወይም «ባንድ መንደር» ከሚለው ጥንታዊ መገቢያ የተለየ ነው ።

ከዚያ ቀጥሎ ደግሞ ፣ ከሶስቱ ደጃዝማቾች «አንዱ (ግን) ተያዘ» በማለት ታሪኩ የሚመለከተውን ሰው ጠቅ ሰውልናል ። ነገር ግን ይሽ ጃዝማች ዋናው ባለ ታሪክ ቢሆን ኖሮ በሰም መታወቅ ነበረበት ፤ ተለይቶ የመታዬት መልክ እንዲኖረው ። ያራሲው ግን በስም ስላልለዩት ፣ ዋናው ባለ ታሪክ ወደፊት እንደሚመጣ ተስፋ በማድረግ ማንበብ እንቀጥላለን ።

እዚህ ላይ ስለ ባለ ታሪኮቹ ሰዎች ስም አወጣጥና አወሳሰን ጥቂት ልናውታቸው የሚያስፈልጉ ዘዴዎች አሉ ።

በማንኛውም ኪነ-ፅሁፍ ውስጥ የሚገኙ ባለ ታሪኮች በሁለት ክፍል ይከፈላሉ ።

እንደኛዎቹ ዋናዎቹ ናቸው ።

(1) በተፀውኦ ሰም ተለይተው ይጠራሉ ።
(2) ይኸው መለያቸው በፅሁፍ ውስጥ ተደጋግሞ ይጠቀሳል ።
(3) ጠቅላላ ባህርያቸውም ፣ በሚያላዩት እንቅስቃሴ ፣ በሚሰሩት ስራ ፣ በሚያደርጉት ንግግር ፣ በሚውሉበት አካባቢ ይገለፃል ።

ሁለተኛዎቹ ተከታዮቹ ናቸው ።

(1) በወል ስም ወይም በግብር ስም ፣ አንዳንዴም በተፀውኦ ስም ይጠራሉ ።
(2) የመደጋገም እድል እምብዛም አይኖራቸውም ።
(3) አገልግሎታቸው በደጀንነት ነው ።

ከ«ጦቢያ» ከመጀመሪያው ገፅ የተጠቀሰው አንቀፅ እንግዲህ ጠቅላላ የሆነ ጥንታዊ የተረት አቀራረብን ዘዴ ተከትሏል ማለት ነው ። ቦታዉ ፣ ሰዉ ፣ ጊዜዉ ሳይወሰን በመቅረቡ ።

የጦቢያን ታሪክ እንቀጥል ።

የተያዘው ደጃዝማች ቤተሰብ ሞቷል ብለው ተስፋ ቆርጠው ሳሉ መሸጡን ሰሙ ። የተሸጠበትንም ከፍለው ለማስለቀቅ ቁርጥ አሳብ አደረጉ ።

«... በመጨረሻው ... ወንዱ ልጅዋ ዋሀድ የጌታ አድሮ ደመወዙን እያመጣ ሊአጠራቅም ፣ ሴቲቱ ጦቢያ ግን እንጨት ለቅማ ውሀ ቀድታ የሚበሉትን እያሰናዳች ልታ ቀርብ ፣ ቤተሰቡን ፣ ሎሌውን ፣ ገረዱን የሚሰጡት ገንዘብ የለምና ሊአሰናብቱ አሰቡና ተማከሩ ...» [3]

[3] ከላይ ከተጠቀሰው ፣ ገፅ 4 ።

ዋሀድ አባቱን ከግዞት ማስለቀቂያ የሚሆን ገንዘብ ለማጠራቀም በሚጥርበት ወቅት ፣ እንዳጋጣሚ ጉሬዶ ማንነት የሚቀጥረው ሀብታም ነጋዴ ያገኛል ። ለነጋዴው ቤተሰቡ የገጠመውን ችግር ያዋየዋል ። ነጋዴውም የዋሀድን የሰውነት ጮርቃነት በመመልከት አዝኖ ይዞት የነበረውን ገንዘብ እስተከረጢቱ ይሰጠዋል ። ያጋጣሚ ነገር ። በተጨማሪም ፣ ያባቱን ስምና የገዛውን አረመኔ ስሙን እስከ ምልክቱ ለነጋዴው ነግሮት ይለያያሉ (በነገራችን ላይ አድራሻውን እንዴት እንዳወቀው አስቀድሞ አልተነገረንም) ።

አንድ ቀን ግን ..... ቤተሰቡ እንደ ልማዳቸው ፈኢሄ ገንዘብ መቼ ተጠራቅሞልን ፣ እስተመቼ ገንዘቡን ሰደን ፣ መቼ ተፈትቶ ታባታችን ጋር ዓይን ላይን ፣ እንተያይ ይሆን ...»[4] እያሉ የቅጠላ ቅጠል ራታቸውን ሲበሉ አባታቸው ድንገት ከተፍ ይላል ። ከመጠያየቅም የተነሳ ነጋዴው ያስለቀቀው መሆኑን ይረዳሉ ፣ ያጋጣሚ ነገር ።

እዚህ ላይ እንደገና ወደ ጥንታዊው የታሪክ አቀራረብ ዘዴ ተመልሰዋል ። ዋሀድ አሽከርነት መቀጠር ሲፈልግ ባጋጣሚ በነፃ ገንዘብ የሚሰጠው ሀብታም ነጋዴ ያገኛል ። ከዚያም ሀብታሙ በሰጠው ገንዘብ ላይ ሰመጨመርና አባቱን ለማስፈታት ሲታገል ባጋጣሚ ነጋዴው አስፈትቶት ኖሮ አባትዬው እቤቱ ከተፍ ይላል ።

ባጋጣሚ ሁኔታ ላይ የሚመሰረት ፅሁፍን ጨርሶ ለማሶገድ አይቻል ይሆናል ። የሚቻል መስሎ ከታያቸውም ውስጥ እንኳ የተሳካላቸው ብዙ አይደሉም ። ቢሆንም የግድ መጠቀም ካስፈለገ ፣ ቢያንስ ፣ ቢያንስ አንባቢ የሚደናገርበትን ሁኔታ መምረጥ ያስፈልጋል ፤ አጋ

[4] ከላይ ከተጠቀሰው ገፅ 8 ።

ጣሚ መሆኑን ሳያጤን የሚያልፍበትን ።

(1) በእለታዊ ኑሮው አልፎ አልፎ ሲደረጉ ወይም ሲደርሱ ስለሚያይ እንደ እንግዳ ነገር የማይሆንበትን እንዲያም ሆኖ በጥንቃቄ ። በኑሮው ውስጥ የሚገጥሙት ነገሮች ፥ በተወሰነ ፅሁፍ ውስጥ ሲሰፍሩ ታማኝነት እንዳያጡ በማድረግ ።

(2) በፅሁፉ ውስጥ እደናግረው የሚያልፉበትን ቦታ በመምረጥ — በመሰረታዊና በማጠቃለያ ምእራፎች ውስጥ ሳይሆን ወደየመካከሉ በመሸጋቀር ። እንደ ዚህ ካልሆነ ላንባቢ በጉልህ ስለሚታዩ ፅሁፉን ያደክሙታል ።

እፅሁፍ መጨረሻ ገደማ ስለሚመጣ አጋጣሚ «ፍቅር እስከ መቃብርን» ማንበቡ ይጠቅማል ።

ሰብለ ወንጌል (አባ አለም ለምኔ) ጫካ ለጫካ ስት ፃዝ ትደክማለች ። ሾህና ጋሬጣ እግሯን ያቆስለዋል ። ይመሽባታል ። አውሬዎች ይመጡባታል ። አንድ የወርካ ዛፍ ወጥታ ታድርና ታነጋለች ። በማግስቱ ከዛፉ መውረድ ያቅታታል ። ያጋጣሚ ነገር ቀፎ አውራጅ ባላ ገሮች ይመጡና ያወርዷታል ። እንደገና ትንሽ ትሂድና ትደክማለች ። እንደገና ሊመሽባት ይሆናል ። ያጋጣሚ ነገር አንዲት ከባለቤቷ የነጠቀች በቅሎ አጠገቧ መጥታ ትቆማለች ። የበቅሎዋ ጌታም ተከትሏት ኖሮ ይመጣና ሰብለን እመንደር ድረስ ይወስዳታል ። ያስተናግዳታል ። ከዚያ በዛብህን ፍለጋ አዲስ አበባ ትመጣለች ። ታጣዋለች። ወዳገሯ ስትመለስ ያጋጣሚ ነገር በዛብህ ታሞ እተኛበት ቤት አሳድሩኝ ብላ ትሄዳለች ። በዛብህን ታገኘዋለች ። በዛብህ ይሞታል ። ከጥቂት አመታት በኋላ ያጋጣሚ ነገር ጉዱ ካሳ በዚያው በኩል ይመጣል ። ያገኛታል.....

የቀጠለ » ን ታሪክ እንቀጥል ።

ዋህድ ፥ ነጋዴው ለዋለላቸው ውለታ ምስጋና ለማ ቅረብ ነጋዴውን ፍለጋ ከቤቱ ይወጣል ። ብዙ ችግርም ይደርስበታል ። አንድ ቀን በሩቁ ትልቅ የነጋዴ ሰፈር ያያል ። እሰፈሩ ለመድረስ ወንዛወንዝ የበዛበት ሜዳ ነበርና ቢለው ቢለው እርቀቱ ያው ይሆንበታል ።

«በመሀል ቤት ጀንበር ጠለቀችና ድንግዝግዝ አለ ..... በወፎች ጫጫታ ስፍራ የፈጉጣው ድምጥና የጓጉንቸሩ ፥ በያረንቋው ፥ በየረግረጉ ያለው ጉርጥ ዋየታ ተቀላቅሎበት..... ባንድ ወገን ተዙላው ፥ ባንድ ወገን ቀበሮው ሲጭጭአሁ ሳለ ፥ ባንድ ወገን ጅቡ እሙኝ ይል ፥ ነብሩ ያጓጉር ፥ አንበሳው ይገሰል ጀመር..... ጨለማው እያደር ባሰ... መንገዱም ጠፋው ፤ ልቡም መባባት ጀመረ ። በቀኝም በግራም በፊትም በኋላም ቢአይ ሁሉም ጅብ ሁሉም ነብር ፥ ሁሉም አንበሳ መሰለው ..... በጨለማው አሻግሮ አንድ ቁጥቋጦ መሳይ አየና አራት እግር ያለው የውሻተኛው አንበሳ መሰለውና ነፍስና ሥጋው ትለያየበት ..... የሚንቀሳቀስ ፥ ዘሎም ሊይዘው ልዘል ልተው የሚል መሰለው..... ለዚያ አንበሳ ብዙ ሰው የመጣበት እንዲመስለው ብሎ ድምጡን ባስር ባስራም ስት ዓይነት እያደረገ አንድ ጊዜ ቃሉን ከፍ ፥ አንድ ጊዜ ዝቅ አንድ ጊዜ ቀጭን ፥ አንድ ጊዜ ጉርናና እያደረገ ፥ እንዳንድ መንጋ ሰው..... ይጪጪህ ገባ... ያው በገዛ ፍርሃቱ የፈጠረው የቁጥቋጦ አንበሳ የሚከተለው መሰለው..... መብረክረኩ ባሰ..... ቀጭን ላብ መጣና በጎላውም በፊቱም ተሰራጨበት..... ኋላ ግን ድምጡም ሰለለበት፤ ጉረሮውም ይብሰውን ተዘጋበት..... ያው የውሸት አንበሳ ንቆት ዝም ያለው መሰለው ። ዋህድ መጠራጠር ጀመረ..... በጉልበቱ ተንበረከከና ትክ ብሎ... ሲመለ

ከት ጥቂት ጥቂት የሚንቀሳቀስ መስለው……ትኩር ብሎ ባስተዋለ ጊዜ ይልቁንም ተመንቀሳቀሱ ወደሱ መራመድ የጀመረ መስለው……ባባና ተተንበረከ ከበት ጠጠር እፍሶ ወደ ፊቱ ብትን አደረገ…… አንድ ድርጭት ተተሸሸግሁበት ተገለጥሁ ብላም እንደሆነ አይ ታወቅ እሣር ቅጠሉን በክንፍዋ አስሸብራ ተነሥታ በረ ረች ። ዋህድም ያው አውሬ ደርሶ አነቀኝ መስሎት ትንፋሹን አጽርጦ እንደ ሞተ ታለበት ተዘረጋና መንቀ ሳቀሱም ቀረ……» [5]

ይህ በሰፈው የተጠቀሰ አንቀፅ መስተዋታዊ ያቀ ራረብ ዘዴ ነው ። ዋህድ ደነገጠ ፣ ፈራ ፣ ተንቀጠቀጠ በማለት ብቻ ሳይወሰን ፥ ፍራትን ጥሩ አድርጐ በጥልሀ የሚገልፅ ። በታሪኩ ውስጥ ጥቅሙም የድርጊያውን ውጤት ለማወቅ ልብን ማንጠልጠል ነው ። እርግጥ ትንሽ ተጋኗል ። ባጭር ጊዜ ውስጥ የቀበሮ ፥ የተ ኩላ ፥ የጅብ ፥ የነብር ፥ የእንበሳ ድምፅ ሰማ ብለን ለማመን ያዳግተናል ። ሆኖም ንባቡን በምንቀጥልበት ቁጥር ልዩ ልዩዎቹ ሁነቶች በድንጋጤ ምክንያት በዋ ህድ ህሊና ውስጥ የተፈጠሩ መሆናቸውን እንገነዘ ባለን ። ስለዚህ የአውሬዎቹንም ድምፅ የሰማ መስሎት ይሆናል በማለት ከስህተት ሳንቆጥርበት እናልፈዋለን ። ፅሁፉም እንደገና የመታመን ደረጃውን ይይዛል ።

እዚህ ላይ አንድ ልናጤነው የሚገባ ነገር አለ ። ሊታመን የቻለው በህሊና ውስጥ የተፈጠረ ስለሆነ ብቻ አይደለም ። በታው በጣም የተጠቃለለ ስለሆነም ጭምር ነው ። በተለይ ስላውሬዎቹ የተገለፀው በቦታ የተወሰነ ቢሆን ኖሮ የሚከተሉት አይነት ጥያቄዎች በአእምሯችን ይፈጠሩ ነበር ።

(1) በሀገራችን ተዝላና ነብር አሉ ወይ ?

(2) በጐንደር አካባቢ አንበሳ ይኖራሉይ ?

(3) በዚህስ አካባቢ ባንድ ሌሊት ተዝላ ፥ ጅብ ፥ አንበሳና ነብር ሊገጥሙት ይችላሉ ወይ ?

(4) የተጠቀሱት አውሬዎች መኖራቸው ቢረጋገ ጥም እንኳ ፥ ተአማኒነታቸው ሳይደመሰስ በኪነ-ፅሁፍ ልንጠቀምባቸው እንችላለናይ ?

ስለ እንሰሳት የሚያጠኑ ሊቃውንት እንደሚሉት ፥ በሀገራችን ነብርና ተኩላ አይገኙም ። የሚገኙት የድመት ዘር የሆነው ጠቃጠቆማ (በእንግሊዝኛ leopard የሚሉት) አውሬና ቀበሮ ናቸው ። አንበሳ ግን በኢትዮጵያ ይገኛል ። ቢሆንም በጐንደር አካባቢ መኖሩ የተረጋገጠ አይደለም።

የሆነው ሆኖ ዋናው ነገር የአውሬዎቹን መኖር አለ መኖር መጠየቁ ወይም ማረጋገጡ አይደለም ። መኖራ ቸውን ጠይቀን ብናረጋግጥም ፥ እነዚህን እውነቶች እን ዳሉ ወስደን በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ ልንጠቀምባቸው እን ችላለናይ ነው ።

በዛሬው ዘመን ፥ በኪነ ጥበብ አለም አስቸጋሪ መስሎ የተገኘው ተአማኒነትን የመፍጠሩ ጉዳይ ነው ። በህይ ወት የሚገጥሙንና የምናያቸው ነገሮች ከልብ ወለድ ስራዎች ይበልጥ የማይታመኑ እየሆኑ በመሄድ ላይ ናቸው ። ያንዳንድ ሰዎችን የህይወት ታሪክ የተመለከትን እንደሆነ በርግጥ እንዲህ ያሉ ሰዎች ኖረዋል ወይም በመ ኖር ላይ ናቸው ብለን ማመን ያዳግተናል ። አብረን እየ ኖርን እያወቅናቸው እንኳ እነሱነታቸውን እንጠራጠራለን። ከሰውነት በላይ ሰውነት ያላቸው እየሆኑብን ። እንዳንዴ በኪነ ጥበባት ስራዎች ልንይዛቸው እንሞክራለን።የያ ዝናቸውም ይመስለናል ። ብዙ ጊዜ ግን ያመልጠናል።

[5] አፈ ወርቅ ገ/የሱስ ፥ 'ጦቢያው' ፥ ገፅ 17—19 ።

ፅሁፋችሁ ፥ ስእላችሁ ምነው ተአማኒነት አጣ ብለን ከያንያኑን ስንጠይቃቸው ፥ ምነው እከሌን አታውቁትም ፤ እንዲህ ያለውን ቦታ አላያችሁትም ፤ ሄዳችሁ ልታረ ጋግጡ ትችላላችሁ ይሉናል ። እንሄዳለን ። እናረጋግጣለን። የፃፉት ፅሁፍ ወይም የሳሉት ስእል በርግጥ እውነታን የተከተለ ሆኖ እናገኘዋለን ። ነገር ግን ፥ ፅሁፋቸውን ወይም ስእላቸውን እንድንቀበለው አያደርገንም ።

ፅሁፍ ወይም ስእል ራሱን የቻለ አለም ነው ። በህ ይወት እውነት የሆነን በፅሁፍ እውነት ለማስመሰል ዘዴ ይጠይቃል ። የህይወት እውነተኝነት የሚለካው በህይወት ነው ። የኪነ-ፅሁፍም እውነተኝነት በዚያው እኪን ፅሁፉ ውስጥ በቀረበው ። አባ አለም ለምኔን በህይወት ሳሉ እን ደዚያ አይነት አውሬዎች ከበዋቸው ይሆናል ። ነገር ግን ፥ በፅሁፍ ውስጥ እንደዚያ አይነት ሁኔታ ሆኗል ብሎ ማሳመን ልዩ ጥበብ ነው ። ያስቸግራል ።

በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ እውነት ተብሎ የሰፈረው ከፅሁፍ ውጪ የሚገኝ አለማዊ ምስክር አይሻም ፤ እዚያው እው ስጡ ከሚገኘው እንጂ ። እንዲሁም በህይወት የምናዩው ሁነት ከዚያው ከህይወት — በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ የሚገኝ ምስክርነት ሳይሆን ።

እንግዲህ ከውጪው አለም ምስክር የሚሻ ፅሁፍ ደግሞ ፥ ውጪውን አለም ብዙ ሰው እንደሚያውቀውና እንደተረዳው አድርጎ በመውሰድ ፥ በፅሁፍ ውስጥ ደሞ የሚታመንበትን ዘዴ መፈለግ ይኖርበታል ። በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ አስፈላጊው ፥ አፍአዊውን ኑሮ እንዳለ መገል በጡ ሳይሆን የተገለበጠውን ሊሆን የሚችል ድርጊት ነው ብሎ አንባቢ እንዲቀበለው እማድረጉ ሳይ ነው ።

ወደ 'ጦቢያ' ታሪክ እንመለስ ።

ዋህድ በዚያ ሌሊት ቁልቁለቱን እየተተማተመ ሲጉ ተት ተወራጅ ወንዝ ይደርሳል ። ውሃ ጠምቶት ነበርና ይጠጣል ። እዚያው እንደ ወደቀ አንዲት ውሃ የጠማት የነጋዴዎች በቅሎ ችካሏን ነቅላ አምልጣ ኖሮ ከወንዙ ትደርሳለች ። ዋህድ እንደ ምንም ብሎ ይይዛትና እንዳወ ቅሽ ወደ ሰፈርሽ ውሰጅኝ ብሎ ይቀመጥባታል ። ከስፈሩ ሊደርስ ጥቂት ሲቀራቸው ጐረደማኖች ዱካ ሰምተው ሲሮጡ ይደርሱበታል ። ከበቅሎዋ ወርዶ ይሸሸጋል ። ሊያ መልጥ አልቻለም ይያዛል ። የሰውነቱ መጐሳቆልና መደ ማማት ያሳጣዋል ። ርዳታን በማግኘት ፥ እንዲያዝኑለት በማድረግ ፈንታ ለሌብነቱ ምስክር ይሆንበታል ። ሲደ በድቡትም ያድሩና በማግስቱ የሞተ መስሏቸው ጥለውት ይሄዳሉ ። ኩበት ለቃሚ ሴት ታገኘውና ርዳታ ታደር ግለታለች ። የሷም ልጅ ባረመኔዎች ተይዘ መሸጡን ታጫ ውተዋለች ። የልጇቸውን ስምና ያገሩን ስም ትነግረዋለች ።

ይህ እንግዲህ ለታሪኩ አስፈላጊ የሆኑ ስድስት ጭብ ጠችን እንደያዘ መመልከት ይኖርብናል ፤

(1) ከመንገዱ አስቸጋሪነት የተነሳ የዋህድ ሰው ነት መቆሳሰል ፥
(2) እንደዚያ ውሃ ጠምቶት ከወንዝ መድረሱ ፥
(3) እንደ ዚያ ደክሞት እርዳታ ሲፈልግ ፥ በቅሎዋ ውሃ ልትጠጣ አሱ ወደነበረበት ቦታ መምጣቷ ፥
(4) የጉረደማኖቹ ዱካ ሰምቶ መምጣት ፥ የዋ ህድ መደብደብና መጣል ፥
(5) የኩበት ለቃሚዋ መምጣትና ርዳታ ማድረግ ፥
(6) የኩበት ለቃሚዋ ልጅ ባረመኔዎች መሸጥ ፤

ምን ማለት ነው እንግዲህ ይሽ ?

በአንደኛው ቁጥር የተጠቀሰውን እንመልከት ፥ በዚያ ብሰፊው በጠቅስነው ስእላዊ አንቀፅ ፥ ፍራትን ገዝፎ እንዲታይ አድርገውታል ብለናል ። ታዲያ ድካማቸው ለዚሁ ብቻ ነው ? አይደለም ።

(ሀ) ከዚያ ሁሉ መከራው በኋላ ምን ይውጠው ይሆን ብለን እንድናስብና የማወቅ ፍላጐታችን ተኮርኩሮ ጉጉት እንዲፈጥርብን ተጠቅመውበታል ።

(ለ) ሰውነቱን በማጐሳቆልና በማቆሳሰል ፥ ድብደባ የለመደ ወሮበላ ስላስመሰሉት ፥ ከነጋዴዎቹ ለሚደርስ በት ዱላ ፥ በነጋዴዎቹ እንዳንፈርድ ፥ አዘጋጅተውበታል ።

(መ) ከቁልቁለቱ ወደ ወንዙ ፥ ከወንዙ ወደ በቅሎው ፥ ከዚያም ወደ ጉረደማናቹ መሸጋገሪያ ድልድይ አድርገውታል ።

ሁለተኛውን ቁጥር እንመልከት ፥

(ሀ) የሚጓዝበትን ሀገር "ወንዛወንዝ የበዛበት ሜዳ" ነው ብለው አስቀድመው በመጥቀስ ፥ ውሃ ማግ ኘቱ አጋጣሚ አለመሆኑንና የወንዙ መጠቀስ ያለምክን ያት ያለመሆኑን አስገንዝበውበታል ። (በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ አንድ ሰው ሽጉጥ መያዙ ከተነገረን ሲሰራበት መታየት አለበት ። አለዚያ ጌጥነቱ ብቻ በቂ አይደለም ።)

(ለ) ከዚያ ሁሉ ድካሙ በኋላ ፥ ውሃ እንዲጠጣ በማድረግ ፥ ተግታን ሰጥተውበታል ። አንድ ሌሊት ሙሉ በጉረደማኖቹ ለሚወርድበት ዱላ ቻይነት እንዲኖረው ። "ምነው አልበዛም !" ብለን ሰሚዎች ወይም አንባቢዎች የታሪኩን ታማኝነት እንዳንጠራጠርባቸው ማለት ነው ።

ሶስተኛውን ቁጥር እንመልከት ፥

(ሀ) የነጋዴዎቹን መንደር ከመምሸቱ በፊት ከሩቅ

ተመልክቶ ወደዚያው ይጣደፍ ስለነበረ ፥ የበቅሎዋ ወደ ወንዙ መምጣት ፥ እሰፊሩ ለመዳረሱ ምልክት ይሆነዋል ።

(ለ) ተስፋና ብርታት ይሰጠዋል ።

አራተኛውን ቁጥር እንመልከት ፥

(ሀ) በቅሎዋን እንደ ተቀመጠ አሰፈር ቢያርስ ኖሮ ፥ ሰውነቱ የተጉሳቆለበት እውነተኛው ምክንያት ታውቆ ፥ ሌባ ከመባል ይድን ስለነበረ ፥ በጉረደማናቹ መያዙ ፥ ለታሪኩ ሀረግ ሌላ ቅርንጫፍ ይሰጣል ።

(ለ) አስቀድሞ የነጋዴ እጣ ክፍል እንደ ነበረው ስለምናውቅ ደግ ደጉን እንድንመኝ በማድረግ ፥ ያልታሰበው ውርጅብኝ ድንገተኛ ጥፊ እንደ መታው አይነት እንዲሰማን ያደርጋል ።

(መ) ሲደበድቡት አድረው ጥለውት ሲሄዱ ስናይ ደግሞ — እንደገና አሁንም "ምን ይውጠው ይሆን ?" ብለን በመጠየቅ ለማወቅ በመፈለግ ማንበብ እንቀጥላለን ።

አምስተኛና ስድስተኛ ላይ መልሳችንን እናገኛለን ፥

(ሀ) ኩበት ለቃሚዋ ከሞት ታድነዋለች ።

(ለ) የኩበት ለቃሚዋ ልጅ ለመጀመሪያ ጊዜ በታሪኩ ውስጥ ይገባል ።

(መ) የልጅዋ መሸጥ ፥ አስቀድሞ የተነሳንበትን ፥ የዋሀድን አባት መሸጥ በማስታወስ ታሪኩን የከብነት መልክ ይሰጠዋል ።

ታሪኩ በዚህ አይነት መንገድ እየተደጋገመ ይፈፀማል ። እሀይቅ ውስጥ የተወረወረ ድንጋይ ፥ ትንሽ ክብ ፥ ትልቅ ክብ ፥ ትልልቅ ክብ እየፈጠረ ፥ ተዘራዝሮ ከውሃው ጋር እንደሚዋሃድ አይነት ታሪኩም ከህይወታችን ጋር ተዋህዶ።

እንግዲህ ታዲያ ታሪክን ለመፃፍ ወይም ለመተረክ ምን ምን ያስፈልጉናል ማለት ነው ?

ከተራኪው በኩል የሚፈለገው

(1) በክፉውም ሆነ በደጉ ፍርድ ለመስጠት የማ ይቸኩልና በግብረ ገብ አስተያየቱ ሆደ ሰፊ የሆነ ፣

(2) ስለሚናገረውም ሆነ ስለሚፅፈው ሁኔታ ወይም ድርጊት ምርምር ያደረገና ጥርት አድርጐ አውቆ ከሰውነቱ በማዋሀድ ፣ ሰብእናን (ሰውነትን) በሚያሳይ መንገድ የተዋሀደውን የማቅረብ ችሎታ ፣

(3) በታሪኩ በሙሉ የተዋጠ የሚያስመስል ያየ ፃፍ አየር (ተራኪው ግዴለሽነት ከታየበት አንባቢ-አድ ማጭምአይከተለውም) ፣

(4) በቃላት ሰአሊነቱ ፣ ቦታንም ሆነ ድርጊትን ፣ ቁልጭ አድርጐ የማሳየት ችሎታ ፣

ከታሪኩ የሚጠበቀው

(1) ቁልጭ ብሎ የሚታይ የጊዜ አቀነባበር ፣ የቦታ አሳሳልና ፣ ግልፅ ያለ የባለ ታሪክ አቀራረብ ፣

(2) በጊዜ የተከታተለ ድርጊት — "ሲንገዝ ተመ ሸበት ሲአድር ፣ ሲሄድ ሲሄድ ተመሸበት ሲአድር" እያለ ማደግ — (ጦቢያ) ገፅ 29 ። *

(3) በተከታታይነታቸው ብቻ ሳይሆን ፣ ህብረተ ሰቡ በሚሰጣቸው ዋጋና አክብሮት የተመረጡ ጥዩቆችን (ፋይዳዎችን) የያዙ ድርጊቶች (አንድ ሰአት ከገበሬው

*ሌሎቹን የጊዜ ግከታተያዎች ገፅ 267-277 ተመልከት ።

ጋር ቁጭ ብዬ አወራሁ ። ባራት አመት የንቨርሲቲ መማህ ፍት ንባብ ካገኘሁት የበለጠ ዋቅም አተረፍኩ እንዲ ያሰኝ ሆኖ ፤ ማለት የተገኘው ዋቅም ከጊዜና ከድካም በላይ ዋጋ ያለው ሆኖ እንዲገመት በማድረግ) ፣

(4) ከእንግዲህስ ምን ይውጠው ይሆን ብሎ የሚያ ሳስብ ጉጉትን የሚፈጥር ድርጊት ፣

(5) ባንድ መልኩ ብቻ እያታለለ ሲስበን የነበረን ሁኔታ ሌላ መልኩን ድንገት እንዲያሳይ የሚያደርግ ሁተታ ፣

(6) ባድማጩ ወይም ባንባቢው እሙንነትና ተቀ ባይነት ማግኘት ።

ዋንታዊ የትረካ አቀራረብ እንግዲህ ፣ ከዘመናዊ ልቦ ለድ አንፃር ሲታይ ገና ጮርቃ የነበረ ቢመስልም ፣ ለዘመ ናዊ ልቦለድ አስፈላጊ ናቸው የምንላቸውን ዋና ዋና ክፍ ሎች (ማለትም ፣ ታሪክ ፣ ሴማ በታሪኩ አማካይነት እንዲታወቅ የተፈለገው ሀሳብ ወይም ጉዳይ) ፣ ባለታሪክ ፣ ተራኪ (ታሪኩን አቅራቢ) ፣ አካባቢ (ደጀን) ፣ ትልም (የታሪኩ አቀራረብ) ፣ ፎርም (የታሪኩ ማቅረቢያ ቅርፅ) እና (ማቅረቢያ ቋንቋዉ) የያዘ እንደነበረ ማጤን ያስፈል ገናል ።

ምእራፍ ሰባት

ዘመናዊ ትረካ

ስሙ እንደሚያመለክተው ተራኪ ፅሁፍ ፣ በጊዜ ገደብ ትልም እየተሳሰበ፣ በነባር መዳረጊያዎች አማካይነት ድርጊቶችንና ተደራጊን (ወይም ሰንሰለታዊ ሁነታዎችን) ማውጊያ ወይም መተረኪያ ነው ።

7.1. ትልም

ትልም ፣ በድርጎች ፣ ሁነታዎችና መዳረጊያዎች አመራረጥ ጥበብ ላይ የተመሰረተ ፣ እንደሚከተለው የጊዜ ገደብ የተለያዩ ውጤት የሚኖረው ፣ በቅድሚያ ታስቦበት የሚታቀድ የትረካ (የነባር መዳረጊያዎችና ሁነቶች) ዝምድና ስልት ነው ።

7.1.1 የጊዜ ገደብ

ትልም በተወሰነ ጊዜ ገደብ ውስጥ የሚሳሳብ እንደ መሆኑ ፣

(ሀ) በጊዜ ቅደም ተከተል ተያይዞ ፣

(ሀ ሁ ሂ ሃ. . .)

(ለ) መነሻውን ዘሎና ሲያስፈልግ ወደኋላ ተመላልሶ ፣

(. . . ሁ ሀ ሂ . . .)

(መ) ወሳኝ ከሆነው የታሪኩ ክፍል ጀምሮ ፥ ፊትና ኋላ ሳይል ያንኑ አጉልቶ በማሳየት ፥
(ሂ ሃ ሄ ሀ....)

ይቀርባል ። በ(ሀ) በተመለከተው ፥ በተከታታይ የጊዜ ገደብ (ሰኞ ፥ ማክሰኞ ፥ ረቡእ . . . መስከረም ፥ ጥቅምት ፥ ህዳር . . . 71 —72 —73 ዓ/ም ወዘተ ... እያለ) ፥ በ (ለ) ፥ ከታሪኩ መካከል ጀምሮ አልፎ አልፎ ወደኋላ በመመለስ ፥ በ(መ) ፥ ወሳኝ የሆነውን የትረካ ክፍል ብቻ ቦጭቆ አውጥቶ በመተረክ ፥ ይካሄዳል ማለት ነው ። በእያንዳንዳቸው ገደቦች መሰረትም የተለያዩ ትልሞች ይኖሩናል ።

7.1.2 ነባር መዳረጊያዎችና ሁነቶች

⟨ሀ) ነባር መዳረጊያዎች

ነባር መዳረጊያዎች ፥ በአብዛኛው ገፀ-ባህርያትን (ባለታሪኮችን) ፥ የታሪኩን ሜዳ ፥ የታሪኩን ዘመንና ወቅት፥ የኑዋሪዎችን የእለት እለት ተግባርና የመሳሰሉትን የሚ ያጠቃልሉ የታሪኩ ደጀንና የታሪኩ ባለቤቶች ናቸው ።

(1) ገፀ-ባህሪያት

ገፀ-ባህርያት የታሪኩ ባለቤት ወይም ታሪክ ፈጣ ሪዎቹ (ባለታርኮቹ) ናቸው ፤ ሰውን ፥ እንሰሳን እና ግኡዝ ነገሮችን ያጠቃልላሉ ።

አስረጅ ፥

ከሰው — አስፋው ፥ ፋጡማና የመሳሰሉት ...
ከእንሰሳ — አንበሳ ፥ ጦጣ ፥ ፈረስ እና የመሳሰሉት ...
ከግኡዝ ነገሮች— መሬት ፥ ወንበር ፥ ጨረቃ እና የመሳሰሉት ...

(በተጨማሪ ከገፅ 331—344 ተመልከት ።)

(2) የታሪኩ ሜዳ

የታሪኩ ሜዳ በታሪክ ደጀንነት የሚያገለግሉት ሁሉ ናቸው ።

አስረጅ ፥

- ስነ-መሬቱ ፥ የቦታው አቀማመጥ ፥ ትእይንቱ ፥ አዝርእቱና የመሳሰሉት ፥
- የገፀ-ባህርያቱ ስራ አይነትና የእለት በእለት የአኗኗር ጠባያቸው ፥

  ግብርና ፥ አናጢነት ፥ የፋብሪካ ሙያ (በተ ጨማሪም ደስታቸውን ፥ ሀዘናቸውን የሚገ ልፁባቸው ሁኔታዎችና የአረፍት ጊዜያቸውን ማሳለፊያቸው) እና የመሳሰሉት ፥
- ታሪኩ የተከናወነበት ዘመንና ወቅት (ታሪ ካዊ ዘመኑ ፥ አራቱ የአመት ክፍሎች እና የመሳሰሉት) ፥
- የገፀ-ባህርያቱ አጠቃላይ አካባቢ— ባለታሪኮቹ የሚንቀሳቀሱበት የኢኮኖሚ ፥ የርእዮተ-አለም፥ የእውቀት ፥ የማህበራዊ እድገት ፥ የሞራል ፥ የእምነትና የአጠቃላይ ቀስቃሽ ስሜት ይዘታ።

(በተጨማሪ ከገፅ 344—350 ተመልከት ።)

ባጠቃላይ በዚህ በ(2) ቁጥር ውስጥ የሚጠቃለሉት 'የእንዲህ እንዲህ ነው' አባባሎች ናቸው ። በሌላ አነጋገር አባባሎቹ የሚገልፁት ፥

— የነባር መዳረጊያዎችን ማንነት ነው ።

አስረጅ ፡

‘ታምራት ወታደር ነው ።’
‘አዲስ አበባ ዋና ከተማ ነው ።’
‘ጉራጊኛ የሴም ቋንቋዎች አባል ነው ።’

እና/ወይም

— የነባር መዳረጊያዎችን አባላት ባህርያትና መካተቻ ስሜቶችን ነው ።

አስረጅ ፡

‘ታምራት ሳቂታና ተጨዋች ነው።’
‘አዲስ አበባ ከአንድ ሚሊዮን በላይ ህዝብ ይኖርበታል ።’
‘ከተራራው ደረት ላይ ቀጭን መንገድ አለ ።’

ከላይ የተመለከቱት አባባሎች ከተራኪው አስተያየትና ፍርድ ጋርም ይቀርባሉ ።

አስረጅ ፡

‘ታምራት ከምጫጫ ወታደር ነው።’
‘ታምራት ሳቂታና ተጫዋች ሲሆን ሲከፋው ደግሞ አያድርስ ።’

(ለ) ሁነታዎች

ሁነታዎች ሂደት ፡ ለውጥና እድገት የሚታይባቸው ድርጊያዎች እና/ወይም ተደራጊዎች ናቸው ።

(1) ድርጊያዎች

ድርጊያዎች ፡ ገፀ-ባህርያቱ በታሪኩ ውስጥ የሚያከናውኗቸው ፡

‘እንዲህ አደረገ እና እንዲህ እንዲህ ሆነ አባባሎች’ ናቸው ። አበይት ሁነቶችና ድርጊያዎች የሚከተሉትን ይይዛሉ ።

(ሀ) በአካል እንቅስቃሴ የሚገለፁ

አስረጅ ፡

“ወደ ቤቱ ገባ ።”
“እጁን አነሳ ።”

(ለ) ሀሳቦች

በአእምሮ ውስጥ በቋንቋ ቢገለፁም በንግግርም ሆነ በአካል እንቅስቃሴ የማይከሰቱ ፡

አስረጅ ፡

“እሱ ደስ ብሎኛል” አለ ።
“እሱ መጨረስ አለብኝ ብሎ” አሰበ ።

(መ) ስሜቶች

ገፀ-ባህርያቱ በቃላትም ሆነ በአካል እንቅስቃሴዎች አሚልተው የማይገልጿቸው ፤ በተራኪው የሚሚሉ ፡

አስረጅ ፡

“እንቅልፍ እንቅልፍ አለው ።”
“እንደ መደናገጥ አለ ።”
“ቅዝቃዜ (ሙቀት ፡ ሻካራነት እና የመሳሰለው) ተሰማው ። ”

(ሰ) ጠንቶች (ትኩረቶች)

በገፀ-ባህርያቱ አይን ተጠነው በአእምሯቸው የሚከሰቱ ሁኔታዎችና ነገሮች ፤ በተራኪው የሚሚሉ ፤

አስረጅ ፤

"አንድ ነገር የተቅመዘመዘ መሰለው ።"

"አውሬው በጭለማው ውስጥ ሲላወስ ታየው ።"

(ረ) እምብዛም ያልተጠቆሙ ስሜቶች

በግልፅ ታውቀው እንዲህ ናቸው የማይባሉ ደብዛዛ ስሜቶች — አንድ ሰው ሊቀመጥ ሲል ድንገት ወንበር ከስሩ ሲነሳ የሚሰማውን አይነት -በተራኪው የሚሚሉ ፤

አስረጅ ፤

— አይኗ ሚ አለባት ።

— ልቡ እየናረ አስቸገረው ።

በዚህ ውስጥ ቃላት እምብዛም የማይገልፅዋቸው አእምሯዊና ልባዊ ስሜቶች ሁሉ ይጠቃለላሉ (የደስታ ፤ የሀመም ፤ የቅናት ፤ የትልቅነት እና የመሳሰሉት) ።

(ሸ) ከዚህ በላይ የተጠቀሱት አምስቱ ወይም ሌሎች ድርጊያዎች ያሉባቸው ጭውውቶች ፤

አስረጅ ፤

'ደስ ብሎኛል' አለ ።
'መጨረስ አለብኝ' ብሎ አሰበ ።

)2) ተደራጊዎች

የታሪኩ ገፀ-ባህሪ ወይንም ማንኛውም ሌላ ባለታሪክ (እንሰሳ ወይም ግኡዝ ነገር) የድርጊት ተቀባይ ሆኖ የሚገለፀው ሀሳብ ነው ።

አስረጅ ፤

'እንደ ቀጭን አየር ከሁለንተናው እየናኘ የሚሸረሸረው ነገር አይኑን እንባ ሲያስቋጥረው ተሰማው ።'

በዚህ አረፍተ ነገር ፤ በግልፅ በስም ያልተጠቀሰው ገፀ - ባህሪ ተደራጊ እንጂ አድራጊ አይደለም ። ባጠቃላይ በ(2) ውስጥ የሚጠቃለሉት ፤ 'እንዲህ እንዲህ ተደረገ' የሚሉ አባባሎች ሁሉ ናቸው ።

የሁነታ አባባሎች ማቅረቢያ

የሁነታ አባባሎች ሁለት የማቅረቢያ ዘዴዎች አሏቸው ፤ እነሱም የታሪኩን ሂደት የማሳየት እና የመንገር ናቸው ።

አስረጅ ፤

'ምሳዬን በላሁ' አለ ታደሰ ። በአብዛኛው ፤ የታሪክ ሂደትን የማሳየት ተግባር ፤ ጭውውታዊ ነው ። እና

«ታደሰ ምሳዬን በላሁ አለ» — የመንገር (የመተረክ) አቀራረብ ፤

በዚህ አይነት እያንዳንዱ ሁነታዎች የየራሳቸው የሆነ መከሰቻ አላቸው ማለት ነው ፤ ራሳቸውን ችለውና ለየብቻቸው ተለይተው የሚቀርቡበት ።

(መ) አጉራ (አቢይ) እና አጫፋሪ (ንኡስ) መዳረጊያና ሁነታን መምረጫ ስልት

(1) እንደገና ለመመልከት ያህል ፡

. የመሆንና የመኖር አባባሎች ፡

አጅ ፡

. ታደሰ ሰው ነው ።
. ታደሰ በ1973 ዓ/ም ተወለደ ።
. ታደሰ ሰፊ ቤተሰብ ነበረው ።
. የማድረግ (የድርጊያ) እና የመደረግ (ተደራጊነት) አባባል በመሆናቸው ፡

አጅ ፡

. ታደሰ ውሻውን ገደለ ።
. ታደሰ ወደ ቤቱ ገባ ።
. ውሸንፍሩ አቅጣጫውን አሳተው ።
. አናንጫን በመስቀል ፡ በመነከነክና በመ ነቅነቅ ፡ ቀስ እያለም በማንኮርኮር ፡ በመሳሳት ፡ በመዘባበት ፡ ሳንቃን በመለቆ ድ ፡ በማስጮህ ፡ ቀስ እያለም በማጉ ረምረም ፡ በማንኮራፋት የጀመረው ውክ ወካና ውካታ ሳይታሰብ ደርሶ የተናጋሪ ውን ድምፅ ዋጠው ።

(2) የመምረጫ ስልት

. የመዳራረጊያና የሁነታ አባባሎች

ለየብቻቸው ፡ ራሳቸውን የቻሉ አባባሎች መሆናቸው ብቻ አይደለም ፡ መጠን ያለበት ። የተለያየ ጠቃሚነትና

ክብደት ያላቸው መሆኑም ጭምር ነው ። በውስጣቸው ፡ አቨጋጋሪና አቀባባይ የሆኑ አበይት ሁነታዎችና አጫ ፋሪ የሆኑ ንኡሳን ሁነታዎች አሉ ። አበይት ሁነታዎቹ የታሪኩ አጉራዎች ናቸው ። ባጋጣሚ አንዳቸው ቢወጡ የሌሎቹ ትርጉም ይናዳል ። ታሪኩን እስከ መጨረሻ የሚያራምዱ የሀሳብ ሰንሰለቶች ናቸው ። ንኡሳን ሁነታ ዎቹ ደግሞ ሳጋዎችና ማሟያዎች ናቸው ፤ ገላጭ ፡ ምስል-ከሳችና አብራሪ በመሆን ፡ የሚያገለግሉ ።

(ከ142—169 ገፅ ተመልከት ።)

አስረጅ ፡

(1) የቤቱ ርስት ሹም ነበር ።
(2) ቆንጆ ሚስት አገባ ።
(3) ጉቦ አምጭ ሆነ ስራው ።
(4) በየቦታው ቅምጦች ያዘ ።
(5) ሚስቱ ጥላው ሄደች ።

ከዚህ በላይ ከ(1) እስከ (5) የተመለከቱትን ሁነታዎች እያንዳንዳቸውን ባሉበት ሁኔታም ሆነ ወይም እያንዳን ዳቸውን በየአንዳንድ አንቀፅ ወይም አንቀፆች ፡ በየአንዳ ንድ ምእራፍ ወይም ምእራፎች ተብራርተው ሊተረኩ እንደሚችሉ አይነት አድርገን ብንወስዳቸው ፡ ቁጥር (1) እና (3) አጫፋሪ ሁነታዎች ፤ ቁጥር (2) ፡ (4) እና (5) አበ ይት ሁነታዎች ናቸው ። ይኸም ማለት በ (1) እና በ(3) ቁጥሮች ከተመለከቱት በስተቀር የቀሩት ሶስቱ የጊዜ ሰንሰለት ሳይለቁ ታሪኩን የሚያራምዱ የታሪኩ አጉራ ዎች ናቸው ማለት ነው ።

እዚህ ላይ የጊዜ ሰንሰለት ስንል ፡ ታሪኩ የተከናወነ በትን ተፈጥሯዊ የጊዜ ቅደም ተከተል እንጂ ደራሲው ታሪኩን ያቀረበበትን ቅደም ተከተል አይደለም — ለምሳሌ

መወለድ ፥ ሚስት ማግባት ፥ መሞት — የተፈጥሮ ህግ ጋትን ተከትለው የቀረቡ ሲሆን ፥ በደራሲው አቀራረብ ረገድ ግን ሚስት ካገባበት ጊዜ ጀምሮ አልፎ አልፎ ወደ ኋላ በመመለስ ስለ ልደቱ በማቅረብ ታሪኩ የተከናወ ነበትን ቅደም ተከተል እንዳስፈላጊነቱ ሊለዋውጠው ይች ላል ። (ከገፅ 267-278 ተመልከት ።) ሆኖም ታሪኩን የሚሰማው ወይም የሚያነበው ፥ የታሪኩን ተፈጥሯዊ ቅደም ተከተል በህሳቡ ውስጥ አዘዙሮ ለማጤን እንዳይችገር ሆኖ መቅ ረብ ይኖርበታል ።

ስለሆነም ፥ ንኡሳን ሁነታዎች ጉድለት በታየበት ሁሉ በዘፈቀደ የሚገቡ አይነት መስለው እንዳይታዩ ያስፈ ልጋል ። አቢይ ሁነታዎች በጊዜ ቅደም ተከተል እንደ ሚቀናበሩ ሁሉ ንኡስ ሁነታዎችም ፅሁፉ ሊያስገንዝብ በሚፈልገው ሁኔታ መሰረት ነው መግባት ያለባቸው ።

ለምሳሌ ፥

(ሀ)

(1) የቤተ ርስት ሹም ነበር ።
(2) ቆንጆ ሚስት አገባ ።
(3) ጉቦ አምጡ ሆነ ስራው ።
(4) በየቦታው ቅምጦች ያዘ ።
(5) ሚስቱ ጥላው ጠፋች ።

ማለት

'የቤተ ርስት ሹም ስለነበረ ቆንጆ ሚስት ቢያገባም ፥ ቅምጦች ስለያዘ ጥላው ጠፋች ፤' ወይንም ፥
'የቆንጆ ሚስት ፍላጐቱን ለማርካት ሲል ጉቦ መቀበል ቢጀምርም ፥ ጉቦው ስላዝናናው

ቅምጦች ስለያዘ ፥ ሚስቱ ጥላው ሄደች ' የሚሉና ሌሎችንም እነዚህን መሰል ትርጉሞች ይሰጣል ።

(ለ) ሌላ ምሳሌ ደግሞ እንውሰድ ፤

(1) ቆንጆ ሚስት አገባ ።
(2) ሚስቱ ጥላው ጠፋች ።
(3) በየቦታው ቅምጦች ያዘ ።
(4) ጉቦ አምጡ ሆነ ስራው ።
(5) የቤተ ርስት ሹም ነበር ።

እዚህ ላይ ደግሞ የሚያሳየው ሚስቱ ጥላው መጥፋቷን ፥ ስለዚህም እሱ ቅምጦች መያዙን ፥ ቅምጦችንም መያዝ ገንዘብ ስለሚያሻው ጉቦ መቀበሉን ሲሆን ፥ የቤተ ርስት ሹም ስለ መሆኑ የተጠቀሰው ግንኙቱን ለማመለከት ነው ።

በዚህ አይነት ንኡሳን ሁነታዎች ቦታ በለ ዋወጡ ቁጥር የተለያዩ ትርጉምና ስሜት ስለሚሰጡ አገባባቸው በጥንቃቄና በፅሁፉ አላማ መሰረት እንዲሆን ያስፈልጋል ።

(ሰ) የመዳረጊያና የሁነታ አባባሎች ጥቆማ ስልት

ሁነታዎችና ነባር መዳረጊያዎች እንደ ሁኔታው ፥ በቅርብ ከሚኖራቸው ትርጉም ውጪ የተለያዩ እንደ ርዳሪ ሁኔታዎችና ድርጊቶች ይጠቁማሉ ። ስለዚህም አባባሎቻቸው በጥንቃቄ መቅረብ ይኖርበታል ።

(1) የሁነታ አባባሎች ነባር መዳረጊያዎችን ወይም የነ ባር መዳረጊያ አባባሎች ሁነታዎችን ይጠቁማሉ ፤

አጅ ፥

"ሚልቱ ወልዴን መታችው' ቢል ፥ የነባር መዳ ረጊያ አባባሎች የሆኑትን "ሚልቱ የምትባል ገፀ-ባህሪ አለች"ን እና ፥ "ሚልቱ ተማች ናት"ን ይጠቁማል ።

በሌላ በኩል ደግሞ ፥

" ወልዴ አጥፊ ነው" ቢል ፥ የትረካ ሂደት አባባል አመልካች የሆነውን ፥ "ወልዴ ብዙ ጊዜ ያጠፋ ነው ፤ ወደፊትም ማጥፋቱን ይቀጥላል" ማለትን ይጠቁማል ።

(2) አንድ ሁነታ ሌላ ሁነታን ፥ አንድ ነባር መዳረጊያ ሌላ ነባር መዳረጊያን ይጠቁማል ፤

አጅ ፥

"አዜብ አስቴርን ሰረቀቻት" የሚለው አባባል "ከሰረቀች በኋላ አዜብ ተያዘች" ወይም "ከሰረ ቀች ጀምሮ እስከዛሬ አልተያዘችም" የሚሉትን ሌሎች የትረካ ሂደት አባባሎች ይጠቁማል ።

በሌላ በኩል ደግሞ ፥

"አዜብ ሌባ ናት" ቢል ፥ "አዜብ ጥሩ ምግባር የላ ትም" የሚለውን ሌላ ነባር መዳረጊያ ይጠቁማል።

ሆኖም ፥ ትረካ ፥ ራሳቸውን ችለው የቆሙ የተለያዩ የአ በይትና የንኡሳን ሁነታዎችና የጥቆማቸው ጥርቃሚ ነው ማለት አይደለም ። ከዚህ በፊት ከገፅ 123 እስከ ገፅ 140 ስለ እንቀፅ አንድነትና ዝምድና ፥ እና ከገፅ 142 እስከ 169 ስለ እንቀፅ ማሳደጊያ ዘዴዎች እንደ ተመለከትነው ፥

ትረካ ፥

(ሀ) እያንዳንዱ ሁነታና ነባር መዳረጊያ እንዳጋ ጠመ አብሮ አብሮ በመሆን የተከማቸበት ሳይሆን ፥ አንዱ ከሌላው ጋር ተሳስቦ የተዛመደበት ነው ፤ በአንድ መንደ ርደሪያ (ግልፅም ሆነ ውስጠ ታዋቂ) ሀሳብ ወይም ጉዳይ ዙሪያ ፤ በሌላ አነጋገር ፥ በጠጅ ቤት ውስጥ በተወሰነ ወቅት እንደሚሰሙት ልዩ ልዩ ወሬዎች ፥ በተለያየ ጊዜና በተለያዩ ሰዎች ላይ ደርሰዋል ተብለው እንደሚወሩት አይነት ፥ ሁነታዎቹና ነባር መዳረጊያዎቹ ያልተዋሃዱበት አይደ ለም — በግልፅ የሚታዩ የተለያዩና ልዩ ልዩ ቀለም ያላ ቸው ክሮች ተሰበጣጥረውና ተቀነባብረው በሁበረቀለ ማት የሸንኮና ልዩ ልዩ የአጠላለፍ ቅርፅ ያለው ቢጋጃ እንደሚያስገኙት አይነት ነው እንጂ ።

(ለ) እያንዳንዱ አባባል ፥ ከአጠቃላይ ግቡ አንፃር እየታየ ፥ በቅድሚያ በታሰበበት የአቀራረብ ተራና ግልፅ በሆነ ያቀነባበር ስርአት የተዘጋጀበት ነው ።
(ከገፅ 123 እስከ 169 ተመልከት ።)

ባጭሩ በ(ሀ) የተመለከተው በትረካው ውስጥ (ምን ሆነ ? በማለት) ምን ምን የተዛመዱ ሁነታዎች እንደ ተካሄ ዱና ምን እንደ ተከሰተ አውቀን የምናሳውቅበት (የጽሁፉ ታሪክ) ሲሆን ፥ በ(ለ) የተመለከተው ደግሞ (እንዴት ሆነ ? ብለን) የታሪኩን ሁነታዎች አቀራረብ በቅደም ተከተል የምናቀርብበት ነው — እንባቢውም ሁነታዎቹ እንዴት እንደሆኑ — የሚገነዘብበት ።

7.1.3 የድርነት ፥ የሁነታዎችና የመዳረጊያዎች አመራረጥ

(ሀ) አመራረጥ

በአንድ ገፀ-ባህሪ አእምሮ ውስጥ እንኳ በአንድ ወር ወይም በአንድ አመት ውስጥ የሚመላለሱትን

ሁኔታዎች ፣ ሀሳቦች እና ድርጎች ሁሉ መፃፍ በቂ ላሉ የሚገመት አይደለም ። በእያንዳንዱ ድርግ (ለምሳሌ በአንድ የዳንስ ምሽት ወይም በአንድ የሰርግ ቀን ወይም በግማሽ ቀን የእግር ጉዞ እና በመሳሰሉት የአንዴ ከንውኖች) ውስጥ የሚኖሩት ሁኔታዎችና ሀሳቦች ከታሰቡማ ምዝገባው ፣ የት የለሌ ነው የሚሆነው ። በሁለትና በሶስት ገፀ-ባህርያት አእምሮ ውስጥ የሚመላለሱትን መመዝገቡስ ? በአንዱ ገፀ-ባህሪ ከተረዳነው መገን ዘብ አያዳግትም ።

በዚህ አይነት ከተሄደም አንድ የተዛመደ ታሪክ ለመፃፍ እንደሚያስቸግር እያጠራጥርም ፣ ታሪኩ ዝም ድና በማይኖራቸው ድርጎች ፣ ሁኔታዎችና ሀሳቦች ተውጠ ስለሚቀር ። ስለዚህ ደራሲው ተጨናንቀው ከሚገኙት ድርጎች ፣ ሁኔታዎችና ሀሳቦች ሁሉ አንድ አይነት ዝም ድና ያላቸውንና ለአንድ አላማ በህብረት የሚሰለፉትን ብቻ መምረጥ ይኖርበታል ፤ ማለትም ፣

<u>አንደኛ</u> ፣ ከአስራ ሁለት ያህል (ከደስታ ፣ ከሀዘን ፣ ከፍርሃት ፣ ከፍቅር ፣ ከጥላቻ ፣ ከቅናት ፣ ከምቀኝነትና ከመሳሰሉት) ስሜቶች ውስጥ አንዱን ወይም ሁለቱን ብቻ መርጦ ማቅረብ ይኖርበታል ። ለዚያውም ቢሆን በሚገባ ተወስነው ። ለምሳሌ ፣ ሁለቱንም እንተወውና አንዱን እንኳ ብንወስድ " ፍቅር " ን — ብዙ የተለያዩ የፍቅር አይነቶች እንዳሉ መገንዘብ ይኖርበታል ፤ ፍቅር እንደ ሲጋዊ ፍትወት (እንደ መጨማጨም) ፣ ፍቅር እንደ መዝናኛ ፣ ፍቅር ችግርና እጦቱን እንደ ማስረሻ ፣ ፍቅር እንደ እንክብካቤ ፣ ፍቅር የራስ እንደ ማድረግ ስሜት ፣ ፍቅር ለማንኛውም ፍጡር እንደ መቆርቆር ፣ ፍቅር እንደ እናት ኩራት ፣ ፍቅር እንደ ባልና ሚስትነት እና እንዲሁም እንደ ሀገር

ፍቅር ፣ የገንዘብ ፍቅርና የመሳሰሉትን ያቅፋል ። ስለዚህም ደራሲው ስለ የትኛው አይነት ፍቅር እንደሚፅፍ አስቀድሞ መወሰን ይኖርበታል ።

<u>ሁለተኛ</u> ፣ ከሙቶ በላይ ከሚቆጠሩት አካላዊና መን ፈሳዊ ቅራኔዎች ውስጥ አንዱን ወይም ሁለቱን መምረጥ ይኖርበታል ። ለምሳሌ ፣ ሰው ከሰው ጋር ፣ ሰው ከተፈጥሮ ጋር ስላለው ቅራኔ ፣ ወይም በራሱ በሰው ውስጥ ስለሚኖረው የፍላጐትና የተግባር ቅራኔ ። እነዚህም ስለ ፍቅር እንዳሳየነው ሁሉ እየብቻ የሆኑ ለሚቃረኑ አባሎች (ለምሳሌ ፣ ሰው ከድንቁርና ፣ ሰው ከበሽታ ፣ ሰው ከድህነትና ከመሳሰሉት) ስላሏቸው ፣ ደራሲው መፃፍ ከመጀመሩ በፊት መወሰን ይኖርበታል ።

<u>ሶስተኛ</u> ፣ ከሺ በላይ ከሚቆጠሩ ገፀ-ባህርያት ውስጥ ሁለቱን ወይም ሶስቱን ፣ ከሚሊዎን በላይ ከሚቆጠሩ ድርጐች ውስጥ ሰባት ወይም ስምንቱን መምረጥ አለበት።

እዚህ ላይ አንድ ማስተሳሰሪያ ሀሳብ እንዳለ መገን ዘብ ይበጃል ፤ ማንኛውም አይነት ምርጫ ሲካሄድ ፣ አመራረጡ ለገፀ-ባህርይው እንደሚስማማና ለተግባር እንደ ሚያመቻቸው ተደርጐ መሆኑ ። የሰመሩ ሁኔታዎች ሁሉ ከባህርይው ተፈጥሮ የመነጩ የሚመስሉ ፣ የሰመሩ ቅራኔዎችም እነዚህን ገፀ-ባህርያት በሚገባ የሚያሳትፉ ሲሆኑ አገንፋይ ስሜቶቹም ከገፀ-ባህርያቱ ውስጥ በመመንጨት ባህርያቱ ሊኖሯቸው ወይም ሊገልጿቸው የተገቡ ናቸው የሚባሉ አይነት መሆን አለባቸው ።

በሌላ አገንጋገር ፣

የድርጐች ፣ የሁነቶችና የሀሳቦች ምርጦች ፤

(1) በቅድሚያና በእቅድ የተዘጋጁ ናቸው ። ለአንድ አላማ ተመርጠው የተቀናበሩ ናቸው እንጂ ከህይወት እንዳሉ በቀጥታ የተወሰዱ አይደሉም።

(2) ለንባለታዊና ተሳላቢ ድርጉች ናቸው ። ምንም እይነት ግራኪ ቢሆን የአንድ የዳንስ ምሽት ድርግ ብቻውን አይበቃም ፤ አንዳቸው ከሌላው ላይ በመመዘዝ የሚያድጉ ፣ ቢያንስ መግቢያ ፣ መበልፀጊያ እና መደምደሚያ ያላቸው ሶስት ድርጎች ወይም ከተቻለ አያሌ ድርጎች ያስፈልጋሉ ።

(3) የአካላዊ እና / ወይም የመንፈሳዊ ቅራኔዎች ውጤት ናቸው ። አንዱን ድርግ ከሌላው የሚያዛምደውና ትግሉን የሚያሳድገው አንዱ ሀይል ከሌላው ሀይል ጋር ያለው ተፃራሪነት ነው ። (የመትደመን (ለ) እና ገፅ 284 ተመልከት ።)

(ለ) የአመራረጥ ዝርዝር ስልቶች

መታተት ያለባቸውንና በውስጠ ታዋቂነት (ተዳብሰው) መታለፍ ያለባቸውን ሁነታዎችና መዳረጊያዎች (መደራረጊያዎች) ምረጥ ። በተለይ አንባቢው ባለው እውቀትና ልምድ መሰረት ማሟላት የሚችላቸውን ዝርዝር ሁነታዎች ሁሉ አታስገባ ፤

ምሳሌ ፣

(1) "የወልዴ ሚስት ሌሊት ምጥ ያዛት ። "
(2) "ወልዴ ከእንቅልፉ ነቅቶ ልብሱን ለበሰ ። "
(3) "ለሚስቱ የሚሆን ልብስ መርጦ አለበሳት ።"
(4) "አምቡላንስ እንዲመጣለት ስልክ ደወለ ። "
(5) "ሚስቱን ደግፎ ከመኝታ ቤት ወደ ሳሎን ወጣ።"
(6) "አምቡላንስ እስኪመጣ እሳሎን ቆየ ። "

(7) "አምቡላንስ መጣ ።"
(8) "ሚስቱን ደግፎ የሳሎኑን በር ከፍቶ ወጣ።"
(9) "በሩን ከፍቶ አምቡላንሱ ውስጥ ገባ ። "
(10) "ሚስቱን ደግፎ እንኗ ተቀመጠ ። "
(11) "ምጡ እየጠናባት ሄደ ። "
(12) "ሆስፒታል ደረሱ ። "
(13) "ሚስቱን ጥግ አሲዞ አስቀመጠ ። "
(14) "መታከሚያ ካርድ ሊያወጣ ሄደ ። "
(15) "ካርድ አውጥቶ ሲመለስ ሚስቱን አጣት።"
እና የመሳሰሉት...

ከነዚህ 15 አባባሎች ውስጥ ዋና ዋና ድርጊያዎቹ (1) ፣ (4) ፣ (11) ፣ (12) እና (15) ናቸው ። የቀሩት አስፈላጊዎች አይደሉም ።

ሳይጠቀሱ በመቅረታቸው አንባቢው የታሪኩን ይዘት አይስተውም ። ምንም እንኳ እያሟላ ማን በቡን ባያጤነውም ፣ ራሱ ኑሮ ያስተግረውን ያህል በሚያነብበት ወቅት ሁሉ ተደርገዋል የሚላቸውን ያህል እያሟላ መገንዘቡ አይቀርም ፤ ሚስቱን ልብስ ከማልበሱ በፊት የእንቅልፍ ሰአት እንደ መሆኑ ከእንቅልፉ መንቃት የነበረበት መሆኑን ፣ አምቡላንስ ከመግባቱ በፊት ከቤቱ መውጣቱንም ሆነ የአምቡላንስ በር ከፍቶ መግባቱንና የመሳሰሉትን የሚጠቁሙት አባባሎች ግልፅና በውስጠ ታዋቂነት መታለፍ ያለባቸው ናቸው ። ትረካ በዋንቃቄ ተመርጠው የተቀናጁ የተወሰኑ አባባሎችና እንዲያም ብሎ የተወሰኑ ድርጉች ውጤት ነው ። ስለሆነም እንደ ፎቶግራፍ ጨርሶ

"ሙሉ" ሆኖ እንዲቀርብ አያስፈልግም ፤ በአንባቢው ወይም በአዳማጩ በየድርጉቹ ውስጥም ሆነ በየድርጎቹ መካከል ሊገቡ የሚችሉት ሁነታዎችና ገፀ-ባህርያት ስፍር-ቁጥር ስለሌላቸው ።

7.1.4 ትልምና ሂደቱ

ትልም ፥ ሁነታዎችንና ድርጉችን በጊዜ ገደብ አመቻችቶ ማቅረቢያ ስልት መሆኑን ተመልክተናል ። እንደ ትረካው አላማም በትልሙ ውስጥ የሚጐነጐኑት ቅራኔዎች ፥ ባንድ ፊት ሰውን በሌላ ፊት ሌሎች « ነገር ችን » እንደሚይዙ ተረድተናል — ማለትም ቅራኔዎቹ ፥

- በሰውና በተፈጥሮ ሀይሎች መካከል
- በሰውና በሰው መካከል
- በሰውና በህብረተሰብ መካከል
- በሰው ውስጥ በሚነሱ ሁለት ሀይላት መካከል (ልስራ አልስራ ፥ ልግደል አልግደል ፥ ልተኛ ልነሳ ፥ ልሂድ ልቅር ወዘተ ...) እንደሆኑ ።

ቢሆንም ፥ በፅሁፍ ውስጥ አንድ ሰው ከሌላ ሰው ወይም «ነገር» ጋር የሚኖረው ትግል ብቻ ለድርሰት መጐንጐኛ ነት አይበቃም። ቅራኔው የሰመረ እንዲሆን ቅራኔውን የሚቀሰቅስ ሀይል ያስፈልጋል ። ወይም አንድ መደረስ ያለበት ግብ ። ቅራኔውን ያነሳሳው ሀይል ወይም የቅራኔው ግብ በግልፅ አስካልታወቅ ድረስ ቅራኔው ፋይዳ የለውም ። ባለታሪኩ ለአንድ ነገር ያለው ምርጫ ወይም ከአንድ «ነገር» የሚያደርገው ሽሽት በግልፅ መታየት አለበት ፤ በንግግርም ሆነ በድርጊያ ።

(ሀ) ነጠላና ውስብስብ ትልም

ትልምን ነጠላ ወይም ውስብስብ የሚያሰኘው የሚጠቀምበት የቅራኔ ግንስና መብዛት ነው ። ፅሁፉ አንድ ሰው አንድን ተራራ ለመውጣት ያደረገውን ትግል (በሰውዬው አልሸነፍ ባይነትና በተራራው አስቸጋሪነት መካከል ያለውን ቅራኔ) ብቻ የሚያሳይ ፅሁፍ ከሆነ ትልሙ ነጠላ ይባላል ። በሌላ በኩል ደግሞ ፥ በዚሁ ሰውዬና አደጋ ገጥሞት ልጆቹን ያለአባት እንዳያስቀር በምትሰጋው ሚስቱ መካከል ሌላ ቅራኔ ፥ እና በራሱም በሰውዬው ውስጥ ተራራውን ልውጣ አልውጣ ሶስተኛ ቅራኔ ካለ ትልሙ ውስብስብ ይባላል ። ስለሆነም በአንድ ግጭት ላይ ብቻ የሚያተኩር ትልም እምብዛም አይገኝም ።

(ለ) የሰንሰለታዊ ተዛምዶ ወይም የትእይንት ትልም

ትልም በውስጣዊ ቅንጅት ፥ በምክንያት-ውጤት-ምክንያት-ውጤት ሂደት ሲዛመድ በሰንሰለታዊ ተዛምዶ የተቀናበረ ይባላል ። በውስጣዊ ቅንጅት እማካይነት ሳይሆን፥ የማይመሳሰሉና የማይሳሳቡ ሁነታዎችና ድርጊያዎች በያሉበት (ለየብቻ) እንደሚነሸጡ ወይም ስሜት እንደሚፈነጥቁ ሆ ሪው ሲዘጋጅ ደግሞ የትእይንት ትልም ይባላል ። በትእይንታዊ ትልም በሚቀናበር ትረካ ውስጥ ሁነታዎች (ድርጊያዎችና ተዳራጊዎች) በተውኔት ውስጥ እንደሚታየው አይነት በየትእይንቶቹ ብቃት ብቻ ይቀርባሉ ። በተራኪው የሚደረግ ገለፃ እምብዛም አይኖርም ። ተራኪው (የታሪኩን መዳረጊያ) ደጀኑን ፥ ባለታሪኩ ያለበትን ውስጣዊና ውጫዊ ሁኔታ በዝርዝር ያቀርባል ። ከዚያም ሁነታዎቹን ፥ ትርካውን በማሳደጊያ ልዩ ልዩ ትእይንቶች እና ፋታ በመስጫ ትእይንቶች ፥ በጭውውት ትእይንቶች ፥

በመደምደሚያ ትእይንትና በመሳለሉት ከፋፍሎ ዘለቅና ሰፋ ባለ ዝርዝር መስተዋታዊ ገለፃ ያቀርባል ። እንዲህም እያለ ቀስ በቀስ ገንብቶ መዳፊያው ላይ ድንገት ቀጥ ይላል ። ከቀረቡት ትእይንቶች የትረካው ውላዊ ስሜትና መልእክት ይከሰታሉ በሚል ግምት ።

በሰንሰለታዊ ተዛምዶ የሚቀናበር ትልም በምክንያት ውጤት ተዛምዶ ነው የሚጐነጐነው ብለናል ። ይህም ማለት ፡ አንድ ምክንያት (ምክንያቶች) ድርጊያን ያመጣል ፤ ድርጊያው ደግሞ ሌላ ምክንያት ይፈጥራል ፤ እንዲሁ ደግሞ ሌላ ድርጊያ ይከተላል ፤ እስከቢቃ ። ለዚህ ጥሩ ማስረጃ ሂፖሊተስ በሚል ተውኔቱ ውስጥ ዩሪፒደስ የተጠቀመበትን ትልም እንመልከት ። ፊድራ የምትባል ንግስት በእንጀራ ልጅዋ በሂፖሊተስ የሚያቃጥል ፍቅር ትጠመዳለች (የትረካው መቀስቀሻ ሀይል) ። ከመጠመዷም የተነሳ የሚያስጨንቅ የፍቅር ስቃይ ያድርባታል። ፍቅሯን ለመወጣት ወይም ስቃይዋን ለማብረድ ትፈልጋለች (ግብ) ። እርምጃ ትወስዳለች (ድርጊያ)። ሂፖሊተስን ለማብረስጋ ግንኙነት ትጠይቀዋለች ። ጥየቃው በሂፖሊተስ ውስጥ ጭንቅና ጥበት (ጥያቄዋን የመፈፀምና ወይም ያለ መፈፀም ምርጫ ይገጥመዋል ፡) ይፈጥራል ። (ምክንያት) ። ጭንቅና ጥበቱን የሚገልፅ ድርጊያ ይፈፅማል — አገሩን የአባቱን ቤተ መንግስት ጥሎ ይጠፋል ። (የመረጠውን እርምጃ ይወስዳል ።) የሂፖሊተስ መጥፋት በፊድራ ውስጥ ጭንቅና ጥበት ይፈጥራል (ምክንያት) ። (የሚሻል የመሰላትን ምርጫ ታደርጋለች ።)ጭንቅና ጥበቷን የሚያጠፋ የመሰላትን ድርጊያ ትፈፅማለች—ንፁሁን ሂፖሊተስን ፡ በማብረስጋ ሊያፍራት እንደ ነበረ አድርጋ በአባቱ በዜሳሞስ ላይ ትወነጅለዋለች ። በልጁ ላይ የተሰነዘረው ውንጀላ በዜሳሞስ ውስጥ ጭንቅና ጥበት (ለድ

ርጊያ የሚቀሰቅስ ሀይል) ይፈጥራል (ምክንያት) ። ጭንቅና ጥበቱንም ያበረደ ይመስለውና ሊመርቀው ይገባ የነበረውን ልጁን የሚያስፈራ ርግማን (ድርጊያ) ያወርድበታል ። ይህ ሀያል እርግማን ለሂፖሊተስ መሞት ምክንያት ይሆናል ። ሂፖሊተስ አሰቃቂ ሞት ይሞታል (ድርጊያ) ። የሂፖሊተስ ሞት በፊድራ ውስጥ መጨነቅና መጠበብ (ለድርጊያ የሚቀሰቅስ ሀይል) ይፈጥራል (ምክንያት) ። ይህም ጭንቅና ጥበት ራሷን በራሷ አንጠልጥላ እንድትገድል ያደርጋታል—(የሀጢአት ዋጋ ሞት እንዲሉ ዋጋዋን ታገኛለች ።)

በማንኛውም አይነት ትልም ውስጥ ዋናዉ ተፈላጊ ነገር ፡ (በትእይንቶችም ሆነ ተዛምዶ ባላቸው አበይት ሁነታዎች መቅረቡ ብቻ ሳይሆን) ፡ እያንዳንዱ ሁነታ የትረካውን እድገት በማስመልከት የሚኖረው ጥያቄን የመጠየቅና መልስ የማስገኘት ፡ እንዲሁም ብሎ ትልሙን አንድ እርምጃ ወደፊት የማራመድ ችሎታ ነው ። አለዚያ ትልሙ ደካማ ይሆናል ።

7.1.5 ትልም ከባለታሪኮች ጋር ያለው ዝምድና

ነጠላም ሆነ ውስብስብ ትልም የሚከሰተው በሁነታዎችና ድርጐች ሂደት ነው ። ሂደቱን የሚያራምደው ደግሞ ባለታሪኮች በድርጊያዎቹ ውስጥ የሚኖራቸው ተሳትፎ ነው ። ሂደቱን የሚያራምድ ተሳትፎ ደግሞ ፡ ማንኛውም ተሳትፎ ሳይሆን ፡ አድራጐታቸው ከውለኛ ባህርያቸው የሚመነጭ መሆኑ የሚታይበት ሁነታ (ገፅ 270-274 ፡ 334-335) እና ድርግ (ገፅ 335-338) ነው ። ስነ-ልቦናዊ ባህርይና ውጫዊ ሁነታዎች ተጣምረው ከሚገኙበት ፤ ይህን አይነት ውለኛ ባህርይ

ያለው ባለታሪክ ፥ ይህን እርምጃ መውሰዱ የማያጠራጥር
ነው የሚያስብል የሚያሳምንና የሚገፋፋ እውነታ የተከ
ስተበት ። የባለታሪኩ ውለኛ ባህርይ እንዲያ እስከሆነ
ድረስ እንዲያ ማድረጉ ያለ ነው የሚያሰኝ ። እንደ ሮሚዎና
ጉሊየት ፍቅር ወይም እንደ አቴሎ ቅናት ያለ ውለኛ
ባህርይ ገፀ-ባህርያት የሚወስዱትን እርምጃ የሚያሳምን ።
ስለዚህ ፥ ትልም የሁኔታዎችና የድርጐች ሂደት በመሆኑ
የባለታሪክን ተሳትፎ (በሚቀርቡት ቅራኔዎችም ሆነ
ሌሎች ሁኔታዎች አማካይነት) የሚጠይቅ እስከሆነ ፤
ተሳትፎ ደግሞ የሚያረካ እንዲሆን ከባለታሪኩ ተፈጥሮ
የመነጨ መሆስል እስካለበትና በዚህም ሳቢያ ትልሙ
የሚያራምደው ስሜት አመርቂነት እንዲኖረው ከባለ
ታሪኩ ውለኛ ባህሪ መመንጨት ካለበት ፤ ባጠቃላይም
የትልም አላማ ባለታሪክን ለድርጊያ ማመቻቸትና መክ
ሰት እስከሆነ ፤ ትልምና ባለታሪክ ፥ እንደየሁኔታው ፥
ነጠላ ወይም ውስብስብ ዝምድና እንደሚኖራቸው መገ
ንዘብ ያሻል ።

7.1.6 የትልም ጥድፊያና ዘገምታ

የትልም እንቅስቃሴ እንደ ሁኔታዎቹና ድርጐቹ አደ
ነት ጠንካራ ወይም ደካማ ፥ ፈጣን ወይም ዘገምተኛ ይሆ
ላል ። የሚከተሉትን ትረካዎች እንመልከት ፤

«በሁለት ሪፑብሊኮች መካከል ጦርነት ተነሳ ።
በዚህን ጊዜ እንደኛው ሪፑብሊክ ከአንድ ንጉስ ጋር የጦር
ቃልኪዳን ስምምነት ተፈራረመ ። ሌላው ሪፑብሊክ ስም
ምነቱን ሲሰማ ፥ ሁለቱን ለመነጣጠል በማሰብ ፥ የአዛዥ
ጀነራሉን ልጅ በሚስትነት ይሰጠዋል ። በዚህም ቃል
ኪዳኑን እንዲያፈርስ ያደርገዋል ። ጦርነቱ ተፋፍሞ ሁለ
ሪፑብሊኮች በሚዋጉበት ጊዜ ፥ የንጉሱን አማቾነ

ያተረፈው ሪፑብሊክ ድል ይሆናል ። ንጉሱም ይግ
ረኻል ። ከድል አድራጊው ሪፑብሊክ ጐን ተሰልፎ
የነበረ ሌላ ንጉስ ድል እሆነው ንጉስ ከተማ ሲገባ ፥ ንግ
ስቲቱ (የተግረከው ንጉስ ሚስት) ለድል አድራጊው
ሪፑብሊክ አሳልፎ እንዳይሰጣት ትለምነዋለች ። የለመ
ነችውን ለማድረግ ቃል ይገባል ። በይበልጥ ጉዳዩን
ለማመቻቸትም በሚስትነት ያገባታል ። ከሰርጉ በኋላ ፥
ከድል አድራጊው አዛዥ ጀነራል መልእክተኛ ይመጣል ፤
ንግስቲቱን ለመውሰድ ። ንጉሱ ግን አሳልፎ ሊሰጣት
ስላልወደደ ፥ በምርኮኛነት ወደ ሪፑብሊኩ ሊልካት ወደ
ሚፈልገው ጀነራል ዘንድ አቤቱታ ይሄዳል ። አቤቱታው
አይሳካለትም ። ከዚያም ቃሉን ለማስከበር ባለመቻሉ
አዝኖ ለንግስቲቱ መርዝ ይልክላታል ፤ መርዙን በመ
ውሰድ በጠላቶቿ እጅ ከመውደቅ እንደምትድን ገልፃ
ንግስቲቱ መርዙን ትቀበላለች ። ትጠጣዋለች ። ትሞ
ታለች» ። (ትሪሲኖ ከፃፈው ፥ «ሶፊኒስባ» ከተባል ትረካ ።)

ይህ እንግዲህ ልዩ ልዩ ድርጊያዎች ያሉበት ጠን
ካራ ትልም ነው ። ፈጣን እንዲሆን ደግሞ ትልሙን የሚያ
በለፅጉት መዳረጊያዎች (ሌሎች ባለታሪኮች ፥ ደጀኖች ፥
መግለጫዎች ፥ ጭውውቶች እና የመሳሰሉት ሁሉ) ለት
ልሙ እንደሚያመቹ ብቻ ተመጥነው ነው መዘጋጀት
ያለባቸውጫ። ስለሆነም አሁን ባለበት ፎርሙ የትረካ አስ
ተዋፅኦ ነው እንጅ ትረካ አይደለም ።

ሌላ ደግሞ እንመልከት ፤

«አንድ ባለጠጋ አንድ ዳውላ እህል ከቤቱ ተሰረቀ
በትና ወደ ዳኛ ሔዶ ነገሩን ሁሉ ነገረ ። ዳኛውም
የቤትህን ሰዎች ሁሉንም ሰብስበህ አምጣልኝ አለ
ው ። እርሱም ሰብስቦ አቀረበ ፤ ዳኛውም ብዙ
በትር አስመጥቶ ሁሉንም በትክክል አስ

ቀረጠው ። ከዚያም በኋላ ለዚያ ሰው ቤተ ሰዎች ለሁሉም አንዳንድ በትር ሰጣቸው ፤ ሲሰጣቸውም ነገ በዚህ ጊዜ ተመልሳችሁ ኑ ፤ ነገር ግን የጌታውን እህል የሰረቀ ሰው በትሩ አንድ ጋት በልጦ ያድራል እያለ ሰጣቸው ። ያየጌታውን እህል የሰረቀ ሰው ይህን በሰማ ጊዜ ማታ ከበትሩ አንድ ጋት ቆረጠለት ።

በማግሥቱ በዚያው በታዘዙበት ሰአት ሁሉም ተሰብስበው ወደ ዳኛው ቤት ሔዱ ። ዳኛውም ሁላችሁም የሰጠኋችሁን በትር አምጡ ብሎ ባንድነት ቢያቆመው ፥ የሌባው በትር አጥሮ ተገኝ ፤ ከዚህ በኋላ እጁ ተይዞ ቢመረመር መስረቁን አምኖ ቅጣት ተፈረደበት... ፡» (ከጎሩይ ወ.ሥ. ፥'ሱካርና ወተት . . . ፥ 16ኛ ቁረት ።)

ይሽኛውም እንደበፊቱ ራሱን የቻለ ትልም ነው ፤ ተከታታይ ድርጊያዎች ባሉበት በአንድ ሁነታ ላይ በመ መስረት አንድነትና መልእክት ያለው ። ተንትነን እንመ ልከተው ፤

(1) አንድ ባለጠጋ ነበረ ።
(2) አንድ ዳውላ እህል ከቤቱ ተሰረቀበት ።
(3) ወደ ዳኛ ሄዶ አመለከተ ።
(4) ዳኛው የባለጠጋውን ሰው ቤተ ሰዎች እንዲሰበሰቡ አደረገ ።
(5) እኩል ቁመት እንዲኖራቸው ሆነው የተቆረጡ አንዳንድ በትሮች ለያንዳንዳቸው ሰጣቸው ። (የጌታውን እህል የሰረቀው ሰው በትር አንድ ጋት በልጦ እንደሚያድር በመንገር ።)
(6) ሌባው ፥ ማታ ከበትሩ አንድ ጋት ቆረጠለት ።
(7) በማግስቱ ሲመረመር የሌባው በትር አጥሮ ተገኝ ።
(8) ቅጣት ተፈረደበት ።

ከዚህ በላይ ከ(1) እስከ (8) የተዘረዘሩት ድርጊያዎች በጊዜ ገደብ የተመለከቱ ሰንሰለታዊ አበይት መሸጋገሪ ያዎች ናቸው ። በተጨማሪ ደግሞ ፥ ንኡሳን ድርጊያዎ ችን የሚመስሉ (ማለትም ለአበይት ድርጊያዎቹ አጫፋሪ የሚመስሉ) ፥

(1) (ባለጠጋው) ሰብስቦ አመጣለት ።
(2) ዳኛው ብዙ በትር አስመጥቶ ሁሉንም በትክክል አስቆረጠው ።
(3) ነገ በዚህ ጊዜ ተመልሳችሁ ኑ (አላቸው) ።
(4) ያ የጌታውን እህል የሰረቀ ሰው ይህን ሰማ ።
(5) በማግስቱ በዚያው በታዘዙት ሰአት ሁሉም ተሰብስበው ወደዳኛው ሄዱ ።
(6) ዳኛው ሁላችሁም የሰጠኋችሁን በትር አምጡ አላቸው ።
(7) በትሮቹን በአንድነት አቆማቸው ።
(8) ተያዘ ሌባው ።
(9) ቢመረመር መስረቁን አመነ ።

አባባሎች አሉበት ። እነዚህ አባባሎች ግን ትልሙን አያሳድጉም ፤ በእንባቢው ወይም በአዳማጭ ፥ በልምዱና በእውቀቱ አማካይነት ከሀሳቡ የሚሟሉ ናቸው ። (ገፅ 282 እስከ 284 ተመልከት) ስለዚህ ይሽኛው ትረካ እምብዛም ደጀን የማያስፈልገው በቃላት ብቻ ሳይሆን ያለድምፅ በሚንቀሳቀስ ስእልም ሆነ በውዝዋዜ ሊተረክ የሚችል ፈጣን ትልም ነው ፤ እንደ በቂ ትረካም ይወሰዳል ።

ይሽው በአንድ ድርግ ላይ የተመሰረተ ትልም ፥ እምብዛም ለትረካው ፋይዳ በሌላቸው ክርክሮች (በባለ ፀጋውና በዳኛው ፥ በዳኛውና በቤተሰቦቹ ፥ በባለፀጋውና

በሌላው ወዘተ...) ቢጨናነቅ ግን ትልሙም ይደክማል ፤ ትረካውም ከመቼ ባለቀ የሚል ስሜት ይፈጥራል — ዘገ ምተኛ ይሆናል ።

7.1.7 ትልም ለስሜት ፍንጠቃ ፤ ትልም ለሰበካ ፤ ትልም ለፕሮፓጋንዳ ፤ ትልም ለስሜትና ለመልእክት

ትረካ አንድን ህይወት በሙሉነቱ (እንደ ቶኖረ በማ ስመሰል) እንዲሰማን እያደረገ ማቅረቢያ ዘዴ ነው ። ይኽ ንንም በሚያደርግበት ጊዜ ፥ አንዳንዴ ስሜቶቻችንን በመ ደባበስና በመጠቋቆም ይኽ ነው የማንለው ፥ የማይጨበጥ አይነት ልምድ ይሰጠናል ፤ (ገፅ 340-344 ።) አንዳንዴ ፤ ይኽም ሊሆን ያም ሊሆን ፤ ይችላል የሚያሰኝ አሻሚ ስሜት ውስጥ ይ ከተናል ፤ (ገፅ 365-374 ቍጥር 40 ድረስ ።) አንዳንዴ ደግሞ ትረካ ው የታለመበትን ግብ ቁጭ ቁልጭ አድርጐ ያቀርብልናል ፤ (ገፅ 365-374 ቍጥር 41 ድረስ ።) ለማንኛውም ቢሆን መሰረታ ቸው ያው ትልሙ ነው ። እንደ ትልሙ አተላለም ነው የየትረ ካው ግብ የሚለዋወጠው ። ስለዚህም ትለማ ጥንቃ ቄን ይጠይቃል ። በተለይ የመጨረሻው መልእክት አብ ሳሪ አይነቱ ወደ ሰበካና እልም ወዳለ ፕሮፓጋንዳና ቅስ ቀሳ ውስጥ በመግባት የስሜት ቀስቃሽነቱንም ሆነ የመል እክት አስተላላፊነት ሀይሉን እንዳያጣ ያስፈልጋል ። በዚህ ረገድ ከጥንቶቹ ፥ የጎሩይ ወልደ ሥላሴን «የልብ ሀሳብ» እና የመኮንን እንዳልካቸውን «ጣይቱ ብጡል» እና «መል ካም ቤተሰቦችን» መመልከቱ ይበቃል ። ትልም የስሜት ፈንጣቂነትንና የመልእክት አስተላላፊነትን ሚዛናዊነት መጠበቅ ይኖርበታል ።

7.1.8 የልባንጠልጥልነት (የልብ እንጠልጥል) እና የግር ምታ ስልቶች

በትረካ ስልት ውስጥ ፥ እንደየትልሙ አይነት ፥ አቢይና ንኡስ ሁነታዎች እንዳሉ (በገፅ 274 እስከ 277) እና ሁነታዎቹንም ለድርጊያ የሚቀስቅሳቸው ሀይል እና ወይም ግብ (ከገፅ 284 እስከ 287) እንደሚኖራቸው ተመል ከተናል ። ከዚህ ለጥቀን ደግሞ የሁነታዎቹን ሀይልና ግብ እንጊነት የሚያበስሩትን አንዳንድ ስልቶች እናመ ለክታለን ።

እንጊነትን የሚያበስሩ ስልቶች በአብዛኛው በልባ ንጠልጥልና ግርምታ ስልቶች ይጠቃለላሉ ።

(ሀ) የልባንጠልጥል ስልት

የልባንጠልጥል ስልት ጭንቀትና ጥበትን ከደስደስ ስሜት ጋር እያዋዋደ የሚያቀርብ ልብን የሚሰቅል የሀ ሳብና የድርጊያ ደብቅነት ነው ። ውጤቱ በቅድሚያ በታ ወቀ (ባለታሪኩ እንደሚገደል ወይም እንደሚሞት ወይም ያፈቀራትን እንደሚያገኝ ወይም እንደማያገኝ ወዘተ... በቅ ድሚያ በታወቀ) ወይም ባልታወቀ ትልም * ውስጥ ይሰ ራበታል ። ውጤቱ በማይታወቅ ትልም ውስጥ ሲሰራ በት ፥ ተከታታይ ሁነታዎቹ እንዳስፈላጊነቱ ፥ ለተለያዩ ጥያቄዎች መልሶችን ማስገኘት ይኖርባቸዋል — ማን? ምን? እንዴት? ለሚሉት ጥያቄዎች ። ውጤቱ በታወቀ ትልም

* ውጤቱ የታወቀ ትልም ሲባል ፥ የትረካው አጠቃላይ ሂደትና ባለታሪ ኩቹ የሚደርስባቸውም ሆነ የሚያደርሱት ነገር በቅድሚያ የታወቀበት ትልም ሲሆን ፥ ውጤቱ የማይታወቀው ደግሞ ባለታሪኩቹ የሚያደር ሱትም ሆነ የሚደርስባቸው ነገር በቅድሚያ የማይታወቅበትና ተስ ፀቀስ የሚገለፅበት ነው ።

ውስጥ ሲሰራበት ደግሞ ፥ ትልሙ የሚመልሰው ጥያቄ በአብዛኛው መቼ? የሚለውን ጥያቄ ይሆናል ።

ልባንጠልጥል ስልት ፥ ልብን የሚስቅለውና ጭን ቀትና ጥበት የሚፈጥረው ፥ በባለ ታሪኮቹ ላይ የሚደር ሰውን ወይም ባለታሪኮቹ የሚያደርሱትን ካለማወቅና ርግጠኛ ካለመሆን ሳይሆን ፥ አንባቢው ወይም አዳማጩ በባለታሪኮቹ ላይ ጭንቀትና ጥበት የሚያስከትሉትን ሁነታዎች አስቀድሞ ቢያውቅም ፥ ባለታሪኮቹን ለማስ ጠንቀቅ እማይችልበት ሁኔታ ላይ በመገኘቱ ነው ። ስለሆነም አንዳንዱ ከቅድመ ጥቆማ ጋር አንዳንዱ ደግሞ ከአሳዛኝ ምፀት ጋር ይዛመዳል ።

ቅድመ ጥቆማ ፥ በትልሙ ውስጥ አልፎ አልፎ በሚሰራጩ ቃላትና ሀረግ አማካይነት ወደሚፈለገው ግብ የሚመራ እንጥበጥብ ነው ። እንዲህም በመሆኑ ጥቆማው ልብ አንጠልጥልነት የሚኖረው ፥ ባለታሪኮቹን የሚያሰጋና አንባቢን የሚሰግቱና የሚሰገጥጥ ድርጊያ በት ልሙ ውስጥ ሲኖርበት ነው ። አለዚያ ፥ ቅድመ ጥቆማው፥ የአቢይ (የአጉራ) ሁነታዎች አካል በመሆን ትረካውን ግራመድ ብቻ ይሆናል ተግባሩ ። በዚህ አይነት የቅድመ ጥቆማ አቀራረብ ስልት የልብ አንጠልጥል ስልት አካል የሚሆነው በከፊል መሆኑን መገንዘብ አያዳግትም። ቅድመ ጥቆማ ያለበት አየፃፍ ሁሉ ልባንጠልጥልነት ስለማይኖ ረው ። ልባንጠልጥልነት የሚኖረውም ሁልጊዜ ቅድመ ጠቋሚዎች ያሉበት ባለመሆኑ ፥ ውጤቱ በታወቀ ትልም ውስጥ እንደሚገኘው አይነት ።

ሌላው ጉዳይ ፥ ልባንጠልጥል ስልት ከአሳዛኝ ምፀት ጋር ያለው ዝምድና ነው ። በዚህም ስልት ቢሆን ፥ ልባን ጠልጥልነቱ ያለው የትልሙ ሂደት መቼ? የሚለውን

ጥያቄ በመመለሱ ረገድ ነው ። ከዚህ በስተቀር አንባቢው ፥ በአብዛኛው የትልሙን ሂደት ያውቃል ። ባለታሪኩ በማ ያውቀው ፥ አንባቢው ግን በሚያውቀው አይነት ፥ ባለ ታሪኩ ቀስ በቀስ ወደ ውድቀቱ ሲያመራ ያያል ፤ ራሱ ባለታሪኩ የሚናገረውና የሚያደርገው ጭምር ውድቀ ቱን ሲያመለክትበት ። መቼ? የሚለው ጥያቄ ሲመለስም ትልሙ በመቋጨቱ የአንባቢው ወይም የአድማጩ ልብ ሲረጋ ፥ ባላሰበው መንገድ የፊፀመው ድርጊያ ደግሞ በባለታሪኩ ላይ ግርምታን ሊፈጥርበት ይችላል (ለመ ገረም ካበቃው) ።

(ለ) <u>የግርምታ ስልት</u>

ግርምታ የልባንጠልጥል ሌላው መልኩ ነው ። ግርምታ የሚመነጨው ድንገተኛና አጋጣሚ የሆነው አስገራሚ ድርጊያ እስኪከሰት ድረስ ነው ። ከተከሰተ በኋላ አስገራሚነቱ ያከትማል ። ከዚህም የተነሳ በግር ምታ ላይ የተመሰረቱ ትልሞች እምብዛም ደጋግሞ የመ ሰማትና የመነበብ እድል አይገጥማቸውም ። ሆኖም ፥ ብዙ ትልሞች በብዙ ግርምታዎች እየተገነቡ በማደግ የልባንጠልጥልነት ባህርይ እንዲኖራቸው ለማድረግና በል ባንጠልጥልነት የተተለሙትን ደግሞ በግርምታ እንዲ ያበቁ ለማድረግ ይቻላል ።

7.2 <u>ተራኪ</u>

ተራኪዉ ታሪኩን የሚያቀርበው ነው ። በአብዛኛው ተራኪዉ ደራሲዉ አይደለም ። ደራሲውንም ሆኖ መታ የት የለበትም ።

አንድ ደራሲ ለሚደርሰው እያንዳንዱ ድርሰት የተ ለያዩ ወካይ ተራኪዎች ሊኖሩት ይችላል ። ራሱ ደራሲዉ

ግን በተለይ ከተራኪዎቹ አንዳቸውን ወይም ሁሉንም ነው ለማለት አይቻልም ። ተራኪዉ ፥ ደራሲዉ ሊያስተላልፈው የፈለገውን አገናዝቦ የሚያቀርብ ፥ አንባቢዉ ሁሉ ከልዩ ልዩ ድርሰቶቹ ውስጥ አቀነባብሮ ይህን አይነት ነው ወይም ይመስላል ብሎ የሚያውቀው መካይ ደራሲ ሲሆን ፥ ደራሲዉ ግን ተራኪዉን ጭምር የፈጠረው የድርሰቱ ራስ ነው — ባጠቃላይ በሙሉ የድርሰቱ እቀራረብ ለማለት የሚፈልገውን ድርሰቱ እንዲልለት የሚያደርግ ።

7.2.1 የተራኪ አኳያዎች

ወካይ ተራኪዉ ፥ በድርሰቱ ውስጥ የሚቀርቡ ሁነታዎችን ፥ ድርጊያዎችንና ነገሮችን የሚያይበት ወይም የሚያጤንበት የተለያዩ ሶስት አኳያዎች (ግንባሮች) አሉት ፤

(ሀ) በአይን ከማየት አኳያ

(1) ራሱ ተራኪዉ ፥ እንደ ወካይ ተራኪ ሆኖ በአይኖቹ የሚመለከታቸውን አስፈላጊዎች በማስፈር፥

አጅ ፥

"እቆምኩበት እንጦጦ ተራራ ላይ ሆኜ አዲስ አበባን ቁልቁል ስመለከተው ፥ አልፎ አልፎ የተቆረጠ ጫካ መሰለኝ" ——

በተራኪ ገፀ-ባህርይ አይን ፥ በአንደኛ መደብ ግምባር የቀረበ ።

(2) ወካይ ተራኪዉ ፥ አንድ ገፀ-ባህሪ በአይኖቹ የሚመለከታቸውን በመስፈር — ማለትም ተራኪዉ ሁነታዎችንና ነገሮችን በገፀ-ባህርይዉ አይን እያየ ሲያስፍር ፥

አጅ ፥

"ዝናሽ ፥ እመኖሪያዋ ፎቅ በረንዳ ላይ ቆማ የምትመለከታቸው ሰዎች ሁሉ ድንክች ሆኑባት" — ተራኪዉ እዳር ቆሞ ሁነታዎች በዋናዉ ገፀ-ባህርይ እየታዩ የቀረበ ፥ ወይም

"ከዝናሽ ግምባር ፥ አዲስ አበባ ፥ አይሮፕላን ውስጥ ሆኖ ሲያውት ፥ አልም ያለው ጫካ ነበር።" ከአነስተኛ ገፀ-ባህርይ አንፃር የቀረበ ።

(3) ተራኪ፥ አንድ ገፀ-ባህርይ ሌላ ገፀ-ባህርይ በሚያይበት አይን እያየለት ሲያስፍር ፥

አጅ ፥

"አስቴር ፥ ታደገ እሰፋን ድንገት ሳያስበው ሲመረግተው እየች ።"

(ለ) ከአእምሮ ልምድ አኳያ

ተራኪም ሆነ ገፀ-ባህርይ ነጮን (ሁነታዎችንና ነገሮችን) ከአስተዳደጉ ፥ ከአውቀቱ ፥ ከአስተሳሰቡ ፥ ከእምነቱ ፥ ከልምዱና በጠቅላላው ከህይወቱ ፍልስፍና አንፃር እንዲያይ ሆኖ ሲሰፍር ነው ።

አጅ ፥

" ማንኛውም ለስራ የበቃ ሰራተኛ ሁሉ በአገሪቱ እድገትና ልማት በመሳተፍና ድርሻውን በማበርከት አዲሱን ህብረተሰብ መገንባት ይኖርበታል" አሉ መምህሩ ፥ "አለዚያማ የመብላት የመጠጣትና የመኖር መብት አይገባውም ። "

እዚህ ላይ የተለያዩ አመለካከቶች አሉ ፤

(1) 'ማንኛውም ለሰራ የበቃ ሰራተኛ ሁሉ በአገሪቱ እድገትና ልማት በመሳተፍ ድርሻውን ማበርከት አለበት ።'

(2) 'ተሳትፎው እዲሱን ህብረተሰብ ለመገንባት መሆን ይኖርበታል ።'

(3) 'ካልተሳተፈ የመብላት ፣ የመጠጣትና የመኖር መብት አይገባውም ።'

በልቦለድ አለም ውስጥ ያሉ ገፀ - ባህርያትም ሆኑ ፣ በእውናዊዉ አለም ያሉ ሰዎች ፣ በአባባሎቹ በቁጥር (1) ቢስማሙ በቁጥር (2) እና (3) ላይስማሙ ፣ ወይም በቁጥር (1) እና (2) ተስማምተው ፣ በቁጥር (3) ላይስማሙ ፣ ወይም ሙራሹንም ከቁጥር (1) እስከ (3) ባሉት አባባሎች ላይስማሙ ይችላሉ ። ስለዚህም አባባሉ ከማን ርእዮተ አለም እንፃር እንደ ተሰነዘረ ማወቁ እጅግ አስፈላጊ ይሆናል ።

(መ) <u>ከፍላጐት ሂደት አኳያ</u>

ሁነታዎችና ነገሮች ከየገፀ-ባህርያቱ አይኖች አኳያ ከየአእምሯቸው ልምድ አኳያ ከተጨኑ ፣ እያንዳንዱ ገፀ-ባህርያት በፅሁፍ ውስጥ የሚጫወቱት ሚናና ሊደርሱበት የሚፈልጉት ግብ ወይም ፍላጐት ይታወቃል ። ከዚህም የተነሳ ሁነታዎችና ነገሮች የገፀ-ባህርይውን ግብ ወይም ፍላጐት በመልካም ሆነ በእጉል ሁኔታ ሲደግፉት ወይም ሲያጨናግፉት ይታያል ። በአብዛኛው ፣ ገፀ-ባህርያት እነዚህን ሁነታዎችና ነገሮች ላያውቋቸውም ላያጨናቸው ይችላሉ ። ከተራኪዉና ከአንባቢዉ ግን የተሰወሩ ስለማይሆኑ ፣ ማናቸውንም ሁነታዎች

የሚተረጉሙት ለገፀ-ባህርያቱ ደስታ ፣ ሀዘን ፣ እድገት ፣ እኗኗርና ግብ ካላቸው ተፅእኖ አኳያ ነው ፤ ማለትም ከየገፀ-ባህርያቱ የፍላጐት ሂደት አኳያ እያጤኑ ። በድርሰቱ ውስጥ የገፀ-ባህርይነት ሚና የሌለው ተራኪ ማለትም አቢይ (ዋና) ፣ ንኡስ (አንስተኛ) ገፀ-ባህርይ ወይም ታሪኩ በሆነበት ጊዜ የነበረ ገፀ-ባህርይ ካልሆነ ፣ የፍላጐት አኳያ አይኖረውም ። የፍላጐት አኳያ እንዲኖረው ገፀ-ባህርይም መሆን ይኖርበታል ። እንዲያ ሲሆን ነው ትረካውን ለትችት ፣ ለማብራራት ፣ ቅኞሜን ለመቋቋምና ለመገተር ፣ ለፍላጐት ማበራቻ ምክንያቶችን ለመደርደር ፣ ለማጋለጥም ሆነ ለመጋለጥና ለመሳሰሉት መጠቀሚያ ለማድረግ የሚቻለው ።

ይህ የፍላጐት አኳያ የሚያመለክተው ፣ በፅሁፉ ውስጥ የተገለፀውን የህይወት ፍላጐት ስለሆነ ፣ ተአማኒነቱም እዚያው ውስጥ በቀረበው የኑሮ መሰረትነትና መለኪያነት መሆን ይኖርበታል ።

<u>አጅ ፣</u>

"ለጊዜው ሞቅ ብሎት ስለነበር ባያጤነውም ፣ አነጋገሩ ደርዝ ይዞ ስለነበር ፣ በቀላሉ የማይፋቅ ቂም ነው ያተረፈው ፣ ከሱ እንፃር ሲታይ —" የፍላጐት አኳያው ሞቅ ብሎት የነበረው ገፀ-ባህርይ መሆኑ ነው ።

ባጠቃላይ እንግዲህ ፣ አኳያዎች አንድን ሁነታ ወይም ድርጊያ ከቦታ ፣ ከርእዮተ-አለም ወይም ከእለት በእለት ኑሮ አንፃር መመልከቻ የሆኑ ፣ ተራኪዉም ሆነ ገፀ-ባህርይዉ ፣

የት ሆኖ በማን አይን አየው ?

ወይም

ይሆን ለግለት ያበቃለው እምነቱ ፣ አስተሳሰቡ ፣ የሞራል መለኪያው ፣ በጠቅላላው አለምን መመልከቻው እንዴት ቢሆን ነው ?

ወይም

ካለበት የእለት በእለት ተግባራዊ ህይወቱ አንፃር ሲታይስ እንዴት እያደረገው ወዴትስ እየመራው ነው ?

የሚሉትን ጥያቄዎች ለመመለስ የሚያስችሉን ናቸው ።

7.2.2 የተራኪ አይነቶች

እዚህ ላይ የወሳይ ተራኪዉን ሚናና አኳያ ከገፀ-ባህርያቱ ሚናና አኳያ ለይቶ ማጤን ያስፈልጋል ። በቅድሚያ እንደጠቆምነው ወሳይ ተራኪዉ ገፀ-ባህርይ ሊሆን ቢችልም፣በአብዛኛው ከታሪኩ ውጪ ሆኖ ታሪኩን የሚተርክ ነው ። እንደየሁኔታውም ፣

(ሀ) በጊዜ ፣ በቦታ በገፀ-ባህርይ ሳይወሰን እንዳሻው በመንቀሳቀስ ከራሱና ከገፀ-ባህርያቱ አንፃር እየ ተመለከተ ይተርካል ። ማለትም — ማንኛውም በታሪኩ ተሳታፊ የሆነ ተራኪ-ገፀ-ባህርይ ሊያ ደርገው የማይችለውን አጠቃላይ ትእይንትን ወይም ማንም ገፀ-ባህርይ የሌለበትን ትርኢት ወይም ገፀ-ባህርይው አጢኖ ያልተመለከተውን ፣ ወይም ጭራሹንም ያላየውን ውስጣዊና ውጫዊ ክስተት እያየ ይተርካል ። የዚህ አይነቱ ሁለገብ ሁሉን አዋቂ ተራኪም 'አዋቂ-ኩሉ' ተራኪ ይባላል ።

(ከገፅ 178-182 ተመልከት ።)

(ለ) ሁኔታዎችን፣ነገሮችንና ድርጊያዎችን እንድ አቢይ ፣ እንድ ንኡስ ወይም እንድ በወቅቱ የነበረ ምስክር (ማን ይመስክር የነበረ እንዲሉ) ገፀ-ባህርይ ካየው ፣ ከሰማው፣ ካሰበው እና ስሜቱ ከተቀሰቀሰበት አንፃር ያቀርባል ። የዚህ አይነቱም ውሱን (ስውር) ተራኪ ይባላል ፤ ሁኔታዎችን በአንዱ ገፀ-ባህርይ አይን እየ ተመለከተ ስለሚተርክ ። እንዲህ አይነቱ ገለልተኛ ተራኪ ታሪኩን በሚተርክበት ወቅት የራሱ የሆነ አጠቃላይ ትእይንትን ፣ ገፀ-ባህርያት የሌሉበትን ትርኢትና ገፀ-ባህርያቱ ያላጤኑትንና ያላዩትን ከመተረኩ ውጪና ታሪኩን ለመተረክ ካለው ፍላጐት በስተቀር ባህርያቱ በድርሰቱ አለም ውስጥ ሊኖራቸው የሚችለውን ፍላጐት አይነት አይ ኖረውም ።

(መ) ሁኔታዎችን ፣ ነገሮችንና ድርጊያዎችን ራሱ አቢይ ወይም ንኡስ ፣ ወይም በወቅቱ የነበረ ምስክር ገፀ-ባህርይ እንዳየው ፣ እንደሰማው ፣ እንደገባው እና በልምዱ እንደደረሰበት አድርጐ ያቀርባል ። የዚህን አይነቱ እንደኛ መደብ ተራኪ ይባላል ። አንዳንዴ የሚተርከው ታሪክ ይዘት በህይወት ውስጥ የሚኖረውን ወሰኝነት ሳያጤን ሲቀር ፣ ሞኛ ሞኝ እንደኛ መደብ ተራኪ በመባል ይታወቃል ።

(ከገፅ 166-167 (ለ) (1) ፣ በ168 (ሰ) (1) እና ከገፅ 173-177 ተመልከት ።)

7.2.3 የተራኪ ተግባራት

ከላይ በዋቂቱ እንደ ተጠቀሰው የተራኪ ተግባራት እንደ ተራኪው አይነት ይለያያሉ ።

(ሀ) ተራኪው ገለልተኛ ሲሆን ፥

(1) እያንዳንዱ ትእይንት የሚይዘው ራሱን የቻለ ድርጊያ ይሆናል ።

(2) በእያንዳንዱ ትእይንት መካከል የሚያልፈው ጊዜ ማብራሪያ ሳይሰጥበት ይታለፋል — አንባቢው ከሀሳቡ እንዲሞላው እየተተወ ።

(3) ሁነታዎች በእውኑ አለም የሚወስዱት ጊዜና ስለ እነሱ ለመተረክ የሚወስደው ጊዜ የተመጣጠነ ይሆናል ።

(4) ታሪኩ የሆነበት ቦታና የተከናወነበት ጊዜ የታወቀ መሆን ይኖርበታል ።

(5) አጠቃላይ ትእይንቶች ፥ ከራሱ ከተራኪዉ ወይም ከአንድ ገፀ-ባህርይ አንፃር ፥ አስተያየትና ትችት ሳይጨመርባቸው ይቀርባሉ ።

(ለ) 'አዋቂ - ኩሉ' ተራኪ ሲሆን ፥

(1) ትረካው ልዩ ልዩ ትእይንቶችና ባጭሩ የተውጣጡ (እጥርጥር) ሀተታዎች (ወይም አስተያየቶች) ይፈራረቁበታል ፤ ትእይንት — እጥርጥር ፤ ትእይንት — እጥርጥር ፥ ወዘተ ...

(2) ባጭሩ የተውጣጣው ሀተታ ፥ የጊዜ ፥ የቦታ ፥ የሁነታዎችና የመዳረጊያዎች እጥርጥር እና በየት እይንቶች ውስጥ የሚገኙ የአዝማሚያዎች ፥ የድርጊያዎችና የመሳሰሉት ፍሬ ነገሮች እጥርጥር ሊሆን ይችላል ።

(3) ትረካዉ ፥ ተገን የሚሆኑ ትእይንቶች ምስል ፥ ገፀ-ባህርይ የሌሉበት ትርኢትና ገፀ-ባህርያቱ ያላጤኑት ና ያላደረጉት ሁነታና ድርጊያ ሀተታ ይኖርበታል።

(4) ተራኪዉ እገፀ - ባህርያቱ አስተሳሰብ ውስጥ ብቅ ጥልቅ እያሉ የሚመዘግበው ሁነታ ሰንሰለታዊ ድርጊያዎችን ወደሚቀጥለው የትረካ ደረጃ የሚያሸጋግርና ወደ ታሪኩ መደምደሚያ የሚያዳርስ መሆን ይኖርበታል ፥ ገፀ - ባህርያቱ የሚያስቡትን ለማሳወቅ ብቻ ሳይሆን የታሪኩን ሂደት ለማራመድ መዋል አለበት።

(5) ሁነታዎቹ በእውኑ አለም የሚወስዱት ጊዜና ስለ እነሱ ለመተረክ የሚወስደው ጊዜ የተመጣጣነ አይደለም ፥ በየትእይንቶቹ መካከልም ሆነ በየትእይንቶች ውስጥ የሚኖሩት ሀተታዎችና ትርጓሜዎች ባጭሩ ተውጣጥተው ስለሚቀርቡ ።

(6) አልፎ አልፎ ታሪኩ በጊዜና ቦታ ሳይወሰን ሊቀርብ ይችላል ፤ ለምሳሌ በገፀ - ባህርይ ሀሳብ ውስጥ የሚመላለስ ትዝታ ሲመዘገብ ።

(7) በአብዛኛው የሚቀርቡት ትእይንቶችና ገፀ-ባህርያት በእውናዊዉ አለም ከሚታወቁት የተለዩ አይሆኑም ። ስለዚህም በፅሁፉ ውስጥ የተሰነዘሩ አንዳንድ አባባሎች ተአማኒነት የማይኖራቸው መስለው ሲታዩ በእውናዊው አለም የሚሰራባቸው ፍልስፍናዊና ሳይንሳዊ አመለካከቶችና ታሪካዊ ሀቆች በአጠቃላይ ማስረጃነት ሊቀርቡ ይታያል ።

(መ) ተራኪዉ አንደኛ መደብ ሲሆን ፥

(1) እያንዳንዱ ትእይንት የሚይዘው ራሱ አቢዩ ወይም ንኡሱ ገፀ-ባህርይ እና ወይም በወቅቱ የነበረ

ምስክር ገፀ-ባህርይ ካየው፣ ከሰማው፣ ከገባውና በል ምዱ ከደረሰበት እንፃር ይሆናል ።

(2) በእያንዳንዱ ትእይንት መካከል የሚያል ፈው ጊዜ በአንደኛ መደቡ ተራኪ ልምድ መሰ ረት አስተያየት ይሰጥበታል ።

(3) ሁነታዎች በእውኑ አለም የሚወስዱት ጊዜና ስለ እነሱ በመተረክ የሚወስደው ጊዜ አይመ ጣጠንም ።

(4) አጠቃላይ ትእይንቶች ከአንደኛ መደብ ተ ራኪው አንፃር አስተያየትና ትችት ይሰጥባቸዋል ።

(5) ታሪኩ የሆነበት ቦታና የተከናወነበት ጊዜ የታወቀ ይሆናል ።

(6) ተራኪዉ በተለይ ስለ ተቃራኒ ገፀ-ባህርያት ሲተርክ ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ይኖርበታል ፣ ታማኝነት እንዲኖረው ።

7.2.4 ተራኪ ሀተታና ትርጓሜ ማቅረቢያ ዘዴዎች

ተራኪዉ የማህበረሰቡን ፣ የየአንዳንዱን ሰውና የስር አቱን መንፈስ አቀራረቡ ሊያራምደው ወይም ሊያስተ ላልፈውና ሊያስተምረው በሚፈልገው ርእየተ-አለማዊ አመለካከቱ ተአማኒነት ላይ የተመሰረተ ነው ። ሀተታና ትርጓሜውም ፣ ተራኪዉ ይገንዘበውም አይገንዘበው ፣ በዚሁ አመለካከቱ ላይ የተበረዘ ነው የሚቀርበው ። እነዚህ አመለካከቶች ፣ በአብዛኛው ፣ ከአትኩሮትና ከፍተኛ የተገ ኘ አጠቃላይ ሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ መመሪያዎችንና የሰው ተፈጥሮ ዘግጋትን ፣ ሁለንታዊ ወይም መጠናዊ ሀቆችን ፣

ሎጂካዊ እውነታዎችን ፣ የቃላት ያካባቢ ትርጓሜዎችን እና በተለምዶ እንደ ትክክል ተቆጥረው ተቀባይነት ያገኙ ግምቶችን ያጠቃልላሉ ። አመለካከቶቹም ሀተታና ትር ጓሜ እንዲሰጥባቸው የሚያስፈልገው ፣ በተለይ በአንድ አገር ውስጥ አብዮታዊ ለውጥ ከመደረጉ የተነሳ ፣ በአብዛ ኛው ሰው ታማኝነት የነበራቸው አመለካከቶች ስለሚ ናጉና ተቀባይነታቸው ከማጠራጠሩ የተነሳ ፣ በልቦለዱ ውስጥ ለተመለከቱ ሁነታዎች እንደ ማስረጃ ሲቀርቡ ታሪ ኩን ጭምር ተአማኒነት ስለሚያሳጡት ነው ። ስለሆነም ከዚህ ቀጥለን ለሀተታና ለትርጓሜ የሚሰራባቸውን መፍቻ፣ መበየኛ (አስተያየትና ግምት መስጫ) ማጠቃለያ ዘዴዎች እናብራራለን ።

(ሀ) ፍቺ

ደራሲዉ ሁነታዎችንና መዳረጊያዎችን በሚያቀና ጅበት በማንኛውም ጊዜ፣ እውናዊዉን አለም ከልቦለዳዊዉ አለም ለይቶ ማጤን ይኖርበታል ። በእውናዊዉ አለም ተአማኒነት ያላቸው ሁነታዎችና መዳረጊያዎች ሁሉ እን ዳሉ ወደ ልቦለዳዊዉ አለም ቢወሰዱ ታማኝነት አይኖራ ቸውም ። እንዲሁም በተወሰኑ ልቦለዳዊ ገፆች ውስጥ የተገለፁ ሁነታዎችና መዳረጊያዎች እንዳሉ ወደ እው ናዊዉ አለም ቢወሰዱ ታማኝነት አይኖራቸውም ። እው ናዊዉ አለም እንደ ልቦለዳዊዉ አለም ሁሉ ነገሮቹ ከር ከም ብለው በስርአት የተዘጋጁበት አይደለም ፤ ዝርክር ክነትና አጋጣሚ ይበዛበታል ። በልቦለድ አለም ውስጥ ለሚታዩ ሁነታዎችና መዳረጊያዎች በዚህ አይነት ሊሆኑ ወይም ሊደረጉ ይችላሉ የሚያሰኝ የራሳቸው የሆነ ማነና ዘቢያ ፣ ማሳመኛና የራሳቸው አይነት ፋይዳ ያሻቸዋል ። በውናዊዉ አለም የበጀው ማሳመኛና ፋይዳ በልቦለዳዊዉ አለም ላይበጅ ይችላል ።

ከዚህም የተነሳብዙ ጊዜ የድርሰት ተራኪ የሆነ ሁሉ በልቦለዱ ውስጥ ለሚከናወኑት ሁነታዎችና ድርጊያዎች በተለይ አንባቢዉ የሚጠራጠራቸው ወይም የተለየ አስ ተያየት ወይም ትርጉም የሚሰጣቸውና ወደ አልታሰበ ሀሳብ የሚያንደረድሩት መስሎ ከታየው ፥ በዚያው በልቦ ለዱ ውስጥ ከሚካሄደው ህይወት እንዳይወጣና ትክክለ ኛውን ፊር እንዲይዝ ለማድረግ ፥ እንዳስፈላጊነቱ በማብ ራሪያ ፥ በገለጣ ፥ በትርጓሜና በመሳሰሉት በመደገፍ የል ቦለዳዊዉን አለም ህይወት ታማኝነት ለማብሰር ይጣጣ ራል ። በዚህ አይነትም ፥ በልቦለዱ ውስጥ ለሚታዩት ፥

- አድራጉቶች ፥ ጠባዮች ፥ ጉዳዮች ፥ የነገር ሂደ ቶችና ለመሳሰሉት ፤
- ባህርያቱ በአእምሮ ካለመብሰል ፥ ከመሻጀት ፥ ንግግር ካለማወቅ ፥ ወግን ፥ ባህልን ፥ ልም ድን ካለመገንዘብ ለሚያሳይዋቸው ድክመቶችና ከነዚህም የተነሳ ለሚኖሩ ፀያፎችን ካለማጤን ለሚፈጠሩ ጉዳዮች ፤
- ባንባቢ በኩል ይነሳሉ ተብለው ለሚገመቱ ትቃውሞዎች (ማለትም ፥ ይህንን ሲያነቡ እን ዲህ ብለው ቢያስቡስ ፥ ለዚህኛው ይሽኛው አይ ነት ሀሳብ ቢመጣባቸውስ ለሚሉት ፥ መደናቅ ፎቹን በቅድሚያ በማሰብ ፥ መቋቋሚያዎቹን መልሶች እፅሁፉ ውስጥ እንዲኖሩ ለማድረግ)

አስፈላጊ የሆኑ ማፍታቻዎችን ፥ ገለጣዎችን ፥ ትንታ ኔዎችንና ማብራሪያዎችን እና የመሳሰሉትን ያቀርባል ።

አድ ፥

(1) ጭውውትን በመተርጎምና በማቃናት

« ...'አስካለ ምን ማለትሽ ነው ፥ እኔና አንቺ በወንድም ነት ብንተያይም ሰው ሲጠራጠር ይችላል' አላት ። ዳኘው በማለት ፈንታ ሰው ብሎ ።

'ሰው የማያስበውን ማሰብ ፥ ወይም እንዲህ ይባል ይሆናል ማለት የጀግና ፥ የንበዝ ጠባይ አይደለም' አለችው ።

ትንሽ ዝም ብለው እንደቆዩም ፥ 'ለመሆኑ ዳኘውን ምን አርገህ ትገምተዋለህ ?' አለችው ። ዳኘው እንዳልበደለው ስለምታውቅ የዳኘው ጠላቶች በውሸት የሚያስወሩበትን አምኑዋል ብላ ጠርጥራለች ።

' እውሬ ነው የሚመስለኝ ' አለ ፥ ንገረኝ ካልሽኝ እውነቱን ልንገርሽ ለማለት ትከሻውን ወደ ላይ ገፋ አድርጎ።

' ለምንድነው አውሬ አድርገህ የምትገምተው ?' አለችው አስካለ ፥ በመገረምም በቅሬታም ።

'አርበኞች መልካቸው አውሬ ከመምሰሉም ሌላ ጨካኞች ናቸው ' አለ በጋሻው ፥ ከአስካለ ፊት ላይ ቅሬታ በማየቱ በግል ዳኘውን መጥላቱ እንዳልሆነ ለማሳየት አስተያየቱን ስለ አጠቃላይ አርበኞች አድርጎ ።

' ጠላትን ጠላት አድርገህ ካልወሰድከው እንዴት ትዋጋለህ ? ጭካኔ ይህ ነው ?' አለችው ። ከጥያቄ ይልቅ ትዝብት ነበር ።

' እኔ ምን አውቄ ፥ ተዋጊ አይደለሁም' አለ ። ይህን ነገር ተከራክሮ የሚረታበት እንዳልሆነ ያውቀዋል ... » [6]

[6] ጥላሁን ጣሰው ፥ 'አዳባይ ' ፥ (አ.አ. 1975) ፥ ገጽ 13 ።

(2) በትንታኔ

'...የልጅነት ዘመን ግን እንድ ደረጃ ላይ ያልፋል ። ያንን ቀን በቅድሚያ የሚያውቀው የለም ። ብቻ በሥጋም በመንፈስም መለወጥ ይመጣል ። አስካለ አስራሁለት ዓመት ሲሆናት እንደድሮው ከበጋሻው ጋር ስትጫወት እስከዚያ ያላስተዋለችውን አስተዋለች ። ከአይኑም ከፊቱም ትልቅ ፍራቻ የሚፈጥርባት ነገር አነበበች ። እሱም ለመጀመሪያ ጊዜ ስታፍር ተመልከቱዋት ልቡን ደስ አለው ። እሱዋ በልጅነት ስሜቱን ለማስተዋል አለመቻልዋ ገደቡ ሲሆን መመልከት መጀመርዋ ግን እሱዋም የልጅነት ዘመኑዋን እንደ ጨረሰች ማረጋገጫ ነበር ። ከድምጹ ቅላፄ ሁሉ ከወንድምነት ሌላ ፍላጎት እንዳለው አነበበች ። ጥርጣሬውን ለማስወገድ ደግሞ የመንደሩ የቤቱ ሰው አለ ። እሱም እራሱ ጥርጣሬዋን አስወገደው ። ወንድሟ አለመሆኑን ተገነዘበች ። ይህ የሽግግር ወቅት ግን የሁለቱንም ሕይወት ለወጠው...'[7]

(3) በገለጣዎች

'...ወታደሮቹ የሚጉዋዙት እንደአካባቢው ፣ እንደ መንገዱ አመቺነትና ሁኔታ ነው ። አንዳንድ ጊዜ በእቡ ዋራው ምክንያት ካሚዮኖቹ ተከታትለው መጉዋዝ ሲያ ቅታቸውና ሌላው አካባቢ ምቹ ሲሆን በመሃላቸው መጠ ነኛ ክፍት ቦታ በመተው ግራና ቀኝ ጎን ለጎን ይሽከረከራሉ። አንዳንዴ ደግሞ ፣ መንገዳቸው አጠራጣሪና ጫካ ሲሆን ወታ ደሮቹ በሙሉ ከካሚዩኖቹ ላይ ይወርዱና ግራና ቀኝ አካባ ቢውን እያሰሱ ወይም እየፈተሹ በእግራቸው ሲጓዙ ካሚ ዩኖቹ መንገዱን ይዘው በዝግታ ያልፋሉ ።

[7] ከላይ ከጥቀሰው ፣ ገፅ 53 ።

"በአካባቢው ጠላት ካጋጠመ ተኩስ ይከፈትና በጥ ይት ተጠዛጥዞ ፣ በሳንጃ ተዘናጥሎ ፣ በቦምብ ተሰናጥሮ ማለፍ ነው ። የሞተው እሬሣው ተቀብሮ ፣ ቁስለኛው ተጭኖ ጉዞው ይቀጥላል ። ቀደም ብሎ ሰርጎ ገቦቹ አደጋ ጥለው ከመሸሽ በስተቀር ፊት ለፊት ገጥመው ስለማይ ቆዩ የዚህ ዓይነቱ ሁኔታ አዘውትሮ አይገጥምም ነበር..."[8]

(4) በማብራሪያ

'... በሪሁን ጉዋደኞቹ ሃዘን እንዳይከብዳቸውና ተስፋ አንዳይቆርጡ በማለት ኮስተር ፣ ፈገግ ይበል እንጂ ውስጡ አርዋል ፤ በሃዘን ነፍርዋል ፣ በድካም ዝልዋል ... ታማኝ ጉዋደኛ ፣ ለአንድ ዓላማ አብሮ የቆመ ጉዋደኛ ሲሞት እጅግ ያሳዝናል ፤ ያስደነግጣል ። የብቸኛነትና የተስፋ መቁረጥ ስሜት ያመጣል ። እነዚህ ሁሉ ስሜቶች በሪሁንን ተሰምተውታል ። ግን እውስጡ ቀበራቸው ፤ ዋጣቸው ፤ ማንም እንዲያውቅበት አልፈለገም ። እንዲ ያውም እነዚህ ስሜቶች ለቆራጥ ዓላማ መሰናክሎች መሆ ናቸውን አውቆ በሌሎች ጉዋደኞቹ ዘንድ እንዳይኖሩ ተከላከለ...'[9]

(ለ) ብዬና አስተያየትና ግምት

ተራኪው ፣ በትረካው ውስጥ ስለሚገጥሙት ባህር ያትና ሁኔታዎች ማፍታቻና ማጠቃለያ በመስጠት ሳይ ወሰን ፣ የልቦለዱን ፋይዳ ፣ ርባና ፣ እምነት ፣ የኑሮ ዘይቤና የመሰለሉትን ፣ በእውናዊዉ አለም ከሚኖራቸዉ አጠ ቃላይና ተግባራዊ ትርጓሜ አንፃር እያገናዘበ የራሱ የሆነ አስተያየትና ግምቱን ይሰጣል — አሰራሩ የልቦለዳዊውን

[8], [9] ገበየሁ እየለ ፣ 'ጣምራ ጦር ፣' (አ.አ. 1975) ገፅ 7 ፣ ገፅ 290—91 ።

ፅሁፍ ብቸኛ አመለካከትና የአኗኗር ዘይቤ፣ የሰው ልጅ በእውናዊዉ አለም ከሚከተለው የታመነበት ርእዮተአለምና የአኗኗር ዘይቤ አንፃር በማመሳከር የራሱ የሆነ ብየናን እንደ ማቅረብ ያለ ነው ።

ይህን አይነት የተራኪ ሚና በተለይ ለታዳጊ አገሮች የሚያስፈልግና የሚደገፍም ነው ። ተራኪዉ በዚህ ሚናዉ ነው አጉል ልምድ ፣ አጉል እምልኮት ፣ አጉል አስተሳሰብና በጠቅላላው ጎታችና ከጊዜው ጋር የማያራምድ ርእዮተአለምን ለማስቀረት የሚጥረው ። በሌላ በኩል ደግሞ ፣ በዚሁ ሚናው ነው አዲስ ፋይዳ ፣ አዲስ እምነት ፣ አዲስ ያኗኗር ዘይቤና ተራማጅ ርእዮተአለም በህዝብ መንፈስ እየሰረፀ የተግባር መመሪያ እንዲሆን የሚያረገው ። *

ከታሪኩ ሂደት ጋር አብሮ የሚራመደው የዚህን አይነት ግምት አሰጣጥ አንዳንዴ በገላጮች ፣ ቅፅልን በመሳሰሉት ቃላት ፣ ሌላ ጊዜ በስእላዊ ሀረግ ፣ ሌላ ጊዜ ደግሞ ፣ ሰፋ ባለ ፅሁፍ (በአመዛዛኝና በገላጭ ፅሁፍ ውስጥ የተመለከትናቸውን ቴክኒኮች በመጠቀም) ይገለፃል ። የአቀራረቡም ስልት እንዲሁ ሊለያይ ይችላል — በቀልድ ፣ በአሽሙር ፣ በምፀት ፣ ባዘኔታ ፣ በማጋነን ፣ ከፍ ከፍ በማ ድረግ ፣ በማኪያኪያስ እና በመሳሰሉት ሁሉ ።

አጅ ፣

በዚህ አይነት የሚቀርብ አስተያየትና ግምት ፣ በተለይ በአማርኛ ስነ-ፅሁፍ ውስጥ እንደ ምእራፍ ርእስና እንደ እንቀፅ መንደርደሪያ አረፍተ ነገር ጭምር ሲሰራበት ቆይቷል ።

* ስለ ስነ-ፅሁፍ ሙልዝነት ፣ በተጨማሪ ገፅ 249 ተመልከት ።

(1) እንደ ምዕራፍ ርእስ

ከ ‘እንደ ወጣች ቀረች’ [10]

‘መልካም ቤተሰብ’
‘ያልታደለ ጋብቻ’
‘ጊዜ ወዳጅ’
‘የክፋት ዕድሜ’
‘የውሸት ጉልበት’
‘ፍቅር ሞኝ’
እና የመሳሰሉት...

ከዚህ በላይ እንደ ተመለከተው ተራኪዉ ፣ ‘መልካም ፣ ያልታደለ ፣ ወዳጅ ፣ የክፋት ፣ የውሸት ፣ ሞኝ’ በሚሉት ቅፅሎችና ቅፅል መሰሎች ግምቱንና ብይኑን ሰጥቷል ማለት ነው ።

ከ‘ፍቅር እስከ መቃብር’ [11]

‘የሚታይ እንጂ የማይበላ ፍሬ’
‘የወላድ መካኖች’
‘የቅኔ ማእበል’
‘የጋራ ድል’
‘እፍ ዝም ቢል ሌላው ይናገራል’
‘የብራ መብረቅ’

[10] አሰፋ ገ/ማርያም ፣ ‘እንደወጣች ቀረች’፣ (አ.አ. 1957)፣ ገፆች ፣ 1፣14 54 ፣ 60 ፣ 69 እና 96።

[11] ዐዲስ ዓለማየሁ ፣ ‘ፍቅር እስከ መቃብር’ ፣ (አ.አ. 1973) ፣ ገፆች 39 ፣ 47 ፣ 71 ፣ 172 ፣ 323 እና 373 ።

ዕውቅ ብሞኛ አመለካከትና የአኗኗር ዘይቤ፣ የሰው ልጅ በእ
ውናዊዉ አለም ከሚከተለው የታመነበት ርእዮተአለምና
የአኗኗር ዘይቤ አንፃር በማመሳከር የራሱ የሆነ ብየናን
እንደ ማቅረብ ያለ ነው ።

ይህን አይነት የተራኪ ሚና በተለይ ለታዳጊ አገሮች
የሚያስፈልግና የሚደገፍም ነው ። ተራኪዉ በዚህ ሚናዉ
ነው አጉል ልምድ ፣ አጉል እምልኮት ፣ አጉል አስተሳ
ሰብና በጠቅላላው ጎታችና ከጊዜው ጋር የማያራምድ
ርእዮተአለምን ለማስቀረት የሚጥረው ። በሌላ በኩል
ደግሞ ፣ በዚሁ ሚናው ነው አዲስ ፋይዳ ፣ አዲስ እምነት ፣
አዲስ ያኗኗር ዘይቤና ተራማጅ ርእዮተአለም በህዝብ
መንፈስ እየሰረፀ የተግባር መመሪያ እንዲሆን የሚያረ
ገው ። *

ከታሪኩ ሂደት ጋር አብሮ የሚራመደው የዚህን
አይነት ግምት አሰጣጥ አንዳንዴ በገላጮች ፣ ቅፅልን
በመሰለሉት ቃላት ፣ ሌላ ጊዜ በስእላዊ ሀረግ ፣ ሌላ ጊዜ
ደግሞ ፣ ሰፋ ባለ ዕውፍ (በአመዛዛኝና በገላጭ ዕውፍ ውስጥ
የተመለከትናቸውን ቴክኒኮች በመጠቀም) ይገለፃል ።
የአቀራረቡም ስልት እንዲሁ ሊለያይ ይችላል — በቀልድ ፣
በአሽሙር ፣ በምፀት ፣ ባዘኔታ ፣ በማጋነን ፣ ከፍ ከፍ በማ
ድረግ ፣ በማኪያኪያስ እና በመሳሰሉት ሁሉ ።

አጅ ፣

በዚህ አይነት የሚቀርብ አስተያየትና ግምት ፣
በተለይ በአማርኛ ስነ-ዕውፍ ውስጥ እንደ
ምእራፍ ርእስና እንደ አንቀፅ መንደርደሪያ
አረፍተ ነገር ጭምር ሲሰራበት ቆይቷል ።

* ስለ ስነ-ዕውፍ መልእክት ፣ ቢተጨማሪ ገፅ 249 ተመልከት ።

(I) እንደ ምዕራፍ ርእስ

ከ 'እንደ ወጣች ቀረች' [10]

'መልካም ቤተሰብ'
'ያልታደለ ጋብቻ'
'ጊዜ ወዳጅ'
'የክፋት ዕድሜ'
'የውሸት ጉልበት'
'ፍቅር ሞኑ'
እና የመሳሰሉት...

ከዚህ በላይ እንደ ተመለከተው ተራኪዉ ፣ 'መል
ካም ፣ ያልታደለ ፣ ወዳጅ ፣ የክፋት ፣ የውሸት ፣ ሞኑ'...
በሚሉት ቅፅሎችና ቅፅል መሰሎች ግምቱንና ብይኑን
ሰጥቷል ማለት ነው ።

ከ'ፍቅር እስከ መቃብር' [11]

- 'የሚታይ እንጂ የማይበላ ፍሬ'
'የወላድ መካኖች'
'የቅኔ ማእበል'
'የጋራ ድል'
'እፍ ዝም ቢል ሌላው ይናገራል'
'የብራ መብረቅ'

[10] አስፋ ገ/ማርያም ፣ 'እንደወጣች ቀረች'፣ (አ.አ. 1957)፣ ገፆች ፣ 1፣14
54 ፣ 60 ፣ 69 እና 96።

[11] ሀዲስ ዓለማየሁ ፣ 'ፍቅር እስከ መቃብር' ፣ (አ.አ. 1973) ፣ ገፆች 39 ፣
47 ፣ 71 ፣ 172 ፣ 323 እና 373 ።

ከ'አዳባይ'[12]

'ማንም ሰው ከሀሊናውና ከባሕሉ ሸሽቶ አያመል ጥም...'

'ሩህሩህ እናትም እጅዋን የምታነሣበት ጊዜ አለ...' ...'ይደርስ እንደሁ እስቲ እጃችሁን ወደ ሰማይ ዘር ጉት...' ፥ 'ለራሴና ለቤተሰቤ የማደርገውን ለአገሬ እንዳደረግኩት አልቆጥረውም...'
'ሁለት ባቄላዎች...'

'የምትፈራውን ነገር እንዳያነሡብህ ከፈለግህ ሲመ ሻሽ ሄደህ ነገ እመጣለሁ ብለህ ተመለስ...'

በሰነቱም መሣሀፍት ውስጥ ተራኪዎቹ ርእሶቹን የተጠቀ ሙባቸው በየምእራፎቹ ውስጥ ለሚያሰፍሯቸው ጉዳዮች መንደርደሪያና ማሰባሰቢያ በማድረግ ቁምርም መሆኑን ግጤኑ ይበሻል ። (ስለ መንደርደሪያ ከገፅ 123 እስከ 126 ተመል ከት ።)

(2) በየአንቀጾቹ ውስጥ-በሁነታዎች ላይ እንደ መበየኛ

ከ'እንደ ወጣች ቀረች'[13]

— '... የሃይማኖት ምቀኝነት የሌላት የወንድማማቾች አገር...'
— '...ሰላማዊዎች ሕዝቦች...'
— '...በድካማቸው ወዝ በሚያገኙት... ተደስ ተው

[12] ጥላሁን ጣሰው ፥ 'አዳባይ' (አ.አ 1975) ፣ገፆች 55 ፥ 67 ፥ 91 ፥ 109፥ 129 እና 139 ።

[13] አሰፋ ገ/ማርያም ፥ 'እንደ ወጣች ቀረች' ፥ (አ/አ 1957) ገፅ ፡1-4 ።

— '...ለከንቱ ስም ወይም ለትልቅ ድሎት... ድምበር አልፈው የሰውን ሰመውሰድ የማይ ፈልጉ ህዝቦች...'
— '... የራሳቸውን ለሰው በመለገስ እንግዳን በመ ቀበልና በመሸኘት .... በስምና በምግ ባር ደጎች...'
— የወዲያ ሰው ... በቅንአት ዐይን ተመለከተ
— '...በዚች በተቀደሰች አገር አንድ የተቀደሰ ቤተሰብ...'
— '...ጨዋዎች ባላገሮች...'
— '...ባሕሪያቸው እንደመልካቸው እያማረና...'
— 'ታላቅ ምሳሌነትና ሞገስ እየተሰጣቸው ሄደ...'
— '...ሕይወት ካለ ማደግ አይቀርምና...'

'እናት'[14]

'...ወጣቶቹ... የብልግና ዘፈኖችን ወደሚዘፍ ጉበት... አስጸያፊ የሆኑ የብልግና ንግግሮች ወደሚለዋወጡበት... ይሄዳሉ...'

'...አድካሚ በሆነ ሥራ ውልቅልቃቸው የወጣ በመ ሆኑ...' ፥ 'በረባ-ባልረባው ነገር ሁሉ ፀብ በማ ንሳት...' ፥ 'ሰብአዊ ግንኙነታቸው የተመሠረተው በክፉ አሳቢነት መንፈስ...ነው...'

[14] ማክሲም ጎርኪይ ፥ 'እናት' ፥ (ሞስኮ 1981) ከገፅ 21—22 ።

'...ይኽንን ዓላማ-ቢስ የሆነ የጭካኔ ተግባራቸውን ...' '...የሰከሩና የሚያሳዝኑ ገደቢሶችና አሳፋሪ ዎች ናቸው...'

እነዚህ በቃላት፣ በሀረግ፣ አንዳንዴም በሰፊ ፅሁፍ የሚገለፁ አስተያየትና ፍርዶች፣ በምፅት (ፈዝ)፣ በቃላት አካባቢ ትርጉም ፣ በሙሉ-በከፊል እና በመሳለሉትም ይቀርባሉ ።

በምፅት (ፈዝ)

አጅ ፡

'ጥምጥማቸውን የተራራ ስባሪ አሳክለው ቅጻሌ ቆመው ያያቸው መስቀላቸውን ሳይሳለም አያል ፍም ፤ ግታ ግታ ጋቢያቸውን ተጉናንበው የን ስሐ ልጆቻቸውን መጠየቅ ያዘወትራሉ ።'

(ስለ አካባቢ (ዘመድ አዝማድ) ትርጉም ፣ ሙሉውን በከፊልና ስለ መሳለሉት ከገፅ 49—54 ተመልከት ።)

(መ) ማጠቃለያ

በመሸጋገሪያ ዘመን፣ በተለይ አብዮት በማካሄድ ላይ በሚገኙ ህዝቦች ውስጥ ከአብዮት በፊት ታማኝነት የነበራቸው ብዙ ሀሳቦች ፣ እምነቶችና አባባሎች መናድ ይጀምራሉ ። አንዳንዶቹ እንኳንስ ለሌሎች አባባሎች መነሻና መሰረት ሊሆኑ ሲያስተላልፉት የቆዩት ፋይዳ መስሎ ይወሰድ የነበረው ቁም ነገር ሁሉ ርባና ያጣል ። በኛ አገርም የሚታየው ሁኔታ ከዚህ የተለየ አይደለም ፤ ለምሳሌ ያህል ስለተቧሚዎችና ስለሴቶች ሲነገሩ የነበሩ አባባሎች (በተለይ ምሳሌና ፊሊጦች) በአብዛኛው ተሽረዋል — 'ሲሾም ያላወቀ ሲሻር ይቆጨዋል' ፤ 'ለንቱ አን-

ንብሱ' ፣ 'የሴት ጠጪ የግመል ፈንጭ የልውም' ፣ 'ልጅ ይሰማል እንጅ አይናገርም' እና የመሳሰሉት ።

ይህ በአንዳንድ መንደርደሪያ ሀሳቦች ረገድ ሲሆን ፣ እምነትን በሚመለከትም ቢሆን ብዙዎቹ እንደማሾፊያ እየተወሰዱ ነው ፤ ለምሳሌ ለታቦት ስለት መሳልና በየታቦቱ ስም መማልን የመሳሰለው ፤ ለታቦት ተስዩ ስለቴ ይሰማልኛል ፣ በታቦት ወይም በእግዚአብሄር ምዬ መሀላው ይደርስብኛል የሚለው እምነት እየተቀነሰ ነው ። እውነትንና ውሸትን ፣ ክፋትንና ደግነትን ፣ መሰራትንና አለ መሰራትን ፣ መውደድንና መጥላትን ስለመሰሉት እንዲሁም ስለአንዳንድ ተቋሞች (ቤተክርስቲያን ፣ መስጊድ ፣ ቤተሰብ ፣ እስር ቤት ፣ ትምህርት ቤት ወዘተ....) የነበረን አስተሳሰብ እየተለወጠ ነው ።

እነዚህ በቀጥታ የአለት በአለት ኑሯችንን የሚመለከቱት አይነቶች ሲሆኑ በርእዮተአለማዊ አመለካከታችንም የሚታየው ለውጥ ከነዚህ የተለየ አይደለም ፤ ሶሻሊስታዊ ርእዮተአለማችን ብዙ የህይወት መለኪያዎቻችንን እየለወጣቸው ነው ።

በዚህ አይነት በልቦለዳዊዉ አለም ውስጥ የምንጠቀምባቸውን አባባሎች በከፍተኛ ጥንቃቄ መምረጥ ይኖርብናል ማለት ነው ። አለዚያ ለአባባሎቹ አጠቃላይ የሆኑና በሚገባ የሚያቅፏቸው ሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ እውነትነታቸው የማይጠረጠር ድጋፍ መስጠት ይኖርብናል ።

ድጋፍ መስጠት ይኖርብናል ስንል ደግሞ ፣ ለማያስተምኑ አባባሎቻችን ሁሉ አጠቃላይና እውነት የያዘ ሳይንሳዊ ወይም ፍልስፍናዊ አባባል እንደማጠቃለያ እናከልበት ማለታችን አይደለም ። በእዉኑ አለም የሚታመንበት (ሳይንሳዊው እውነት ለውጥ ባይኖረውም)

ፍልስፍናዊ እውነት የሚለካው በልቦለዱ ውስጥ በተመለ
ከተው ሁኔታ እንፃርም እውነት ሲሆን ነው ።

ለምሳሌ ፡ 'ሰው የሆነ ሁሉ ምንጊዜም እውነቱን መናገር አለበት' የሚል ተቀባይነት ያለው አጠቃላይ የህይወት መመሪያ ቢኖር ፡ የአባባሉን ተአማኒነት የም ንረዳው ከተጠቀምንበት ሁኔታ ጋር ሲዋሃድ የሚኖረውን ዝምድና ካጤን በኋላ ነው ፤ ምናልባትም ፡ እውነት መናገር አጉል ውጤት እስካላስከተለ ድረስ ።

ለምሳሌ በሚከተለው ሁኔታ አንፃር ፡

አንዲት ብዙ የወለደች ሴት ባሏን ከሌላ ሴት ጠርቀራ ልጆቿን በትና ልትሄድ ስትነሳ አስታራቂ ሆኖ የሚቀርብ ሰው ፡ ምንም እንኳ የባልዬውን ብልግና ቢያውቅም ፡ ሚስትዬዋ ባሏን በአጉል የጠ ፈጠረችው መሆኑን አሳምኖ ቤተሰቡን ከመፍረስ ቢያድን 'ከምንጊዜውም እውነት' 'አንዳንዴ ውሸት' የበለጠ ታማኝነት ይኖረዋል ፤ አያጠያይቅም ።

ስለዚህ ፡ ውነት መታየት ያለበት ፡ በአጠቃላይ እውነትነቱ ሳይሆን ፡ በእውናዊዉም ሆነ በልቦለዳዊዉ አለም ከሚያጋጥመው ብቸኛ ሁኔታ ጋር ከመመቻቸቱ ወይም ተስማምቶ ከመገኘቱ አኳያ ነው ። ቁም ነገሩ ከብቸ ኛ ሁኔታው አንፃር ሲታይ የሚኖረው ተአማኒነት ነው ።

አድ ፡

"አንድ የመንግስት ባለስልጣን በየጊዜው እየመጣ ስራ የሚያስፈታውና በመጣ ቁጥር ስለራሱ በስ ተቀር የማያወራ ጓደኛ ነበረው ። ፊለፊት ቢነግ ረው ይቀየማል ብሎ ስላሰበ እንስቶበት አያውቅም ። ጓደኛው ግን እየባሰበት እንጂ እየተሻሻለ አልሄድ

ብሏል ። እንዲያውም ከመርሳቱ የተነሳ ነገሮችን መደጋ ገም ጀምሯል ።

"እንድ ቀን ባለስልጣኑ ለአስቸኳይ ስራ ጉዳይ ሊያ ነጋግሩት የሚፈልጉ ባለጉዳዮች እፀሀፈው ዘንድ ተራ በመ ጠበቅ ሳሉ ቀደም ብሎ እቢሮው ገብቶ የነበረው ያው የት ምህርት ቤት ጓደኛው እንደተለመደው ማብቂያ የሌለውን ስለራሱ ማውራት ጀምሮ ቢሮውን አልለቅ ይለዋል።ፀሀፊቱ አልፋ አልፋ እንግዶቹ እየጠበቁ መሆናቸውን ለመነገር ትደውልለታለች ። በመጨረሻ ለፊርማ የተዘጋጁ አያሌ ፋይሎች ተሸክማ ትገባና የሚጠብቁት ሰዎች ጉዳይ አስ ቸኳይነቱን ትናገራለች ። ፀሀፊቱ ወጣ እንዳለች ፡ 'አይ እንግዲህ እኔም ጊዜህን አልወስድብህም' እያለ ሴጃራ ውን በማያያዝ 'እና ይኸውልህ ከዚያ እቤቷ ስደርስ . . .' አዘውትሮ ስለ ራሱ የሚያወራ ሰው ምንኛ ይሰለቻል ?

ይህ በሰረዝ የተመለከተው በተራኪዉ የተሰነዘረ አስተያየት እንግዲህ ለዚህ ድርግ ነው እንጂ ምቹነቱ ስለ ራሱ አዘውትሮ የሚያወራ ሰው በማንኛውም ሌላ ጊዜ ሁሉ አሰልቺ ነው ማለት አይደለም ።

በሌላ በኩል ደግሞ ፡ አጠቃላይ እውነት የታሪኩ ሂደት አካል እንጂ እንደ ግንጥል ጌጥ ለብቻው ያፈጠጠ ወይም የተደረተ መስሎ መታየት የለበትም ። ፍጥረ አጉል በመታየቱ ፡ እንባቢዎችን ወደራሱ ስለሚስብ ሊደብቀው የተፈለገው እንዲጋለጥና እንዲጤን ይጋብ ዛል ። በዚህም አባባሉ ተአማኒነቱን እንዳያጣ ለማድረግ የተደረገው ሙከራ ሁሉ ከንቱ ይቀራል ።

ለምሳሌ ፡ እያንዳንዱን አንቀፅ ወይም ምእራፍ ባስ ፈላጊዎቹ ሁኔታዎችና መዳረጊያዎች እያመቻቸ በሚተር ክበት ወቅት ሀሳቡን ያጠናክረና መንደርደሪያ ያገኘ እየ

መሰለው ፣ በየእንቀፁ 'ሰላው ደግ መዋል ለራስ ደግ መዋል ነው ። , የቶሎ ቶሎ ቤት ግድግዳው ሰንበሌጥ' ፣ ' በእውር ይጠቃቀሏል ፣ በደንቆሮ ይንሾካሾኳል' እያለ ቢጠቃቅስ በታሪኩ ውስጥ ላሉት አባባሎች የገቡ ግንጥል ጌጦች ወይም ድጋሚና ለሁነታዎቹ ማጠቃለያ የገቡ አጫጭር አባባሎች ስለሚመስሉ መደረታቸው በግልፅ ይታያል ።

ከዚህ በታች ከልቦለዶች የተወሰዱ ማስረጃዎችን እናመለክታለን ፤

ከአንደ ወጣች ቀረች [15]

. '...ክፋት የደግነት አፍራሽ ነው ፤ የደግነትንም ዋጋ ያላወቀ የክፋትን ዋጋ ሊያውቅ አይችልም ።'

. '...የመልካሞች ሰዎች መልካም ምኞት ውሎም ቢያድር ደግ ፍጻሜ አያጣምና...'

. '...በትምህርት ማደግ ለሰው ልጅ የነውሩ መስተዋት ነውና...'

ከፍቅር እስከ መቃብር [16]

(1) '...ወደታች እያዩ የሚያዙት ካለ ከላይ የሚያዝ ቢኖር ምንም ያክል አይከብድም...'

(2) '...ከፍና ዝቅ አርጎ አይቶ የሚቆጡትና የሚመቱት በታች ካለ ከላይ የሚቆጣና የሚመ ታቢኖር እያ ምም...'

(3) '...የሚያሸንፉት በታች ካለ ከላይ የሚያሸንፍ ቢኖር ግድየለም...'

[15] አለቁ ገ/ማርያም ፣ 'አንደ ወጣች ቀረች' ፣ (አ.አ 1957) ፣ ገፅ 1 3 ።
[16] ሀዲስ ዓለማየሁ ፣ ' ፍቅር እስከ መቃብር ፣' (አ. አ. 1973) ፣ ክፍል 19—21 ።

(4) '...ያልተለመደ እንግዳ ችግር ቆዳ ያሳላል ፣ ሆደ ባሻ ያደርጋል...'

(5) '... ይግባኝ የሌለባቸው ቆራጭ ፈላጭዋ እሳቸው ብቻ ነበሩ...'

(6) '...ከችግር ጋር ሲታገሉ ፣ ሲጥሉት ሲጥላቸው አብ ረው የኖሩ ቆዳቸው ጠንከሮ ስድብ ይሁን ቁጣ የማይዘልቀው ነበሩ...'

(7) '...የሚገጥማቸውን ችግር ሁሉ በጸጥታና በትእግ ስት የሚቀበሉ...'

(8) '...ለማሸነፍ የሚምከሩ እንጂ ቶሎ ሆድ የሚ ብሳቸውና ተስፋ የሚቆርጡ አልነበሩም...'

(9) '...ችግር ሲለምዱት ጥሩ ነው...'

(10) '...ችግር ሲለምዱት ጉዋደኛ ሲያደርጉት ከሱ ጋር እዩታገሉ እዩወደቁ እዩተነሱ ሲኖሩ ጥሩ ነው...'

(11) '...ከችግር ጋር ሲታገል የኖረ ቆዳው ይወፍራል ፤ ጅማቱ ይጠነክራል ፤ ጡንቻው ይደነድናል ፤ የተ ጣለበትን ሁሉ ሸክም መሸከም ይችላል ፤ የገጠ መውን ሁሉ ያሸንፋል...'

(12) '... ስለዚህ እድሜ ላሳደጊያቸው ፣ እድሜ ላስተማሪ ያቸው ፣ እድሜ ለችግር ፣ ቦጋለ መብራቱን ቆዳ ቸውን አወፍሮ ጅግታቸውን አጠንክሮ ትግል እያስተማረ የስድብና የቁጣ የንቀትና የግልምጫ ውሽንፍር እንዳይገባቸው አድርጉ ፣ ሁሉን እንዳ መሉ እንዲችሉ አድርጉ ላነጻቸው ፣ ለቀረጻቸው እድሜ ለችግር ...'

(13) '...አቶ ቦጋለ ሁሉንቻይ ነበሩ...'

(14) '...ያቶ በጋሊ መቻል ፥ ትእግስታቸውና መሸነፍን እንደ ውርደት አለመቁጠራቸው...'

(15) '...ብቻ እንዲህ ያለው ግጭትና ኩርፊያ የባልና ምሽት ፍቅር ትንሽ እንደ መደነዝ ሲል ለመሞረድና ለመሳል የሚያስፈልግ በሚዋደዱ ባልና ምሽቶች ሁሉ የሚደርስ ግጭት ነበር...'

(16) '...ምርር ብለው ያለቀሱበትን ቶሎ የሚረሱ...'

ከ «እናት»[17]

- '...እንቅልፋቸውን ገና ጠግበው ያልጨረሱ...'
- '...ቀዝቃዛ አቀባባል ወደሚያደርግላቸው ወደ ፋብሪካው...'
- '...እየሩን በባልጌ ፀያፍ ስድቦች እንዲወረር ያደርጉታል...'
- '...ማሽኖች የሠርቶ አደሮችን ጉልበት... እንደ ሎሚ ከመጠጡ በኋላ...'
- '...ቆሽት የሚቀቅለውን ቮድካ በብዛት ይጠጣሉ...'

ማጠቃለያ ፥ እጅግ አስፈላጊ በሆነበት ቦታ ከሆነና ከታሪኩ ሂደት ጋር እስከ ተዋሃደ ድረስ የልቦለድ ታሪኩን ሁነታና መዳረጊያዎች ከእውናዊዉ አለም ፋይዳዎች ፥ የሞራል መመሪያዎች ፥ ርእዮተአለማዊና ሳይንሳዊ አመለካከቶች ጋር በማዛመድ ተአማኒነትን ይፈጥራል ። የአባባሎችን አግባብ ፥ ወቅታዊ ግልጋሎትና ፍሬ ነገር ይጠ

[17] ማክሲም ጎርኪይ ፥ 'እናት' ፥ ትርጉም በግዕዝን የግኑ(ሞስኮ 1981)፣ ከገፅ 19—21 ።

ቁማል ። ስለሆነም አጠቃቀሙ ጥንቃቄን ይጠይቃል ። ከዚህ በላይ በቁጥር ከተመለከቱት ውስጥ ፥ ከቁጥሮች 1—4 እና ከ9—12 የተጠቀሱትን አባባሎች በእውናዊዉም አለም ሆነ በልቦለዳዊዉ አለም ለማሳመን ያስቸግራል ። ተአማኒነት የማያገኙ ከሆነ ደግሞ ልቦለዱንም ተአማኒነት ያሳጡታል ።

7.2.5 የተራኪ ድምፅ

የትረካ ግምባር ፥ ተራኪም ሆነ ባለታሪክ ከቦታ ፥ ከርእዮተ አለምና ከእለት በእለት ኑሮ አንፃር ህይወትን የሚመለከቱበት ነው ብለናል ፤ መባያዉ ወይም ቋንቋዉ ሳይሆን ፥ መባያዉ የሚታይበት አኳያ ። የትረካ ድምፅ ግን መባያዉ — ቋንቋና አገባቡ — ነው ፤ ሁነቶችና መዳረጊያዎች ለአንባቢዉ ወይም ለሰሚዉ የሚተላለፉበት ።

ድምፅም እንደ ግምባር ፥ አንዳንዴ የተራኪዉ አንዳንዴ ደግሞ የባለታሪኩ ይሆናል ። ስለሆነም የባለታሪኩም ሆነ የተራኪው ድምፅ በመሰማቱ ግምባሩም የየራሳቸው ነው ለማለት አይቻልም ። አንዳንዴ ድምፁ የተራኪዉ ሲሆን የሚያያው ወይም የሚያጤነው (ባለግምባሩ) ግን ባለታሪኩ ይሆናል ። አንዳንዴ ደግሞ ድምፁም ግምባሩም የተራኪዉ ይሆናል ።

አጅ ፥

(ሀ) ድምፁም ግምባሩም የተራኪዉ ሲሆን ፥

'...አዳባይ በክረምት ይደፈርሳል ፤ ቀይ አፈር ይመስላል ። ጥቁር ፥ ትልቅ ሰፊ ሆኖ ፍጥነቱ እየጨመረ እንደ ገደል ናዳ እየተወረወረ የበጋውን ቀሞን ጅረት ኩል መሳይ ውሃውን እያለበሰ ፥ ደረቅ በነበረበት ቦታዎች ሁሉ

እየተሸሸከለከና ድንጋዮችን እየናደ ፣ ዛፍ እየነቀለ ፣ እያ ጓራ ነስግሶ ደረት የነበረውን ቦታ ሁሉ ያለብሰዋል ። ከረምቱ ሲያልፍ ወተት ይመስላል ። ቆይቶ ኩል መስሎ ይጠራል ። በአንድ ወቅት የነበረውን ለማስታወስ እድል አይሰጥም ። በየትኛውም መልኩ ውብ ስለሆነ ያለፈውን የመናፈቅ ትዝታ አያመጣም...'[18]

(ለ) ድምፁ የተራኪው ፣ ግምባሩ የባለታሪኩ ሲሆን

'...ደርቤ ኪሱ ውስጥ ያለውን አምባር በልዩ ልሜት እየዳበሰ ወደ ቤት ገባ ። ገረዱዋ አዲስ ስለ ነበረች አላወቀችውም ። ወይዘሮ እምሳለ ሲያነጋግሩት አይታ ስለ ነበረ በአክብሮት እጅ ነስታው ወደ ሳሎን አስገባችው ። እጀ ሰባራ ያደርገት የነበሩት እሮጌ ሶፋዎች የሉም ። እንግዳ ቤቱ በአዳዲስ የቤት ዕቃዎችና ምንጣፍ ከመጠን በላይ አጊጦ አል ። በእሚቱ ሹል ታኮ ሜማ ፣ ፈንጣጣ እንደ በላው ፊት የተጠቀጠቀው ጣውላ መልኩን አል ለወጠም ። እንደ በፊቱ ነበር ። ጉልበቴን የበላ ጣውላ የሚል አሳብ መጣበት...'[19]

7.2.6 የተራኪ መልእክት *

በኪነ-ፅሁፍ አለም መልእክት የሚባለው ፣ በባለታሪኮቹ ፣ በሁነቶቹ ፣ በድርጊቶቹና በምስሎች አማካይነት አካል የሚያገኘው ሀሳብ ነው ፤ ስጋዊና መንፈሳዊ አስተያየትን የያዘው ።

[18] ጥላሁን ጣሰው ፣ 'አዳባይ' ፣ (አ.አ. 1957) ፣ ገፅ 27—28 ።
[19] በዓሉ ግርማ ፣ 'የቀይ ኮከብ ጥሪ' ፣(አ.አ. 1972 ፣) ገፅ 66 ።
* (ስለ ስነ ፅሁፍ መልእክት በተጨማሪ ገፅ 294 ተመልከት ።)

ለምሳሌ ያህል ከ'ጦቢያ'[20] እንውሰድ ፣

(ሀ) በባለታሪኮች

(1) ደግና ቸር በነበረው የዋህድ አባት

(2) የዋህድን አባት ባስፈታው ሀብታም ነጋዴ

(3) ዋህድን ተደብድቦ ከወደቀበት ባነሳችው ኩበት ለቃሚ ሴት

(ለ) በሁነቶችና በድርጊቶች

(1) ያረመኔው ንጉስ ፣ ጦቢያን ከናባቷ እተራራው ላይ በማረካቸው ጊዜ በሚሆነው ሁኔታ.

(2) ጦቢያን ፣ ባላደረገችው ድርጊት ፣ ድንኩ ባሳ ጣት ጊዜ ፣ የንጉሱ እህት እንዳትጋለጥ ባሳየ ችው ተጋድሎ

(መ) በምሳሌዎችና በገላጮች

(1) "ደግ አድራጊ አበደረ
ክፉ አድራጊ ተገደረ...
ሸጋስ ቢለግሽ አበዶረ እንጂ አልሰጠም..."

(2) "...የሰው ውለታ እንዲህ ክፉም ቢሆን በጎ በወዲያኛው ዓለም ብቻም አይደል አንዳንድ ጊዜ በዚህም ዓለም ወይ ፍዳው ወይ ዝሳው ላድራጊው ይደርሳል..."

[20] አፈ ወርቅ ገ/የሱስ ፣ "ልብ ወለድ ታሪክ ፣" (አስመራ) 1958 ፤ ገፅ 50 ፣ 74 ፣ 1 እና 84 ።

(3) "...ባንድ ኑጋዴ ሰበብ ሁሉ ዳን፦ባንድ እሴት ምክንያት ሁሉ አመነ። ባንድ ንጉሥ ቃል ኢትዮጵያ ቆመ..."

በልቦለድ ስራ ዋናው ቁም ነገር (ታሪኩ ፣ መልእክቱ፣ ሴማው) እና (እውን መስለው የሚታዩ ገፀ-ባህርያቱ ሳይሆኑ) ከጠቅላላው ትንበር የሚገኘው ሀያው የሆነ ልምድ መሆኑን አስተውል ።

7.3. ባለታሪኮች (ገፀ-ባህርያት)

7.3.1 መግለጫ

ባለታሪኮች የታሪኩ ባለቤት እንደ መሆናቸው በአብዛኛው ሰዎች ሲሆኑ እንሰሳንና ግኡዝ ነገሮችን እንደሚጨምሩ ጠቁመናል ። ባለታሪኮች ፣ የአንባቢን ፍላጎት እንዲማርኩ ፣ አንባቢዉን በእውናዊዉ አለም የገጠሙት ወይም ሊገጥሙት ይችላሉ ተብለው የተገመቱ ፣ በየመፃህፍቱ ፣ ሲኒማውና በሌሎችም ኪነጥበባት ውስጥ የተለማመዳቸው ሰዎች አይነት ሲሆኑ ይገባል ።

የባለታሪኩ ሞዴል ደራሲዉ የሚያውቀው አንድ ሰው ሲሆን ይችላል ፤ ወይም አያሌ ሰዎች — እና ከሚያውቃቸው አያሌ ሰዎች ነው እውጣጥቶ የሚቀርፀው ። ስለዚህም አንባቢዎቹም አንደዬ ይህን ፣ ሌላ ጊዜ ያን ይመስላል በማለት የየራሳቸውን ግምት ፣ ፍላጎት ፣ እውቂያ ፣ አስተያየት እየጨመሩ ፣ በለመዱትና እውናዊ ሰው ነው በሚያሰኝ መለኪያቸው እየገመገሙ ታሪኩን ይከታተላሉ ። ስለሆነም የልቦለዳዊ አለም ባለታሪክ የዚያው አለም አካል መሆኑ መዘንጋት የለበትም ።

በልቦለድ አለም ውስጥ ሁለት አይነት አበይት ባለ ታሪኮች አሉ ፤ ነጠላና ውስብስብ ባለታሪኮች በመባል ይታወቃሉ ። ዋናው መለየአቸውም እንዲህ ነው ወይም እንዲህ ነች በመባል ለመታወቅ ወይም ላለመታወቅ ያላቸው አካላዊና ባህርያዊ አቀራረብ ነው ።

7.3.2 የባለታሪክ አይነቶች

(ሀ) ነጠላ ባለታሪክ

በእውናዊዉም ሆነ በልቦለዱ አለም አንዳንዱ ባለታሪክ የአንድ ውላዊ ባህሪ ተሸካሚ ሲሆን ይታያል ። ይህም እንደ ሁኔታው ይለያያል ። አንዳንዱ አንድ ድምፅ ሰማሁ ብሎ ፣ ሌላው የማይፈልገው ቃል ተጠራ ብሎ በየመንገዱ ቅጡ ሲጠፋው ይታያል — ለምሳሌ — ላጥ የሚል ድምፅ ሰማሁ ብሎ ወይም 'አይጥ' ፣ 'አባብ' የተባሉት ቃላት ተጠሩ ብኝ እና አስደንጋጭ በማለት ሳቢያ ሊደባደብ የሚፎክረውን አይነት ። እንዲህ ያለው ባህርይ ፣ ድርጊያውን እንደ ቀልድ ወይም የምር ይጀመርና የማይንቀልና ውለኛ ባህርይ ሆኖበት ይቀራል— ማለትም ያ ድምፅ ቡቲሰማ ጊዜ ወይም ያ ቃል በተነገረ ወቅት ፣ ያ ሰው ወይምባለታሪክ ፣ 'እንዲያ' ያለ ባህርይ እንደሚያሳይ እውቅ ነው ማለት ነው። ይህም ብቻ አይደለም ፤ ከጊዜ በኋላ ሌሎች ባህርያቱ ሁሉ እየተሸፈኑ ያው አንዱ ብቻ ይገንና መታወቂያው እስከ መሆን ይደርሳል ። ከዚህ አይነቱ እምብዛም የማይለዩ ሌሎችም ነጠላ - ውላዊ - ባህርያት አሉ ። እነዚህ ረቂቅ ሀሳቦችን የሚገልፁ የግብር ሰሞች ሲሆኑ ፣ ባለታሪኮቹ የሚወክሉት ያኑን የግብር ስሙን ሀሳብ ነው ። ለምሳሌ ትእግስት ፣ ደግነት ፣ ክፋት ፣ እውቀት እና የመሳሰሉት — በነዚህ ስሞች የሚጠሩ ባለታሪኮች በሰሞቹ የተወከሉትን ሀሳቦች በተግባር ማሳየት ይኖርባቸዋል ማለት ነው ። ምንም ያድርጉ ፣ ምንም ይድረስባቸው ወይም ይድረስላቸው መደምደሚ

ያው በስግቸው የተጠቀሰው ባህርይ ይሆናል ከሌላው ሌላው ሰዋዊ ባህርያቸው ይዋጥና (ከብላቴን ጌታ ኅሩይ ወ/ሥላሴ ፡ 'ወዳጀ ልቤ' ውስጥ ያሉትን ባለታሪኮች ተመልከት) ፤ ከዚህም የተነሳ ስማቸው እንደ ተጠራ ወዲያው በታሪኩ ውስጥ የሚኖራቸው ተሳትፎ ስለሚታወቅ አጓጊነትና አስገራሚነት ይጎ ድሳቸዋል ። ስለሆነም ከአንደዚህ አይነቶቹ ውስጥ አንድ ሳይሆን ከአንድ በላይ ውስኖ ባህርያት የሚኖራቸው አንዳንዶቹ ገፀ-ባህያት ጠባብ እንቅስቃሴ አቸውን አልፈው በመውጣት የውስብስብነት ጠባ ያት ያላቸው ስለሚመስሉ በተለይ በአጫጭር ልቦለ ዶች ውስጥ አቢይ ባለታሪክ እየሆኑ በብዛት ይሰራ ባቸዋል ።

ለማንኛውም ፡ ንጠላ ባህርያት ፡ ከዚህ በፊት እንደ ጠቀስነው ፡ በመል ስም ፡ በግብር ስም እንዳንዴም በተፀውኦ ስም ቢጠሩም ፡ በየምእራፉ የሚያስገኝ ተሳትፎ ስለማይኖራቸው አገልግሎታቸው በይ በልጥ በአዳራጊነት / ተገንነት ፡ በአጎላማሽነት ፡ የዋናውን ባህሪ ትውስታ ተጨባጭ በማድረግ ወዘተ.... ይሆናል ። በዚህም ተግባራቸው የሚከተ ሉት አገልግሎቶች ይኖሯቸዋል ፤

(1) የዋናዎቹን ባለታሪኮች ባህርይ ለማሟላት (ስለ ዋናዉ ባለታሪክ ከሌሎች ባለታሪኮች ጋር በማውራት ወይም ለየብቻቸው በማሰላሰል ፡ ወይም አብረው ሆነው በሚያሳዩት ድርጊት) ፡

(2) በምስጠር ተካፋይነት — ችግሩን ፡ ብሶቱን ፡ ብስ ጭቱን ፡ ጉድለቱን ፡ ድርጊቱን ወዘተ... ስለሚያ ጫውታቸው ፡ በቀጥታ ከዋናዉ ባለታሪክ ልናገኘው የማንችለውን ሁኔታ በማቅረብ ፡

(3) ዋናዉ ባለታሪክ ለሚጉድለው የአካል ወይም የባህ ርይ ጉድለት አንፃሪ በመሆን (ደካማ እንደሆነ ጎበዝ ፡ ክፉና ግልፍተኛ እንደሆነ ደግና ታጋሽ ሆኖ በመገኘት እና በመሳሰለው) ፡

(4) ራሳቸውን ችለው ፡ ለአንድ ለታወቀ ሙያ በመቆም በዚያ ሙያ ለታወቁ ባለታሪኮች መስተዋት በመ ሆን (ሰርቶ አደርን ፡ ገበሬን ወዘተ.... በመወከል) ፡

(5) የተወሰነ ባለታሪክን በመወከል — (አቶ ትእግስት ፡ አቶ ትህትና ወዘተ....) ፡

(6) ባጠቃላይ የታሪኩ ደጀን በመሆን ፡

(ከታሪኩ ጋር ቀጥታ ግንኙነት ሳይኖራቸው የአ ጠቃላይ አካባቢውን ሁኔታ ለመፍጠር—በፊልም ውስጥ ዋናው ባለታሪክ የሚገኝበት ድርጊት ሲከ ናወን ሲያልፉ ሲያገድሙ እንደሚታዩት ሰዎች ።)

ከዚህ ላይ ከላይ በተጠቀሱት አቀራረቦች ረገድ የሚነሱ አንዳንድ ችግሮችን ማጤን ያስፈልጋል ።

(ሀ) <u>በፅሁፉ ረገድ</u>

(1) አንዳንዴ የፅሁፉን ዋና ዋና ባለታሪኮች በግ ብር ስም እንጠራቸዋለን ። ይህንንም ስናደርግ ፡ የሚታዩ ፡ የሚጨበጡ የሚያደርጋቸው ጉልህነት ይቀራል ። ሰው መሆናቸው ቀርቶ ሀሳብ ይሆናሉ ። መፅሀፉም የሰው ልጅ በሙሉ ሰብእናው የሚታይ በት ልቦለድ መሆኑ ይቀርና የሀሳብ ፡ የሃይማኖት ፡ የፍልስፍና ስነ ፅሁፍ ይሆናል ። ይህን አይነቱ አቀራረብ በቦታው ፡ ለምሳሌ በ'ወዳጀ ልቤ' ውስጥ እንደምናየው አይነት ፡ ሊጠቅም ይችላል ።

(2) ብዙ ጊዜ የዋና ዋናዎቹንም ሆነ የነጠላዎቹን ባለታሪኮች ቁጥር አንወስንም ። ከዚህም የተነሳ በየምእራፉም ሆነ አልፎ አልፎ አዳዲስ ባለታሪኮች ስለምንጨምር ፅሁፉ ደብዛዛ ይሆናል ፤ ማእከል ያጣል ። በዘፈቀደ በየቦታው የሚጨመሩ ብዙ ባለታሪኮችን ቀርቶ አንድን ባለታሪክ እንኳ ቢሆን በሙሉ ሰብእናው በሚጨበጥ መንገድ ፥ ባንድ ጥራዝ ውስጥ መግለፅ እስቸጋሪ ተግባር ነው ።

(ለ) በአንባቢ ረገድ

(1) በልቦለዱ ውስጥ ለነጠላ ባለታሪኮች የተፀውኦ ስም እንሰጣለን ። በዋናው ባለታሪክ ትውስታ ውስጥ በሆነ ባልከፋም ፥ ያውም እንዴ ወይም ሁለቴ ። ከዚያ ውጪ ከሆኑ ግን የታሪኩን ሀረግ የሚከታተለውን አንባቢ ፥ ስማቸውን ማጤን ስለሚ ኖርበት ከብዛታቸው የተነሳ ያደናግሩታል ።

(2) በሌላ በኩል ደግሞ ፥ ባንዴ ሁለቴ ብቻ ተቀጭ ተው ስለሚቀሩ (በከንቱ ተስፋ ፥ ካሁን አሁን ቀጥለው የሚለውን አንባቢ) ሀሳብ ይበትናሉ ።

(3) ለዋናዎቹ ባለታሪኮች አንባቢው ሊኖረው ይገባ የነበረው አትኩሮት በነጠላ ባለታሪኮቹ ይዋጣል ።

(መ) ውስብስብ ባለታሪክ

በእውናዊዉም ሆነ በልቦለዳዊዉ አለም ውስብስብ ባለታሪኩ ፥ በነጠላው ባለታሪክ ውስጥ እንደ ተመለከተው ፥ የአንድ ወይም የሁለት ውለኛ ባህርያት ተገዥ አይደለም ። አያሌ ውለኛ ባህርያት አሉት ፤ አንዳንዶቹ ይጋጫሉ ፤ ሌሎቹ ይቃ

ረናሉ ፤ ጠባዩ እንዲህ ነው ብሎ መወሰን ያዳግታል። ለምሳሌ ውለኛ ባህርይው ጭካኔ የሆነ ባለታሪክ፥ አልፎ አልፎ ሩህሩህና ደግ ሲሆን ይታያል ። እንዲያም ሆኖ በዚህ ሁኔታ ሩህሩህና ደግ በዚያ ሁኔታ ጨካኝ ይሆናል በመባል ሊታወቅ አይችልም ፤ እምብዛም በቅድሚያ አይተነበይም ።

ውለኛ ባህርይ

ውለኛ ባህርይ እንግዲህ አባዜ ቢያዘ ቁጥር የማ ይለወጥ የየአንዳንዱ ሰው መሰረታዊ ፥ አብሮ የሚ ኖርና አንዱን ከሌላው መለያ የሆነ ባህርይ ነው ። ጊዜያዊና አላፊ የሆኑ የተወሰኑ ሁኔታዎች ከሚ ፈጥሩት ድንገተኛ የባህሪ ክስተት ተለይቶ መታ ወቅ አለበት ። ለምሳሌ ባንድ ሁነት ወቅት አንዱ ባለታሪክ ፍርሃት ይዘት ይሆናል ። በሌላ ወቅት ግን ያው ሁነት ቢደገምም ሆነ ሌላ ተመሳሳይ ሁነት ቢፈጠር ባለታሪኩ ይፈራል ማለት አይደለም ፤ ሊፈራም ላይፈራም ይችላል ፤ ፍርሃቱ በድፍረት ሊለወጥ ይችላል ፤ ምንም አይነት ስሜት ላይፈጥ ርበትም ይችላል ። የዚህ አይነቱ ጊዜያዊ ስሜት ፥ ሀሳብ ፥ እዝማሚያ እና የደስታ ፥ የሀዘን ፥ የኩርፊያ እና የመሳሰሉት መጣመለስ የሚል አባዜ ውለኛነት የለውም ። ስለሆነም ከውለኛ ባህርያት ጋር አብሮ ሊከሰትም ላይከሰትም ይችላል—እንደ ሁኔቴው ፤ ማለትም በአብዛኛው ደልዳላ ባህሪ ያለውና ታጋሽ የሆነ ሰው መውጫ ሲያጣ ቱማ እንደሚል አይነት ፤ ወይም፥ በመሰረቱ ህግ አክባሪ የሆነ ሰው ፥ ህጉን ራሳቸው ህግ አውጪዎቹ ሲሽ ሩት ሲያይ ህግ እንደሚጥስ አይነት ። ወይም ፥ በአ

ንድ በተወሰነ ሁኔታ ጊዜ በአንድ ባለታሪክ አእምሮ ውስጥ ፥ በባህሪነቱ ዘላቂነት ኖሮት ሳይ ሆን ፥ ለሁኔቱና ለወቅቱ እንደሚያመችና እንደ ሚስማማ ሆኖ ፥ እንደሚከሰተው ተገቢ እሳቤና ብሎም ድርጊያ አይነት ። ይህንን መሳዩ ብልጭ ድርግም የሚል የሀሳብ ፥ የስሜት ፥ የጊዜያዊ ፍላጐትና የሁኔታዊ አባዜ ብልጭታ ራሱን የቻለ የሁለንታዊ ፥ የአጠቃላይና የአካባቢ እውነት ወለለት (ከአጠቃላይ እውነታዎች በማስተጋባት የሚፈጠር) እና የጊዜያዊ ክስተት ግንዛቤ ውጤት ነው እንጂ ዘላ ቂነት ያለው ውለኛ ባህርይ አይደለም ። ከመጀመ ሪያው እንደ ጠቆምነው ፥ ውለኛ ባህርይ መሰረታዊና መለዮ ባህርይ ነው ። መለዮ ባህሪ በቁጥር እየጨመ ረና አልፎ አልፎም አንዱ ሌላውን እየተጫነውና አንዳንዱም እየተካው የሚከሰት ባህርይ ነው — ግለትም አንድ ባለታሪክ እስከ ተወሰነ የወጣት ነት ዘመኑ (20 ዓመት) ፈሪና ወላዋይ ሆኖ ኖሮ እንደው ፥ ከ20 ዓመቱ በኋላ ደፋርና ቆራጥ በመሆን ሊለወጥ ይችላል ። ወይም ድፍረት ሳያጣ ዳተኛነት የሚያጠቃው ሆኖ የኖረው ፥ ደፋርና ፈጣን ሊወ ጣው ይችላል ። የባለታሪክ ድርጊያ ሁሉ ተአ ማኒነቱ የሚለካው ፥ ድርጊያው ከውለኛ ባህሪው የመነጨ ወይም ያልመነጨ ከመሆኑ አኳያ እየታየ ነው ። ውስብስብ ባለታሪክ የሚባለውም ፥ በእውና ዊዉ አለም ውስጥ እንደሚገጥመን ወዳጃችንም ሆነ ጠላታችን አይነት ፥ በእርግጥ እንዲህ ነው ብለን ማ መቅ ስለሚያዳግተን ነው — ከውለኛ ባህርያቱ ውስብ ስብነት የተነሳ ። ብዙውን ጊዜ በየሁኔታው አዲስ መ ስሎ ስለሚታይና የማስገረም ችሎታ ስለሚኖረው ።

(ለውለኛ ባህርይ ምሳሌ ከገፅ 340-344 ተመልከት ።)

3. ባለታሪክ የማቅረቢያ ዘዴዎች

(ሀ) ቀጥታ በሆነ በተራኪ መግለጫ የሚቀርብ

የዚህ አይነቱ ዘዴ ፥ ባለታሪኩን በሙሉ በፅሁፉ መግቢያ ላይ በማስፈር ወይም በድርጊያ እየደገፈ በፅሁፉ ውስጥ አልፎ አልፎ በማስገባት ያቀርባል ። በመግቢያው ገደማ ፥ የባለታሪኩን ምንነት ባንድ ነት የማቅረቡና የማስተዋወቁ ዘዴ በአሁኑ ዘመን እምብዛም ባይሰራበትም ፥ በብዙ ልቦለዶች ውስጥ ሲያገለግል ቆይቷል ። ከዚህ የማቅረቢያ ዘዴ ውስጥ ፥ በአሁኑ ዘመንም በብዛት የሚሰራበት በመግቢያው ገደማም ቢሆን ፥ በየቦታው በማይላደል የሚቀርበው በተከታታይ ብልጭ ድርግምታዎች ፥ በተለያዩ ድርጊያዎችና ትርክቶች አማካይነት የሚገለፀው ነው ። አጠቃላይ ዘዴው ለአንደኛ መደብ ወይም 'ለአዋቂ-ኩሉ' ተራኪ ነው የሚያገለግለው ። (ከገፅ 302 እስከ 304 ተመልከት ።)

አስረጅ ፥

(1) አካላዊ አቀራረብ

"... አቶ ጉልላትም እንደ ባለቤታቸው እንደ ወይዘሮ አምሳለ እንቅልፍ አጥተው በመቸገር ፥ ስንደዶ የመሰለ አፍንጫቸውን ከአንሶላው ብቅ አድርገው ፥ ወርዘቱ የሚታየውን መላጣቸውን እያብለጨለጩ ፥ እንደ ጉድጓድ ውሀ ወደ ውስጥ የራቁትን አይኖቻቸውን ብልጭ ድርግም ያደርጋሉ ፤ ወፍራም ሰውነታቸው አባይ ይዞት እንደሚሄድ ግንድ ከአልጋው ውስጥ ይገላበጣል..."[21]

[21] በዓሉ ግርማ ፥ 'የቀይ ኮከብ ጥሪ' ፥ (አ.አ. 1972) ፥ ገፅ 5 ።

"...እውነትም መቺያው እጅግ የተዋበች ፣ እጅግ የተደነቀች ፣ ላያት ሁሉ የምታነሆልልና የምታዘ ነጋ ነበረች ። ዓይንዋ እስቀድሞ የብር አሎሎመስሎ ከአጥቢያው ኮከብ የተፎካከረ ነበር ። በዚህ ላይ ደግሞ ሽፋሽፍቷ እንደ በልግ ማር ተጨብጦ የሚታ ጨድ ይመስል ነበር ። አፍንጫዋ ቀጥ ያለ ፣ ከንፈሯ መፈንዳት የጀመረ የማለዳ ጽጌ ረዳ ይመስል ነበር። እንደወንድ የተቆረጠችው ጠጉርዋ እንደ ሰኔ ቡቃያ ወይም እንዳዲስ መሬት ጤፍ እየጋሸበ የሐር ነዶ መስለ ። በፀሐይና በውርጭ የተጎሳቆለውና የጠቆረው ፊቷ እያሸለተ ሀጫ በረዶ ተመስለው ጥርሷ ጋር ገና ከሩቁ እየጠቀሰ ከተሸሸገችበት ሴት ነቷን ያሳጣባት ጀመር። አጠረች፣ ረዘመች ፣ ወፈረች ቀጠነች የማይሉትን ያካላቷን ነገር መናገር በከንቱ ነው ። እሞ ብርሌ የመሰለው እንገቷ እንደ ደከመው እያረፈ የወጣ ነው ። አለፀጥንት የተሠራው የእጅ ጣቷ እጀ ሥራ ከበዛበት አመልማሎ ይፎካከራል ። እንደ ፈረስ ለኮ ሳብረገብ ያለው ዐጥንት የሌለበት ወገቧ ከንብ አውራው ጋር ይለካካል። ባቷ፣ ተረከዟ፣ ይቆጡኛል ያለ የተሠራ የተቆጣ ነው ። ስትፈራ ስትቸር የምተገልጠው ጥርስና ከንፍሯ ከዚያ አት ያይ ጋር ብርቱውን ያዝላል፣ሰነፉን ይገድላል..."[22]

(2) ድብልቅ አካላዊና ባህርያዊ አቀራረብ

'...መላ ሰውነቱን ፀጉር የወረረው ፣ አመለካከቱ ጭፍግግ ያለ በመሆኑ የቀፈፈው ፣ በተጠራጣሪነት የሚመለከቱ ትናንሽ ዐይኖች ያሉት እና የቅንድቡ

[22] አፈ ወርቅ ገ/የሱስ ፣ 'ጦቢያ' (አ.አ 1958) ፣ ገጽ 47 ።

ቹን ሽፋሽፍቶችም በአንጉል እመለካከት ከፍ-ዝቅ የሚያደርጋቸው ሚኻኤል ቭላሶቭ የተሰኘው ሚካኒክ ይሽንን የመሰለ አኗኗር ይኖራል ። ፋብሪካው ውስጥ ከሚሠሩት ሁሉ በችሎታው እጅግ የተደነቀ ሚካኒክ ሲሆን ፣ በሚኖርበት አካባቢም እጅግ ጠን ካራ የሆነ ጉልበታማ ሰው እርሱ ነው ። ከበላይ አለቆቹ ጋር ግን የማይስማማ በመሆኑ ምክንያት የደሞዝ ዐበሉ ዝቅተኛ ነው ። በማንኛውም የበ ዓል ቀን ፣ ከአንዱ ካገኘው ሰው ጋር በመጣላት ያንን የተጣላውን ሰው አፈር-መሬት አስግሎ ስለ ሚለቀው ሰው ሁሉ የጠላውና የፈራው ነው . . . በፀጉር የተወረሩት እጆቹ እና ፊቱ ፣ ከዐይኖቹ እን ሥቶ እስከ አንገቱ ድረስ ተንዠርግጎ የወረደው ጥቁር ጢሙ ግንንም የሚያስበረግግ ነው ። ሰዎች ግን በተለይ የሚፈሩት ዐይኖቹን ነው — ዐይኖቹ ትናንሾች ናቸው ። ነገር ግን በጥልቀት አተኩረው የሚመለከቱ ስለሆኑ ፣ በሌላው ሰው አእምሮ ውስጥ ጠልቀው የሚገቡ ይመስላሉ ። እነዚሁት ዐይኖቹን የተመለከተ ማንም ሰው ቢሆን ፣ በሃሳቡ የሚያ ሰላስለው ፣ እንዳችም ፍርሀት የሌለበት እና ይቅ ርታ-ቢስ ከሆነ አጥቂ አውሬ ፊት የቆመ መስሎት ነው...'[23]

[23] ማክሲም ጎርኪይ ፣ 'እናት' ፣(ሶቪየት ህብረት ፣ 1981) ፣ ገፅ 25-6 ።

(3) ባህርያዊ አቀራረብ

በጭውውት ፡ በድርጊያዎችና በትርክቶች የሚቀርብ ፡ ከተራኪ አስተያየት ጋር

በድርጎች — ትርክቶች

«...'እናንት የውሾች ልጆች ! ድራሻችሁ ይጥፋና ፡ አትጠፉም ከዚህ ! በማለት በጠም ከተከበቡት ክናፍሮቹ ውስጥ በልዘው ቢጫ የሆኑ ፍልጥ-ፍልጥ የሚያካክሉ ጥርሶቹን ግጥም በማድረግ ጎርናና በሆነ ድምፅ ይናገራል... ሰዎች ተነስተው በመሄድ ላይ ሳሉ የፈሪ ስድባቸውን ፈራ-ተባ እያሉ ይጣጥላሉ ።

«...'የውሾች ልጆች !' ይላቸዋል ፤ ዐይኖቹን ከጉድጓዶቹ እንደ ወሰፌ አሹሎ በማውጣት እና በን ቀት አመለካከትም በመመልከት እየተከተላቸው... ጭንቅላቱን ከፍ በማድረግም...

«...'ታዲያስ ፡ ማነው መሞት የሚፈልግ ?'

«ቭላሶቭ ብዙ አይናገርም ። 'የውሻ ልጅ' የሚለው ስድቡ ግን ... ፖሊሶችን ፡ ባለሥልጣኖችን ፡ የፋብሪካውን አለቆች ለመስደብ የሚጠቀምበት.... ነው ። ሁልጊዜም ሚስቱን ይጠራት የነበረው — 'አንቺ ውሻ' በማለት ነበር ።

'አንቺ ውሻ ፡ አታዩም እንዴ አዚህ ፡ ሱሪዬ እኮ ተቀድዷል ... !'...» [24]

[24] ከላይ ከተጠቀሰው ፡ ገፅ 26 ።

በድርጊያዎች (በተግባር በሚከሰቱ እንቅስቃሴዎች)

'...እንደርሱው ትልቅ እና ፀጉራም የሆነ ውሻ አለው ። ሁልጊዜ ዉት በማለዳ እስከ ፋብሪካው ድረስ ተከትሎት የሚሄድ ሲሆን ፡ በምሽት ላይ ደግሞ ፡ ከፋብሪካው ደጅአፍ ላይ ቆሞ ይጠብቀዋል ። ቭላሶቭ የበዓላት ቀኖችን የሚያሳልፈው ከአንዱ መሸታ ቤት ወደ ሌላ መሸታ ቤት በመዞር ነው . . . ውሻውም ፀጉርማ ጭራውን እየቆላ ቀኑን ሙሉ ጌታውን በመከተል . . . ይውላል ። ቭላሶቭ ሰክሮ ወደ ቤቱ በመመለስ ለእራት ወደ ገበታ ሲቀርብ ውሻውንም ራሱ በሚመገብበት ሳሕን ያበላዋል ። አንድም ጊዜ ቢሆን ውሻውን ሰድቦትም ሆነ ወይንም መትቶት አያውቅም ። ይሁን እንጂ ደግሞ ፡ አንድም ጊዜ ቢሆን የጨዋታ ንግግር አሰምቶት ... አያውቅም ። ከእራት በኋላ ሚስቱ የማዕዱን ሳሕኖች ከማንሳት ዘግየት ካለች ፡ ሳሕኖቹን መሬት ላይ ይወረውራቸዋል ። ከዚያም ከፊት-ለፊቱ አንድ ጠርሙስ ቮድካ ያስቀምጥና ጀርባውን ለግድግዳው ሰጥቶ ዐይኖቹን በመጨፈን ... በተሳሰረ አፉ ዘፈን ለመዝፈን ያላገናል. . .'[25]

በጭውውት (ባህርይን ለማሳየት የቀረበ ድርግ)

''...ልጁን ፖቬልን የዐሥራ አራት ዓመት ልጅ ሆኖ ሳለ ፡ የጭንቅላቱን ፀጉር ጨምድዶ በመያዝ ፡ ሊያንጠለጥለው ፈለገ ። ፖቬል አንድ ትልቅ መዶሻ አፈፍ በማድረግ አነሣና...

''እንዳትነካኝ !' አለው ።

[25] ከላይ ከተጠቀሰው ፡ ገፅ 27—28 ።

«...'ምን አልክ?' አለ አባትዩው ፥ ደመና ከሰማይ ሁኖ እንድን ትልቅ ነጭ ዛፍ ወደታች እያንጣበበ እንደሚ ንነባለል ሁሉ ፥ ረዥሙን እና ሸንቃጣውን ልጁን ወደ ታች እየተመለከተ ።

'የሚበቃኝን ያህል ከዚህ በፊት ተደብድቤአለሁ ። ከእንግዲህ ወዲያ እልደበደብም' አለ ፖቬል ። እናም መዶሻውን ከወዲያ-ወዲህ ያወዛወዝ ጀመር ።

አባትየው ልጁን ገልመጥ ብሎ እያየ በፀጉር የተወ ረሩ እጆቹን ወደ ጀርባው በማድረግ ፥

'እሺ ይሁን . . .' አለ ፈገግ እንደ ማለት ብሎ ። ከዚ ያም በረዥሙ ተነፈሰ እና የሚከተለውን ተናገረ ፥ 'ቆይ ግዴለም አንተ ፣ ውሻ . . .'

"ከዚያም ጥቂት ቆየት ብሎ ወደ ሚስቱ ዞር አለና 'ከእንግዲህ . . . ለቤት ወጪ . . . እንዳትጠይቂኝ ። ከአ ሁን በኋላ የሚቀልብሽ ፖቬል ነው ።'

'አንተ ደግሞ የምትቀበለውን ደሞዝ በሙሉ ልትጠ ጣበት ነዋ?' በማለት ሚስቱ ስትፈራ-ስትቸር በቀስታ መለሰችለት ።

'ይኼ አንችን የሚያገባሽ... አይደለም ፣ አንች ውሻ ! ከፈለገኝ በላይሽ ላይ ውሽማ መወሸምም እችላለሁኝ' አላት።

"ውሽማ አልወሸመም ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከ ሞተ እስከ ሁለት ዓመት ጊዜ ድረስ ግን ልጁ የትደረሰ ብሎ እንኳን ዞር ብሎም ያላየው ከመሆኑም በስተቀር ፈጽሞ አላነጋገረውምም ነበር..."[26]

ከዚህ በሰፊው ከተጠቀሰ ፅሁፍ እንደምንረዳው የባለታሪኩ ውለኛ ባህርያት ፥ ስራ ወዳድነት ፥ ሀይለኝነት ፥ ቂመኝነት እምብዛም የማያቀርብ ሩህሩህነትና አስፈላጊ ሆኖ

[26] ከላይ ከተጠቀሰው ፥ ገፅ 27 ።

ራስን የመቆጣጠርና የመግታት ባህሪ ናቸው ። እነ እንግዲህ እንደ ሁኔታው እየተሻሻሉ ወይም እየተበላሹ አንዳንዴም በሌሎች እየተተኩ ይቀርባሉ ማለት ነው — በልቦለድ ውስጥ ። ለምሳሌ ግልፍተኝነቱ ፥ (ሳህኖቹን በመወርወር የሚገለፀው ጊዜያዊ አባዜ) ልጁ መዶሻ ሲያነሳ ወይም በሚስቱ ላይ ውሽማ እይዛለሁ የማለት ሩከራውን ሲያስብበት እንደ ገታ ሁሉ ፥ እየቀረ የሚሄድ ጊዜያዊ ጠባይ ሊሆን ይችላል ። እንደ የማላዘን ዜማው ወይም ግልፍተ ኛነቱ በሌሎች ሁኔታዎችም ጊዜ በመከሰት ውለኛ ባህርይ እየሆነ ሊያድግም ይችላል ።

በድርጊያዎች የሚቀርብ — የተራኪ ድብቅ አስተያ የት በጥቂቱ ያለበት ወይም ጭራሹንም የሌለበት

በዚህ አቀራረብ ፥ ተራኪዉ ስለ ድርጊያዉ በሰ ዋራ መንገድ ትችት እና ወይም ማጠቃለያ በጥ ቂቱ ያቀርባል ወይም ጭራሹንም አያቀርብም ፤ አንባቢዉ ከድርጊያዉ የባለታሪኩን ውለኛ ባህ ርያት ይቃርማል ብሎ ይገምታል ። የዚህን አይነት የባለታሪኮች አቀራረብ በይበልጥ የተውኔት ተዋ ንያን አቀራረብ ሲሆን ፥ ዘመናዊ የልቦለድ ድርሰትም ሌሎቹን ዘዴዎች በመተው በዚህኛው መጠቀምን አዘውትሯል ። ዘዴው በይበልጥ ለስውር ተራኪ ነው የሚያገለግለው ።

እስረጅ ፥

'አፍቅረሃት ነበር?'

'አዎ ፥ በመጠኑ ፥ ደህና ነገር ነች ።'

'ሌላዋስ?'

'ሌላዋ ፓሪስ ሄዳ ነበር . . . በነገራችን ላይ ፥ ወዳጅህ ምንም ሳታደርግህ ለማቋረጥ ትችላለህ . . . እምልህ ፥

እንተ ሲበቃሁ...'

'እዎ እችለላሁ ፣ በሚገባ ።'
'እንዴት ታደርጋለህ?'
'እተዋታለሁ!'
'እኮ እንዴት?'
'እላያትማ ቢቃ!'
'እሷ ልታይህስ የመጣች እንደሁ?'
'ቤት የለሁም ።'
'እንደገና ብትመጣስ?'
'አሞኛል እላታለሁ ።'
'ላስታምህ ብትልስ?'
'እንድ አጉል ነገር አድርጋታለሁ ።'
'ችላው ብትቀመጥስ?'
'እሷ እኔን በምትመጣበት ቀን ጠብቆ እንዲይዛት ለባሏ ደብዳቤ እፅፍባታለሁ — በድብቅ ።'[27]

7.3.4 ባለታሪክና አቋሙ

በልቦለድ ውስጥ የሚቀርቡ ባለታሪኮች ሁለት እቋም አላቸው ። እቋማቸውም ልውጤና አይለ ወጤ በመባል ይታወቃል ። አይለወጤ ባለ ታሪክ የሚባለው በትረካው ሂደት ወቅት ምንም እይነት ለውጥ የማያሳየው ባለታሪክ ነው ፤ ነገሮች ይደርሱበታል ፤ ሁነቶች ይካሄዱበታል ፣ ራሱም ያካሂዳል ፤ በራሱ ውስጥ ግን ምንም እይ ነት ለውጥ አያሳይም ። እስከ መጨረሻው እንደ ነበረ የሚቆይ፣እንዳስቀመጡት የሚገኝ ነው ። የድ ርጊያው ሂደት ያው መጀመሪያ ላይ የነበረውን

[27] ጂ. ደ. ሞፓሳ ፣ 'ጣምራ መርፌ' (አሜሪካ ፣ 1957) ፣ ገፅ 416 ።

እቋሙን ቀስበቀስ ላንባቢው ለመከሰት ነው እንጂ ፣ በድርጊያው አማካይነት የሚኖረውን ለውጥ ለማ ሳየት አይደለም ። አንዳንዱ አንባቢው ስለ አይለ ወጤ ባለታሪክ አቋም ቀስ በቀስ እየተገለፀለት በሚሄድበት ወቅት ፣ ስለ ባለታሪኩ የሚኖረው አስ ተሳሰብ እየተለወጠ በመሄዱ ራሱ ባለታሪኩም የተለወጠ ሊመስለው ይችላል ።

ልውጤ ባለታሪክ የሚባለው ደግሞ በትረካው ወቅት በነገሮችና በሁነቶች ሂደት ምክንያት ውስ ጣዊ ለውጥና ብሎም የአቋም ለውጥ የሚያሳየው ባለታሪክ ነው ። የዚህ አይነቱ አቀራረብ ዋና አላ ማም ድርጊያዎች በባለታሪኩ ላይ የሚያመጡትን ለውጥ ማሳየት ነው ። እውቅ ልቦለዶችና ተውኔቶች ልውጤ ባለታሪኮች ያሏቸው ሲሆን አጫጭር ልቦ ለዶች ግን በአብዛኛው በአይለወጤ ባለታሪኮች ነው የሚጠቀሙት ።

7.5 የባለታሪክ ጥምርነት

ባለታሪክ ፣ የአንድ የብቸኛ ሰው ወይም የብዙ ብቸኛ ሰዎች ባህርያት የተሰባሰቡበት አንደ መሆኑ በሰም ተወስኖ በመቅረቡ እውቅና ብቸኛ ባለታሪክ ሲሆን ፣ ከዚያም ከዚያም የተሰባሰቡ ባህርያትን ያቀ ፈ በመሆኑ ደግሞ ፣ ያንንም ያን የመሰል ባህሪ ስለ ሚያገኝ ሁለንታዊነት አለው። ከዚህም የተነሳ አን ድ ባለታሪክ ከአካባቢውና ከራሱ ባህል ውጪ ታዋሽነትና ተወዳጅነት እንዲኖረው የብዙ ባህል ውጤት የሆኑ ሰዎችን የሚያገናኝ ባህሪ ሊኖረው ያሻል — ማለትም የብቸኛነትና የሁለንታዊነት ጥምር መሆን ይኖርበታል ።

7.3.6 አጠቃላይ ማስረጃዎች

ለልውጡነት የተመቻቹ ባለታሪኮች

"ለብ ያለ ሙቀት አየሩን ሞልቶታል ። ለምለም ነፋስ አደይ አበባዎችን እያበሰ አልፎ አልፎ ይነ ፍሳል ። አንዲት ኩራት የያዛት ወጣት ባለመከ ደኛ የፊት መስተዋቷን ከፈት አድርጋ ፊቷን እየ ተመለካከተች አልጋዋ ላይ ቁጭ ብላለች ። በፊትለ ፊቷ መስኮት የሚገባውኝ አየር አልፎ አልፎ እየ ማገች ። አመተ ምህረቱ 1975 ፥ ወሩ መስከረም ፥ እለተ ቀኑ የመስቀል ማግስት ፥ ወደ ምሽቱ ገደማ ነው ።

"ወጣቷ ሮማን ትባላለች። ኩራት የያዛት በራሷ ሰውነት ነው ። እይኗ ያምራታል ። ሽፋሏ ያምራ ታል ። አፍንጫዋ ያምራታል ። ቀለሟ ያምራታል... እንዲያ እንዲያም እያለ እረፍት የሚነሳና የሚነ ሰነስ ነገር በሰውነቷ እየናኘ ልቧን ናድ ናድ ያደ ርገዋል ፤ እያረፈ ፥ እያረፈ ። ምን ሊያስከትል ይሆን እንዲያ ያረጋት ? ውቃቢዋን እንዲያ እን ዲያ ያሰኘው ?

"ስሟ ሮማን ነው... ሮማን ፥ ሮማን አም ፥ ስሟም ያምራታል ። አንዳንዴ ትኩስ ፍሬ የሆነ ስሜት ፥ አንዳንዴ ፈረንጅ የሆነ ስሜት ያመጣባታል ፥ ከንፋሱ ጋር እያዋዋደ ። ሮማን ሮማን . . . ሮሚን ጨርቆሴ ግን እስከዚህ አያምራትም ። ያባቷ ስም የሚጨንፍ ስሜት ነው የሚነዛባት ፤ የታሪን ፥ የታመቀ ስሜት — ሲጠሩት አይጥማትም ። ባለ መከደኛ መስተዋቷን እየተመለካከተች ተቀምጣ ለች ሮማን ። የፊቷን ቀለም በይበልጥ የሚያደም

ቀውን ምቹ ብርሃን በመስተዋቷ ለመጥለፍ እየሞከ ከረች ። ምንኛ የታደለ ፥ ፈጣሪው የባረከው ይሆን እሷን የሚደንቀው ? ኩራት ይዟታል . . .

'እኔ ለራሴ ኩራት ይዘኛል

ሞሀመድ አሊ ልከውብኛል . . .' እያሰኘ ።

"ግንባሯን ሰብሰብ ፈታ ፥ ሽፋሽፍቷን ከፍ ዝቅ ፥ ከንፈሯን ያዝ ለቀቅ ፥ ፊቷን ፈገግ ኮርተም ፥ ጨንቆር ገርመም እያደረገች ተመለካከተችው ፥ ቡፌ ፊቷን — በየሲኒማው እንዳየችው ። የዋዛ ሰው አይደሉትም ፤ ወንድን ለማጥመድ ያላትን ያራዳ አይነት ውበት አደነቀች ። የማር ወለላ ወተት ከሚመስለው የፊቷ ቀለም ውጭ — ብቅ ጥልቅ ሲል ሲብረቀረቅ ፥ ጊዜውን ሲጠብቅ እየተ መለከተች — በአስራ ስምንት አመቷ ። የመሸተኛው ቻቻታ ፥ የሙዚቃውና ያዝማሪው ድንፋታ ፥ ሳቁ ፥ ስድቡ ፥ ጫሽቱ . . . ሁሉም በመስኮቷ መጉረፍ ጀምሯል — የመ ናጠጥ አይነት ስሜት በሁለንተናዋ እየነዛ — የእርብ ምሽት ውካታ ። መስተዋቱን ገርምማው በመነሳት ወደ መስኮቱ ተጠጋች ። ውጭ ውጭውን እያየች ብዙ ታግ ለች ፥ ልሂድ ልቅር እያለች — እጓደኛዋ "ፓርቲ" ምን ይጠብቃት ይሆን ? ?

"እንቅልፏን ጠባባ የተነሳች አይነት ፊቷን ታባ ብሳለች ፥ እንደ ቡፌ ድመት ። በፊቱ ውስጥ የሚንቀለ ቀለው የደረሰ ስሜት ሲፈራ ሲቸር ይታያል ፤ አልፎ አልፎ ብርቅ ፍንጥቅ እያለ የዝንኪላ ፍሬ ቀለም በገቡት አይ ኖጿ እያለፈ ሲውነጎን ። የቀይ ዳማ ገፅታዋን ሲያበራው ሲያጠፋው ። ከንፈሮቿ ደረጃ ደረጃ የወጣለት ደማቅ ጥቁር ተቅብተዋል ፤ ልክ በጊዜው ፋሽን ። ሽፋሽፍቶቿ ተነቅለው በቀጭኑ ተረስሰዋል ፤ በጊዜው ፋሽን ። እንደዚሁም በጊ

ዜው ፋሽን ዘመናዊ ቅንድቦች ስክታለች ፤ የቂንዳቸው ሙራ ያይናቿን ውጋጋን እንዲናኝ አይነት ። ሰማያዊ ከፈይ ጉርድ ለብሳለች በሁለት ጉብታዎች ላይ ከተናደ ንጭ የሀር ሽሚዝ ጋር ፤ ወገቧን በቀይ ቀበቶ ሸብ አድርጋ ። በመዘዞ አንገቷ ላይ ፥ አጉጠጉጤ መሳይ ትልቅ ዛጉል በወርቅ ሀብል ተሸብቧል ። ረጅምና ጥቁር ፀጉሯ በቀጭን በቀጭኑ ተጐንጉኖ ጫፍጫፉ በትናንሽ ዛጉል ተቀልፏል ። ስትንቀሳቀስ ፊቷን ዙሪያውን እያበሰ እዋት እዋት እያለ ድብብቅ እያጫወተ ። ታዲያ ፀጉሯም ያኮራታል ፤ ሆነ ብላ የምታደርገው አይነት ወደ ቀኝ ወደ ግራ በዞረች ቁጥር አብሮአብሮ እየሆነ ሲያወካ እየሰማች ።

"በዚህ ሁሉ ማህል ሴት ሆና መፈጠሯም ሳያኮራት አልቀረም ፥ ስሜቱ ይኸ መሆኑን ባታጤነውም ። 'አንዳ ንዴ ምንም ሳላገኝ የሚያስፈነጥዝ ስሜት በሁለመናዬ ይሞላል ፥ አይሰሩ ስራ ያሰራኛል ፥ ነካ ሊያረገኝ ነው መሰ ለኝ' ትላታለች ለጓደኛዋ ፥ በቅርቡ ። በየአለቱ በጨት ተንስታ ቂጣ ጠፍጥፋ ፥ በሰሊጥ ወቅጣ ቁርስ ማዘጋጀቱ ፥ ታናናሾቿን ቀስቅሳ ፥ የሴቶቹን ፀጉር ካበጃጀች በኋላ ቁርሳቸውን ማብላቱ ፥ አቃቸውን ማበጃጀቱ ፥ ወደ ትም ህርት ቤቱ መሮጡ . . . አንድ የተለየ የደስታ ስሜት ይሰ ጣታል ፥ የአንቅስቃሴ ፥ የመስፈፍ ፥ የመክነፍ . . . የመ ጦፍ ። ምንም ሁኔታ የሚያስጉነበሳት አይመስላትም ። ምን ቢሆን ይሆን እንዲያ ያረጋት ? እንዲያ እሚሰማት ? 'እ ምንም አይደል' ብላታለች ጓደኛዋም በሀሳብ በተዋጠ አንደበት ፥ 'እንዲያው ስላላየሽው ነው ማንኛውንም ። '

"ያርብ ማታ ሙዚቃ ከመቸውም የበለጠ ያሽቃብ ጣል ፤ ልቧም በዚያው ልክ መምታት ጀምሯል ። አሁንም አልወሰነችም — 'ልሂድ ልቅር' ትታገላለች ። ራቁቱን የነበረውን ከንዴን በአንድ ጣቷ ረጅም ጥፍር አከክ

አከክ እያደረገች ፥ ልብ ብለው በማያዩዋት አይነት ያደባ በስ እንቅስቃሴ . . . ታስባለች ፥ ታስባለች ፤ ያ የመስከረም ምሽት ብርዝ እየር የፍልውሃ ባኞ ስሜት በሁለመናዋ እየቀሰቀሰ . . . "

. "የያዘው አባዜ ያልታወቀለት ነበር ተፈራ ፥ በልጅ ነቱ ። የጅላጅልነትና የእንፋዝነት እዝማሚያም ታይቶ በታል ፥ አሰራሁለት አመት እስኪሆነው ። ልጆች ሲሰ ድቡትና ሲያሾፉበት እንኳ እሱን ያሾፉበትና የሰደቡት መሆኑ የሚገባው ቆይታ ቆይቶ ነበር ። ያም ቢሆን የሚታወ ቀው እራቱ ላይ ቦግ ይልና ለብዙ ጊዜ ተለጥፎ በሚቆይ ፈገግታው ነበር ። በዚያ ላይ በጥፊም ሆነ በርግጫ ፥ በግ ፊያም ሆነ በጡጫ ለሚቀምሰው አፀፋውን ለመለስ የሚሞክረው እንዲሁ ቆይቶ ቆይቶ ነበር ፤ በጊዜው ያልተሰ ማው አይነት ። በትምህርቱም ቢሆን ፊደል ተራራዉ ሆኖ ቆይቷል ፤ አምስት አመትም እንደሁ ነበር የፈጀበት ፊደል ለመቁጠር ። 'ያምስት አመት አርበኛ' ይሉት ነበር ልጆቹ ከዚሁ የተነሳ ። በቁመናውም እንደ እድሜው አልነበረም አስተዳደጉ ፥ የአስር አመት ልጅ ቁመና አልነበረውም ፥ በእስራ ሁለት ። ከዚያ ሰድስተኛ ክፍል እንደደረሰ ፥ እስራ ሶስት አመቱ ላይ ድንገት ማደግ ጀመረ ፤ አይሱሩ ስራ የሚ ያሰራው ፥ ያበጠው ይፈንዳ የሚል አይነት ሆነ ፥ የያዘውም አባዜ ። አንድ ጊዜ የማርያምን ፅዋ ይዘው የሚሄዱ ሴቶች አጋጥመውት ፥ እንደሚሳለም ሰው መሰብሰርቅ ወደ ተሸከ መችው ልጃገረድ ጠጋ ብሎ ኮቱን ከነጠላዋ ጋር ከቋጠረ በኋላ ፥ አልፈታም ብሎ እቤታቸው ድረስ በመከተል ፥ የቡራኬውን ጉርማጅ ይዞ ሲወጣ የታየው ተፈራ ነው ፤ ሰለት አለብኝ በማለት ብቻ ። አንድ ቀንም እንዲሁ እሱና ጓደኞቹ ሽምብራ እሸት ተሸክሞ ከሚሄድ ነጋዴ ትንሽ ትንሽ ሲቦጫጨቁ ፖሊስ ደርሶ ሲያባርራቸው ተፈራ ነው

እየየውን ቢረጅሙ እያቀለጠ ፣ እጁን እያግታና እያመራጨ ሲይጣን የሰፈረበት አይነት ሲሮጥ መንገደኛውን ሁሉ ሲያ ተራምስ የታየው ። በሱ ቤት ፖሊስ በለቀቀባቸው ድን ጋጤ ማሾፉ ነው ። በሱቤት ለፖሊስ እንዴት ይሮጣል ለማለት መቀለዱ ነው ። እንዲህ እንዲህ ያለው አድራጐቱ ታዲያ ለማን ይጣባ ? አንድ ቀን ደግሞስ ፣ አሰው መኪና አጠገብ ሳንቲም ወድቆበት ሲፈላልግ ፣ በየጊዜው የመ ኪናው እቃ እየተሰረቀ የተበሳጨና ሞቅታ የተጫጫነው የመኪና ባለቤት ድንገት ደርሶ አፈር ባስጋጠው ጊዜ ፣ ደም በደም ሆኖ እጉድባ ውስጥ ተዘርፎ ሲገኝ ፣ ምን አገ ኘህ ሲባል የመለሰው 'አሳነባሪ ተፍቶኝ ነው' እና ምን ይበሉ ሰዎቹስ ፣ በእርግጥ ትንሽ ለየት ያለ ነገር ነበ ረበት ። እብደትም ባይሉት ። አለ አይደለም ፣ ተፈራ እንደ ተራ ሰው ባንዴ ታይቶ የሚታለፍ አልነበረም ፤ እንዲህ ነው ተብሎ የሚተው ወይም የሚረሳ አይነት ። ማለት ከማን አለብኝነቱና ከወመኔነቱ በስተቀር — ከፈሱ የተ ጣላ ነገር ፣ ደሞከ ደስታ ባገኘበት . . . አንዳንዴ የሚዘ ጋው ነገር ያዝበታል ። ፊቱን ምርጊት አስሞስሎ ለብዙ ቀናት ይቆያል ፤ ፈገግታ የሚባል ሳይታይበት ። አዎ ፣ እጅግ አስቸጋሪ ነበር አስራ ስምንት አመት እስኪሆነው..."

7.4 የትረካ ሜዳ (ደጀን)

የትረካ ሜዳ ስነ መሬቱን ፣ የባለታሪኩቹን ስራ አይነትና የእለት በእለት አኗኗር ጠባያቸውን ፣ ትረካው የተከናወነበትን ዘመንና ወቅት ፣ አጠ ቃላይ ርእዩተአለማዊ አካባቢያቸውን እና የመሳ ስሉትን ፣ (ገፅ 269 ተመልከት ።)እንደሚይዝ እና ለታሪኩ ግጠናከሪያና ማጉሊያነት እንደሚውል ጠቁመናል ።

7.4.1 የደጀን አጠቃቀም

የዕሁፍ ደጀን በሚመረጥበት ወቅት ፣ በዝርዝር አመራረጡ ረገድ ከፍተኛ ጥንቃቄ ያስፈልጋል ፤ ተራኪዉ ማቅረብ ያለበትን አንባቢዉ ከልምዱ ከሚሞላው በመለየት ሥ ለምሳሌ ፣ በማንኛውም ደጀን በሚያስፈልግበት ትረካ እንደ መንገደኞች ፣ መኪናዎች ፣ ተከሎች ፣ መንገዶች ፣ ሱቆች ፣ ገበ ያዎች እና የመሳሰሉትን አንባቢዉ ከሀሳቡ እየሞላ ሊያነብ ይችላል ፤ እየሞላው ሳንብ ብሎ ሳይሆን ፣ እንደ ልማድ ሆኖበት — ማለትም ሳይታወቀው አእምሮው እየሞላለት ። ሌሎችን ግን ፣ ማለትም ከትረካው ሂደት ጋር ቀጥታ ግንኙነት ያላቸውንና ታሪኩን ለማጉላት፣ ለማካሰስ ወይንም ስሜት ለመ ፈንጠቅ የሚውሉትን ተራኪዉ ለሚፈልገው ግብ እንደሚያመቹ እያደረገ ማዘጋጀትና ማቅረብ ይኖ ርበታል ። ከዚህ ቀጥሎ ዋናዎቹን የደጀን ማቅረቢያ ስልቶች ከአገልግሎታቸው አንፃር እንመለከታለን ።

7.4.2 የደጀን ማቅረቢያ ስልቶች

(ሀ) አዳራሽ (የሚያዳርስ) ደጀን

አዳራሽ ደጀን ፣ በትረካው ውስጥ አልፎ አልፎ በመገኘት የታሪኩ ሀረግ እስኪቀጥል ፋታ መስጫ ደጀን ነው ። ከታሪኩ ሁነትና ድርጊያ ጋር ግን ኙነት የለውም ። ደጀኑ ኖረም አልኖረ ልዩነት አያመጣም ። የባለታሪኮቹን ድርጊያ ፣ በተግባርም ሆነ በስሜት አያጫፍርም ። ተራኪዉም ቢሆን የታሪኩን ሂደት ለመተቸት ፣ ለመተርጐምም ሆነ ለማጠቃለል አይጠቀምበትም ። ባጠቃላይ የዚህን

አይነት ደጀን ራሱ ደጀኑ ለሚኖረው በነ ዕውቀቱ ውበት ካልሆነ በስተቀር ለልቦለዱ ፋይዳ የለውም ። እንዲያውም በግልፅ ያፈጠጠ ደጀን መሰናክልነቱ ስለሚታይ እንባቢዉ እንዲዘለው ይገደዳል ። ሆኖም ፣ አልፎ አልፎ አንዳንድ ደራሲያን ፣ (1) በልቦለዱ ውስጥ ያለውን የታሪክ ጊዜ በማራዘም እንባቢዉ በንባብ የሚወስድበትን ጊዜ ፣ በታሪኩ ጊዜ እንዳለፈ ረጅም ዘመን መስሎ እንዲታየው ለማድረጊያ ይጠቀሙበታል። (2) አሰልቺ ወይም አላዛኝ ሆኖ ትርኢት ተግታ መስጫ በማድረግ ይጠቀሙበታል — እንባቢው የተቀሰቀሰበት ስሜት እየበረደ ለት እንዲሄድና የመንፈስ እርጋታውም እንዲመለስ ለት ለማድረጊያ ። ለማንኛውም ለራሱ መስተዋታዊ ወይም ገላጭ ይዘት ተብሎ ብቻ የሚቀርብ ደጀን በዛሬው ዘመን እየቀረ ሄዷል ።

(ማስረጃዎችን ገፅ 148 እና ከ186-187 ተመልከት ።)

(ለ) መነሻ ደጀን

የዚህ አይነቱ ደጀን ፣ ለታሪኩ መነሻ ፣ ለድርጊ ያው አስፈላጊ የሆኑ መሰረታዊ ነገሮችንና ፍላጎቶችን የሚያሟላና በአጠቃላይ ስሜት ፈንጣቂነት የሌለው መግለጫ ነው። የዚህ አይነቱ ደጀን፣ እጥር ምጥን ባለ መንገድ ባለታሪኩን ፣ ትረካው የሚካሄድበትን ስፍራ ፣ የትረካውን ዘመንና ወቅት ፣ ለትረካው የሚያስፈልጉ መሳሪያዎችን ፣ አለባበሶችን እና የመሳሰሉትን ይጠቁማል። በዘመናዊ ልቦለድ ውስጥ በተለይ ስውር ተራኪ ይጠቀምበታል ።

(ከገፅ 128-130 ፣ 147 ፣ 149 እና 151 ተመልከት ።)

(ሐ) ስሜት ፈንጣቂ ደጀን

ስሜት ፈንጣቂ ደጀን ሊገለፅ ለተፈለገው ሁነት ወይም ድርጊያ የሚስማማ ደጀን ነው ። ለምሳሌ የመሬረ ጠብ ለሚካሄድበት ድርጊያ ፣ መብረቅና ዶፍ የከፋበት ዝናብ በደጀንነት ይቀርባል ። ሁለት ፍቅረኞች ፍቅራቸውን በሚገላለፁበት ቦታ ፣ የአታክልት ስፍራና ወፎች የሚያቈጨጩበት፣ ኩልል ያለ ውሃ የሚፈስበት አካባቢ በደጀንነት ይመርጣል ። ሰው ማለቱንና ውድማነትንለ ማሳየት፣ሀይለኛ ነፋስ ሲራስሩን እያገገዋለለ የሚነዳበት አቧራማ ደጀን ይመረጣል። ሆኖም ማንኛውም ምርጥ ስሜት ፈንጣቂ ደጀን ቢሆን፣ ከሁለት አኳያ መታየት ይኖርበታል። (1)ከባለታሪኩቹ አኳያ (2) ከአንባቢዎቹ አኳያ ።

(1) ከባለታሪኩቹ አኳያ

በዚህ ረገድ፣ ተራኪዉ ደጀኑን ከባለታሪኩቹ ግምባር ሊመለከተው ይገባል ። ከባለታሪኩቹ ግምባር ከተመለከተው ፣ ባለታሪኩቹ ደጀኑ የሚፈነጥቀው ስሜት ተሰምታቸዋል ግለት ነው። አለዚያ ስሜታዊ ሁኔታን በስሜታዊ ደጀን ውስጥ ማቅረቡ አንባቢዉ ደጀኑ የሚፈጥርበትን ስሜት የባለታሪኩቹ አድርጎ እንዲቀበል መከጀል ነው — ግለትም ስሜቱ የመነጨው ከእውናዊዉ አለም ከራሱ ነው እንጂ ከድርሰቱ ስለማይሆን የድርሰቱን ሬብ ይቀንሰዋል ።

(2) ከአንባቢዎች አኳያ

ከአንባቢዎች አኳያ የሚቀርብ ደጀን ፣ ማለትም ደጀኑ ከትረካው ጋር የተዛመደው ለአንባቢዉ ተመሳሳይ (ትይዩ) ስሜት የሚፈጥር ሁኔታ ከመሆኑ ላይ

ብቻ የሆነና ለባለታሪኮቹ ኖሯም አልኖረ ልዩነት የማያመጣ ከሆነ ደግሞ ፣ ስሜት ፈጠቀም አልፈ ነጠቀ በአንድ ቁጥር ከተመለከተው ደጋን ተለይቶ የሚታይ ስላልሆነ ፣ በዚያ የተገለፀው ውሳኔ ለዚህም ይፀናል ። የልቦለዱን አለም በእውናዊዉ አለም ልምዳና እውቀቱ የሚገነዘበው አንባቢ ፣ በህይወት ያለፈበት የባህል ተፅእኖ የቀሰቀሰበት ስሜት ቢኖር ለቀረበው ደጋን ይኖረዋል ተብሎ ከተመገተው ስሜት ውጪ ሊሆንም ስለሚችል ፣ ቅስቀሳው ለትረካው ጭራሹንም የማይስማማ ይሆናል ። ለምሳሌ ፣ ዝናብ የልምላሜ ፣ ያዲስ ህይወት ፣ የደ ስታ ወኪይ ነው በማለት ተቀብሎ የኖረን አንባቢ ሁለት ፍቅረኞች ለመጣላታቸው መተንበያ ወይም አሜፋሪ አድርጎ ማቅረብ (ከአንባቢው አኳያ) ትርጉም የለውም ። የቀረበው ከባለታሪኮቹ አኳያ ከሆነ ግን ፣ ይኸው አንባቢ እምብዛም ሳያሳስበው በህሳቡ ‘የፈጠራ ሰዎች ነገር’ በማለት ብቻ ሊያ ልፈው ይችላል — የልቦለድ አለም ትእይንት መሆኑን በማጤን ። በተጨማሪም በልቦለድ አለም ፋይዳ ያላቸው የሚመስሉ ደጋኖች በእውናዊዉ አለም ሳይጤኑ የሚታለፉ አይነት ሊሆኑ እንደሚ ችሉም ማስታወስ ይበጃል ።

ለ) ፈዛዊ (ልግጫዊ) ደጋን

ፈዛዊ ደጋን ፣ በባለታሪኮቹ ስሜት ፣ ሀሳብና ድር ጊያ ላይ ለማሸፍ ፣ ለመቀለድ ፣ ለማሳቅ ፣ ለማስ ደንጥ ፣ እይታን ለማቃወስ ፣ እዝማሚያን ለመ ግታትና ለመሳለለው የሚቀርብ ነው ። አንዳንዴ ተፈጥሮ በታሪክ ስታሸፍ ፣ ታሪክ በማህበራዊ እኗኗር ሲያስቅና ሲያሳዝን ፣ ማህበራዊ ኑሮ በተ

ፈጥሮ ሲያፈዝ ፣ ተፈጥሮ ወይም ታሪክ ወይም ማህበረሰብ ወይም ሁሉም በሰው ሰውነት ሲሳለቁ ይገለፅበታል ። እቀራረቡ ፣ በአብዛኛው ከተራኪዉ አኳያ አንባቢዉ አንዲያጤነው ሆኖ ሲሆን ፣ ባለ ታሪኮቹ ሊገነዘቡትም ላይገነዘቡትም ይችላሉ — ለምሳሌ የኢትዮጵያን ማህበራዊ ፣ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ጉስቁልና ተቸን አድርጎ ፣ ሀይለ ስላሴ ውሾቻቸውን ሲያንቆሻሽቡ ፣ የሻምፓኝ ብርጭቆ ቸውን ሲያጋጩ ፣ የሶስት ሺ ዘመን የኢትዮጵያን ስልጣኔ ለእለም ሀዝብ ለማስተዋወቅ ሲንሸረሽሩ ፣ እንደ ማሳየት ያለ ነው ። ወይም የ66 እመተ ምህ ረቱን ታሪካዊና አብዮታዊ ሀብት ለስፈው፣መሬት ላራሹ እንቅስቃሴ ተገን አድርጎ ፣ አንድ መስፍን ፣ ከበርቴ ወይም የባላባት ቤተሰብ ሳይሰራ ያገኘውን፣ ሳያርስ ያካበተውን ሀብት ለማሸሽ የመጨረሻ ሞት ሽረቱን ሲታገል እንደ መግለፅ ነው ። ወይም፣ አዲስ ህይወት ለመጀመር በፍቅር ተገናኝተው በመዝናኛ አደባባይ ውስጥ በሚናፈሱ ፍቅረኞች ደጋንነት፣ ትዳር አስጠልቶት የሚወናጨፍንና የወጣ ቱም ድካም መጨረሻው የሱን አይነት እንደሚሆን አጨልሞ የሚያይን አዛውንት እንደ መሳል ነው ።

(ረ) አእምሯዊና ልቦናዊ ደጋን

የባለታሪኮችን ውስጣዊ የአስተዳደግ ፣ ኖአዉ ቀት ፣ የልምድ ፣ የሞራል ፣ የርእየተአዘማዊ አመለካከትና አቋም ለውጫዊ ድርጊያቸው ፣ ንግግ ራቸውና የሁኔቶች ሂደት ተገን አድርጎ ማቅረብ ነው ። በትዝታና በትውስታ መልክ ነው አቀራረቡ። ትዝታን የጊዜ ገደብ ስለማይወስነው ብዙ አመ ታትን በትንሽ ገፆች ለማጠቃለል ይቻላል ።

የዚህ አይነቱ ደጀን በተለይ የሚሰራበት ፣ ባለታሪኩቹ ሀሳባዊነት በሚያጠቃው ህይወትን መተር ጎሚያ ሲዘፈቁና እውናዊዉን አለም እየለቀቁ መሄጻቸው ሲታይ ነው ። የደጀኑን መኖርና አለ መኖር ባለታሪኩቹ ላያጤኑት ይችላሉ ። ለእንባ ቢው ግን የባለታሪኩቹን ሀሳብም ሆነ ድርጊያ መጠቆሚያ ነው ። ደጀን ሆኖ የሚተርበው ከታ ሪኩ ጋር የተገናኘ ትርጉም ይኖረዋል ማለትም አይደለም ፤ ብዙ ጊዜ ተጨባጭ ነገሮችን በመዘ ርዘር 'እረ እባክህ በሀሳብ ብቻ ከምትንደረደርበት አለም ተመለስ' ለማለት ብቻ የሚቆም ነው ። ለም ሳሌ ፡ አለገሳዲ ወንዝ አጠገብ አግሩን ታጥቦ ጋደም ያለ ባለታሪክ ፡ በሀሳቡ 'ውትድርና ተቀጥሬ ፡ ትም ህርት ቤት ገብቼ ፡ በብዙ ጦርነቶች ድል አድርጌ ፡ በጥቂት አመታት ውስጥ የአፍሪካ ታዋቂ ጀን ናር በመሆን አፍሪካን ባጠቃላይ እንድመራ ሲጠ ይቁኝ...' እያለ ሲያስብ ፡ ተራኪው 'ሁለት የሸራ ጫማዎች ፡ ታጥቦ የተሰጣ የተቀዳደደ ካልሲ ፡ በእ ግሩ ላይ መንቀሳቀስ የጀመረ ትል' በማለት አጠ ገቡ ያለውን ይዘረዝርልናል ። ይህ ዝርዝር ምና ልባት ፈዛዛም ሊመስል ይቻላል ። ነገር ግን 'ወንዝ ፡ ድንጋይ ፡ ባህርዛፍ ፡ ገላውን የሚታጠብ ሰው' በሚሉትም ሊተካ ይችላል — ጨርሶ ከታ ሪኩ ጋር ምንም አይነት ግንኙነት በሌላቸው ነገ ሮች ። የተራኪዉ ፍላጎት ደጀኑ ከባለታሪኩም ሆነ ከራሱ አኳያ ትርጉም እንዲኖረው ሳይሆን ፡ ባለታሪኩ ከእውነታ አለም እየወጣ መሆኑን ለአ ንባቢው ለመጠቆም ነው ።

7.5 ቅርፅ

ቅርፅ የማንኛውም አይነት ከየና መባያና ተባይ መቀ ናበርና መዋደድ ነው ። ቅርፅ ፡ መባያው ለተባዩ ስምሙ ሆኖ መገኘት ነው ። ቅርፅ ፡ የጥበቡ አካል አባሎች ተመ ጣጥነውና ተዋውደው ከመገኘታቸው የተነሳ ፡ 'እዚህ ላይ ቢጨመር ፡ እዚህ ላይ ቢቀነስ' ያለማሰኘታቸው ነው ። ቅርፅ የማይነጣጠል ውህደት ነው ፤ የትልም ፡ የሀሳብ እና/ ወይም ስሜት እና የምጠና ። ቅርፁ የተዋጣ ከየና ሁሉ በሀሳብ ያንደረድራል ፤ ስሜትን ይቀሰቅሳል ፤ አይንን ይማ ርካል ፡ '...በትንሽ ክብ ፊት ረጅም አፍንጫ ፤ በሞላላ ፊት የሸላ ግንባር ፤ በቀጭን እግር ላይ ከብደቱ የሚመነ ዝል የስጋ ሽክም...' ያለበት አይነት አካል ስለማይ መሰል ። ቅርፅ የመጣኝነት ውጤት ነው ።

ቅርፅ የሚዘይደው ከቃላት ጀምሮ ሲመጠን ነው ። ስለሆነም በመጠኑም ቢሆን ስለ ቃላትና ስለ አረፍተ ነገር ሀብረትና ውህደት ከዚህ በፊት አብራርተናል ፤ ስለ ልዩ ልዩ አንቀጾችም እንዲሁ ። ስለዚህ ምጠናን (ሜካኒካዊ በሆነ መንገድ) ለማሳየት ያህል አንድ አንቀፅ ብቻ ጠቅ ሰን ወደ አጠቃላይ የቅርፅ አወጣጥ ማብራሪያ እንሸ ጋገራለን ።

'...ጣሊያኑ ሞተሩን ዘወረ ፤ እና ታዲያ ፡ እያንዳንዱ እነዚህ ትንንሽ ግለሰቦች እንሆ! ባንዴ ነፍስ ዘሩ — ጫማ ሰፊው ጫማ ቅጥቀጣ ፡ ብረት ሠሪው ብረት ልምሽቃ ፡ ወታደሩ ሻምላ ውዝወዛ ፡ ወይዘሮዋ ማራቢያ ንስነሳ ፡ አሳላፊው ጠርሙስ ከምበላ ፡ ምሁሩ መጽሐፍ ንብነባ ፡ ገረዲቱ ወተት ምሸረጋ ፡ ንፉጉ ብር ቆጠራ — ተያያዙት ሥራቸውን — ባንዲት ሞተር ዝወራ ። አዎ ፡ አፍቃሪዉም በዚሁ ግፊት የፍቅሩን ከንፈሮች ተሳለመ! ማን ያውቃል ፡

በዚህ ያሻንጉሊት ትእይንት አንድ ቀላጅ — ተጠፊጣሪ — እንጀቱ እሮ እየጣቀ — እኛ የሰው ልጆች፣ ሥራችን ምንም ይሁን ወይም መደሰቻችን ፣ የቱን ያህልም ከባድ የቱን ያህልም ቀላል — ሁላችንም በአንድ ሙዚቃ የምንጨፍር መሆኑን እና በመከያውም ምንም ቋቱ ጠብ እንደ ማይልልን ሊያሳስበን ፈልጎ እንደሁ ፣ ሩጫ ሩጫ ሩጫ ! ጥድፊያ ፣ ሙዚቃው እስኪያቆም ፣ ሁሉም በያለበት እርጭ እስኪሉ ። እም ሙዚቃው አቆመ ፣ ውትወታው አከተማ ! — ታዲያ ንጉሳ! የጫማ ሰፊው ጫማ ተሰፍቶ አላለቀም ፣ የብረት ቀጥቃጩ ብረት ተለምጧቆ ። የጠርሙስ ከምባዩ ብራንዲ እንድ ጠብታ አልጎደለም ፣ በአላቢዋም ባልዲ እንድ ጠብታ አልተጨመረም ። የገብጋባው ገንዘብ አንድ ሳንቲም አላደገም ፣ የሙሁሩም ጥናት ያንኑ ገፅ አላለፈም ። ሁሉም እዚያው ፣ ራሳቸውን በስራ ጥድፊያው ፣ በደስታው ፣ በማካበቱ ፣ በማወቁ ከመብከንከናቸው በፊት ፣ በነበሩት ሁናቴ ላይ ነበሩ ። እጅግ የሚያሳዝነው ደግሞ እፍቃሪው በተለገሰው ከንፈር ደስታው ጨምሮ አልተገኘም ...''

ይህ ፅሁፍ ፣ አንቀፅን ሚዛናዊ ባልሆነ ድግግሞሽ የማመጣጠን ስልት ነው ። ደራሲው ፣ በመጀመሪያው ክፍል ተጠቃሾቹን አንድ ባንድ ይዘረዝራል ፣ በመጨረሻው ክፍል ግን ሁለቱን ይተዋቸዋል ፣ ወታደሩንና ወይዘሮዋን ። ፅሁፉ ስምሙ ሆኖ እንዲታይ እያንዳንዱን ዝርዝር በጫማ ሰፊው ጀምሮ በአፍቃሪው ይጨርሳል ። በዝርዝሩ ውስጥ ያሉትን ሌሎቹን ግን በሌላ እቅድ መሰረት ያሰልፋቸዋል ፣ ማለትም 1—2—5—6—7—8 የነበሩትን 1—2—5—7—8—6 በማድረግ ። ከዚያም እንደገና 'በመልፋት ፣ በመደሰት ፣ በማካበት ፣ በማወቅ' በማለት ያጠቃልላቸዋል ።

* ጌ. ሎሬንስ ፣ 'የሰርን የስድ ፅሁፍ አቀራረብ ፣'(1945 እ.አ.አ.) ገፅ ፣ 180 ።

እንደምንመለከተው ተመጣጣኝነት እንዲኖር ማንኛውም ሁነት ፣ ጉዳይ ወይም ነባር በነበረበት ሁኔታ ሁል ጊዜ እንዳለ መደጋገም ወይም እኩል በኩል ተመዛዝኖ መገኘት የለበትም — ማለትም እንደ ሰው አካል — ግራና ቀኝ አይኖች የሚመሳሰሉ ፣ ግራና ቀኝ ጆሮች የሚመሳሰሉ ወዘተ... ስለዚህም ነው ደራሲው እየለዋወጠ 1—2—3—4—5—6—7—8 የነበረውን 1—2—5—6—7—8 ፣ 1—2—5—7—8—6 እኛ በመጨረሻም እንደገና በሌላ መንገድ በማሰለፍ የተጠቀመው። (ገፅ 17 (ሠ) የተጠቀሰውንም ማስረጃ ተመልከት ።) ይህ እንግዲህ ከቅርፅ መመጠኛው ስልቶች ውስጥ የሚዛናዊነት ስልት ነው ። ሌሎቹ ደግሞ፣ የትልም ስልት (ከገፅ 267 እስከ 295 ተመልከት ።) ፣ የሽሳብ እድገት ስልት (ከገፅ 363 እስከ 389 ተመልከት ።) የምስል፣ ስልት በመባል ይታወቃሉ ። አንድ ኪነ - ፅሁፍ የሰመረ ቅርፅ አንዲኖረው በሁሉም መጠቀም ይኖርበታል ።

7.5.1 አጠቃላይ መርህ

በኪነ - ፅሁፍ ዝግጅት ውስጥ ሁለት አይነት የቅርፅ አወጣጥ ይታያል ። አንደኛዉ ፣ ሊባል የተፈለገው ይዘት በአጥጋቢ ሁኔታ እንዲባል ፣ ራሱ ይዘቱ የሚኖረው ውስጣዊ ቅርፅ ሲሆን ፣ ሌላዉ ደግሞ ፣ በአዲሱ ቅርፅ የተሰነዘረው ሀሳብ ተሰሚነት እንዲኖረው በተለመዱ ነባር የቅርፅ አይነቶች — ማለትም በውጫዊ ቅርፅ የመጠቀም ስልት ነው ።

7.5.2 ውጫዊና ውስጣዊ ቅርፅ

(ሀ) ውጫዊ ቅርፅ

በውጫዊው ቅርፅ ረገድ ሁላችንም የምናውቃቸው ፣ ብዛም የማይለወጡ ቅርፆች አሉ ፣ ሲያ

ያዝ የመጣውን ልምድ በመከተል የሚሰራባቸው —ባለ ሶስት ፥ ባለ አምስት እና ባለ ሰባት ክፍል ቅርፆች እና የመሳሰሉት ። ላሜጭር ፅሁፍ ከተራ ድርሰት ጀምሮ የሚሰራበት ባለሶስት ክፍል ቅርፅ (መግቢያ-ማበልፀጊያ-መደምደሚያ) ሲሆን ፥ ለረጃጅም ደግሞ ባለ አምስትና ባለ ሶስት ክፍል ቅርፅ ነው ። ባለ-ሁለት ፥ ባለ አራት ፥ ባለ ስድስት ወዘተ... ግን እምብዛም አይሰራባቸውም ፥ ቢሰራባቸውም ፤ ካለማመቸታቸው የተነሳ ታዋቂ ፅሁፍ አላተረፉም ።

(ለ) ውስጣዊ ቅርፅ

በውስጣዊ ቅርፅ ረገድ ፥ በነበረው ላይ አንዳንድ ጭማሪ ወይም ቅናሽ ከማድረግ በስተቀር ገጨርሶ አዲስ የሆነ ቅርፅ ማምጣቱ ያጠያቃል ። የቃላት አገባብን ፥ የአረፍተ ነገር አወቃቀርን ፥ የአንቀፅ አቀራረፅን የመሳሰሉት ፥ እንደ ባህሉና እንደየቋንቋው እድገት የተለያዩ ቢመስልም ፥ እምብዛም ለውጥ አያሳዩም ። አልፎ አልፎ እንደ ሚታየው 'አለ ቢባል' ፥ ምናልባት በዋናዎች የማ ቅረቢያ ስልቶች ላይ ነው ፤ ለምሳሌ ፥ በኪነ-ፅሁፍ ውስጥ ፥ በሀተታና በጭውውት አቀራረብ ረገድ ፥ በባለታሪክና በደጀን አቀራረብ ረገድ ፥ በተራኪና በፅሁፍ ግምባር አቀራረብ ረገድና በመሳሰሉት ። ባጠቃላይ ግን፥እንዚህን ሁሉ ጨርሶ ደምስሶ አዲስ ውስጣዊ ለውጥ ያመጣ የለም—አዲስ ስሜት አመንጭ ውስጣዊ ቅርፆችን መፍጠሩ ሳይሆን፥ማለማመዱ ጊዜ በመፍጀቱ ምክንያት ይሆን ፣ አዲሶቹን ቅርፆች የተፈጥሯችን አባላት እድርገን ለመቀበል ጊዜ አመጣሽ መሆናቸውን መርሳት ስለሚኖርብን፣

7.5.3 የአጭርና የረጅም ኪነ-ፅሁፍ ንድፋዊ ማስረጃ ፤

አጭር ንድፋዊ ማስረጃ

ይህ ንድፋዊ ማስረጃ ሰባት ክፍሎች ይኖሩታል፤ በቅርፅ አገነባብ ስልትም ፥ ክፍሎቹን ፥ 1—2—3—4—5—6—7 ብለን በአህዝ ብናመለክታቸው ፥ በጎደሎ ቁጥር የተመለከቱት 1—3—5—7 በቅርፁ አቢይ ክፍልነታቸው ፥ የፅሁፉ ታሪክ ተከታታይነት የሚገኝባቸው ናቸው ፤ በሙሉ ቁጥር የተመለከቱት ደግሞ ፥ 2—4—6 በንኡስ ክፍልነታቸው ፥ የታሪኩ ሂደት የሚቋረጥባቸው ፥ መጸረጊያዎችን አመቻችዎች ይሆናሉ ማለት ነው ። ይህንን በአህዝ የተጠቀሰውን በቃላት እንመልከተው ፤

1ኛ ክፍል ፥ በዚህ ክፍል የታሪኩን ሜዳ ያዘጋጃል ፤ ባለታሪኮችን ከማስተዋወቅ ጭምር (መግቢያ) ።

አጅ ፥

'የሀብታም ልጅ የሆነ ኤፍሬም የሚባል የሀያ እመት ወጣት ከሀረር አዲስ አበባ ለትምህርት መጥቶ ማራቶን ሆስቴል ውስጥ አንድ ክፍል ተከራይቶ ይገባል ። እሆስቴሉ አጠገብ በሚገኝ ቪላ ግቢ አንዲት ውብ ልጅ ያያል ፤ ውበቷም ይስበዋል...'

2ኛ ክፍል ፤ በዚህ ክፍል ለታሪኩ ደጋፊ የሚሆኑ መደረጊያዎች (ንኡስ ድርጊያዎች ፥ ባለታሪኮችና ደጀኖች ጭምር) ይጠራራሉ ። የታሪኩ ሂደት ድርጊያ ያቆማል ፤

አጅ ፡

‘ኤፍሬም ሀረር አስተማሪው የነበረውን መምህር አዳፍሬን ለመጠየቅ ይሄዳል ። እዚያም በጭው ውታቸው ወቅት ማራቶን ሆስቴል ማረፉን ይገ ልፅለታል ። አዳፍሬ እሆስቴሉ ስር በቪላ ውስጥ ስለሚኖረው ሰው ያጫውተዋል ፤ ሱስ የሚያሲዙ እያች ከገጠር እያስመጣ ወጣቶችን እንደሚበክልና የወለዳት ልጇንም ለዚሁ አላማ እንደሚጠቀምባት በአዳፍሬና በሰውዬው መካከል በዚሁ የተነሳ ቂም በቀል እንዳለ በትንሹ ይገለፃል ።’

3ኛ ክፍል ፤ በዚህ ክፍል የታሪኩ ሀረግ እንደገና ይመዘዛል (አቢይ ድርጊያ) ፤

አጅ ፡

‘ኤፍሬም ልጅቷን (ስሟ ብርቱካን ይባላል) በአጥር ላይ ያነጋግራታል ፤ ይተዋወቃሉ ፤ ይጨዋወታሉ ፤ በሌላ ጊዜ እቤቷ ትጋብዘዋለች ። ኤፍሬም ብር ቱካንን እየወደዳት ይሄዳል ፤ ሊዳብሳት ፡ የራሱ ሊያረጋት ይሻል ።’

4ኛ ክፍል ፤ በዚህ ክፍል ታሪኩ እንደገና ያቆማል ፤ (መዳረጊያና ንኡስ ድርጊያ)

አጅ ፡

‘መምህር አዳፍሬ ፡ ኤፍሬም ሆስቴል ይመጣል።ኤፍ ሬም ከብርቱካን ጋር የተያያዘው ጎዳና አደገኛ ነቱን ፡ ሰውዬው በአርግጥ እዕ እንደሚያሰራጭ እንደሚያውቅና በየጊዜው ገጠር የሚሄደውም እፁን ለማምጣት መሆኑን ፤ ከፖሊስም ጋር በመተ ባበር እጅ ከፍንጅ ሰውዬውን የሚያሲዝቡት ጊዜ ሩቅ እንደማይሆን ይገልፅለታል ።’

5ኛ ክፍል ፤ የታሪኩ ሀረግ እንደገና ይዳሳሰል (አቢይ ድርጊያ) ፤

አጅ ፡

‘ኤፍሬም እብርቱካን ቤት ይሄዳል።ስለ ራሷ፡ ስለ ቤ ተሰቧ ታጫውተዋለች ፤ ፍላጎቷን ፡ ህልሟን ትገል ፅለታለች ። እዚያው ውጭ ያመሻሻል ። በመጨ ረሻ አብረው እፁን በማጨስ አዲስ የህልም አለም ያያሉ ። ኤፍሬም ፡ በእርግጥ ፍቅር የያዘው ይመ ስለዋል ።’

6ኛ ክፍል ፤ ለሰስተኛ ጊዜ የታሪኩ ሂደት ይገታል (መዳረጊያና ንኡስ ድርጊያ) ።

አጅ ፡

‘ኤፍሬም እመምህር አዳፍሬ ቤት ይሄዳል ። ሁኔ ታውን ያጫውተዋል ። እፁን በሚመለከት ግን አንዳችም ነገር እንዳላየ ይነግረዋል ። ለማንኛ ውም መምህሩ ስለ እፁ አደገኛነትና እንዲያጨስ እንኳ ቢጠየቅ ወደ ሳምባው እንዳይስበው ይመ ክረዋል ፤ በከንፈሩ ላይ አዳዲስ ለውጦችን ስለ ተመለከተ ። ልጅቷንም ቢተዋት እንደሚሻልና ሀይወቱን እንደምታበላሽበት ፡ እንደማትሆነውም ይገልፅለታል ።’

7ኛ ክፍል ፤ ለመጨረሻ ጊዜ የታሪኩ ሀረግ መቋጠሪ ያውን ያገኛል (አቢይ ድርጊያ — መደምደሚያ) ፤

አጅ ፡

‘አንድ ቀን መምህር አዳፍሬ ፡ ኤፍሬምን እነብር

ቱካን ቤት ሲገባ ያየዋል ፤ የብርቱካን አባት በቅ
ርቡ እገጠር ሄዶ መጥቷል ። ከፖሊሶች ጋር በመ
ተባበር ቤቱን እንዲከበብ ያደርጋል ። ባለቤትዬው
ቤቱ እንደ ተከበበ ያያል ። ኤፍሬምን በስርቆሽ
በር ሲያስወጣው ፖሊሶች ያያሉ ። ኤፍሬም እን
ዲቆም ሲጠየቅ ይሸሻል ። በሚሮጥበት ጊዜ
ጥይት ይተኩሳል ። ልጅቷ ትሰማና ትከተላለች ፤
ድንገት ሯጭ መኪና ያገኛትና ገጭቶ ይገድላታል ።'

ይህ እንግዲህ ሰባት ክፍል ያለው የታሪክ ቅርፅ
ነው ። በአቢይ ክፍሎቹ የኤፍሬምንና የብርቱካንን
ፍቅር ደረጃ በደረጃ ይተርካል ፤ እንድ ነጠላ ትልም
መሆኑ ነው ። በንኡስ ክፍሎቹ ደግሞ የኤፍሬም
ንና የመምህሩን ግንኙነት ይገልፃል ። በተጨማሪም ፥
ቀስ በቀስ ሰውዬውን ታሪኩ ውስጥ ያስገባዋል ።
በመግባቱም የልጅቷ ሞት ምክንያት ይሆናል ፤ ቂም
በቀሉ ይሳካለታል ። ይሽኛዉ ደግሞ ፥ ሌላው ነጠላ
ትልም ነው።ውስብስብ እንዲሆን ቢያስፈልግ ሁለቱ
ትልሞች ለአንድ አላማ መቋጨት አለባቸው ።

ረጅም ንድፍዊ ማስረጃ

ይህንኑ ባለሰባት ክፍል ቅርፅ ለረጅም ልቦ
ለድም ለማዋል ይቻላል ። ለምሳሌ እንደሚከተለው
በመከፋፈል ፤

1ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ) } ሶስት ክፍል መግቢያ
(መ)

2ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ)
(መ) } አምስት ክፍል መዳረጊያዎችና ንኡሳን ድርጊያዎች
(ሰ)
(ረ)

3ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ) } ሶስት ክፍል አበይት ድርጊያዎች
(መ)

4ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ) } ሁለት ክፍል መዳረጊያዎችና ንኡሳን ድርጊያዎች

5ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ)
(መ) } ሶስት ክፍል አበይት ድርጊያዎች

6ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ)
(መ) } አምስት ክፍል መዳረጊያዎችና ንኡሳን ድርጊያዎች
(ሰ)
(ረ)

7ኛ ክፍል

(ሀ)
(ለ)
(መ) } ሶስት ክፍል መደምደሚያ

ሚዛን —3 ፡5 ፡3/2/3 ፡5 ፡3

ለረጅምም ሆነ ለአጭር ልቦለድ በአብዛኛው የሚ
ሰራበት አምስት ክፍሎች ያለው ቅርፅ ነው ።

እዚህ ላይ ልናጤነው የሚገባ መሰረታዊ ነጥብ አለ ። ቅርፅን ፣ መግቢያው በዚሀን ያህል አንቀፅ ፣ ማበልፀጊያው በዚህን ያህል ፣ መደምደሚያውን ደግሞ በዚህ ማበልፀግ ችችላለሀ የሚል ህግ ሊወጣ እንደማይችል መገንዘብ ያሻል ። የሚወሰነው እያንዳንዱ የድርሰት ይዘት ነው ። ስለዚህ በሶስት ፣ በአምስት ወይም በሰባት የተከፈለ ቅርፅ በምንመርጥት ወቅት መንደርደሪያዎቹ ጥያ ዎች የሚከተለውን አይነት ሊሆኑ ይገባል ፤

— መግቢያው ለትረካው መንደርደሪያ የሚያመቹ ብቁ ነጥቦችን ሁሉ ይሰጣል አይሰጥም ? በማያስፈልጉና ሀሳብን ባልሆነ መንገድ በሚያዘምቱ ነጥቦች ተጨናንቋል ፣ አልተጨናነቀም ?

— የትረካው አቢይ ጉንጉን የድርጊያውን እድገት አስፈላጊ ደረጃዎች ያቀርባል ፣ አያቀርብም ? ወይስ አቢይ ጉንጉን እድገት በማይጨምሩ ነጥቦች በማጨናነቅ አንባቢን ያደናግራል ?

— መደምደሚያውስ ? የትረካውን መልእክት ግልፅ የሚያደርጉ (በውስጠ ታዋቂነትም ሆነ በግልፅ) በቂ ነጥቦችን ይዟል ፣ አልያዘም ? መልእክቱን አጨልሞታል ፣ የማያስፈልጉ ነጥቦችን በመጨመር ?

ባጠቃላይ ቅርፁ ለትረካው እንዲያመች ሆኖ መዘጋጀት ይኖርበታል ።

7.6 የአፃፃፍ ዘዬ

በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ዘዬ ሲባል ፣ የሀሳብ ፣ የሁነታና የድርጊያ አባባል ስልት ማለት ነው ። ዘዬ ፣ ይዘትን ማሰባሰቢያና ትርጉም መስጫ ቅርፅ ነው ፣ የሚባለውና አባ

ባቱ የሚዋዶዱበት ፦ ዘዬ ፣ ጸንጸየራስ ግማሾር ውሉ ይለያያል ። ከራስነት ጋር የተዋህዶየራስ የሆነ አንጋገር እንዳለ ሁሉ ፣ የራስ የሆነ አፃፃፍም አለ ። በራስ የቃላት አመራረጥና የአረፍተ ነገር አሰካክ የቀረበ ሀሳብ ፣ በሌላ የቃላት አመራረጥና የአረፍተ ነገር አሰካክ ሲተላ መልእክቱ ያው አይሆንም ። አጻጻፉ ወይም አንባቢዉ ከአባባሉ የሚረዳው የተባለውን ሀሳብ ብቻ ሳይሆን አባባሉ የተባለበት መንገድ የሚናሩትን ተዛማጅና ዘማች ትርጉችም ጭምር ነው ። ዘዬው የይዘቱ አካል ነው ።

ዘዬ እንደ ፀሀፊው ግብና ዘዬው ለይዘቱ እንደሚኖረው አስፈላጊነት ይለያያል ። ስሜት የመፍጠር ፣ ስሕልን የመከሰት ፣ ውይይትን አካሂዶ የማሳመን ግብ አለ ። ሀሳብን ወይም ጭብጥን በቀጥታ በማቅረብ የሚደረግ የግብራራት ፣ የመተንተን ፣ የመግለፅ ሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ ግብ አለ ። በመጀመሪያዉ በተመለከተው የኪነ ፅሁፍ ግብ ውስጥ ዘዬና ይዘት እኩል አግባብና ዋጋ አላቸው ። እንዲያውም እንዳንዴ ፣ በአብዛኛው ፣ በዘዬው ብቻ ታውቆ የሚኖር ኪነ-ፅሁፍ ይታያል ። እንዲህ አይነቱ ፅሁፍ ፣ ታዋሽነቱን ከሚያበስሩት ውስጥ በዚህ መመሪያ ውስጥ እንደ ተመለከቱት አይነት ፣ በተለያዩ የአቀራረብ ቴክኒኮች ይጠቀማል ። ከቀጥታ አገላለፅም አሻሚና ግራ የሚያጋባ አይነቱን ይመርጣል ። ፅሁፉ የሚዘጋጀው ፍሬነገርን ለማስተላለፍ ብቻ ሳይሆን ፣ አንባቢዉ በሚኖረው አስተዳደግ ፣ ትምህርትና ልምድ መሰረት በሀሳብ እየተንደረደረና ከሀሳቡ የጐደለውን እየሞላ እንዲያነበውም ጭምር ስለሆነ ፣ በአብዛኛው ደጋግመው ሲያነቡት አዳዲስ ስሜቶችን ይሰጣል ፣ ያልታዩ ሁኔታዎችን ይከስታል ። በሁለተኛዉ በተመለከተው የሳይንስ ፅሁፍ ግን ፣ ከመባያው ዘዬ ይልቅ ተባዩ (ይዘቱ)

የበለጠ አግባብና ዋጋ አለው ። እሻሚና ግራ የሚያጋባ አይነት አገላለፅ ፣ እንደ ጉድለት ስለሚቆጠር አቀራረቡ ቀጥታና ግልፅ ነው ። አንባቢ በሀሳብ እየተንደረደረ ለሚያደራው ሀሳብ እምብዛም ቦታ የለውም ። በአንዳንድ የኪነ-ፅሁፍ ቴክኒኮች ቢጠቀምም ፣ ፅሁፉ ለስሜት ከሳች ነት የተዘጋጀ ስላልሆነ ፣ ከፍሬ ነገሩ በስተቀር ፣ ታዋሽ ነት የለውም ። ሀሳቡም ተጠቃሎ ለመቅረብ የሚችል በመሆኑም ፍሬነገሩ እስከ ታወቀ ድረስ ደጋግሞ ማን በብ አያስፈልገውም ። ባጠቃላይ ግልፀት ያለው የሳይ ንስ ፅሁፍም ሆነ አጓጊ ፣ አሳማኝና ታዋሽ ኪነ-ፅሁፍ የየራሳቸው የሆነ የአፃፃፍ ዘዴ አላቸው ።

በዚህ መመሪያ ውስጥ እንደ ተመለከቱት አይነት ልዩ ልዩ የኪነ-ፅሁፍ ቴክኒኮችን በማመልከት የአፃፃፍን ዘዴ ወደ ተመሳሰለ አቅጣጫ ለመምራት አይቻልም ፤ ከአንዱ ቴክኒክ ይሽንና ይሽን ያህል ፣ ከሌላው ደግሞ ፣ ያንና ያንን ያህል ለክተህ በመውሰድ አቀናብር በማለት ። እያንዳንዱንም የተለያየ ዘዴ እንዲህ እንዲህ መሆን አለ በት ብሎ መወሰን አይቻልም ፤ በመሰረቱ ዘዴው ከይዘቱ ጋር ስለሚገኝ ። ስለዚህ ፣ ዘዴ ይዘትን ጥርት አድርጐ ማወ ቅን ይጠይቃል ። ይዘት በግልፅ ከታወቀ ፣ ዘዴው በቀላሉ ይከሰታል ።

መ ው ጫ

ዋና ዋና ብለን የገመትናቸውን የፅሁፍ ጥበብ ስል ቶች ከነመግለጫቸው ፣ ማብራሪያቸውና ማስረጃቸው ጋር ለማቅረብ ሞክረናል ። ለወደፊቱ በትረካ ሂደት ሞተርነት ስለሚያገለግሉት — ንፅፅር ፣ ድግምግምታ ፣ ሚዛናዊነት ፣ ጠቋሚነት ፣ ውጥረት መፈንጠቂያ ዘዴዎች እናቀርባለን ። ለጊዜው ከዚህ የፅሁፍ መመሪያ ውስጥ የተመለከቱትን ነጥ ቦች ያሰባስባል ብለን በመገመት ፣ የሚከተለውን መውጫ* አቅርበንላችኋል ፤ ለመግቢያዉ ሚዛናዊነትን በመስጠት ።

ማጠቃለያ ትረካ ከነመግለጫው

«አንዳርጊ ፣ አስራ ሁለት አመት የሆነው ድሃ ልጅ ፣ ከቡችላነቱ ጀምሮ ያሳደገውንና የሚወደውን ሰለማ ውሻ ውን ለመሸጥ ተገደደ ፣ በሁለት ምክንያቶች የተነሳ ። እን ደኛ ፣ እንዲህ አይነቱን ግዙፍ ውሻ መቀለብ ባለመቻሉ ። ሁለተኛ ፣ እጎረቤቱ የሚኖረውን ሀብታም ሰው ልጅ ካስ ደነገጠበት በኋላ አንድ ቀን እንዱ በመርዝ ይገድልብኛል የሚል ስጋት ስለ እደረበት ። »

ይህ ፅሁፍ የድርጊያ አንቀፅ ነው ፤ ልጁ ውሻውን የመሸጡ ። ፅሁፉ ያተኮረውም እድርጊያው ያደረሱትን ሁነቶች በጊዜ ገደብ እየተረኩ(እንባቢው ጉዳዩን ፣ ሁና ቴዎቹ በተፈፀሙበት ቅደም ተከተል እየኖረው እንዲ ሄድ በማድረግ) በማሳየት ላይ ሳይሆን ፣ የድርጊያውን መነ ሾዎች (ውሻውን እንዲሸጥ ያደረጉትን ምክንያቶች) እና

* በተለይ የትረካው ትልም (በክፈል) እና የትረካው መልእክት መግለጫ ዎች ፣ ከሌንስ ብሩክስ እና ሮበርት ዋረን ከፃፉት፣ 'ዘመናዊ አመርቂ ጽንፅ ፈው ዮርክ 1961 (እ.ኤ.አ) ፣ ክገፅ 190—197 የተውጣጣ ነው ። ውርስ ትርጉም — በዳኛቸው ወርቁ ።

በድርጊያው ምን ለማድረግ እንደ ተሞከረ በመግለፅ ላይ ነው ። ፅሁፉን ለወጥ አድርገን በመፃፍ ደግሞ እንመልከተው ፡

«አንዳርጌ ፡ ከቡችላነቱ ጀምሮ ያሳደገው ሶለግ ውሻ ነበረው ። በጣም ይወደው ነበር ። ነገር ግን ከሰራው ስለ ተባረረ ለውሻው ተገቢውን ምግብ ሊገዛለት አልቻለም ። ከዚያ ደግሞ ፡ ይባስ ብሎ ፡ ውሻው የአንድ ጎረቤቱ የሆነ ሀብታም ሰው ልጅ አስደነገጠበት ፡ የዳቦ ጉርሻጅ ሲበላ እግኙቶ ። እንዱ በመርዝ ይገድልብኛል ብሎ ሰጋ ፡ አንዳርጌ ... እና ውሻውን ሸጠው ። »

በዚህም እንደ በፊቱ የድርጊያው መነሾዎች ተሰየ ተዋል ። ግን አሁን በተለየ ሁኔታ በድርጊያው እንቅስቃሴ ውስጥ ታቅፈዋል ። በመጀመሪያ ላይ አንዳርጌ በሁለት ምክንያቶች የተነሳ ውሻውን ሸጠ ብለን በፃፍንበት ወቅት የትረካን አተራረክ የሚወስነውን ጠባይ — ትረካን በጊዜ ግደብ ማንቀሳቀስን — ጥሰናል ፤ ራሱን ተከታታይ ድርጊ ያውን ሳይሆን የድርጊያውን መነሾዎች እንደ ዋና የፅሁፉ ጉዳዮች አድርገን በመውሰዳችን ። የመጀመሪያው ዕሁፍ ድርጊያዉን ባስከተሉት ምክንያቶች ላይ በማተኩሩ በአብዛኛው ገላጭ ነው ፤ አንዳርጌ ለምን ውሻውን እንደ ሸጠ ይገልፃል ። ሁለተኛዉ ደግሞ ፡ የጊዜን ሂደት ተከትሎ ሁኔቶችን እንዳመጣጣቸው በማቅረብ ስለተቀናበረ በአ ብዛኛው ተራኪ ነው ፤ በጊዜ ገደብ መሰኖ ምን ምን እንደ ተደረገ ይነግረናል ። ስለ ታሪኩ አይደለም የሚነግረን ፤ ታሪኩን ራሱን ነው ። ትረካ ፡ አሁን እየተከናወነ ያለ አይ ነት ስሜት ነው መፍጠር ያለበት ፤ እፊታችን እየተደረገ እያየነው ፡ እኛም በመንፈስ እየተካፈልንበትፍላጎታችንን እንዲያም ሲል ድጋፋችንን እያከልንበት የምናጤነው አይነት ።

ሆኖም ፡ ከላይ የጠቀስነው ትረካ አጥጋቢ አይደለም ፡ ተራና ያልተሟላ ትረካ ነው ። በመጀመሪያ ፡ ራሱን የቻለ ሁነታና መዳረጊያ ይዟል ለማለት አይቻልም ። ሁነታና መዳረጊያ ተቀናጅተው አሁን እየተከናወነ ያለ እንዲመ ስለን የሚያደርግ ባህሪ የለውም ። ትምብዛም በሀሳብ የሚ ያንደረድሩ ጥቃቅን ዝርዝሮች የሉበትም ። በሌላ በኩል ደግሞ ፡ በትረካው ምን ለማለት እንደ ተፈለገ አናውቅም ። ነጥቡ አይታይም ።

ትረካውን እንደገና እንፃፈው ፡

1. «አንዳርጌ እዘሌን የማይሉት ትንሽ ልጅ ነበር ፤ እመርካቶ አሜሪካን ሰፈር ከሚኖሩት ሌሎች ልጆች እም ብዛም የማይለይ ። ፊቱ ልድፍ አይነት ፡ ምንም አይነት መለያ የሌለው ፤ አይኖቹ ጥቁርም የማይባሉ ፡ ቡናማም የማይባሉ ፡ ደብዛዛ አይነት አፈርቻ ፤ ሌላው ቀርቶ ፀጉሩ ሳይቀር ከርዳዳና ኩርንችት አይነት የነበረ ። ልብሶቹም ፡ መጨቅጨቂያ የሚመስሉ ውራጆችና የተጣጣፉ ነበሩ ፤ የሰ ፈሩ ልጆች ከሚለብሷቸው የማይለዩ ። መኖሪያውም እን ዲሁ ከሌሎች የማይለይ ፡ በዝርግ በርሜል የተከደኑ ፡ ጣሪ ያቸውና ግድግዳዎቻቸው በቦንዳ የተማገሩ ፡ የዘይት ቆርቆሮ ቅጥልጥሎች በታጀቡበትና መተላለፊያቸው በቁሻሻ ክ ምር ብተከለከለ ሰፈር ፤ ጭራሽ የተሰፋ ውጋጋን አልነበ ረውም ህይወቱ ። በዚያ ላይ አባቱ ነዝናዛ፤ አቅመ ደካማና ጠበኛ የነበረ ፤ እናቱ የስቃይ ኑሮዋን አሜን ብላ የተቀ በለች ምስኪን ፤ ወንድሙ ምን ጊዜም የማይፀዳው ፡ የተ ንከል ሳቅ የማይለየው ፡ ከሰፈሩ ወሜኔዎች ጋር አሰላ በማ ይወጣበት ጊዜ አንዳርጌን በማሰቃየት የሚደሰት ፤ መቆ ፈሪያ በሚመስል የጣቱ ቋር በማጋጨት ። ሆኖም ይህ እኔ ኗሩ አልነበረም ታዲያ ፡ አንዳርጌን ከሌሎቹ ልጆች የተለየ ያደረገው ። ይሽ ህይወቱ እንደ ማንኛዎቹም አብዛኛዎቹ

ልጆች ነበር ። አንዳርጌን የተለየ ያደረገው ሶሎማ ውሻው ነበር ።

2. « በአንድ ወቅት ፥ ከሁለት አመት በፊት — አስር አመቱን ባከበረበት በክረምት ውስጥ — አንድ ውሻ አገኘ ። ውሻዉ በጊዜው ገና ቡችላ ስለ ነበር ፥ ጥውልግልግ ያለና ችጋር የያዘው ፥ ያለ አቅሙ የተሸከማቸው የእግሮቹ መዳ ፎች የሚመነዝሉት አይነት ሲሆን ፥ በጊዜው እየበታው እተ ቆለለው እቆሻሻ ክምር ውስጥ እያነፈነፈ ይቆፋፍር ነበር ።

3. « በዚያን ጊዜ ማንም ሰው እንደዚህ ሽንጣምና ጉልበ ታም ሆኖ ያድጋል ብሎ ያሰበ አልነበረም ፤ እንዲህ አሁን አንበሳ ሊያክል ።

4. « አንዳርጌ እቤቱ አመጣው ። ቤተሰቡ በውሻዉ ላይ የሚያሳየውን ቅዋሜ ፥ ፈዝና ልግጫ ፥ አልፎ አልፎም እርግጫ ተቋቋመለት ፥ 'እኔ ራሴ እመግበዋለሁ' በማለትሥእኔ ራሴ ለፍቼ በማመጣው ገንዘብ ከምገዛለት ምግብ ውጪ የእናንተን ምግብ ጭራሽ አይቅምስም' እንዳለውም ቃሉን ጠበቀ ። እንጨት መሰንጠቂያ ቤት ስራ ያዘ ። ደከመኝ፥ ታከተኝ ብሎ የማይሰራው ስራ አልነበረም ለውሻው ሲል። ትልቁ ተስፋው ሲመሽ ወደ ቤቱ ተመልሶ ከሽቀጥ መጠረቂያ ጣውላዎች አገጣጥሞ በሰራለት የውሻ ቤት አጠገብ ተቀምጦ ፥ መስሎ የኔ መስሎ እያለ ባወጣለት ስም በማ ንቆሻበል ያመጣለትን ስጋ ሲበላ ማየቱ ነበር ... »

ለምሳሌ ትረካውን በዚህ አይነት ብንጀምር ፥ መጀ መሪያ በቀረበው ላይ ብዙ ዝርዝሮች ጨምረናል ። አሁን ፥ ውሻዉ ለአንዳርጌ ለምን እጅግ አስፈላጊ እንደ ሆነ አውቀናል ። እርግጥ በዚህ ነጥብ ላይ ቀጥታ የተፃፈ አስተላለፍ የለም ። ቢሆንም ፥ አንዳርጌ ብቸኛና ፍቅር የሌ ለበት ህይወት ስለሚኖር ፥ ውሻዉ ፥ ልጁ በተፈጥሮው የሚ

ሰማውን ጓደኝነትና ፍቅር ለማግኘት ያለውን ፍላጎት የሚያሚላለት መሆኑን ማየት እያዳግተንም ። በዚህም አን ዳርጌ ለውሻው ለሚያደርገው ድካም ሁሉ ምክንያት እንደ ነበረው እናያለን ፤ የህይወቱ ማእከል በመሆኑ ። በሌላ አነጋገር ፥ በህሳብ በመንደርደር አንዳርጌ የነበረበትን የአ እምሮ ሁኔታ እንገነዘባለን ። በዚህኛው ፅሁፍ ፥ እንዳርጌ ለውሻው የነበረው ቅርበትና ምክንያቱ አሁን እንደ ገለፅ ነው ፥ በአስረጅነት ፥ እንደ ገላጭ ሆኖ ነው የቀረበው ። ሆኖም ደሀ ገላጭ አካል ፥ በራሱ በትረካው ውስጥ በተጐ ንጐኑት ሁነታዎችና መዳረጊያዎች ውስጥ ተውጧል ፤ ለብ ቻው አላፊጠጠም ። በተመሳሳይ ሁኔታም ፥ በትረካው ውስጥ የተሸረቡት ትናንሽ ምስል መከሰቻዎች የቀረቡት ትእይንቱንና እንዳርጌን በግልፅ እንድናያቸው በመርዳት ተፈላጊው ስሜት እንዲቀሰቀስብን ለማድረግ ጭምር ነው እንጂ በመስተዋታዊ አንቀፅነት ስእል እንዲስሉ ብቻ አይደለም ።

እዚህ ላይ በግልፅ መታወቅ ያለበት ፥ ትረካ የአንድን ህይወት ሂደት ሙሉነት እንዲሰማን ለማድረግ የሚቀርብ መሆኑ ነው ፤ እንድናይ ፥ እንድንሰማ ፥ ስሜታችን እንዲቀ ሰቀስ እና ሁነታውና መዳረጊያው የሚቋጨበትን እንዲ ገባን ለማድረግ ። መስተዋታዊ ፅሁፍ ብቻውን የሁነታ ውን ጥቂት ገፅታዎች እንድናይ ወይም እንድንሰማ ሊያ ደርግ ይችላል ። ገላጭ ፅሁፍ ደግሞ የሁነታውንና የመዳረጊያውን ትርጉም ፥ መነሻና ውጤት እንዲገባን ያደርጋል ። ይሁን እንጂ ፥ ትረካ ሙሉ በሙሉ እዋጋቢ እን ዲሆን ፥ ሁነታዎችና መዳረጊያዎች በመስተዋታዊና በገ ላጭ ፅሁፍ አቀራረብ ዘዴዎች ተዋውደው የተገኙበትና፥ በትረካው የሚገለፀውን ህይወት በመኖር ላይ እንዳለን ሆኖ እንዲሰማን ለማድረግ የሚያስችል መሆን አለበት ።

5. «ሁለቱ አመታት ሌሎችም ለውጦች ታይቶባቸዋል ፤ በስራው ረገድ ከሳጋቱራ ሰብሳቢነት ወደ ሳጋቱራ ቋጣሪነት ፣ ከሳጋቱራ ቋጣሪነት ወደ ሳጋቱራ አከፋፋይነት ደረጀ ለመ ድረስ በቅቷል፡ አንዳርጌ። በተለይ ሳጋቱራ በየጀንያው በሚ ቋጥርበት ጊዜ ፣ የየደንበኞቹን ቅጥልጥልና ድሪቶ የሆኑ ጀንያዎች ይይዛሉ ተብሎ በሚገመተው ሳጋቱራ መጠን እየለዩ መደልደሉ ፣ ለማግሽ አመት ያህልም ቢሆን ፣ የአን ዳርጌ የስራ ድርሻ ስለ ነበር ፣ ደንበኞቹ እንደሚሰጡት ጉርሻና እንደ ወዳጅነታቸው እያየ የሚገለገልበት የገቢ ምንጭ ሆኖለታል ። ደምወዙም ከአስራ አምስት ብር ወደ አርባ አምስት ብር አድጎለታል ፣ በዚሁ ወቅት ። እንዲያ ውም ባንድ ዘመን ፣ እንደ ማንኛውም ሌላ ሰው ፣ ከድርጅቱ ሳጋቱራ በጅምላ እየገዛ በሚኖርበት አካባቢ መቸርቻቸር ጀምሮ ስለነበር ፣ የወር ገቢው እስከ ስድሳና ሰባ ብር ደርሶ ነበር ። መስሎም ታዲያ ፣ እነዚህ አጋጣሚዎች ሊያስገኙ በቻሉት ድጋፍ ጭምር ነበር እንዲያ እያደገና እያማረበት የተመዘዘው ። አንዳርጌ ከሚያገኘው የገንዘብ ጉርሻ ሌላ ፣ በተለይ ሆቴል ቤት ካላቸው አንዳንድ የሳጋቱራ ደንበ ኞች የሚገኘው የምግብ ትርፍራፊ ድጋፍ በቀላሉ የሚ ገመት አልነበረም ።

6. « እና ፣ ይብዛም ይኽስ ስራው የሚፈልገውን ጥቅም ስላ ስገኘለት ፣ በትጋት ነበር የተያያዘው ፣ አንዳርጌ ። ብዙ እን ጨት ሲገኝ ብዙ ሳጋቱራ ይኖራል ። ብዙ ሳጋቱራ ሲኖር በየጀንያው የመሙላቱ ስራ ይኖራል ። ብዙ እንጨት ከሌለ ደግሞ ፣ ብዙ ሳጋቱራም አይኖርም ። ብዙ ሳጋቱራ ከሌለም ብዙ ሐራ አይኖርም ። ሆኖም ቀኖች እየነጎዱ ነው ፤ ቢሰራም ባይሰራም ።

7. « አንዳርጌ በአኗኗሩ እምብዛም ለውጥ አላሳየም ፣ የአ ለት በእለት ድርጊቱም ያው እንደ ሰፈሩ ልጆች ነበር ፤ አሰባበሱም ጭምር ። ምናልባት አዘወትሮ በሚለብሰው ጥቁር ቆዳ መሳይ ጃኬት ካልሆነ በስተቀር ። እሱም ቢሆን ገጣባ የሚያጠቃው ያህያ ጀርባ መስሏል ፤ በየቦታው ተገ ጣጥቦ ። እና ደግሞ በፊቱ ፣ እንደ ሌሎቹ ልጆች አፈርማና ሻካራ ቢመስልም ፣ ገራምነቱ ፣ ለሳሳ ብርሃን እሚፈነጥቁ ደንሴ አይኖቹ ውስጥ መታየቱ ።

8. « ... 'አዎ ፣ እንደምታየው የስራ አንቅስቃሴው እየቀነሰ እየቀነሰ ነው የሄደው ... እንጨቱ ሲገኝ ማድረቂያ ማጣት፣ ማድረቂያ ሲገኝ የእንጨቱ መጥፋት ፤ እንጨቱም ማድረቂያውም ሲገኝ ገበያው መዳፈን . . .' እያለ ችግ ሩን አስቀድሞ በመደርደር ነበር ፣ ከስራ መሰናበቱን የገለ ፀለት አሰሪው ።

9. « በጣውላ ግድግዳና በሽንሽን ቆርቆሮ ጣራ ተለይቶ ፣ እግቢዉ ሲገቡ ፣ በስተቀኝ ጥግ ላይ ከተሸጐጠ ኪወስክ ውስጥ ተቀምጦ ፣ እንደ ተለመደው አይኖቹን እመሬት ውስጥ ተክሏል ፤ የመሰንጠቂያ ቤቱን ባለቤት እግሮች አሳ ልፎ ። ሰውን ሲያዳምጥ ፣ ሰውየውን ሳይሆን የሰውየውን ግርጌ የማዳመጥ አይነት ባህሪ ይታይበታል ። ወይም እን ዳንዴ ፣ የሰውዬውን ራስጌ — አየሩ ወይም መሬቱ የሚያ ነጋግሩት አይነት ።

10. ' ታዲያ ምን ይሻለኛል ? ' ለራሱ የሚናገር አይነት ነው የተነፈሰው ።

11. ' እንዴት?.. '

12. ' የውሻዬ ነገር ፣ ምን ላበላው ነው ? . . '

«ባለቤቱ ነገሩ አልገባውም ። ራሱን ብድግ ፣ ሽፋሉን ዘቅዘቅ በማድረግ እየተመለከተው ፣

13. ‘ ስራው ይገኝ እንጂ ግዴለሀም .....
እስትትራብ ዝም እንልም ፥ እድልህ ቀንቶ መንግስት ንጪ
ቱን ከለቀቀ መልሰን እንቀጥርሃለን ....’

14. ‘ እንዲያው እዘያውም ድረስ ፥ ምናልባት’
የሌሊት ዘበኝነትም ቢሆን ይገኝ እንደሁ ...’

15. ‘ አሄ ፥ አሁን ....’

16. ‘ በግማሽ ደምወዜም ቢሆን ...’

17. ‘ አሁን አንችልም ፤ የለም ....አንችልም ።’

18. « ...እንዳርጌ ሌላ ቦታ ስራ ለማግኘት ብዙ ጥረት አደ
ረገ ። ያላዳረሰው የእንጨት መሰንጠቂያ ፥ የአናጢ ቤት
የንዳጅ እንጨት መቸርቸሪያ አልነበረም ። ሆቴል ቤቶች
ውስጥም ስራ ለማግኘት ሞክሯል ። አልተሳካለትም ።
አልፎ አልፎ የሳጋቱራ ደንበኞቹ በነበሩት ሆቴሎች አካ
ባቢ እየተላላክ እንደ በፊቱም ባይሆን ትንሽ ትንሽ የምግብ
ትርፍራፊ ከሚሰጡት በስተቀር ፥ ያገኘው ተስፋ አልነበረ
ውም ። እንዲያም ሆኖ የተቻለውን ያህል ከመስሎ አጠ
ገብ አልተለየም ። ያገኘውን ያህል ያመጣለታል ፤ ይመግ
በዋል ፥ ያሻሽዋል ፥ ይላፋዋል ። መስሎም ፀጉር የመጣልና
የመክሳት ሁኔታ ቢታይበትም እምብዛም አላሳጣም ።

19. « ሳምንታትና ወራት አለፉ ፤ አንዳርጌ ምንም አይነት
ቋሚ ስራ ለማግኘት አልቻለም ። ያለ ስራ ብዙ ጊዜ መቀ
መጥ ያቅበጠበጣል ። መቅበጥበጥ ደግሞ አይመኙ ምኞት
ያስመኛል ። አይጓደጉት ጓደኛ ያጎዳኛል ። አይሰሩ ስራ
ያሰራል። አንዳርጌ ከመርካቶ ወመኔዎች ጋር መዋል ጀመረ ፤
የነሱም ምግባር ቀስ በቀስ እየተጋባበት ሄደ ። በየቦታው
መንከራተት ፥ በኩሊነት መዋተት ፥ እየባስቴው ቤት መን
ለት ፥ በሆነባልሆነው መጣላት፥መሰዳደብ፥መደባደብ እለታዊ

የኑሮ መልኩ ሆነ ። ቀስ በቀስም ፥ በተለይ ጉልበታማዎቹ
እያጠቁት ሲሄዱ ፥ ለወንድሙም የሚበቀልልኝ መስሎት
ባጫወተው ቁጥር የተንኮል ሳቁን እየሳቀ፥ ‘ እንዴት እን
ዴት ነው የመታህ ?.... እንዲህ ?..’ እያለ የባሰ በማጋጨት
ስለሚጨምርለትና ስለሚያላግጥበት ፥ ኑሮ እያስቸገረውና
ድብድቡ እያየለበት ስለ ሄደ መስሎን እያስከተለ መዞር
ጀመረ .....

20. «...‘ጃስ ልለው ነው ጓላ !’ ይላቸዋል ፥ አይነውሃቸው
ሳያምረው ሲቀር ። መስሎ ወዲያው ነው ስለታም ጥርሶቹን
የሚያሳየው ፤ ምንጭሩን ሳብ ረገብ ፤ ያዝ ለቀቅ እያደረገ ፤
እያሳሳበ ።

21. « ሆኖም ፥ ይኸም ቢሆን ተሰፋ የሚጣልበት ሆኖ አላ
ገኘውም ። መስሎ ቀስ በቀስ የሰው እጅ ለመደ ። ቀድሞ
የማያስጠጋቸውን ወመኔዎች ዛሬ ያስጠጋቸዋል ። አልፎ
አልፎም ከእጃቸው ይበላል ። ዛሬ ዳቦ ጎፈነፈ ቁጥር ጭ
ራውን ውንውን ማድረግ ጀምሯል ።

22. « አንድ ቀን አንዳርጌና መስሎ እደጃቸው ሲጫወቱ
መስሎን ዳቦ ይሸተዋል ። መስሎ ዙሪያውን ያነፈንፋል ።
አንዳንዴ መሬቱ ላይ ፥ አንዳንዴ እየሩ ላይ አፍንጫውን
እየተከለ ዘወር ይላል የቤቱን አጠገብ ኩርባ ። ወዲያው አየ
ሩን የሚበላ የድንጋጤ ጩኸት ይሰማል ።

23. « አንዳርጌ ይደርሳል ። አንድ ሰውዬና አንዲት ሴትዮ
ከቤታቸው ሮጠው ይወጣሉ ። ሀብታም ጎረቤቶቹ ጋር
ይፋጠጣል አንዳርጌ ። መስሎ ጭራውን ሰቅሎ ግራና ቀኝ
ይዘልላል ፤ በአንድ የዳቦ ጉርሻጅ ዙሪያ ። ልጁ ስቅስቅ
ብሎ ያለቅሳል ። ሰውዬው ወደ ቤቱ ሮጦ ይመለስና
የባህር ዛፍ ፍልጥ ይዞ ይወጣል ።

24. ‘ መስሎ ! ’ ብሎ ይጣራል አንዳርጌ በድንጋጤ ድምፅ ፣ እንዳይመታበት ሮጦ በፊለፊቱ በመቆም ። መስሎ ሸብ ረክ ብሎ ለሽ እንደ ግለት ይልና እፊት እግሮቹ ላይ አገጩን ተክሎ ይመለከታል — አንዴ ፍልጡን ፣ አንዴ እሚዳ ላይ ወድቆ የሚታየውን ጉርግጅ — ጥፋቱን የተረዳ አይነት ።

25. ‘ የቁልቤው ገብርኤል አይለመነኝ ! እዚሁ ባላስቀ ረው ፣ ሁለተኛ እደጂ ባገኘው ! » ብሎ ፍልጡን አምዘግ ዝጐ እድንጋይ ላይ በመጠለዝ ይናገራል ሰውዬው ፣ ፍን ጥርጣሬው በየቦታው እስኪበተን ።

26. « መስሎ የተጠለዘ አይነት በድረግ ብሎ ጅራቱን ሽጉቦ ይፈተለካል ።

27. « ይንቀጠቀጣል ፣ ይንቀጠቀጣል በንዴት ፣ ሰውዬው። ሴትዮዋ ልጇን ታባብሳለች ፣ ትደባብሳለች ፣ ታሻሻለች ።

28. ‘ «ዳ.....ቦ.....ዳቦ.....ል...ሰጠው ብዬ.....ዳቦ.....ልሰ.....ጠው ብዬ , ይላል ልጁ ትንፋሹ ቁርጥ ቁርጥ እያለ ።

29. ‘ ለጅብ ይሰጠውና ደሞ ለሱ.....’ ትናገራለች ሴት ዬዋ ። ‘ ነብር አየኝ ይበል.....’

30. ‘ አንዳርጌ አንገቱን ሸጉቦ መሬት መሬቱን ያያል ።

31. ‘ ዳቦ ል.....ል...ሰጠው ብዬ.....’ ይላል ልጁ ።

32. ‘ ለጅብ ይሰጠውና ደሞ ለሱ.....’ ትመልሳለች ፣ ሴት ዮዋ ፤ ዳቦውን ከተሸቀነጠረበት ቦታ እያነሳች ። ዳቦውን እንድትሰጠው እጁን ይዘረጋል ፣ ልጁ ።

33. « ከዚህ ቀን ጀምሮ አንዳርጌ ከፍተኛ ስጋት አደረበት ። ስለ መሰሎ ባሰበ ቁጥር ፤ሚሰማው ያ የልጅ ጩኸት ፣ የሚ ታየው ያ በድንጋይ ላይ የተወቃ እንጨት ሆነ ። መስሎ ዳቦውን ለመቀማት እንዳልሞከረ ልቡ ያውቃል ። ልጁ ዳቦ ውን ሊሰጠው እጁን ሲዘረጋ በጨዋታ አይነት ዘሎ ለመ

ቀበል ሲሞክር እንዳሰደነገጠውም ገብቶታል « ግን ግን ይሰማዋል ቢናገር ፤ ማንስ ያምነዋል ። መሰሎን አስር ለመቀለብ አስካልቻለ ድረስ የመሰሎ ህይወት በእስጊ ሁኔታ ላይ እንዳለ ታየው ። ቀጥቅጠው ይገድሉብኛል ፤ ይመርዙብኛል የሚል ፍራቻው እየጨመረ ሄደ ። መሰሎ ያለ ስጋት የሚኖርበትን ዘዴ ያሰላስል ገባ ።

34. « አንዳርጌ መሰሎን በእንድ ከፍተኛ ቦታ ላይ በተሰራ በትልቅ ሺላ ውስጥ ለሚኖር፣ዘውዴ ለሚባል ልጅ ሸጠው። የዘውዴ አባት ሀብታም ነበር ። ዘውዴ መሰሎን መመገብ ይችላል ። ዘውዴ መሰሎን በሚገባ ሊንከባከበው ይችላል ፤ የነዘውዴን ውሻ ማንም ሊመታው አይችልም ። እነዘውዴ ቤት ማንም መሰሎን ሊመርዘው አይችልም ፣ ያንን ሰማይ ጠቀስ አጥር ዘልሎ ። አንዳርጌ እንዲህ እያሰላሰለ ራሱን ያፅናናል ።

35. « ሆኖም እንዳንዴ እነዚህ አስተሳሰቦች ተገቢውን ያህል አያፅናኑትም ። እና ፣ መሰሎን ከማግኘቱ በፊት ጸሮ የነበረበት ብቸኝነትና ባዶነት ይሰማዋል ። ታዲያ አሁን ትልቅ ልጅ እየሆነ ነው ፤ ትልቅና ጠንካራ ። ስለዚህም እንዲህ ያሉትን ስሜቶች የተቻለውን ያህል ለመርሳት ይታ ገላል ። አሁን አዘውትሮ አይሰራም ። ከሰፈሩ ወመኔዎች ጋር እየተቀላቀለ እዚያው አሰፈሩ ውስጥ ሲንገላወድ ይውላል ። መሰሎንም ወደ መርሳቱ ተቃርቧል ።

36. « አንድ ቀን ፣ የተለመደ ዙረቱን ቀጥሎ ሳለ ፣ እትልቁ መስጊድ አጠገብ ዘውዴንና ውሻውን አገኛቸው — ትልቅ ጠንካራና ሽንጣም ውሻ ወጥቶት ስለ ነበር ወዲያው አላወ ቀውም ። ወደ ውሻው ቀረበ ፤ ‘ መሰሎ መሰሎ! እንዴት ነህ!’ የውሻውን ጀሮ መነተትና ራሱን ማካከክ ጀመረ ። ከሁለት አመት በፊት ማታ ማታ በሽቀጥ መጠረቂያ ጣውላው ቤት ውስጥ ይኖር በነበረበት ወቅት ያደርገው እንደ ነበረ አይ

ነት ፤ መስሎ ራቱን ከበላ በኋላ ። ውሻዉ በእፍንጫው አሸ ታተተው ፤ እጅቹንም ላላሳቸው ። አንዳርጌ ዘውዴን እየተ መለከተ ፥ ‘ሆው ! ትመለከትልኛለህ ! ተመልከት እባክህ ! አይገርምህም ? ያስታውሰኛል ማለት ነው !’

37. « ዘውዴ ምንም ቃል ሳይወጣው ለትንሽ ጊዜ ታገሰው ፤ ከዚያም ፥ «እጅህን ከውሻው ላይ አንሳ ፤ የኔ ውሻ ነው አሁን ‘ አለው ።

38 .« አንዳርጌ ወደ ኋላው አፈገፈገ ።

39. «መብረቁ ! ቶሎ እዚህ !’ በማለት አዘዘው ዘውዴ ውሻ ዉን ፤ ውሻዉም ወደርሱ ሄደ ። የውሻዉን እራስ አሻሸው ። ውሻዉም የዘውዴን እጅች ይላልስ ጀመረ ...

40. « ዘውዴ ፊቱን አዞረ እና መንገዱን ቀጠለ .....

41. « በማግስቱ መኳተን ጀመረ አንዳርጌ ፥ ስራ ፍለጋ ። ዱሮ ይሰራበት እንበረበት እንጨት መሰንጠቂያ ግቢ ስራ አገኘ — ዱሮ ፥ መስሎ ቡችላ በንበረበት ጊዜ እሰራበት ። እንደ ዱሮውም አዘውትሮና ሳያቋርጥ መስራት ጀመረ ፤ ዱሮ ‘ስራዱን ቶሎ ጨርሼ እቤቴ ከመቼ ደርሼ ውሻዱን መግቤ’ እያለ በጥድፊያና በጉጉት ምሽቱን ሲጠባበቅ በነበረበት አይነት መንፈስ ። ሆኖም አሁን ለውሻዉ የነበረው ፍቅር አብቅቷል ፤ ያ ጊዜ አክትሟል ። መስሎ ጌታ ለውጦ ታልና ። »

አሁን ትረካው እስከ መደምደሚያው ቀርቧል ። አያሌ ሁነታዎችን ስላቀፈ ዘርዘር አድርገን እንመልከተው ።

1. ቃላትና አገባባቸው

1.1 በታሪኩ ውስጥ የተመለከቱ ወሳኝ ስሞች

1.1.1 የየቅል ፥ ብቸኛ እና/ወይም ከቻርጌ ስሞች

አንዳርጌ		ኩርንችት
ትልቁ መስጊድ		መርካቶ
አሜሪካን ሰፈር		ሶላግ

1.1.2 ጥቅል እና /ወይም ብቸኛ ስሞች ፤ ነባር*

እከሌ	ጣሪያ	እሳት
ልጅ	ቦንዳ	እናት
ጎረቤት	ዘይት	ወንድም
ፊት	ቆርቆሮ	ወሜኔ
አይን	ሀብታም	ጣት
ፀጉር	ቤት	ቋር
በርሜል	ሰው	ውሻ

1.1.3 ጥቅል እና/ወይም ብቸኛ ስሞች ፤ ዘር**

ልድፍ	ሰፈር	ቆሻሻ	አሰላ
መሊያ	መኖሪያ	መተላለፊያ	መቆፈሪያ
ልብስ	ዝርግ	ክምር	ቅጥልጥ
መጨጨቂያ	ግድግዳ	ሳቅ	ዙረት
ውራጅ			

1.2 ረቂቅ ስሞች

ተስፋ	ተንኮል
ውጋጋን	ኑሮ
ህይወት	
ስቃይ	

1.3 አንላማሾች (ቅፅልና ተወሳክ ግሶች)

ትንሽ	አፈርቻ	ጠበኛ	የታጀቡበት	(ቆርቆሮ)
	ቀርቶ	ቀርቶ	/ሌላው/	

* ነባር — ግስ የሌለው ከግስ ያልተወለደ
** ዘር — ግስ ያለው ከግስ የተወለደ

ልድፍ ከርዳዳ የማይሉት /ልጅ/ የተኮሰኮሰ (ሰፈር)

የተጣጣፉ (ልብሶች)

ጥቁር ዝርግ የሚናር /ልጅ/ የማይመጣበት

ጭራሽ /የሳይታይበት/ /ጊዜ/

ቡናማ ነዝናዛ የሚመስል /ልብስ/ /የተለየ/

በማጋጨት /የሚያሰት/ /ያደረገው/

ደብዛዛ አቅመደካማ የሚለብሳቸው /ልጆች/ እብዛ

አጠገብ ም /የማይለይ/

1.4 ግሰሪያ እንቀፅና መስሎቹ

ነበር የነበረ /ነበር/ የተቀበለች /ነበረች/

አናናር /አልነበረም/

የማይለይ /ነበር/ የተጣጣፉ /ነበሩ/ የማይፀዳው /ነበር/

ይፋጠጣል

የሉለው /ነበር/ የተከደነ /ነበር/ የሚያሰት /ነበር/

የማይባሉ /ነበሩ/ የተማገረ /ነበር/ ብላ (የተቀበለች /ነበረ/

ከዚህ በላይ በዝርዝር እንደምንመለከተው ፣ አንቀፁ ከተገነባባቸው ቃላት ፣ 40 % ጥቅልና * ብቸኛ መጠሪያዎች ፣ 20 % ስምንና ግስን አጎላማሾች (ወሳኞች) ሲሆኑ ፣ 6 % ረቂቅ

* ጥቅል መጠሪያዎች አንፃራዊ ስለሆኑ ፣(ገፅ 34-39 ተመልከት) ፣ ከብቸኛ መጠሪያዎች እኩል አንሻገዱም ሰፋ አድርጎ በመጠቀም ሀይላቸው ይበልጥ እንደሚያገለግሉ መዘንጋት የለብንም ።

የከሙቶ (%) አገላለፅ የተጠቀምንበት ፣ የተሰያዩ ቃላት እንደየፅሁፉ አይነት የሚኖራቸውን ሚና አጠናክረን ለማትረብ ፣ ስለሆነ በየፅሁፉ ውስጥ ሁሉ ቃላቱ በዚህ አይነት የከሙቶ (%) አገላለፅ ተዋረድ መገኘት አለባቸው ማለታችን አለመሆኑ እንዲታወቅ ያስፈልጋል ።

መጠሪያዎች እኖ 20 % ግሰሪያ አንቀጽና መስሎቹ ፣ 14 % መስተዋድድ ፣ መስተዛምዶችና የስም ምትኮች ናቸው ። በኪነ ፅሁፍ ውስጥ ብቸኛ ከቻርጊ እና ጥቅል መጠሪያዎች ከአገላግሎቻቸው ጋር አይለው መገንታቸው ያለና መሆንም ያለበት ነው ። አለዚያ ፅሁፉ ምስል የመክሰትና ብሉም ስሜት የመቀስቀስ ሀይል አይኖረውም ። ሆኖም ይህ አስተሳሰብ ፣ ረቂቅ መጠሪያዎችን ያገሳለላል ማለት አይደለም ። እንደ ሁኔታው ረቂቅ መጠሪያዎችም (ከሳይንሳዊና ፍልስፍናዊ ቦታቸው ሌላ) በኪነ-ፅሁፍ ውስጥም መለዮ ቦታ እንዳላቸው መገንዘብ ይኖርብናል ። ለምሳሌ ፣ «አባቱ ጠበኛ የነበረ፣አናቱ የስቃይ ኑሮዋን አሜን ብላ የተቀበለች» የሚለውን ሀረግ እንውሰድ ። በውስጡ በሰረዝ የተመለከቱት ጠበኛና የስቃይ ኑሮ ረቂቅ መጠሪያዎች ናቸው ። በጥቅልና ብቸኛ መጠሪያዎች ለውጠን ፣ «አባቱ እንደ ተኩላ ተረፈ የሚናር ፣ እትንኩኝ ባይ ፣ ምን ታየናለህ ብሎ አፍንጫውን የሚነፋ ፣ ጠጥቶ ሞቅ ሲለው ነገር የሚፈልግ ፣ በሆነ ባልሆነው ልደባደብ የሚል የነበረ ፣ እናቱ የምትሰብሰው የምትበላው ያረረባት ፣ የባሏን ስድብና ድብደባ ችላ የምትኖር ፣ ለመናኛር ስሜቷን ለመግለፅ የማይፈቀድላት ሰውን ቀና ባላ ለማየት ፍራቻ፣ፍራት የሚላት ፣ በዚያ ላይ በሽታ የሚያጠቃት እና በዚህ አይነት ነጋ ጠባ የሚደርስባትን አሜን ብላ የተቀበለች» ብለን ብንፅፈው ጠበኛነትና የስቃይ ኑሮ የሚኖራቸውን ሰፊና አያሌ ተጠራሪ ሀሳቦችና ድርጊቶች አያቅፍልንም ። ረቂቅ መጠሪያዎች በአግባቡ ሲሰራባቸው ምትክ የለሾች ናቸው ።

በስነ-ፅሁፍ ውስጥ ስሞች ምስል ይከስታሉ ሲባል ፣ ምን ማለት ነው ? በስነ ፅሁፍ ውስጥ ስሞች ምስል ይከስታሉ ሲባል ፣ ስሞች አንድም በትምህርትና በልምድ ለአወቅ ነው ነገር ፣ ሰው ፣ ሀሳብና ስሜት መጠሪያ በመሆን ያ ነገር ሰው ወይም ሀሳብ በቀጥታ በአእምሯችን እንዲታየን ያደርጋሉ — ነገሩን ፣ ሰዉን፣ሀሳቡን እና ስሜቱን ያመለክታሉ፣ ይጠቁማሉ ማለት ሲሆን (አንዳርጌ ፣ መርካቶ ፣ ኩርንችት ፣ ውሻ ወዘተ...) ፣ አንድም የማናውቀውን ነገር ፣ ሰው ፣ ሀሳብ እና ስሜት ከምናውቀው ጋር በማመሳሰልና በማነፃፀር ያልታየንን እንዲታየን ያደርጋሉ ማለት ነው ። (ወንፉ ኩርንችት እይነት ፣ ልብሱ መጨቅጨቂያ የሚመስል ፣ መቆፈሪያ የሚመስል ጣት ወዘተ...)

ብቸኛ እና /ወይም ከቻርጌ ቃላት ስሞች ብቻ አይድሉም ፣ ግሶች (በተለይ ውስን ግሶች) ተውሳክ ግሶች * እና ከግስ የተገኙ ስሞች (አጅ ፣ ጨቅጨቀ — መጨቅጨቂያ/መጨቆፈሪያ ፣ ቆፈረ — መቆፈሪያ ወዘተ...) እና ቅፅሎችም (አጅ ፣ ለደፈ — ልድፍ ፣ ጠቆረ — ጥቁር ወዘተ ...) ጭምር ናቸው። በተለይ ውስን ግሶች * ብቸኛ ግሶች ናቸው ፣ መደባቸውንና ቁጥራቸውን ወዘተ... በግልፅ ስለሚያመለክቱ ። ሌሎቹ ግን ፣ ግለትም አርእስት (አጅ ፣መጨቅጨቅ) ፣ ሳቢ ዘር (አጅ ፣ አጨቃጨቅ) ፣ ቦዝ (አጅ ፣ ጨቅጭቆ) ፣ መሰን የለሽ ግሶች — በመደብ ፣ በያታ ፣ በቁጥርም ሆነ በጊዜ የማይ

★ ለተወሳክ ግስ ወሳኝነት ምሳሌ ገፅ 382 ተመልከት ።

* ውስን ግስ የሚባለው በየመደቡ (1ኛ ፣ 2ኛ ፣ 3ኛ መደብ) እየተዘረዘረ ባለቤን ያታውን፣ ጊዜውን፣ ቁጥሩ ... ንወዘተ የሚያመለክት ግስ ነው። (አጅቱ ጨቀጨቀ –3ኛ መደብ ፣ ተባእታይ ፣ ሀላፊ ፣ ነጠላ መሆኑን።)

ለዩ ስለሆኑ ፣ (አጅ ፣ መጨቅጨቅ የሚለው አርእስት ልማንኛውም መደብ ነጠላና ብዙ ፣ ለማንኛውም ያታ ፣ ለማንኛውም ጊዜ ስለሚያገለግል) ፣ ብቸኝነት የሚኖራቸው ፣ ግሶቹ የተወሰኑ ድርጊቶቹን አመልካች ሲሆኑ ከመቻላቸው አኳያ ብቻ ነው ።

አጅ ፣

መጨቅጨቅ (መጨጨቅ) ማለት መጠቅጠቅ ፣ መወተፍ ፣ መሸጐጥ ፣ መሸፈን ፣ መድፈን እና የመሳሰሉትን ማለት ነው ። ሆኖም እያንዳንዳቸው ተመሳሳይ ቃላት በማናቸውም ቦታ አንዱን ባንዱ ሊያስተካ የሚያስችል ተመሳሳይነት የላቸውም ።

ተመሳሳዩ ቃላት ብቸኛ ስእል ከመስጠት አንፃር የሚኖራቸውን የመወሰንና የማጠቃለል ትርጉሞች ፣ ዐዲስ ያግረኛ መዝገበ ቃላት ባቀረባቸው መሰረት እንመልከት ፤

*ጨቀጨቀ — ጠቀጠቀ ፣ ደፈነ ።

ሌሎች ትርጉሞች

(1) ነዘነዘ ፣ አተረከ ፣ ነተረከ ።
(2) ... አጨቀየ ።
(3) ርጥብ ጌሾ ወቀጠ ።

. ወታፈ — ሣርን ፣ ጭድን ፣ ቅጠልን ፣ ጨርቅን ፤ ሸጐጠ ፣ ከደነ ።

. ሸጐጠ... — አገባ ፣ ወተፈ ፤ በቅርብ ደበቀ፣ ሸሸገ ።

. ደፈነ—ቀበረ፣ መረገ ፣ መላ ፣ ጠቀጠቀ፣ሸፈነ፣ ወተፈ ፣ ዘጋ ፣ ጨፈነ ፣ አለበሰ ፤ የውሃ ፣ የገንዘብ ፣ የነገር' ..፤ የጐሮ ፣ የዐይን ።

. ጠቀጠቀ — ደፈነ ፣ ደበቀ ፣ ሸሸገ ፣ ሰወረ ፣ዘጋ ፣ ሸፈነ፣ ጨፈነ ፤ ገሮገ ፣ ምስጢርን ፣ ምድርን ።

ሌሎች ትርጉሞች

(1) አጠጋጋ ፣ አቀራረበ ፤ ወንፊትን ፣ ሸማን ።

(2) አበዛ፡ በግድ ጨመረ ፣ እገባ ፣ በላ ፣ ወጠቀ፤ . . . ምግብን ፣ ሆድን ።

(3) ረገጠ ፣ ረመረመ ፤ መሬትን ።

. ሸፈነ . . . — አለበሰ ፣ እንዳይታይ አደረገ ፣ ጋረደ ፣ ከለለ ጨፈነ ከደነ ።

ከዚህ በላይ እንደምንመለከተው ፣ የጨቀጨቀ ዘሮች ከማንኛቸውም ሌሎች ግሶች የበለጠ ውሱንነት እንዳላቸው ግልፅ ነው ። ስለዚህም መጨቅጨቂያ የሚለው አርእስት ፣ መሸፈን ከሚለው አርእስት የተሻለ ብቸኛ ምስል የመከሰት ሀይል አለው ። ሀዘቡ እንደሚለውም መጨጨቂያ ወይም መጨቅጨቂት ቢል ደግሞ ፣ እንዲያውም የበለጠ ይሆናል ፤ በምጣድና ባከንባሉ መካከል የሚኖረውን ቀዳዳ ለመድፈን በተደጋጋሚ የሚጠቀሙበት የጨርቅ ትልታይ መሆኑንና ፣ ከጭሱ ብዛት የተነሳ መቆሸሹንና መጥቆሩን ስለሚያሳይ ።

በዚህ አይነት መታ የሚለውን ግስና ተመሳሳዮቹን እንመልከት ፤

መታ	ቀጠቀጠ	አጣፈረ	ጠረቀመበት
ደበደበ	ዘረረ	ጠፈጠፈ	ከካ
መረገጠ	ወገረ	ገረፈ	ፈለጠ
ቀሸመደ	ረገጠ	ኮረኮመ	ሸነቆጠ
ወቃ	አዘረጠ	አመለ	
መደወተ	ጠለዘ	አደባየ	

እዚህ ውስጥም እንደምንመለከተው ቢሆን ፣ ከመታ ይልቅ መረገጥ፡ ኮረኮመ፡ ሸነቆጠና የመሳሰሉት የበለጠ ብቸኛ መሆናቸው ግልፅ ነው ። ሆኖም ፣ ከእንደነዚህ አይነት ብቸኞች ደግሞ በማመሳሰል ፣ በማነፀፃርና በፈሊጦች አማካይነት የሚደረገው ምስል የመከሰት ሀይል የበለጠ እንደሚሆን መገንዘብ ያስፈልጋል ፤

አድ ፡

አፈር አስጋጠው ።
አይነስቡን አበረረው ።
ጀርባውን ሞሸለቀው ።
መንገጭሌውን አወለቀው ።
(በጡጫ) ጠበሰቀው ።
(በክርን) ደቆሰው ።
(በቡጢ) ነፋው ።
(በጥፊ) አቃጠለው ።
አማንባሩ ላይ አፈላበት ።
እሆዱ(አንገቱ) ላይ ቆመባት ።
እና በመሳሰሉት አይነት ።

የግሶች* ምስል የመከሰት ሀይል በዚህ ብቻ አያበቃም ። ብዙ ጊዜ ፡ የግሱን ባለቤት ተፈጥሮና ወዲያውም የድርጊቱን ተፈጥሮ ጭምር የመሰል ባህሪ አላቸው ። «አንዳርጌ ፡ መስሎን ከቦትላነቱ ጀምሮ እሳደገው» ቢል ፡ አንዳርጌ ለመንከባከብና ጠብቆ ለማሳደግ ያለውን ተፈጥሮና እራሱን የመንከባከቡንና የማሳደጉን ድርጊያ ምስል ጭምር ነው በአእምሯችን የሚከሰተው ፤ እንደየልምዳችን (የሚከሰተው ያሳዳጊ ምስል ለልምዳችንና ለስሜታችን እንደሚቀርበን ያሳዳጊ አይነት — የአባት፡ የእናት ፡ የገበሬ ፡ የከብት አርቢ ወዘተ... በመሆን) ሊለያይ እንደሚችል ሁሉ ፡ የድር

ጌያውም ተፈጥሮ እንስሳት ፣ አእዋፍ ፣ ሰው ፣ ግንብ ፣ ሀሳብ የማሳደግ እየሆነ ሊለያይ ይችላል ።

በዚህ አይነት አጠቃቀም ፣ ባጠቃላይ ፣ ማነላመሻ ካስኩተለ ግስና ከግስ መሰሎች ይልቅ ነጠላውን የቀመ ግስ ይመረጣል ።

ቅፅሎች ስሞችን በይበልጥ ብቸኛና ከቻርጌ ለማድረግ ይሰራባቸዋል ። ሆኖም በስም ላይ የምንደርተው እያንዳንዱ ቅፅል የዚያን የስም ምስል ጉልቶ እንዲታይ ለማድረግ መቻል አለበት ። አለዚያ ቅፅሎቹ ከመብዛታቸው የተነሳ ምስሉ ደብዛዛና ጨርሶ የማይታይ ሊሆን ይችላል ።

ምሳሌ ፣

- የአሜሪካን ሰፈር
- ትልቁ መስጊድ
- ልድፍ ፊት
- ደብዛዛ ፣ አፈርቻ አይን
- ከርዳዳ ኩርንችት ፀጉር
- የተጣጣፈ ፣ መጨመቂያ የመሰለ ልብስ
- በዝርግ በርሜል የተከደነ ፣ ጣሪያና ግድግዳው በሰንዳ የተግገረ ፣ የዘይት ቆርቆሮ ቅጥልጥል መኖሪያ
- በቆጥቋጦ ቅጦር ብቻ ተከበው መተላለፊያ
- ነዝናዛ ፣ አቅመ ደካማና ጠበኛ አባት
- የማይፀዳው ፣ የተንኮል ሳቅ የማይለየው ፣ ከሰፈሩ ወመኔዎች ጋር አሰሳ ሳይወጣ አንዳርጌን በማስቃየት የሚደሰት ወንድም

ከዚህ በላይ የተመለከቱት አንላማሾች የሚታዩንን ምስሎች የሚያጨልም ዝርዝር አይታይባቸውም ። ነገር ግን ፣ ልድፍ ፊት ፣ ሹል ግንባር ፣ በወረንጠ የማይለ

ቀም አይን ፣ ሚዳ ሙሉ አፍንጫ ፣ እንጥልጥል ከንፈር ..» በግለት ተዉራክቶ ቢሆንስ ?

የሁኔታና የተዛምዶ ተወካዮችም (ተ/ግስ ፣ መስተዋድድ ፣ መስተዛምር) ቢሆኑ ፣ ብቸኛ ምስል የመፍጠር ሀይል አላቸው ። ተውሳከ ግሶች ፣ ግስን ፣ ሌላ ተውሳከ ግስንና ቅፅልን በማነላመስ ብቸኛ ምስል ይፈቅራሉ ። መስተዋድዶች ፣ በስሞችና በስም መሰሎች ላይ በመሜን ፣ ከተጫኗቸው ቃላት ጋር በመሆንና ለየብቻቸውም (በተለይ አቅጣጫና ቦታን ሲያመለክቱ) ለሚያነላምሱት ቃል ብቸኛ ምስል ያስገኛሉ ። መስተዛምሮች ፣ በግስ ላይ ሲወድቁ ስሞችንና ስም መሰሎችን በማነላመስ ብቸኛ ምስል ይከሰታሉ ።

ተውሳከ ግስ

- ግስን ብቸኛ ሲያደርግ ፤

  አጅ ፣ ተንደርድሮ መታው ፤

- ተ/ግስን ብቸኛ ሲያደርግ ፤

  አጅ ፣ ተንደርድሮ በሀይል መታው ።

- ቅፅልን ብቸኛ ሲያደርግ ፤

  አጅ ፣

  አሜሪካን ሰፈር የሚኖር ልጅ ፤

መስተዋድድ ፣

- ከስምና ከስም መሰሎች ጋር ሆኖ ምስል ሲከስት ፤

  አጅ

  በዝርግ በርሜል የተከደነ።(ስምን ብቸኛ ሲያደርግ፤)

በየንጻ የተግባረ ፤ (ትዕልን ብቸኛ ሲያደርግ ፥)
እቤቱ አመጣው ፤ (ግስን ብቸኛ ሲያደርግ ፤)
ወደ ቤቱ ተመልሶ ፤ (ቦዝን ብቸኛ ሲያደርግ ፤)

. በራሱ ቆሞ ምስል ሲከሰት ፥

አጅ ፥

«በውሻው ቤት አጠገብ »
«በውሻው ቤት ፊት ለፊት »
«በውሻው ቤት ጉን »
«በውሻው ቤት ጀርባ »
«በውሻው ቤት ውስጥ »

እያንዳንዳቸው የተሰመረባቸው መስተዋድዶች ብቸኛ ምስል ይከሰታሉ ።

. መስተፃምሮች

. በግስ ላይ ሲወድቁ ፥

አጅ ፥

«በቆሻሻ የተከለከለ ሰፈር »
«የማይፀዳው ወንድም »

2. ...በታሪኩ ውስጥ የሚታዩ የአንቀፅ ሂደቶች ፥

2.1 አንቀፅ 1 እና 2

በዝርዝር ነጥቦች የተቀናበረ ፤ የብቸኝነትንና አለኝታ የሌለው የመሆንን ምስልና ብሎም ስሜትን እንዲፈጥር ሆኖ ።

2.2 አንቀፅ 2—7

በጊዜ ቅደም ተከተል የተጠቃለለ ትረካ ፤ አንቀፅ 6 እና 7 ሳጋቱራ የሚለውን ቃል በመደጋገምና በንፅፅር (ገጣባ የሚያጠቃው ያህያ

ጀርባ እና ደንቤ እይኖች ወዘተ ...)
የአንዳርጌን ባህርይና የስራውን ጠባይ ለማጉላት የተሞከረበት ።

2.3 አንቀፅ 8—17

በጭውውት የተቀናበሩ አንቀፆች ፤ ሶስተኛውን አቢይ ድርጊያ (አንዳርጌ ከስራ መባረሩን) ስለሚስሉ ፤ ትልሙን ወደፊት ያራምዳሉ ።

2.4 አንቀፅ 18—35

በጊዜ ቅደም ተከተል የተጠቃለሉ የትረካ አንቀፆች ፤ አንቀፅ 19 በተለይ ፤ ለየብቻቸው ሆነው በተደረደሩ አረፍተ ነገሮች (የተሰረዘባቸውን አ/ ነገሮች ተመልከት) ተያይዘው ፤ በተዛዘሉ ሀረጎች (በሰረዛሰረዝ የተለዩትን ተመልከት) እና በመጠይቅ አ/ ነገሮች አማካይነት ፤ ድርጊያዎች በባህሪ ላይ የሚያስከትሉትን ለውጥ ለመጠቆም የተሞከረበት ።

2.5 አንቀጽ 36—40

የጭውውት አንቀፆች ፤ ስድስተኛውን አቢይ ድርጊያ (የአንዳርጌ ባህሪ መለወጡንና አዲስ የህይወት መመሪያ መከተል ያለበት መሆኑን መገንዘቡን) ስለሚስሉ ፤ ትልሙን ወደፊት ያራምዳሉ።

3. የጊዜ ገደብ

3.1 የታሪኩ አንቀፆች አነናነን

አንቀፅ 1— ታሪኩ የተጀመረበት ወቅት (ሀላፊ ጊዜ)

እንቀፅ 2—ታሪኩ ከመጀመሩ በፊት ስለ ነበረው ሁኔታ (የሀላፊ - ሀላፊ ጊዜ)

እንቀፅ 3—ከሀላፊ - ሀላፊው ጊዜ እንደገና ታሪኩ ወደ ተጀመረበት በመምጣት (መሸጋገሪያ እንቀፅ)

እንቀፅ 4—6 —እንደገና በጊዜ ሂደት ወደ ኋላ በመመለስ

እንቀፅ 7—40 —እንደገና ደግሞ ወደፊት በመምጣት

ባጠቃላይ፣በንኡስ ቁጥር 7.1.1(ለ) እንደ ተመለከተው ታሪኩን ከወደ መካከሉ በመጀመርና ከዚያም ወደ ኋላ ተመልሶ እንደገና ወደ ጀመረበት ጊዜ ወደፊት በመምጣት የተተረከ ፅሁፍ ነው (ሁ ሀ ሂ . . .)

3.2 የኋሊት ሙተረኪያ ዘዴዎች

በዚህ አይነት ታሪኩ ከመጀመሩ በፊት የነበሩትን ሁነታዎች ወደ ኋላ ተመልሶ ለማሟላት፣ በቀጥታ ከተራኪው ግምባር የሚደረገው የማጠቃለል ገለፃ እንደኛዉና በብዛት የሚሰራበት ዘዴ ነው። ሌሎቹ ዘዴዎች ደግሞ፣ ቅድመ-ድርጊያዎችን

(ሀ) ሁለት ወይም ሶስት ገፀ-ባህርያት እንዲወያዩባቸው ማድረግ፣ ወይም

(ለ) ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከተው ገፀ-ባህሪ በትውስታ ወይም በትዝታ አይነት እንዲታወሰው ማድረግና ከሱ ግምባር መመዝገብ፣ ወይም

(መ) ከታሪክ ማህደር፣ ከግስታወሻ ደብተር ኪኃ ዜማና ከመሳሰለው ያገኙት አስመስሎ ማቅረብ፣ ወይም

(ሰ) በጊዜው ከተጣፉ ደብዳቤዎች እና ከመሳሰሉት መጥቀስ ናቸው።

ታሪኩ ከተጀመረ በኋላ የኋሊት ተመልሶ የሚደረግ ማንኛውም ማጣያ ትረካ፣ ሁነታዎች በእውኑ አለም በተግባር ከፈጀባቸው የጊዜ መጠን እጅግ በጣም ባነሰ የጊዜ ገደብ አጠቃሎ ባጭሩ ለማቅረብ ስለሚያስችል ፍቱን የሆነ የታሪክን ሂደት ማፋጠኛ ዘዴ ነው።

4. የታሪኩ ትልም

4.1 ትልሙ ውስብስብ ነው።

- በአንዳርጌና በቤተሰቡ መካከል ፤
- በአንዳርጌና በህብረተሰቡ (አሰሪውና አካባቢው) ፤
- በአንዳርጌ ውስጥ በተነሱ ሁለት ሀይላት መካከል (መስሎን ልሽጠው አልሽጠው) ፤

4.2 ቅራኔውን የሚቀሰቅስ ሀይል አለው።

አንዳርጌ የሚወደውን ውሻ ለማቆየት ያለው ፍላጐት፤

4.3 ትልሙ በሰንሰለታዊ ተዛምዶ የተጎነጎነ ነው።

4.3.1 እያንዳንዱ ሁነታና ድርጊያ ትልሙን አንድ እርምጃ ያራምደዋል። (አንዳርጌ ውሻ አገኘ ፤ ውሻው ከቤተሰቡ ጋር ቅራኔ ፈጠረበት፤ ሰራ ያዘ፤ ሰራ አጣ፤

ውሻውን የሚያዘላው አጣ፣ ውሻው ልጅ አስ
ደነገጠ፤ አንዳርጌ ውሻውን ይነድሉብኛል ብሎ
ፈራ ፤ ውሻውን ሸጠ ፤ ወዘተ...)

4.3.2 ማንኛውም የትልም ሂደት የሚያራምዳቸው የገፀ-ባህሪ ድርጊያዎች ፣ ከገፀ-ባህሪው ውስኖ ባህሪ የሚመነጩ መሆን ስላለባቸውና በዚህ ታሪክ ውስጥ የተገለፁት እርምጃዎችም የተወ ሰዱት አንዳርጌ ከሚያራምደው ውስኖ ባህሪ (ብቸኛነቱንና አለኝታ የለሽነቱን ከሚቋቋምበት ለውሻው ካለው ፍቅር) አንፃር በመሆኑ፣ ታሪኩ ተአማኒነት አለው ።

4.4 የትልሙ ጥድፊያና ዘገምታ

አንዳርጌ ከስራ ከወጣበት እንስቶ ውሻው ልጁን እስካስደነገጠበት ጊዜ ያለው ሁኔታ ዘገምተኛ ነው፤አምብዛም እንቅስቃሴ ስላልነበረበት ። በዚህ ወቅት የተመለከቱት አንዳንድ ንኡሳን ድርጊ ያዎች (አጅ ፣ ስራ ለማግኘት ያደረጋቸው ዘርዝር ጥረቶች) ቢወጡም አበይት መሸጋገሪያዎቹን ስለማይነኩ ጉዳት አያመጡም ።

4.5 ትልሙ ልባንጠልጥልነት አለው

- አንዳርጌ ውሻውን ለመመገብ የሚያስችለው ስራ ያገኛል/አያገኝም ?
- መስሎ አሳዳጊውን ፈልጎ ይመጣል/አይመጣም ? አንዳርጌ ተስፋ ይቆርጣል/ተስፋ ይገዛል ? (መስ ሎን ላዲሱ ጌታውም ከሚያሳየው ፍቅር አንፃር ሲገመግመው) ...ወዘተ...

5 የታሪኩ ንባር መዳረጊያዎችና ሁኔታች

5.1 ንባር መዳረጊያዎች

ንባር መዳረጊያዎች በታሪኩ ውስጥ የሚ ሳተፉት ገፀ-ባህርያት ማንነትና ታሪኩ የሚሰ ራበት (የታሪክ ሜዳ) ምንነት የተገለፀባቸው ናቸው፤ በዚህ ታሪክ ውስጥ እንደምንመለከተው።

5.1.1 ገፀ-ባህርያቱ

አንድ ሰውና አንድ እንሰሳ (አንዳርጌና መስሎ) እና

5.1.2 የታሪኩ ሜዳ

. መርካቶና የአሜሪካ ሰፈር
. የእንጨት መሰንጠቂያ ቤት

ናቸው ። ገለፃዎቹ የቀረቡት ስለ ገፀ-ባህርያቱ እና ስለ ታሪኩ ሜዳ በመንገር ሳይሆን ገፀ-ባህርያቱንና የታሪኩን ሜዳ በማሳየት ነው ። የሚፈጠሩትንም ስሜቶች ቢሆን እኛው እንድን ደርስባቸው ነው የተፈለገው ፤ እንዲህ እንዲህ ያሉ ስሜቶች ሊፈጥሩ ይገባል የሚል ማዘዣ አል ተላለፈም ። (ማለትም አንዳርጌ ፣ ፍቅር የለሽ ፣ አለኝታየለሽ ፣ አስከፊ ኑሮ የሚኖር ነው ወይም የመርካቶ ጀነል ፣ ቀፋፊ ፣ የሚያስጠላ ፣ የጭቁ ኖች መኖሪያ ነው የሚል አጠቃላይ ትረካ የለበትም ።) አጠቃሎ ከማቅረብ ዘርዝሮ የማቅ ረብ ፣ ዘርዝሮ ከማቅረብ የጐደን በመነካካት የመጠቋቆም ስልቶች ፣ አንባቢዎችን ፣ ገፀ-ባህርያቱ የሚኖሯቸውንና የታሪኩ ሜዳ የሚያሳ

ድሩትን አዝማሚያና ስሜቶች በይበልጥ እንዲ
ረዱቸውና እንዲሰጧቸው ለማድረግ ያስችላሉ።

5.1.3 መካተቻ (ውላዊ) ስሜት

መዳረጊያዎች ፥ በገፀ-ባህርይነትና በታሪክ ሚዳንት ላሏቸው ባህርያትና ፋይዳ ብቻ አይገለ ፀም ። የታሪኩን ሂደት ስሜት በማቀፋቸውም ጭምር እንጂ ። በታሪኩ ውስጥ እንደምንመለከ ተው በመዳረጊያዎቹ ውስጥ እንዲካተቱ የታሰ ቡት ስሜቶች ፥

- የብቸኝነት ፥ የአለኝታቢስነትና የተስፋ ቢስነት ስሜት ፥
- የፍቅር ስሜት እና
- የቆራጥነት ስሜት ናቸው።

በመጀመሪያዉ ስእላዊ እንቀፅ እንደምንመ ለከተው ፥ ሁኔታዎች ተሰባስበው (ሰካራምና ተደባዳቢ አባት፥ እቅመቢስ እናት፥ ርህራሄ የሌ ለው ታላቅ ወንድም ፥ የተስፋ ጭላንጭል የማይ ታይበት ሰፈር ... ወዘተ ...) ገፀ-ባህሪውን (አን ዳርጌን) አርምጃ እንዲወስድ (ሰዋዊ ፍላጐቱን የሚገልፅበት መንገድ እንዲፈልግ ፥ ሌላ ቢያጣ ውሻ እስከማሳደግ እንዲደርስ) ያደርጉታል ። የወሰደው አርምጃ በሱና በውሻው መካከል ጠንካራ ፍቅር ያሳድራል ። ጠንካራ ፍቅር መመ ስረቱ ከታመነበት ጀምሮ ደግሞ ፥ ታሪኩ የሚ ራመደውና አንድነትና ታማኝነት የሚኖረው አንዳርጌ ለውሻው ባለው ጠንካራ ፍቅር (ከዚ ህም የተነሳ በሚኖረው ፍላጎትና በሚቀሰቀሰው

ደስ ጨ (ድንገተኛ) ሀይል ምክንያት ይሆናል ። በመጀመሪያዉ እንቀፅ ፥ ሁኔታዎች አንዳርጌን የሆነ አርምጃ እንዲወስድ እንዳስገደዱት ሁሉ ፥ አንዳርጌ ውስጥ ያደረቀው ፍቅር ደግሞ ሌሎች አርምጃዎችን እንዲመስድ ያደርገዋል ።

5.2 ሁኔታዎች

ሁኔታዎች ሁለት አይነቶች (የማድረግ ሁኔታ ዎችና የመደረግ ሁኔታዎች — ገፀ-ባህሪና የታ ሪክ ሚዳ እንድ ነገር ሲያደርጉ ወይም ሲሆንባ ቸው) እንደሆኑና በአብዛኛው አካላዊ ፥ ንግግራ ዊና ሀሳባዊ ድርጊያዎችን ፥ በተጨማሪም በታ ላት ለመግለፅ የሚያዳግቱ የስሜት ፥ የስማት (sensation) እና የጠነት (perception) ድርጊያ ዎችን (ገፅ 272 እስከ 273 ተመልከት) እንደሚገፋ ተመልክተናል ። ከዚህ በታች ደግሞ በተግባር እንመረምራቸዋለን ።

5.2.1 እያንዳንዱ ሁኔታ መጀመሪያና መጨረሻ አለው ፤

እጅ ፥ " እንዳርጌ .... አንድ ውሻ አገኘ" የሚለውን አባባል ብንወስድ ፥ አንዳርጌ አው ቆም ሆኖ ሳያውቅ ውሻ ለማግኘት ፈልጎ ፥ ፍላጎቱ እንደ ተሳካለት ነው የሚያሳየን ። ፍላጎቱ ተነሳበት ፤ ፍላጎቱ ተረፀመለት ።

5.2.2 እያንዳንዱ ሁኔታ ከጠቅላላው ትረካ አንፃር መጀ መሪያና መጨረሻ አለው ።

"አንዳርጌ ..... አንድ ውሻ አገኘ" የሚለው አባባል "አንዳርጌ ውሻውን አገኘበት ቦታ ትቶት ሄደ" ወይም "አንዳርጌ ውሻውን

እቤቱ ወሰደው" ወይም "አንዳርጌ ውሻውን ሊመሰድ ሲል ባለቤቶቹ ደረሱበት" ... ወዘተ... የሚሉትን ሌሎች የሁነታ ሂደቶች በመጠቆም ያበቃል ። በዚህ አይነት እያንዳንዱ ሁነት የራሱ የሆነ ግብና ትርጉም እና የአጠቃላይ ትረካው ግብና ትርጉም ይኖረዋል ማለት ነው ።

5.2.3 አንድ ሁነት ከሌላ ሁነት ጋር እየተዛመደ ከፍ ያለ ትርጉም እንዲያስገኝ ሆኖ ሲጎነጎን ደግሞ ፣ (እያንዳንዳቸው የተሟላ ሁነት እንደሆኑ ሁሉ) ጉንጉኑ የራሱ የሆነ መጀመሪያና ማከተሚያ ፣ የራሱ የሆነ አንድነትና የራሱ የሆነ ሙሉነት አለው — የተወሰነ ግብና ትርጉም እንዲያስገኝ ሆኖ ስለ ተቀናጀ ፣ የአንድ ድርጊያ ሂደት ተጀምሮ ስለ ተጨረሰበት ።

የታሪኩን ሁነቶች በዝርዝር እንመልከታቸው ።

5.2.4 <u>የታሪኩ ዝርዝር ሁነቶች</u>

(እንዲህ አደረገ ፣ እንዲህ ተደረገ ፣ እንዲህ ሆነ)

<u>ክፍል 1</u>

(ሀ) <u>እንዲህ ሆነ</u>

. አንዳርጌ ውሻ አገኘ ።

(ለ) <u>እንዲህ አደረገ</u>

. ውሻውን እቤቱ ወሰደው ።

(መ) <u>እንዲህ ተደረገ</u>

. ከቤተሰቡ ቅሞሜ ደረሰበት ።

<u>ክፍል 2</u>

(ሀ) <u>እንዲህ አደረገ</u>

. አንዳርጌ ስራ ያዘ ።

(ለ) <u>እንዲህ ሆነ</u>

. ታታሪ ሰራተኛ ሆነ ።
. ለውሻው የሚያበላው አገኘ ።

(መ) <u>እንዲህ ተደረገ</u>

. ከሁለት አመት በኋላ ከስራ ተባረረ ።

<u>ክፍል 3</u>

(ሀ) <u>እንዲህ ሆነ</u>

. ሌላ ስራ ማግኘት አቃተው ።
. መስሎን የሚያበላው አጣ ።

(ለ) <u>እንዲህ አደረገ</u>

. አንዳርጌና መስሎ ከሰፈሩ ወሬኞች ጋር ተደባለቁ ።

<u>ክፍል 4</u>

(ሀ) <u>እንዲህ ሆነ</u>

. አንዳርጌ ወሬኛ ሆነ ።
. መስሎ ሌሎች ሰዎች መልመድ ጀመረ ።

(ለ) <u>እንዲህ አደረገ</u>

. መስሎ የሀብታም ጎረቤት ልጅ አስደነገጠ ።
. አንዳርጌ ለመስሎ ህይወት ተቋቋመ ።

ከፍል 5

(ሀ) እንዲህ ሆነ

. እንዳርጌ መስሎን ይገድሉታል ብሎ ፈራ ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

. መስሎ በህይወት የሚኖርበትን መንገድ ፈለገ ።
. መስሎን ለህብታም ልጅ ሸጠ ።

ከፍል 6

(ሀ) እንዲህ ሆነ

. እንዳርጌ ወመኔነቱን ቀጠለ ።
. መስሎን መርሳት ጀመረ ።
. ከብዙ ወራት በኋላ መስሎን ከአዲሱ ጌታው ጋር አገኘው ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

. መስሎን በሰሙ ጠራው ።

(መ) እንዲህ ሆነ

. መስሎ አሳዳጊውን አወቀው ።
. መስሎ ያሳዳጊውን እጅ ላሰው ።

(ሰ) እንዲህ ተደረገ

. ውሻውን እንዳይነካ ፣ ውሻው የሱ እንዳል ሆነ ተነገረው ፣ ባዲሱ ባለቤት ።
. አዲሱ ጌታው መስሎን ባዲሱ ስመ ጠራው ።

(ረ) እንዲህ ሆነ

. ውሻው ወዳዲሱ ጌታው ሮጠ ።
. የአዲሱን ጌታውን እጅ መላላስ ጀመረ ።

(ሸ) እንዲህ አደረገ

. እንዳርጌ ፈቱን አዘረ ።
. እመንገዱ ገባ ።

ከፍል 7

(ሀ) እንዲህ ሆነ

. እንዳርጌ አዲስ እውነታ ተገለፀለት ።
. እንዳርጌ ስራ ፍለጋ ጀመረ ።
. እዱሮ ቦታው ስራ አገኘ ።

(ለ) እንዲህ አደረገ

. ለተገለፀለት እውነታ ከዱሮው በበለጠ ታታሪነት መስራት ጀመረ ።

5.2.5 ከላይ በዝርዝር እንደ ተመለከትነው ፣ ብዙ ጊዜ ሁኔታዎች በቀላሉ በእንዲህ ሆነና በእንዲህ ተደረገ ይጀምሩና የሚፈፀሙት በድርጊያ ነው ። ሆኖም፣ በሆነና በተደረገ በቀላሉ ይጀምራሉ ሲባል እንዳፈቀደ — ማለትም አንድ አይነት አዝማሚያ ላይ በማይደርሱ ሁኔታዎች ሁሉ ይገነባሉ — ማለት አይደለም ። እያንዳንዳቸው ሙሉና ዝርጉም ያላቸው ተነናንኝ ሁኔታዎች የሚጀምሩት ፣ ነገሮች ሲዋል ሉና ወደ አንድ በኩል በማጋደል ሊቃኑ እማይች ሉበት ደረጃ ላይ መድረሳቸው ሲታይና ሲታወቅ ነው — አንድ አይነት ዝመት ላይ ሲደርሱ ።

ለምሳሌ፣ አንዳርጌ በአስር አመት እድሜው ፣ የተሰፋ ሙላ ንጭል በማይታይበት ሰፈር ውስጥ ፣ ከስካራምና ተደባዳቢ አባት ፣ አቅመቢስ እናት ፣ ተንኮለኛና ርህራሄ የሌለው ታላቅ ወንድም ጋር ፣ ፍቅርና አለኝታ በሌለበት አካባቢ መኖሩ ፣ ዘላቂነት እንደማይኖረው ከአገላለፁ እንረዳለን ። ዝመቱ ለአንድ አይነት ለውጥ ዝግጁ እንደሆነ እናጤናለን።

በዚህ አይነት የሁኔታዎች አመጣጥ የተገነባው ትረካ ደግሞ ፣ የሚቋጨው (በየደረጃውም ቢሆን) ሲዋልሉ የነበሩት ሁኔታዎች፣ ለጊዜውም ቢሆን(በተራቸው መዋለላቸው ስለማይቀር) የሚረጉበት መቋጫ ያገኙ መሆናቸው ሲታወቅ ነው ። (ለምሳሌ ፣ አንዳርጌ ውሻውን በማግኘቱ እንደ ተቋጨው አይነት።) ስለዚህም፣ የውሻው መገኘት ወቅታዊና አንዳርጌም ሰዋዊ ፍላጎቱን ለማሟላት መፈለጉ ተገቢ በመሆኑ ፣ የዋለለውን ያረጋዋል ብለን በማመን እንቀበለዋለን።

6. የታሪኩ መልእክት

ታሪኩ ውሻው ሲሸጥ ቢያቆም ኖሮ አንባቢው ፣ ትረካው ሊያስገነዝብ የሚፈልገውን ትክክለኛ ትርጉም ላያጤነው ይችላል ። ግፋ ቢል ለልጁ ያዝን ይሆናል ። ምናልባት ልጁ ውሻውን ያጣው ከድህነቱ የተነሳ ነው የማለት ግንዛቤ ያሳድር ይሆናል ። እንደዚህ አይነቶቹ ስሜቶችም የትረካው መልእክት ናቸው ተብለው ይወሰዱ ይሆናል ። ዳሩ ግን ፣ ማንኛቸውም ቢሆኑ ጥርት ብለው እንዲታዩ አልሆኑም ። አንባቢው በፅሁፉ በትክክል ምን ሊባል እንደ ታሰበ እርግጠኛ ሊሆን አይችልም ። በትረካው ያልተሟላ አይነት ስሜት ነው የሚያድርበት ።

የአንዳርጌንና የዘውዴን መገናኘት የሚተርከው ክፍል ሲጨመርበት ግን፣ ፅሁፉ እንዲኖረው የታሰበውን አቅጣጫ አንባቢዉ በይበልጥ ሊያጤነው ይችላል ፣ የፅሁፉን ረብ

ሊገነዘበው ይችላል ማለት ነው ። በዘውዴ ፣ ባውሻዉ ባለቤትና ፣ በአንዳርጌ ፣ ውሻውን እንዲሁ በሚያፈቅረው አሳዳጊዉ መካከል የሚታየው ንፅፅር ፣ ምንም አስተያየት ሳይጨመርበት ፣ ግልፅ የሆነ መልእክት እንዳለው እንረዳለን ።

በሁለቱ ልጆች መካከል የተከሰተውም ሁኔታ ፣ በንፅፅር ከተጠቀመው በላይ ረብ ሊኖረው እንደሚችልም እንገነዘባለን ። ውሻዉ የዘውዴንም እጆች ሲላስ አይተናል ። ይህ ታዲያ ቀደም ብሎን ከጠቀስነው ጋር እንዴት ይቋጫል ። ድርጊታዉ እንዳርጌ ለውሻዉ ያለውን ፍቅር ያጎደለበትና ያጎደፈበት አይነት መስሎ ነው የሚታየው ። ሌላው ጥያቄ ደግሞ አንዳርጌ ፊቱን አዙሮ እመንገዱ ሲገባ ምን ይሆን የሚሰማው ? ምናልባት ውሻው በከዳው ጊዜ ልጁ የሚሰማውን ቅሬታ ወይም ቅያሜ ወይም ጥላቻ እንባቢዉ ያጤንለታል ። ፀሀፊዉ ግን ከዚህ የበለጠ ውጤት እንዲያስገኝለት ይሆናል የፈለገው ። ተጨባጭ ውጤት ። ምናልባት ይሽን ሁኔታ በአንዳርጌ እድገት ውስጥ ወሳኝ እይነት አደብ መግዣ ነጥብ እንዲሆን ይሆናል ያቀደው ፣ ታሪ ነገር የሚመስል ፣ ነገር ግን እስከ መጨረሻዉ የህይወቱን ሂደት የሚለውጥ አይነት ። ስለዚህም "በማግስቱ መኪናን . . . ስራ ፍለጋ" በማለት ይጀምርና ፣

ሁኔታው በአንዳርጌ ላይ ያሳደረውን ውጤት ይገልፅ ልናል ፣ በወቅቱ የተሰማውን የቅሬታ ፣ የቅያሜና የአንጀት መቆረጥ ጊዜያዊ ስሜት ብቻ ሳይሆን ፣ ልምዱ በተፈጥሮው ውስጥ የተወውን ማህተምና ከዚህም የተነሳ የተከሰተውን ለብዙ ዘመን ለህይወቱ አቅጣጫ የሰጠውን ዘላቂና መለያ ባህሪውን ። አንባቢውም ሆነ ፀሀፊው ፣ አንዳርጌ ከልምዱ የተማረውን እውነት ነው ብለው ላይስማሙ ይችላሉ ፣ ግንዘብ የልብ ስር ነው ፣ የፍቅር ፣ የታማኝነትና የርህራሄ

መሰረት ነው ብለው ። ቢሆንም አንዳርጌ ከልምዱ የተማሪው ሰራሱ 'እውነቱ' ነው — ህይወቱን የሚመራበት ፣ መኖሩን የሚያውቅበትና ለመኖርም የሚፈልግበት መመሪያውና ደንቡ ሆኗል ።

ዋናዉ ነገር — አንባቢዉ ተቀበልውም አልተቀበለው — ዋናዉ ነገር ፣ መልእክቱ ቁልጭ ብሎ መተላለፉ ነው። ትረካው ሙሉ ነው ። እንዲያም ሲባል ሙሉነቱ በተራኪዉ ግጠታለያ ወይም መደምደሚያ ስለ ተሰጠበት አይደለም። በእርግጥ መልእክቱ ፣ በአንዳርጌ ነባሪ ሁኔታ ከሚገኝ ከማንኛውም ሰው ድርጊያዎች እየተነነነ በእንዲህ አይነቱ ውጤት ሊጽጭ ይችላል የሚያስብል ታማኝነት ባይኖረው ፣ ኖሮ መደምደሚያዉ መኖሩ ትረካዉን ሙሉ አያደርገውም።

በአብዛኛው ፣ ትረካዎች መልእክታቸውን በውስጠ ታዋቂነት ይተውታል እንጂ በግልፅ አይናገሩትም ። ስለ ሆነም ሙሉ ትረካ ከተከታታይ ሁነታዎቹ የሚፈለቀቅ ረብ ያለው ነጥብ ወይም ትርጉም ሊኖረው እንደሚገባ ማጤን ያሻል ።

እዚህ ላይ ፣ ሌላ ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል ። በአርግጥ ትረካዉ ሙሉ ነው ብለናል ። ይሽን ስንል ግን ፣ አንዳርጌ ልምዱ ያስገኘውን የህይወት ትርጉም አጭሙን አይለውጥም ማለት አይደለም ። ምናልባትም ትረካዉ የአጭር ታሪክ ወይም የረጅም ልቦለድ አካል ሊሆን ይችላል ። በመሆኑም ፣ አንዳርጌ ለብዙ ዘመናት ፣ ልምዱ ባስተማረው ለገንዘብ የመሞት ጠባዩ ሀብታም ፣ ከበርቴና ተፈሪ እመሆን ደረጃ ላይ ደርሶ ፣ በገንዘቡ የሚያደርገው ጠፍቶት ቅጡን በሚያጣበት ወቅት ፣ ሁሉን ነገር በፃን ዘብ ለማድረግ አለመቻሉን በመገንዘብ ፣ 'እውነት' ብሎ ሊመራበት የኖረው ህግ ከፍተኛ ስህተት መሆኑን እንዲ

ረዳና አዲስ 'እውነት' መግር ያለበት መሆኑን እንዲገነዘብ ሆኖ ሊትርብ ይችላል ፤ በመከያውም አዲሱን እውነት ሲግር ።

እንግዲህ ፣ ትረካ ሙሉና የተዋጣ ነው ሲባል ፣ ውስጠ ታዋቂም ሆነ በግልፅ የተነገረ ፣ ትረካው የሰንሰለታዊ ሁነታዎችን ትርጓሚ ይጠይቃል ። ትርጓሜው እትረካው ውስጥ በሚገኝ ባለታሪክ ፣ ለምሳሌ በአቀረብነው ታሪክ ውስጥ በአንዳርጌ አይነት ፣ ወይም በቀረቡት ሁነታዎችና መዳረጊያዎች እግካይነት በአንባቢው ፣ ወይም በተራኪው በራሱ ሊከናወን ይችላል ። በግንኛዎቹም ሁነታዎች ግን የተሟላ ትረካ እንዲኖር ትርጓሚ ይኖራል ። ይህም አስተላለፉትን አንባቢን በድርጊያዎቹ እቀራረብ እንዲሳብና እንዲግረክ ለማድረግ ከሚበጁት መንገዶች ውስጥ አንደኛው ፣ ድርጊያው ወደ ተቋጪ መልእክት ግምራቱ ፣ መሆኑን ይጠቁምልናል ።

7. የታሪኩ ቅርፅ

ትረካዉ በሰባት የተከፈለ ቅርፅ አለው ።

በመጀመሪያዉ ፣ ባለታሪኩን ፣ ታሪኩ የተከናወነበትን ቦታና በተለይም ትረካዉን የሚያንቀሳቅሰውን ሁነታ ፣ የአንዳርጌን የስቃይና የፍቅር የለሽ ኑሮ እንገነዘባለን ፤ ቡችላውን እስኪያገኝ ድረስ — ይህ እንግዲህ ታሪኩን ግድሪያው መሆኑ ነው ።

ከሁለተኛዉ እስከ ስድስተኛዉ በጊዜ ቅደም ተከተል የተሰለፉ ሰንሰለታዊ ሁነታዎችን እናገኛለን — ለአንድ ግብ የተቀናበሩ ሁነታዎችንና የሚያስከትሉትን ድርጊያ — ማለትም ፣

በሁለተኛዉ ፡

— አንዳርጌ ውሻውን ለመመገብ የሚያስችለው ስራ ያገኛል ።

(ውሻዉ የህይወቱ ማእከል ይሆናል)

በሶስተኛዉ ፡

— ስራዉን ያጣል ።

(ከሰፈሩ ወመኔዎች ጋር ይደባለቃል ።)

በአራተኛዉ ፡

— ውሻው የሰው ልጅ ያስደነግጣል ።

(አንዳርጌ መስሎን ይገድሉታል ብሎ ይፈራል ።)

በአምስተኛዉ ፡

— ውሻውን ይሸጠዋል ።

(አንዳርጌ ወመኔነቱን ይቀጥላል ፤ መስሎን ወደ መርሳት ይቃረባል ።)

በስድስተኛዉ ፡

— አንዳርጌ መስሎን ያገኘዋል — ከጌታው ጋር ።

(መስሎ አዲስ ስም ወጥቶለታል) ።

በሰባተኛዉ ፡

— አንዳርጌ እንደገና ስራ ይይዛል ።

(ትረካዉ ወደ አንድ ግብ ይሰባሰባል ። ሀጋዊ ባለቤት በመሆንና የፍቅር ባለቤት በመሆን መካከል የነበረው የመጨረሻ ግጭት አዲስ እውነታ ይከስታል ።)

ቃ ላ ት

ሀ

ሀሳብ	idea
ሀተታና ትርጓሜ	commentary
ሁለንታዊ	universal
ሁለንታዊ አዛማጅ ትርጉም	universal connotation
ሁነት (ኹነታ)	event
ሁኔታ	situation
ሀሞስ	sense

ለ

ልምድ	experience
ልቅ አረፍተ ነገር	loose sentence
ልጥጠልጥልነት	suspense
ልውጠ ባሕታሪክ	dynamic character
ልጩኛ አረፍተ ነገር	effective sentence

መ

መልእክት	message
መመጻደቅ	moralizing
መተርጎምና ማፅናት	interpret and justify
መነሻ ደጀን	utilitarian setting
መጠሪያ (ስያሜ)	term
ረቂቅ-መጠሪያ	abstract term
ብጥኛ መጠሪያ	specific term
ከቮርጌ መጠሪያ	concrete term
የተናጠል (እየቅል) መጠሪያ	particular term
ጥቅል (ወል) መጠሪያ	general term
ሙሉበክፈል	synecdoche
ግጠቃለያ	generalization

ምሳሌ (አስረጅ ፣ አብነት)	example
ምስል	image
ምክንያታዊ ተዛምዶ	generalization
ምጥን አረፍተ ነገር	balanced sentence
ምፀት	irony
አሳዛኝ ምፀት	tragic irony

ሰ

ስብከ	preaching
ሰዋዊ ቅርበት ያላቸው (የታላት)	words charged with heightened human content
ሰውኛ	personification
ሰፊ አቀማጅ ትርጉም	common connotation
ሰጣ	theme
ስልት	system
የድልደላ (ምደባ) ስልት	classification
የምሳሌ ስልት	illustration
ስሜት	feeling, emotion
ስሜት ቀስቃሽ (ኮርኳሪ)	emotive
ዳሳሜት አውታሮች (ህዋሶች)	sense organs
ስሜት ፈንጣቂ ኦጀን	symbolic setting
ስብስብ	collection
የአወላላፊ፣ የአነፃፃሪ፣ የአግላኝ ፈሊጦችና የመሳሰሉት ስብስብ	collection of rhetorical cliches and florid language and the like
ስነ-ፅሁፍ	literature
ስያሜ (መጠሪያ)	term
ስለዚህ እንዲህ (ምክንያትና ውጤት)	cause and effect

ረ

ረቂቅ መጠሪያ	abstract term
ረብ (ፋይዳ)	value
ርእሰ ነገር	subject

ቀ

ቃላትና ውክልናቸው	words and their functions-structure
ትርጓ	
በሰዋስው ትርጓቸው	by grammatical structure
በቅኔ-ታዊና ትርጓቸው	by rhetorical form
ቅድመ-ጥቆማ	foreshadowing
ቅጥንብር (ቅጥ ተህብር)	form

በ

ባህርይ	characteristic
ውስኖ ባህርይ	dominant characteristic
ባለታሪክ (ገፀ-ባህሪ)	character
ነጠላ ባለታሪክ	flat character (one dimensional)
ውስብስብ ባለታሪክ	round character (two dimensional)
በነኛ መጠሪያ	specific term

ተ

ተምሳሌት	metaphor
ተጋኖ ምሳሌት ግንኙ (የተጋነነ)	inflated metaphor
ተራኪ	narrator
ተራኪ አኳያ	narrator's point of view
ተነፃፃሪ	contrast
ግነን ተነፃፃሪ	inflated contrast

ተደራጊ	happening
ታሪክ	story
የታሪክ ሜላ	setting
ትልም	plot
ትረካ	narrating
የትረካ ድምፅ	narrator's voice
ትርክት	episode
ትርጉም የለሽ ፀጉር ሰንጠቃ	nonsensical hair splitting
ትርጓሜ	definition
ወተታና ትርጓሜ	commentary
ትኩረት (ጠንት)	perception

አ

አስረጅ (አብነት ፥ ምሳሌ)	example
አስተያየትና ግምት	judgement
አረፍተ ነገር	sentence
ጅቅ አረፍተ ነገር	loose sentence
ልጭኖ	effective sentence
ነጠላ አረፍተ ነገር	simple sentence
ድርብ አረፍተ ነገር	compound sentence
ድብልቅ ,, ,,	complex sentence
ድርብ ድብልቅ አረፍተ ነገር	compound-complex sentence
ዝግ አረፍተ ነገር	periodic sentence
አብነት (አስረጅ)	example
አትኩሮት	concentration
አነፃፃሪ ፈሊጦች	figures of contrast
አንስቶ መጣል	overstatement
አንቀፅ	paragraph
አንፃር	simile
አእምሯዊና ልቦናዊ ደጀን	inner setting
አገልግሎት	function

በአገልግሎት	by function
አመሳሳሪ ፈሊጦች	figures of comparison
አዋቂ ኩሉ ተራኪ	omniscient narrator
አውደ ዋቢብ	encyclopedia
አዛማጅ (ተጠራሪ) ትርጉም	connotation
ሁለንታዊ አዛማጅ ትርጉም	universal connotation
ሰፊ አዛማጅ ትርጉም	common connotation
ውስን አዛማጅ ትርጉም	unique connotation
አይለወጤ ባለታሪክ	static character
አዛልን ፈሊጦች	figures of association
አኳያ (ግምባር)	point of view
የተራኪ አኳያ	narrator's point of view
በአይን የማየት አኳያ	perceptual point of view
የአእምሮ ልምድ አኳያ	conceptual point of view
የፍላጎት ሂደት አኳያ	interest point of view
አሳቤ	concept
እውነታ	reality
አጥርጦር	summary
አንዲህ- ስለዚህ	effect to cause
አንጥብጥብ	effect to effect
ከአንዲህ - አንዲህ	

ከ

ከቻርጌ መጠሪያ	concrete term
ከያኒ	artist
ከንቀሁፍ	creative writing
ከፊል-በሙሉ	synecdoche
ኪናዊ	artistic
ክሊሺ	cliches
የሰለቸ ክሊሺ	worn-out cliches
የወሸነኔ ክሊሺ	romantic cliches

ኸ

ኹነት	event

መ

መለስተኛ	echo
መክይ	symbol
ተመክይ	referent (individual object)
መለኛ ባህሪ	dominant characteristic
መላዊ (መካተም) ስሜት	dominant emotion
መሉን አጣማጅ ትርጉም	unique connotation
መሉን አዋቂ-ኩሉ ተራኪ	limited omniscient narrator
መተወኒ ባሕሪያት	round character (three dimensional)

ዘ

ዘመድ አዝማድ ትርጉም	figurative meaning
ዘማች	metonymy
ዘይ (የአማርኛ)	style
ዝግ አረፍተ ነገር	periodic sentence

የ

የተንዛዛ	long-winded
የአማርኛ ዘይ	style

ደ

ድረታ	redundancy
ድርጊያ	action
ድርጊ	act

ገ

ጉንተ (የማነ ምስል)	hyperbolic image
ገለጻዊ ትርጉም	denotation
ገለጻዊ ነጠላ ትርጉም	single denotation
ገለጻዊ ድርብርብ ትርጉም	multiple denotation
ገጭባር (አኳያ)	point of view
ገርምታ	surprise

ጠ

ጉሎ ግንሳት	understatement
ጣምርነት	fusion
ጠቅል (መለ) መጠሪያ	general term
ጠቅላዊ ረቂቅ ፅሁፍ	abstraction
ጥቅም	value

ፈ

ፋይዳ	value
ፈሊጣዊ ኦደን	ironic setting
ፍቺ	interpretation